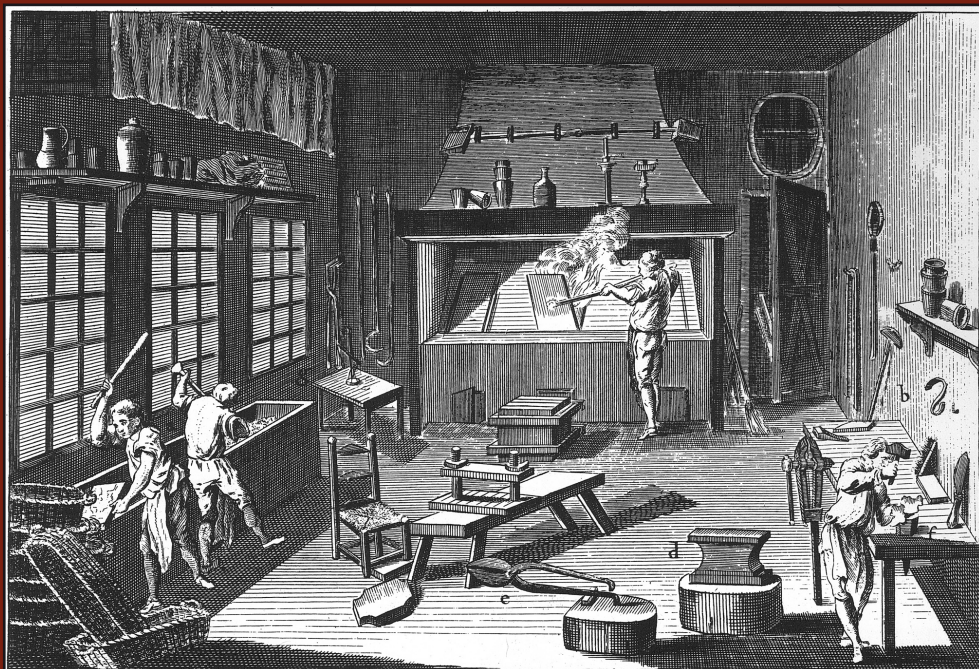


M. EUGÈNIA RIPOLL ROIG

LA SECA O CASA DE LA MONEDA DE BARCELONA

DELS PRECEDENTS AL SEGLE XIX



SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS NUMISMÀTICS

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

COMPLEMENTES D'ACTA NUMISMÀTICA

Col·lecció dirigida per M. Crusafont i A. M. Balaguer

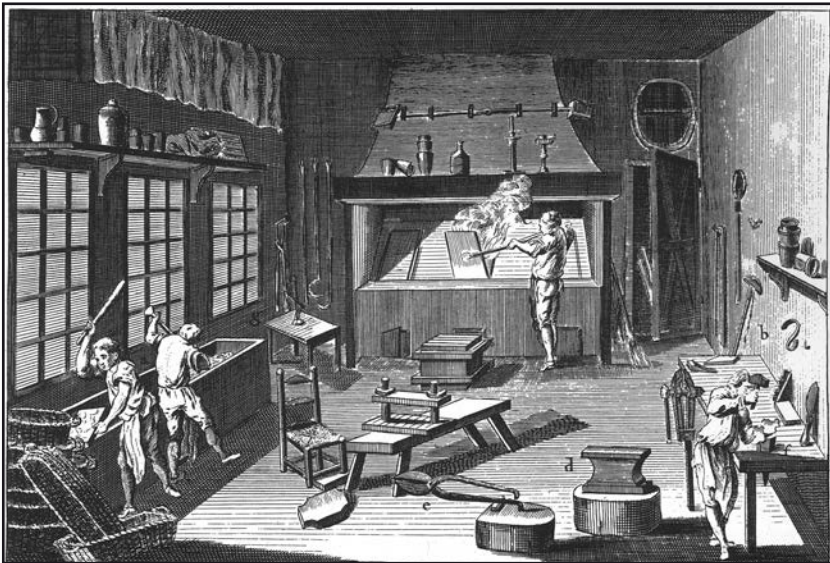
- 1.- III Simposi Numismàtic de Barcelona. 1985
- 2.- L. VILLARONGA. Monedes de palta emporitanes dels segles V-IV a C. 1997
- 3.- L. VILLARONGA. Les dracmes ibèriques i llurs divisors. 1998
- 4.- M. CRUSAFONT. Pesals monetaris de la Corona catalanoaragonesa. 1999
- 5.- L. VILLARONGA. Les monedes de palta d'Empòrion, Rhode i les seves imitacions. 2000
- 6.- M. M. LLORENS - X. AQUILUÉ, *Ilercavonia-Dertosa* i les seves encunyacions monetàries. 2001
- 7.- L. VILLARONGA. Les dracmes emporitanes. Principi del segle II aC, 2002
- 8.- L. VILLARONGA. La plata emporitana. De la segona Guerra púnica, final del segle III aC. 2003
- 9.- M. EUGÈNIA RIPOLL ROIG, La Seca o casa de la moneda de Barcelona. Dels precedents al segle XIX. 2008

Il·lustració de coberta: Representació d'un taller monetari: *L'Encyclopédie*, Diderot i D'Alembert

M. EUGÈNIA RIPOLL ROIG

LA SECA O CASA DE LA MONEDA DE BARCELONA

DELS PRECEDENTS AL SEGLE XIX



**SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS NUMISMÀTICS
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
BARCELONA 2008**

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Ripoll Roig, M. Eugènia (Maria Eugènia)

La Seca o Casa de la Moneda de Barcelona : dels precedents al segle XIX. —
(Complements d'Acta numismàtica ; 9)

Bibliografia

ISBN 9788492583164

I. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics II. Títol

III. Col·lecció: Complements d'Acta numismàtica ; 9

1. Seca de Barcelona — Història

351.822(467.1 Ba Barcelona)(091)

© M. Eugènia Ripoll Roig

© Societat Catalana d'Estudis Numismàtics,

filial de l'Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: desembre de 2008

Tiratge: 500 exemplars

Text original revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per fotocomposició gama, s. 1.

Carrer d'Àrístides Maillol, 3, lr. 08028 Barcelona

Imprès a Limpergraf, SL

Polígon industrial Can Salvatella. Carrer de Mogoda, 29-31. 08210 Barberà del Vallès

ISBN: 978-84-92583-16-4

Dipòsit Legal: B. 52651-2008

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Sumari

Pròleg	7
1. Introducció	11
2. Antecedents	15
3. Els tallers monetaris. Aspectes generals	
3.1. La terminologia emprada per a designar els tallers monetaris	19
3.2. L'emplaçament dels tallers monetaris	21
3.3. Les cases de la moneda dins el marc de l'arquitectura civil	23
4. La Casa de la Moneda. Dels primers precedents al segle XIX	
4.1. Tallers monetaris, primers precedents	25
4.2. La Casa de la Moneda dins els murs del palau dels templers de Barcelona	28
4.3. La monederia reial i els albergs de lloguer	31
4.4. Una seu estable per a la casa de la moneda. Segles XIV-XVI	33
4.5. La Casa de la Moneda. Les transformacions del segle XVII	43
4.5.1. Crònica d'una transformació	43
4.5.2. La innovació tecnològica a la Seca	50
4.5.3. Els espais de la Casa de la Moneda després de la reforma del segle XVII	54
4.5.4. Aspectes singulars de la Seca durant el setge de Barcelona de 1652	57
– El proveïment de metalls	57
– El proveïment de carbó	63

4.6. La Casa de la Moneda segons les obres recollides en un llibre de despeses de l'any 1718	64
4.7. La Casa de la Moneda. Els darrers temps.	71
5. La Casa de la Moneda. Organització i producció	
Introducció	95
5.1. L'organització de la Casa de la Moneda.	96
5.2. El procés de fabricació monetària	108
5.3. La Casa de la Moneda i els argenters	117
6. Annex	
– Els mestres que van intervenir en la remodelació de la Casa de la Moneda del segle XVII	119
– Els mestres de cases	119
– Relació de les obres documentades dels mestres de cases que van intervenir a la Seca	120
– Els mestres fusters, ferrers i manyans vinculats a les obres de la Seca. . .	125
– Els mestres fusters.	125
– Els mestres ferrers	126
– Els manyans	127
7. Apèndix documental	
Referències documentals	129
Relació documental.	132
Documents	133
8. Índex bibliogràfic	163

Pròleg

La història de la moneda i la numismàtica en general es mouen en un espai interdisciplinari. Hi intervenen com a elements bàsics la història i l'arqueologia, però també hi ha àmplies connexions amb altres especialitats com ara la teoria i la història econòmica, la tecnologia o la sociologia i, amb un pes específic elevat, la història de l'art.

Cal dir, però, que la faceta artística de la numismàtica, important a la moneda i essencial a la medalla, ha estat tradicionalment molt poc conreada. No hem tingut la fortuna de tenir un grup prou potent d'historiadors de l'art que dediqués la seva atenció a la nostra parcel·la estudiant i és potser en aquest camp on tenim les carències més grans.

Fa només uns pocs anys que hi ha hagut una certa dedicació al món de la medalla. Aquí podríem mencionar, per exemple, els treballs de Pilar Vélez o de Judit Subirachs i podem assenyalar amb goig la modèlica monografia sobre l'obra medallística de l'escultor Eusebi Arnau, realitzada per Maria Isabel Marín i recentment publicada per la nostra Societat. És ben cert, però, que resta molt de camí a recórrer. Ens caldrien altres estudis monogràfics sobre Llimona, Parera o Peleguer, entre els més o menys antics, o de Ferran, els Capdevila o Corberó entre els més acostats, per assenyalar només alguns dels noms més imprescindibles. Caldrien també recerques de més abast sobre els períodes del Renaixement o del Modernisme, dos moments especialment importants per a la nostra medallística, i també altres treballs que centressin l'atenció en etapes històriques cabdals com, per exemple, la Renaixença. No cal dir que el nostre estudi de conjunt només ha estat un petit toc d'atenció sobre la importància de la feina a realitzar. Amb tot, és ben cert que les aportacions fins ara assenyalades i d'altres que són en curs ens permeten d'encarar el futur amb una mica més d'optimisme.

Un altre aspecte completament descurat ha estat el de les antigues cases de la moneda, tant des del punt de vista artístic com tecnològic. És un tema que en l'àmbit internacional de la nostra especialitat ja fa temps que ha cridat fortament l'atenció. Alguns d'aquests vells establiments industrials, les seques o cases de la moneda d'al-

tres països han estat rehabilitats i hom ha dedicat congressos científics específics a aquesta interessant temàtica. Fins i tot el taller de molins hidràulics de Segòvia ha estat objecte d'una tenaç campanya de cara a la seva restauració i conversió en museu, arxiu i centre d'estudis, tot i que, avui per avui, el seu futur és encara una incògnita.

No cal dir, doncs, amb quin goig podem presentar avui el treball d'una historiadora de l'art que ha dedicat un bon gruix d'esforços a aportar llum sobre la Seca o Casa de la Moneda de Barcelona.

Maria Eugènia Ripoll i Roig ha dedicat l'atenció a un tema que a casa nostra es mantenia pràcticament verge. Només incidentalment els numismàtics hi havien fet alguna referència, gairebé sempre amb l'objectiu principal de completar dades sobre volums d'emissió o bé, per analitzar l'evolució de les tècniques d'encunyació. Els estudis de més abast sobre tallers monetaris en l'àmbit català han estat els de Xavier Sanahuja sobre la Seca del Principat de Catalunya o el de Jaume Boada sobre la Seca mallorquina d'emergència del 1823, ambdós en forma de monografies, i també els del mateix Sanahuja i els d'Anna M. Balaguer sobre diferents aspectes dels tallers monetaris barcelonins del s. XIX. Pel que fa, però, als edificis en concret i a la seva evolució es pot dir que no en sabem pràcticament res.

L'estudi que ara presentem centra precisament la seva atenció primordial sobre aquests aspectes més relacionats amb la història de l'art i està dedicat en bona part a períodes completament ignots fins ara: les etapes medieval i moderna. No cal que insisteixi, doncs, en l'alt interès que aquest treball pioner pot tenir per a tots nosaltres.

La manca gairebé absoluta d'antecedents ha obligat l'autora a dur a terme un ampli i acurat treball d'arxiu. És ben sabut que resulta extremament dur emprendre aquesta tasca quan no hi ha cap guia o precedent. Sovint hom ha de dedicar llargues jornades a escrutar un munt de documentació de lectura no pas planera, per arribar a la conclusió que aquells lligalls que a primera vista semblaven prometedors no ens aporten pràcticament res. Però, d'altra banda, amb quins arguments els podríem haver descartat si n'ignoràvem el contingut?

Maria Eugènia Ripoll és llicenciada en història de l'art, però ja amb la idea d'una possible dedicació al treball de recerca documental va reforçar després alguns aspectes de la seva especialitat i, entre ells, la paleografia. Això li ha estat ara de gran utilitat, per bé que també cal assenyalar que ni els millors paleògrafs poden llegir segons quins documents antics amb veritable facilitat.

Certament, l'objectiu de l'autora no ha estat pas específicament numismàtic sinó que, d'acord amb la seva formació i el seu camp d'interessos, centra el seu estudi en l'edifici de la Seca com a construcció, la seva evolució i canvis d'ubicació al llarg del temps i el seu equipament. No en descarta, però, el funcionament intern ni l'evolució tecnològica, així com tampoc el context històric en el qual es va desenvolupar la seva activitat al llarg dels segles. Però en procedir a aquests estudis, realitzats sempre amb minuciositat i competència, apareixen informacions que resulten d'inapreciable valor per als estudiosos de la moneda. Podem dir, en aquest sentit, que el llibre de Ripoll, a

més de la seva vàlua específica, conté un munt d'aportacions estimulants que obriran portes a recerques posteriors.

Tindrem, doncs, i per primera vegada, dades concretes i fins plànols de la distribució de l'edifici, del funcionament intern de la indústria monetària i de la problemàtica dels diferents proveïments, des dels més evidents com el dels metalls preciosos fins a d'altres que potser no hauríem tingut presents com ara el del carbó que havia d'alimentar els processos de fusió. Però també podem datar l'escut de la façana del edifici actual, saber des de quan la Seca tenia aquesta ubicació o tenir una idea sobre el nivell de desenvolupament de la Seca barcelonina en relació a d'altres països propers. Podem avançar ja que el taller de Barcelona destacà sovint per la seva avançada tecnologia i fou pioner, per exemple, en la utilització dels molins d'encunyació o bé en l'ús de la màquina de vapor.

Però, a més, afloraran altres informacions que d'una manera directa resoldran incògnites específicament numismàtiques, com per exemple la completa documentació de la fabricació de maravedisos i múltiples a Barcelona els anys 1718-1720. Recordem que aquesta fabricació havia estat posada en qüestió i que s'havia arribat a plantejar que la marca B que porten aquestes monedes significava que havien estat obrades a la Seca de Burgos.

També descobrirem un inèdit taller amb molí hidràulic instal·lat a Barcelona o sabrem moltes coses que desconexíem sobre els argenters que intervenien en la fabricació, com per exemple el Matons de l'inici del segle XVII, i fins tindrem informacions complementàries de temes aparentment tan allunyats com els primers amonedaments sardocatalans fets pel príncep Alfons, el futur rei Alfons III.

Veiem, doncs, que el llibre afegeix al seu dens valor específic com a primer estudi de la Seca de Barcelona un seguit de dades complementàries que ens obren horitzons fins ara insospitats.

Un apèndix documental amb més de dues-centes entrades i una bibliografia que supera el centenar de títols donen fe de l'ampli treball de recerca en què l'autora ha pogut cimentar sòlidament les seves conclusions.

Era tan gran el nostre desconeximent d'aquesta temàtica que resulta inevitable, en concloure la lectura del llibre, sentir la sensació d'un cert gust de poc. Seríem ben injustos amb l'autora si la féssim responsable d'aquest fet, perquè la seva aportació és prou important i constitueix la base d'una tesi doctoral en curs que compleix amb escreix les millors expectatives. Però sí que es fa evident, diríem que com sempre, que tot treball de recerca deixa al seu darrere tot un seguit de llavors d'altres i noves possibles terres ignotes per explorar i, d'alguna manera, conquerir. Estem segurs, i la mateixa autora n'és també ben conscient, que ha obert un futur de noves recerques i, per què no, de col·laboracions entre numismàtics i historiadors de l'art. Un tàndem que mai no havia existit i que pot donar en el futur resultats del més alt nivell.

1. Introducció

La dialèctica entre qui era el detentor del poder polític i el control econòmic que ha acompanyat sempre la història, en aquest cas és molt evident. La Casa de la Moneda se situava com la cobejada institució economicofinancera font de recursos, funció que li va proporcionar no poques situacions crítiques i de tensió. Les èpoques de gran dinamisme amb una alta productivitat no necessàriament havien de coincidir amb un bon moment per a la ciutat de Barcelona, ja que la seva activitat depenia de la necessitat i de les circumstàncies del seu entorn.

En el moment d'enfrontar-nos a la interpretació de la lectura de les notícies, dels estudis o de les publicacions relacionats amb el tema de la moneda, es pot produir una certa confusió, ja que ens trobem que els termes *casa de la moneda*, *moneda*, *seca* i sinònims ofereixen un sentit ambivalent, present ja en les mateixes fonts documentals, que mostren una doble interpretació semàntica. Per tant, quan s'esmenten aquests termes, tant poden fer referència a la institució, amb la complexitat jurídica i administrativa que l'acompanyava, com al lloc físic on es fabricava la moneda, l'edifici. Tenint present la situació assenyalada, aquests termes s'han d'entendre dins el conjunt del context on apareixen referenciats. El problema de la terminologia va més enllà, ja que segons en quin moment històric s'usen diferents termes per designar el mateix concepte. En la present publicació s'emprarà, segons el context, el terme que es consideri més idoni, i els termes *casa de la moneda* o *seca* indistintament.

En les pàgines que segueixen es proposa una primera aproximació monogràfica a la història arquitectònica de la Casa de la Moneda de Barcelona, al seu entorn humà i als sistemes de producció que aplegà, acollint un llarg marge cronològic que reula als antecedents més remots, datats en el temps de la cultura ibèrica, passant pel diferent paper que assumí a través dels segles, fins a desaparèixer a causa de la seva clausura.

Tractar aquest tema és complex, ja que, encara que, ens centrem en l'estudi dels edificis que van acollir l'activitat monetària i en les persones que s'hi van vincular laboralment, no deixa de ser una part de la cadena politicofinancera dels governants

sotmesa a legislació estatal de dret públic i, per tant, tots els aspectes que es relacionen amb la producció monetària es troben afectats pels esdeveniments històrics, essencialment dins la vessant política i econòmica. Al mateix temps, el fet que aquesta institució gaudís de privilegis obtinguts dels monarques situava la Casa de la Moneda com un ens públic amb competència de jurisdicció i organització privada, en el sentit de disposar de potestat d'entendre i dirimir amb sentències vinculants en els seus propis assumptes.

A efectes pràctics del seu estudi, això significa des del punt de vista del marc documental, sense entrar en criteris de valoració, enfrontar-se a un gran volum de material, que abasta tant la legislació en matèria de govern emanada pels diferents estaments del poder en funció de la seva competència –monarca, Consell de Cent, Diputació i Generalitat de Catalunya– com la normativa pròpia de la Casa de la Moneda vehiculada a través del seu col·legi, així com també s'hi compten altres notícies de molt variada font.

Centrats en les restes materials dels tallers monetaris, la via no és més planera. Es desconeix la ubicació de la major part d'aquells tallers i, pel que fa referència a l'edifici que durant molts segles acollí la fabricació monetària a Barcelona, alçat en cronologies anteriors abans de ser emprat com a obrador monetari, en el decurs dels anys va patir successives reparacions, reformes, ampliacions i modificacions, a fi de cuidar el manteniment de l'immoble i adaptant-se a les diferents necessitats i sistemes de producció predominants a cada època. Transformacions que van continuar quan va perdre la funció de Casa de la Moneda per adaptar-se a nous usos. La perllongada activitat com a taller monetari que el caracteritzà, el portà a formar part del grup de topònims singulars de la ciutat i donà nom a un dels carrers on es trobava situat, el carrer de la Seca, i a ser protagonista de llegendes, anècdotes i objectes artístics.

Considerant com a punt de referència metodològic de la present exposició l'edifici de la Casa de la Moneda, conegut popularment com la Seca, i que actualment situa el seu accés principal al carrer de Flassaders, es presenten diferents qüestions. La primera consisteix a proporcionar, en la mesura que ens ho permetin les fonts, una visió dels antecedents, és a dir, a seguir el rastre dels primers tallers monetaris, anteriors a aquest edifici i situar-ne l'emplaçament dins la xarxa urbana de Barcelona. Una segona qüestió sorgeix en el moment que s'estableix com a monederia en el carrer de Flassaders i es concretaria en el seguiment de la seva evolució, transformació, organització i funcionament emprant les fonts conservades que puguin ser més representatives.

En qualsevol altra producció o indústria, el personal laboral i la seva activitat quotidiana passarien desapercebuts, però aquest, i per diferents motius, no és el cas de la casa de la moneda. Des dels primers anys del segle XIII, els documents palesen una nòmina de personal organitzada i que gaudia de l'atorgament de privilegis, reconeguts pels diferents monarques a través dels segles. Moneders i obrers de la Seca organitzaven i protegien els seus interessos a través d'un col·legi propi. El privilegis oferien

unes prerrogatives que els posicionaven en una situació d'avantatge respecte a altres ciutadans, fet que va atraure gent de dubtosa honestedat amb repercussions públiques poc afortunades.

Entre les persones que hi van estar vinculades, els argenters tenien una presència important; alguns d'ells procedien de nissagues de famílies amb aquesta dedicació, circumstància habitual en el tancat context del sistema gremial creat a l'època medieval i que mantingué una perllongada influència i vigència. Entre els mestres argenters que hi intervingueren de forma constant o resolent treballs més o menys puntuals, hi consten artífexs de reconeguda trajectòria que, entre altres actuacions dins el procés de fabricació monetària dissenyaven i tallaven els encunys, alguns de delicada execució, i preparaven els aliatges.

La transcendència i el valor d'aquestes peces, les monedes, i la favorable situació jurídica dels qui s'hi vinculaven no poden fer oblidar l'altra cara del treball, ja que no deixava de ser un taller de metalls amb un ambient de soroll, pols, carbonissa, calor, suor i fums on convivien altres oficis de no tan selecta formació.

La història de la Casa de la Moneda o Seca s'ha construït amb el conjunt d'aspectes que recullen la trajectòria de la institució, la de l'edifici i la dels processos tecnològics que hi aplicà, però també s'hi afegeix un component humà representat per totes aquelles persones que d'una manera o d'una altra en van formar part i que dia a dia, amb el seu treball quotidià i sense plena consciència de fer-ho, van ajudar a fer aquesta història, que s'involucra, en la història de Catalunya i alhora en pertany.

Per acabar, vull aprofitar aquestes línies introductòries per mostrar el meu més profund agraïment a totes les persones i institucions que m'han ajudat a dur a terme la investigació i que han fet possible aquesta publicació. A la directora de la meva tesi, base d'aquest treball, Francesca Español; a Joan Ramon Triadó; que m'ha assessorat en aspectes de l'època moderna i barroca; a Enric Buendia i Ignasi Bages, que m'han ajudat en les transcripcions; a Toni Ripoll pel reportatge fotogràfic de la Seca; a Núria Altarriba i Reis Fontanals, per la seva col·laboració en la recerca de fons de la Biblioteca de Catalunya; al Museu d'Història de Barcelona, i molt especialment a Miquel Crusafont, per proposar-me la present publicació, assessorar-me en la bibliografia i en el complex món de la numismàtica, aportar-me valuosos consells i que, a més, ha tingut l'atenció de prologar el llibre, pròleg que sens dubte representa una gran aportació, i finalment a l'Institut d'Estudis Catalans pel seu suport i per fer possible aquesta publicació.

2. Antecedents

En fer un balanç resumit de les publicacions que d'una manera o d'una altra es fan ressò de l'edifici de la Casa de la Moneda de Barcelona, és notòria l'absència d'un estudi monogràfic. Des de la vessant de la història de l'art i de l'arquitectura, s'han contemplat edificis comercials i industrials, com per exemple les drassanes, les llotges o els molins, i en canvi la Seca ha estat molt desatesa. Únicament la trobem esmentada en algun catàleg o recull d'història, com el publicat per Pi i Arimon¹ i en el catàleg d'Ainaud Gudiol i Verrié.² En el *Catálogo del Patrimonio Histórico-artístico de la Ciudad de Barcelona*, en essència, es recull la fitxa tècnica de la Seca que consta en el Departament de Patrimoni de la Generalitat.³

És una excepció el complet treball de Perelló sobre l'arquitectura civil del segle XVII a Barcelona.⁴ Dins el repàs que fa l'autora de l'arquitectura i del seu entorn sociològic i laboral, dedica un apartat als serveis economicofinanciers i, dins d'aquest, inclou un subapartat dedicat a la Seca de Barcelona.

En un seguit de publicacions amb caràcter de divulgació publicades en diaris i revistes, s'hi dedica alguna breu ressenya. És el cas de les publicacions de V. Balaguer, Amades, Camós, Sobrequés, Ulsamer, Udina, Cirici, Permanyer,⁵ les quals ofereixen visions molt genèriques i es limiten a esmentar l'existència d'una Seca barcelonina o a donar notes històriques puntuals. A tall d'exemple, recollim les paraules de Pi i Arimon: «Nada de cierto puede decirse sobre la Casa de Moneda de Barcelona», i les de Sobrequés i Callicó: «Sería muy difícil intentar la reconstrucción del antiguo edificio

1. PI I ARIMON, 1854, vol. II, p. 117-123.

2. AINAUD, GUDIOL i VERRIÉ, 1948.

3. *Catálogo del patrimonio Histórico-artístico de la ciudad de Barcelona*, 1987.

4. PERELLÓ, 1996.

5. BALAGUER, 1865, vol. II, p. 301-305; AMADES, 1984, vol. II, p. 806; CAMÓS, 1948, vol. V, p. 106-110; SOBREQUÉS i CALLICÓ, 1954, p. 3; ULSAMER, 1955; UDINA, 1959, p. 3; BOTET, 1876; CIRICI, 1976, p. 70, PERMANYER, 1992, p. 96.

y de sus instalaciones, pues no queda rastro de las fraguas, hornos, departamentos de vaciado y de acuñaciones. Al propio tiempo complica toda reconstrucción las múltiples y variadas modificaciones que en el transcurso del tiempo sufrió la aludida Casa de la Moneda».

En canvi, han resultat més útils els reeixits i aprofundits treballs en forma de tractats, compendis o monografies de numismàtica, ja que entre el recull documental que apleguen, s'hi troben notícies sobre l'organització i la producció de la Seca, encara que de l'edifici no se'n fa esment. És el cas dels treballs de Salat, Botet o Crusafont.⁶ Concretament, Crusafont analitza les dades aportades en les Rúbriques de Bruniquer del segle XVI i aprofundeix en l'aspecte de la tecnologia. Els treballs numismàtics de Balaguer i Crusafont, dedicats al segle XIX, aporten inventaris de l'època i dades que ajuden a documentar la Seca durant aquest període.⁷ Cal destacar les publicacions de Paradaltas, personatge vinculat directament a la fabricació monetària. Entre els reculls de documentació diversa, ha estat molt útil la publicació d'un document donat a conèixer per Elías de Molins.⁸

Encara que centrats en la Seca de València, els treballs de Mateu i Llopis s'han de tenir en compte com un exemple en el qual podem trobar coincidències.⁹

En els darrers temps, les seques han començat a despertar interès, s'han dedicat congressos i publicacions internacionals monogràfiques als tallers monetaris i les obres generals d'història de l'art i de l'arquitectura catalanes i de Barcelona¹⁰ li han fet un espai al costat de la resta d'edificis destacables pel seu valor simbòlic, artístic, monumental o antropològic. La seva inclusió, a més d'ajudar a difondre el coneixement de l'edifici, representa un element més per disposar d'una visió més integral i precisa sobre la història, l'art, l'arquitectura i l'urbanisme.

La història monetària i la numismàtica són branques prou especialitzades que compten amb un lèxic específic, però que no disposen d'un glossari complet i ens hem d'accontentar amb treballs parcials, en el sentit que hi manquen moltes entrades de les que consten en la documentació. En aquest sentit, cal recordar els treballs de Mateu i Llopis que, basant-se en el seu coneixement vers la Seca de València, en va fer els primers i més elaborats, «El vocabulari medieval de l'exercici de la monederia segons documents valencians i *Glosario hispánico de numismática*». Balaguer amplià

6. SALAT, 1818; BOTET, 1976; CRUSAFONT, 1986; CRUSAFONT, 1989, p. 223-235; CRUSAFONT, 1990; CRUSAFONT, 1991; CRUSAFONT, 1996; CRUSAFONT, 1999; CRUSAFONT, 2006.

7. BALAGUER, 1980; CRUSAFONT, 1991; BALAGUER, 1997; CRUSAFONT i BALAGUER, 2002; CRUSAFONT, 2006.

8. ELÍAS DE MOLINS, 1901.

9. MATEU I LLOPIS, 1937, p. 98-126; MATEU I LLOPIS, 1929; MATEU I LLOPIS, 1951; MATEU I LLOPIS, 1973, p. 102-103.

10. I Luoghi della moneta. Le sedi delle zecche dall'antichità al l'età moderna, 2001; RIPOLL, 2003a, 2003b i 2005.

el contingut existent i Miquel Crusafont, fent-se ressò d'aquesta mancança, aporta un glossari a *Barcelona i la moneda catalana* i a *Història de la moneda catalana*.¹¹

A tall de conclusió després d'aquest recorregut resumit per les diferents aportacions, hom s'adona que la Seca ha quedat en el terreny de tots i de ningú; poc o gens s'ha tingut present, des de la història de l'art, de l'arquitectura o de l'urbanisme o la numismàtica, i per aquest motiu el recull de referències de les fonts bibliogràfiques presenta una certa dispersió. Per al present treball s'ha hagut d'anar espigolant d'una dada a una altra emprant paral·lelament fonts documentals inèdites.

11. MATEU I LLOPIS, 1937, p. 98-126, i 1973; CRUSAFONT; 1989 i 1996.

3. Els tallers monetaris. Aspectes generals

3.1. LA TERMINOLOGIA EMPRADA PER A DESIGNAR ELS TALLERS MONETARIS

En general, la denominació dels tallers monetaris és un tema poc estudiat, tant pel que fa al món antic com a les èpoques medieval i moderna, encara que lentament el dèficit es va pal·liant en els estudis més actuals.

En el context del món occidental, trobem la presència de l'ús de diferents mots per a designar els tallers o fàbriques monetàries, variacions en gran part atribuïbles a les singularitats pròpies de cada llengua, així com a les influències lingüístiques externes rebudes, però sense oblidar que, quan es contempla un ventall cronològic tan ampli, des de temps medieval fins al segle XIX, l'ús d'una determinada terminologia integra uns canvis i una evolució que són conseqüència dels processos històrics. A aquests determinants, en la terminologia dels tallers monetaris, s'hi afegeixen les conseqüències directes inferides per les transformacions tecnològiques en el procés de producció i organització monetària. En conseqüència, quan s'interpreta el lèxic de les fonts del passat, s'ha de situar el document dins un context concret, un marc cronològic i una situació històrica.¹²

Seguint la documentació conservada de la Seca de Barcelona, es constata el canvi en la terminologia per designar un objecte o un concepte; cauen en desús unes paraules i n'apareixent de noves, com per exemple succeeix amb alguns càrrecs de la nòmina del personal de la Seca, o també es dona el cas que un mateix terme, segons l'indret o el moment temporal concret del seu ús, fa referència a continguts diferents, com és el cas del concepte d'*arrendament*. Un altre exemple el podríem trobar en el terme Seca, que a la primera meitat del segle XIII s'emprava per a designar l'encunyació de moneda d'or a Sicília, però que, en el moment que es va difondre cap al nord, abandona el seu significat més restringit i passa a definir l'edifici, la institució,

12. TORRES, 2001, p. 287-297.

l'organització i la producció monetària.¹³ Un altre cas serien els termes *afinador* i *contrast*, ambdós designen els calibradors de pesos, però no tenen el mateix significat a cada lloc. A Barcelona, el contrast era qui verificava els pesos i les lleis dels metalls per als argenters i, a la població de Cervera, el contrast era el controlador dels pesos de les monedes; en canvi, a Barcelona, la persona que duia a terme aquesta tasca era anomenada *afinador*.¹⁴

Dins l'àrea mediterrània, el mot *seca*, procedent possiblement del mot àrab *sikka*,¹⁵ fou utilitzat per a designar l'activitat i l'organització monetària, així com l'edifici que acollia aquestes funcions. L'aparició del terme en el vocabulari numismàtic no coincideix amb l'època d'or de l'Imperi islàmic, sinó que es detecta a inicis del segle XIII, i es consolida en la documentació a mitjan segle del XIV. Aquesta circumstància ha portat a considerar l'illa de Sicília com el punt d'origen d'irradiació del terme *seca* a Catalunya i a Itàlia, perquè a Sicília hi havia tradició d'importants seques, mentre que a França el terme es podia haver introduït a través de les seques de Montpeller i Perpinyà.

A Catalunya, la potestat sobre la moneda es consolidà com una regalia i, en conseqüència, les seques oficials eren els llocs on s'encunyaven monedes a nom i per ordre del rei. La Seca de Barcelona, des d'Alfons el Cast fins a Jaume I, va tenir aquesta categoria en exclusiva, però a partir del regnat d'aquest darrer monarca la producció monetària legal es diversificà amb la creació d'altres seques reials a Perpinyà, València i Mallorca.¹⁶

En la documentació consultada apreciem una evolució en la denominació de la monederia reial barcelonina. En els documents altmedievals, la fàbrica de la moneda és esmentada com a *moneta*.¹⁷ El terme *seca* comença a aparèixer conjuntament amb «casa de la moneda» al segle XIV i es continuà emprant fins a finalitzar el setge de 1652. A partir d'aquest moment, en la documentació es nota la presència política castellana i es va abandonant el terme *seca* en favor de la denominació «casa de la moneda». Tot el contingut general de la documentació es castellanitza, perquè els documents es redacten en llengua castellana. En els documents catalans, la denominació «casa de la moneda» no era estranya, ja que s'emprava indistintament junt amb el mot *seca*. La singularitat, doncs, no rau en la utilització del terme «casa de la moneda», sinó en la quasi desaparició en la documentació oficial de la forma més col·loquial *seca*.

A Castella, el mot *seca* no s'emprava o en tot cas es poc usual i dins de l'àmbit tècnic de la numismàtica, el terme habitual era «casa de moneda». Les cases de la mo-

13. TRAVAINI, 2001, p 69-87.

14. CRUSAFONT, 1999, p. 154.

15. TRAVAINI, 2001, amb el significat d'instrument emprat per encunyar o encunyar.

16. CRUSAFONT, 1989.

17. En uns privilegis de l'any 1208, dirigits al personal de la fàbrica de la moneda, s'esmenta: «in nostra moneta barchinonae»: SALAT, 1818, vol. I, doc. III, p. 2.

neda considerades històriques a la península eren les de Burgos, Conca, La Corunya, Granada, Madrid, Segòvia, Sevilla, Toledo i Valladolid.¹⁸

A França, termes com *la monnaie*, *atelier monétaire*, *hôtel de la monnaie*, malgrat que no coincideixen amb el mateix contingut de la definició que donem a la paraula *seca*, –a causa de singularitats en l'organització de la jurisdicció, l'administració i la producció de la moneda–, s'han emprat per referir-se a espais relacionats amb les emissions monetàries com ara oficines administratives, tallers de fabricació o tallers monetaris associats al canvi de moneda. Els termes *moneterie* o *seca* es van emprar simultàniament a Perpinyà i la seva àrea d'influència en el segle XIV; per exemple, *Seca* apareix ocasionalment esmentada a Montpeller, circumstància que s'entén pel fet de trobar-se dins l'àrea de domini polític català o mallorquí.¹⁹

A Anglaterra, la *Seca* de Londres està relativament ben documentada, però aquesta documentació fa referència a la institució com a braç del govern i no tant a la ubicació i a l'edifici. En el context anglès, en temps medievals, no està clar si la paraula *mint* s'emprava en un sentit diferent del terme modern en el llenguatge administratiu i oficial. En anglès, a l'alta edat mitjana *mynte* o *mynet* era un sinònim de *coin*, peça de moneda. El segle XII, el terme *monetaria* va ser utilitzat en un cert nombre de casos i en algunes situacions feia referència a l'espai físic i més acuradament a l'activitat d'encunyar, però aquest terme no s'emprava en un context oficial. D'altra banda, el terme llatí *cambium* va ser utilitzat per a designar tant les seques (llocs de producció de moneda) com els canvis. Una alternativa per utilitzar el terme *cambium* per referir-se a la moneda real era *moneta*. Així, el mestre de la *seca* era el *magister monete* en llatí o *mestre de monee* en francès, termes utilitzats en el llenguatge del govern anglès en els segles XII i XIII per influència d'aquestes llengües. En aquest període també començà la distinció oficial entre el *cambium* i *monete*. Al segle XIV, el mestre de la *Seca* era anomenat amb dues expressions sinònimes: *master of the coin* o *master of the mynte*. A partir de la primera meitat del segle XV, el joc entre els antics termes llatí, anglès i francès donà pas a la paraula *mint* per designar la institució i l'edifici, i al terme *coin* per fer al·lusió a la moneda pròpiament dita.²⁰

3.2. L'EMPLAÇAMENT DELS TALLERS MONETARIS

En relació amb l'emplaçament i la quantitat d'aquests edificis, com més es reula en el temps més complex resulta obtenir informació, exceptuant el cas de les grans seques com la casa de la moneda de Roma de l'època imperial, situada sota l'actual plaça de Sant Climent. La major part de les seques eren més humils i han deixat

18. TORRES, 2001, p. 287-297.

19. BOMPAIRE, 2001, p. 87-97; CRUSAFONT, 1996, p. 13-15.

20. COOK, 2001, p. 101-115.

menys restes materials de la seva existència. Si considerem com a punt de referència la permanència estable d'una seca en un mateix espai físic, a grans trets es pot diferenciar entre seques fixes i seques mòbils.

El manteniment d'un edifici dedicat a seca fixa o permanent quedava justificat quan podia funcionar amb una certa regularitat. Des del punt de vista del llenguatge arquitectònic, podien afegir a la funció de taller monetari una vessant simbòlica i monumental, com per exemple les cases de la moneda de Siena o de Venècia, o únicament contemplar l'aspecte de fàbrica funcional amb característiques modestes com la de Barcelona. En altres casos d'emissions petites o no continuades, es podia optar per solucions provisionals, com llogar una casa, alternativa elegida per Bolonya, Siena i Roma entre els segles XIII i XVI. Amb l'encunyació manual a martell, la fabricació de moneda no requeria una infraestructura específica i complexa: mentre hi hagués foc per a fer la fosa i aigua ja era suficient i, pel que fa a les eines emprades en el procés d'encunyació, eren fàcilment transportables, la qual cosa feia que es pogués encunyar en un altre espai, com podia ser el taller d'una ferreria o similar, les cuines d'un castell o una casa particular amb els instruments i eines mínims.

Un altre tipus de monederies eren les mòbils, que, com es pot deduir per aquesta designació, no disposaven d'un espai físic concret i estable. Un grup format pels treballadors necessaris es desplaçava on fos, requerit per batre moneda, la qual seria distribuïda des d'aquell mateix indret. Amb aquest sistema s'evitaven les indispensables mesures de seguretat que implicava el transport de numerari. El taller es podia instal·lar en qualsevol espai amb els requeriments mínims. En algunes il·lustracions es representa un carro dins el qual hi ha un grup de moneders treballant. Les seques mòbils s'entien en un context especial, com podia ser el fet d'acompanyar la cort reial, o el cos d'un exèrcit, o en situacions d'emergència.

La tendència general, en els primers temps de l'edat mitjana, dibuixava un panorama en el qual predominaven els tallers moneders amb seus temporals segons el requeriment de producció numèrica per part de les diferents autoritats competents, sobre la presència de les seques fixes i ben organitzades. A mesura que s'avançà en l'època medieval i moderna la producció s'anà concentrant i organitzant sota el control estatal lligat amb la consciència de centralització, enfortiment i consolidació del poder. La tendència d'aquells primers temps es va anar invertint i el nombre de seques permanents en el mapa europeu anà augmentant. Aquesta vessant política podria ser el fil conductor en la forma d'implantació de les seques. En ciutats com Londres, Porto o Siena, en les quals la relació entre poder i capacitat d'encunyar moneda era molt vinculant, la Seca s'ubicava en espais de caire representatiu del govern.

Al marge de la legalitat, també hi ha documentades emissions fraudulentament de moneda i, per fer-les, podien fer servir com a amagatall una cova, una casa particular o la cuina d'un castell, com per exemple el cas de falsificació que succeí a l'entorn de l'any 1267 a Tarassona, conegut per l'extens i detallat procés judicial que generà, en el qual intervingué com a acusació Pere Gilbert, porter reial de Jaume I: «Algunas

personas principales hacían labrar moneda falsa de los cuños de Castilla y Aragón y batían maravedís de cobre y los cubrían con una hoja de oro tan artificiosamente que se habían esparcido en gran cantidad por toda España.» La moneda falsa es va obrar dins les parets del castell de Trasmoz, del de Peña Redonda, en el qual van construir un forn i altres aparells, en el castell de Ferrera i en d'altres castells del Moncayo. Van ser moltes les persones implicades, entre les quals es comptaven alts càrrecs de la jerarquia eclesiàstica de Tarassona; l'acusat principal es deia Blas Pérez i era el sagristà de la canònica de Tarassona, mentre que el segon acusat fou Juan Pérez, conegut com a tècnic en metalls, alquímia i falsificacions de monedes i de pedres precioses fonent vidre amb pigments de colors. El procés és interessant de seguir, ja que, a més de conèixer els detalls del succés, aporta dades sobre les operacions a què se sotmetien els metalls amb la finalitat que aconseguissin l'aparença del que no eren i sobre com se les enginyaven amb qualsevol atuell que tenien a l'abast per encunyar.²¹

La diferència entre les petites seques oficials i les clandestines no residia tant en la seva infraestructura com en el producte final, segons l'habilitat del falsificador, i en l'estatus jurídic de la seca.

3.3. LES CASES DE LA MONEDA DINS EL MARC DE L'ARQUITECTURA CIVIL

La Seca, entesa com a construcció arquitectònica, s'inscriu en l'apartat que les classificacions historiogràfiques, atesa la seva funció, han vingut a anomenar arquitectura civil. Dins el gran sac de l'arquitectura civil s'inclouen edificis molt diferents entre ells. A tall d'exemple, es poden citar construccions com la Casa de la Ciutat que, pel seu caràcter representatiu, a la funció que tenia reservada s'hi va afegir la cura en el decorativisme ornamental i el tractament monumental. A l'extrem oposat hi hauria la Seca, edifici que, malgrat donar un servei economicofinancer indispensable a la ciutat, sempre va ser considerat marginalment com un funcional taller industrial. Aquesta concepció s'allunyava molt del plantejament conceptual de les seques italianes d'època moderna i barroca, en les quals els seus constructors es van fer ressò dels continguts dels diferents tractats ètics, polítics i urbanístics sobre les ciutats apareguts anys abans, com per exemple el de Filarete, de 1464, o el de Francesco Patrizi, publicat el 1494, que situaven la Seca, malgrat el soroll i els fums que comportava la fabricació monetària, en el centre polític, econòmic i administratiu de la ciutat. A l'edifici, se li sumava una determinada necessitat d'estructura funcional, la dimensió estètica per tal de, com aconsellaven els esmentats tractats, contribuir a la bellesa de la ciutat.²² Cap a finals del segle XIV, el frare Francesc Eiximenis va proposar una teoria urbanística, ètica i moral sobre la disposició de la ciutat medieval ideal en el llibre dotzè

21. CANELLAS, 1977, p. 263-277.

22. TRAVAINI, 2001, p. 69-70.

de *Lo Crestià*. Tractà diferents aspectes com la construcció, la millora i la disposició de camins, murs, ciutats, edificis, cases... però la seca no hi surt esmentada.

La documentació conservada ens permet apropar-nos a la realitat d'aquests tallers i es pot afirmar que des dels primers temps de l'edat mitjana podem parlar d'una organització de tipus industrial amb divisions del treball altament especialitzades, procés que determina el plantejament o l'adaptació de la definició de la distribució interna de l'edifici adaptat a un procés de producció. En el cas de seques fixes d'una certa entitat, emprant terminologia contemporània, aquest criteri s'organitzava com una llarga cadena de producció amb les diferents seqüències d'actuacions especialitzades.

Una tipologia orientativa vindria donada per un edifici que per l'activitat que acollia havia de parar atenció en la seguretat i oferir una estructura exterior reforçada. La distribució de l'espai interior en molts casos comptava amb un pati obert i s'organitzava en diferents espais específics adaptats al procés concret de la fabricació monetària. Aquests espais prenen el nom de cases, denominació compartida dins l'àrea d'influència de la Corona catalanoaragonesa i a Itàlia.

Els edificis moneders van anar integrant en la seva estructura les transformacions marcades per les formes de producció de cada temps. Des d'un punt de vista global, el panorama europeu ofereix una evolució molt semblant.

Per finalitzar aquest apartat, la qüestió que es planteja és si les seques es poden considerar i definir com una tipologia arquitectònica, de la mateixa manera que altres edificis com, per exemple, les termes. Al nostre parer, la resposta seria afirmativa. Les seques defineixen una estructura reforçada i segura, i una distribució del seu espai interior estretament adaptat al procés tècnic de l'encunyació monetària, la qual defineix un esquema genèric d'acord amb certes analogies de configuració, estructurals i funcionals estables, compartides i constants dins un ampli marc geogràfic. L'aspecte decoratiu restaria al marge, determinat pel context particular de cada Seca. En aquest cas, com en les termes romanes, es podria anar articulant, a partir de la caracterització bàsica de Seca, en classes i subclasses.

La natura de la funció que duia a terme produïa sorolls, fums i activitat constant, requeria seguretat i vigilància, un conjunt de conseqüències que afectaven la ciutat. Això vol dir que era un tipus d'edifici que interactuava amb la ciutat, que la seva ubicació implicava els seus veïns, i desdibuixava els límits entre arquitectura i urbanisme. La història de la transformació del teixit urbà de Barcelona i la història de l'edifici principal de la Seca, i la dels que van acollir aquesta funció de forma temporal, formen part del mateix complex conjunt de relacions entre arquitectura i urbanisme.

4. La casa de la moneda. Dels primers precedents al segle XIX

4.1. TALLERS MONETARIS, PRIMERS PRECEDENTS

La història, la ubicació i la tipologia dels tallers monetaris de Barcelona han estat estretament vinculades a les circumstàncies polítiques i econòmiques de cada moment, però també, com a elements integrants de les infraestructures ciutadanes, estaven afectades pel desenvolupament urbanístic d'una ciutat de llarga trajectòria que, trobant els seus orígens en una fundació romana, es va anar ampliant i transformant amb la formació de nous barris residencials, artesanals i comercials.

Es té constància, a través de les troballes numismàtiques, d'encunyacions monetàries fetes a Barcelona des d'èpoques molt reculades. De la cultura ibèrica es coneix la dracma d'imitació emporitana amb la llegenda *Barkeno* i monedes de bronze amb la llegenda *Laiesken*. Dels primers anys del segle V, centúria en la qual s'esdvingué la caiguda de l'Imperi romà d'Occident, daten les monedes de Màxim Tirà, rebel que va ser escollit emperador per les legions romanes del general Geronci situades prop dels Pirineus, en les quals es pot llegir *Sacra moneta barcinonensis*. La insurrecció no el portà a bon fi, ja que va ser derrotat per les forces de Constantí, general d'Honorí.²³ Desintegrat l'Imperi, ja en temps dels visigots es continuaren les emissions, com per exemple les realitzades en temps de Leovigild. Passada l'època de les invasions, existeixen testimonis monetaris dels reis de l'Imperi carolingi al segle IX. Una vegada desvinculats de l'Imperi franc, els comtes de Barcelona continuaren les encunyacions, les anomenades monedes comtals, i en el segle X es té constància que els comtes intervenien en la concessió de drets sobre la moneda, encara que desconeixem, en aquests primers temps, la ubicació dels tallers barcelonins que les obraven.

A poc a poc, l'organització de la moneda es consolidà i s'oficialitzà al comtat

23. VILLARONGA, 1976, p. 11-19.

de Barcelona, al qual, la confluència de diferents aspectes, el va portar a sobresortir entre la resta dels comtats. Va ser l'únic que des de les encunyacions carolíngies va mantenir emissions monetàries ininterrompudament. Tanmateix va ser a Barcelona on es van realitzar batiments de moneda d'or destacables i que es perllongaren durant un llarg període i finalment coincidí el fet que els comtes de Barcelona ho eren alhora de Girona i d'Osona, circumstància que determinà que paral·lelament a les monedes comtals existissin les episcopals. El procés d'hegemonia del comtat de Barcelona per sobre dels altres finalitzà amb l'absorció d'aquests pel de Barcelona.²⁴ En aquest segle XI, com en les etapes precedents, es té constància de tallers actius encara que, basant-nos en la documentació coneguda, es continua ignorant on se situaven i com eren les monederies altmedievales. Malgrat la migradesa de dades en relació amb aquest tema, hi ha altres aspectes que es comencen a revelar, com el nom d'alguns moneders que les obraven. En un document de l'any 1014, hi consta el nom de Guifret, moneder.²⁵ En d'altres, s'esmenten els mancusos d'or de *manu Bonnom Ebreo* o de *manu Bonom*,²⁶ referència constatada amb la troballa de tres mancusos que porten gravat el nom de Bonnom un dels quals recull una llegenda en àrab que el presenta com encunyat a *Madinat Barsinuna*.²⁷ Malgrat que Bonnom o Bonom era un apel·latiu corrent entre la població jueva, un jueu identificat com a *Bonum nomen ebreo*, el 1018 va prestar set mancusos d'or al matrimoni Ramió i Castellana, els quals li empenyoraven una casa a *auro invento* de Barcelona. En la documentació d'aquells anys apareix com a encunyador d'or, concretament l'any 1029, citat com *Bononomen hebrei aurifici*.²⁸ Al barri del Miracle, situat en una àrea molt cèntrica de la ciutat, el mont Tàber romà, el mes d'abril de l'any 1029, un jueu de nom Vives venia mig clos per quatre mancusos de *manu Bonnom ebreo*. Per una notícia datada el mes d'octubre de l'any 1036: «occiduo in vinea filius condam Bonom hebreo» –s'atribueix la mort de Bonnom o Bonom en aquestes dates.²⁹

Eneas, Enee, Henneas són les diferents versions de la denominació que rep un altre moneder documentat entre 1037 i 1052, el qual fabricava, com Bonnom, l'anterior moneder citat, *monete Enee* o de *manu Enee*. En una notícia de l'any 1052 es determinà el preu d'una venda amb les següents paraules: «Uncias .ij. de auro bono de barchinona de manu Eneas».³⁰

D'aquesta època són els mancusos que porten la llegenda *Raimundus Comes*, atri-

24. BALAGUER, CRUSAFONT, 1992; BALAGUER, 1999..

25. Botet cita el document ACA, pergami 107, Ramon Borrell, i contempla la possibilitat que obrés les monedes del comte Ramon Borrell: BOTET, 1976, vol. I, p. 31.

26. BOTET, 1976, vol. I, p. 34.

27. VILLARONGA, 1976, p. 20-21; *Catalunya romànica*, 1992, p. 87.

28. *Catalunya romànica*, 1992, vol. XX, p. 87; BALAGUER, 1999..

29. BOTET, 1976, vol. I, p. 44-45; *Catalunya romànica*, 1992, vol. XX, p. 86-87.

30. BOTET, 1976, vol. I, p. 44-45.

buïts a Ramon Berenguer I (1035-1076).³¹ El mateix comte, entre els anys 1056 i 1066, arrendà la fabricació de moneda barcelonina d'argent en ocasions successives a David, *ebreo*, Marcús, Bonfill Fredal i Berenguer Adroer. L'encunyació de moneda d'or anà a càrrec de Gerart i Esteve.³²

Pel que fa al segle XII, poc més es coneix de les seues monetàries. En tot cas, notícies de context, com la informació que es té actualment, a través de l'estudi de les restes arqueològiques i dels documents, que l'entorn del barri del Miracle i els carrers propers a la catedral va ser l'emplaçament escollit per diferents tallers artesanals, entre els quals es comptaven obradors d'orfebres i moneders, com el taller de l'orfebre moneder Guillem Bernat ja documentat entre el 1114 i el 1124, que es coneix per un redactat de donació de l'any 1124 fet pel vescomte de Barcelona, Gelabert, a la seva filla Arsendis: «unde Guillelmus Bernardi (sic) persit ad ipsam se «dem».» També es referencia Pere Bernat, moneder documentat l'any 1116 i del qual es considera la possibilitat que fos germà del primer.³³

De les primeres dècades d'aquest segle també es coneixen algunes dades de Guillem Ramon, moneder, el qual sembla que era un ciutadà benestant, ja que se li atribueixen dos forns de pa, alguns obradors al voltant del mercat i altres propietats fora de la ciutat. També devia ser mereixedor de certa confiança per part del comte, ja que signava alguns dels seus documents.³⁴ Juntament amb el moneder Guillem Ramon, hi consten el seu pare, Bernat Ramon, i el seu fill, Pere Ramon, ambdós moneders.³⁵

En una llista de l'any 1145, que podria fer pensar en un intent de recull o relació dels propietaris de Barcelona, hi consten uns 240 propietaris, dels quals 45 estan relacionats amb diferents oficis entre els quals es ressenya un moneder, un canviador i tres ferrers...³⁶ El 1165, Benjamí de Tudela, jueu navarrès, com a part de l'itinerari del seu viatge, visità Barcelona i, en el llibre de viatges que deixà escrit, la va definir com una ciutat petita i bonica situada arran de mar, on conflüen mercaderies i mercaders arribats d'arreu.³⁷ Cert és que aquests anys a Barcelona hi havia activitat comercial, però el que era més significatiu era que, en aquests segles, s'estava definint el traçat de la ciutat medieval en diferents zones de la ciutat i els seus suburbis.

El 1208 s'esmenta Guillem, moneder, i a l'entorn de 1211 i 1212 Pere, moneder. A aquest últim, se li havia encomanat entregar els comptes de tot el que havien rebut els templers en concepte de drets per una encunyació que s'havia realitzat.³⁸ Es

31. CRUSAFONT, 1989; *Catalunya romànica*, 1992, vol. XX, p. 111-125.

32. BOTET, 1976, vol. I, p. 34-37 i 200-202; CRUSAFONT, 1989; VILLARONGA, 1976, p. 35-38.

33. BOTET, 1976, vol. I, p. 54-55.

34. *Catalunya romànica*, vol. XX, 1992, p. 81.

35. BOTET, 1976, vol. I, p. 64.

36. *Catalunya romànica*, 1992, vol. XX, p. 82.

37. *Catalunya romànica*, 1992, vol. XX, p. 88-91.

38. BOTET, 1976, vol. II, p. 33.

dóna la coincidència que l'any 1205, en l'àrea que s'estén al voltant de les antigues muralles romanes, a l'oest de la porta del Regomir i fins a arribar al carrer d'en Gignàs, s'hi documenta la vila nova dels Alls de Pere Moneder.³⁹

En aquest apartat, s'han citat diferents moneders que constaven en els documents, però cal remarcar que la denominació de moneder s'ha d'entendre des d'una perspectiva molt àmplia, ja que, per les dades poc precises que proporciona la documentació conservada, tant podia fer referència a l'ofici de moneder imbricat en el procés d'encunyació com podia acollir vinculacions molt diferents de la fabricació monetària, o bé ésser una forma de denominació genèrica referida a aquelles persones que d'una manera o d'una altra estaven relacionades amb la moneda. L'arribada del segle XIII va marcar un canvi en la dinàmica seguida fins a aquell moment en relació amb el descobriment de la situació dels espais físics dedicats a la fabricació monetària i, a través de les notícies, es comencen a perfilar aquests tallers en l'espai urbà barceloní.

4.2. LA CASA DE LA MONEDA DINS ELS MURS DEL PALAU DELS TEMPLERS DE BARCELONA

A la zona sud de l'antiga muralla romana, a l'illa de cases que formen els actuals carrers Ataülf, Palau, Templers i Comtessa de Sobradiel, hi havia un edifici que havia estat propietat successivament de l'ordre de la Comanda del Temple, des de l'any 1134 fins a la dissolució de l'ordre l'any 1317; de l'orde de l'Hospital, des de 1317; del bisbe de Vic, aproximadament entre 1324 i 1368, i del rei Pere el Cerimoniós, des de l'any 1368. El rei el va reformar i ampliar afegint-hi altres immobles, i fou conegut des d'aleshores com a Palau Reial Menor o de la Reina i posteriorment, segle XV, Palau del Lloctinent.⁴⁰

Els templers reconvertiren unes cases que ja existien en aquell indret, les «cases de Gallifa», en un palau urbà fortificat, seguint les pautes dels que acostumaven a construir a les ciutats on disposaven de propietats. Aprofitant les antigues construccions romanes, les edificacions s'organitzaven a l'entorn d'un gran pati. El conjunt palatí incloïa un espai de culte, la capella de Santa Maria de Palau, promoguda pel comanador Pere Gil, després d'haver estat autoritzat pel bisbe i el capítol de Barcelona: «Quod Magister et Domus milicie templi at honorem dei et gloriose virginis matris sue Ecclesiam in ciuitate predicta in domo sua construunt, et altaria erigant».⁴¹ Encara es conserva en l'actualitat amb intervencions del segle XVI promogudes per la família Requesens, aleshores propietària de l'immoble.

El palau templer es convertí en el centre de les seves activitats financeres, co-

39. *Catalunya romànica*, 1992, vol. XX, p. 101.

40. AINAUD, GUDIOL i VERRIÉ, 1947.

41. *Catalunya Romànica*, 1992, vol. XX, p. 234.

mercial i urbanístiques a la ciutat de Barcelona i d'empreses navilieres, a les quals s'afegia el dret de cobrament de censos de variada procedència i la percepció d'un percentatge de guanys sobre les encunyacions monetàries. La protecció que oferien els seus murs el convertien en un lloc segur on els ciutadans podien custodiar objectes de valor.⁴²

Amb aquests antecedents no pot sorprendre que, entre els anys 1257 i 1258, s'ates-ti que dins el recinte del palau, segurament pels requeriments del tipus de treball, funcionava un taller monetari al pati.⁴³ Aquesta notícia es coneix per mitjà d'una ordre de pagament donada per Bernat Andreu, mestre de la moneda, per tal que, dels primers *diners* procedents de la nova encunyació, fos destinada a pagar a Pere Castro Aciolo la quantitat de 1.225 sous de doblenc per la realització d'obres de construcció d'un pòrtic a la casa de la milícia del Temple on es fabricava moneda: «quos ille misit et solvit de mandato nostro in opera porticum constructorum in domo milicie templi ad opus dicte monete cudente».⁴⁴ La solució d'una estructura porxada al pati d'un edifici, on obrar determinades activitats del procés de producció monetària, no era una novetat. A la ciutat de Ravenna al segle V, hi ha notícies d'una «monitan auri in porticum Sacri Palatii». I es continuà emprant en segles posteriors, com a la Seca de la vila d'Eslésies, població de l'illa de Sardenya, on es fa esment del porxo dels obrers i el dels moneders el 1355.⁴⁵

Per a aquesta encunyació en el palau dels templers, per a un dels dos càrrecs de guarda que s'hi van establir, es nomenà Guillem, moneder. Cinquanta anys abans, un moneder amb aquest nom ja feia gestions monetàries entre el monarca i els templers, i malgrat que podria tractar-se de la mateixa persona, hi ha molts anys de diferència.

El taller moneder del porxo dels templers continuava actiu el 1318, com ho confirma la petició del rei al castellà d'Amposta o al comanador de l'Hospital perquè cedís per a l'encunyació monetària la casa que havia estat dels templers i en la qual, assenyala, ja abans es batia moneda. L'edifici era propietat de l'orde de l'Hospital de Jerusalem, ja que l'orde dels templers havia estat dissolt, el 1317 i totes les seves propietats havien passat al rei i a l'esmentat orde de l'Hospital.⁴⁶

En una carta reial de 1324, emesa pel rei Jaume el Just i adreçada a Guerau de Rocabertí, preposít o paborde de l'església de Tarragona († 1341), es torna a fer referència al fet que dins els murs d'aquest palau hi havia instal·lada una Seca monetària

42. MIRET, 1910; CARRERAS CANDI, 1916; FOREY, 1989; FUGUET, 1990.

43. SALAT, 1818, II p. 2-3. Aquest estudiós, va donar a conèixer el document dels privilegis i ordennances dirigits al personal de la Seca donats per Pere el Catòlic i datats el 28 de gener de 1208, per mitjà del qual quedaven sota la protecció reial i es concedien privilegis i immunitats a les persones i béns dels moneders, operaris i servents ocupats en la fabricació de la moneda. Com observà Botet, això demostra que la fabricació de la moneda l'any 1208 ja estava ben organitzada; BOTET, 1976, II, p. 35.

44. ACA, registre 10, f. 73; publicat per BOTET, 1976, vol. II, p. 41.

45. TRAVAINI, 2001, p. 77-78.

46. ACA, registre 232, f. 280 i s.; publicat per BOTET, 1976, vol. II, p. 89-90.

amb una certa activitat, essent aleshores immoble propietat del bisbe de Vic. El rei ordenava a Guerau de Rocabertí que transferís la fabricació monetària d'aquest edifici a un local que pertanyia a Rocabertí i que considerava idoni, perquè ja havia estat emprat per a aquest tipus d'activitat monetària, i que en aquells moments es trobava ocupat per un tal Bardey. El motiu que invocà el monarca per justificar el trasllat eren les molèsties causades per aquesta activitat al bisbe de Vic, el qual ocupava l'edifici quan era a Barcelona. El palau era un lloc idoni per obrar moneda: no estava excessivament allunyat del centre polític i administratiu de la ciutat i ofería la protecció necessària per desenvolupar una activitat d'aquesta mena. Però no ho devia ser tant per als veïns, els quals havien de patir els lògics inconvenients causats pel fum i el soroll consubstancials a aquesta activitat. Davant el descontentament del bisbe de Vic, el rei ordenava el desallotjament de l'edifici ocupat per l'esmentat Bardey, perquè la casa fos lliurada sense dilació al mestre de la moneda.⁴⁷

«Jacobus, Dei gratia Aragonum, Valentie, Sardinie, comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie Vexillarius cunmiratus et Capitanus generalis. Dilecto suo Geraldo de Rocaberti, preposito Tarrachonensis Ecclesie, Salutem et dilectione. Scire vos volumus quod venerabilis in Christo patre Berengarius Vicensis Episcopus ex eo quia pro maiori parte anni intendit in civitate Barchinone residentiam facere emit hospitium quod fuit ordinis quondam Templi ubi nunc moneta Barchinone operatur et cuditur. Sane cum dictus Episcopus qui nunc in dicto hospicio hospitatur nimium tedium patiatur propter ictus et aliaque conditioni dicte monete necessaria occurrunt. Et propterea deceat ut alius locus statur idoneus ubi dicta moneta valeat fabricari pensaverimus quod hospitium vestrum quod habetis in dicta civitate Barchinone ubi ipsa moneta cudi antiquitus consuevit esse abile ad dittam monetam operandam. Id circo vos affectuose rogamus quatenus velitis quod ipsa moneta prout antiquitus consuevit cudatur et fabricetur in ipso hospicio quoniam nos satis fieri mandabimus in logerio dicti hospicii prout jam est solitum fieri. Et quia res hec celeritatem requirit pre vigantis per literam vestram en Bardey qui pro vobis tenet hospitium ipsum ut tradat eundem incontineti Magistro monete predicte...»

El llinatge dels Rocabertí, dividit en diferents branques, es caracteritzà per ser fidel servidor del casal de Barcelona, ja que un personatge d'homònima denominació ja havia estat vinculat a temes relacionats amb la producció monetària. En el temps del setge de la vila d'Esglésies, a Sardenya, en trobar-se l'infant Alfons en la necessitat de moneda per afrontar les despeses del setge, prengué la decisió d'encunyar-ne. Per portar-ho a terme, el 9 de desembre de l'any 1323 ordenà a Guerau de Rocabertí, baró de Vilademuls i de Navata, aleshores capità de la host situada a Càller, Sardenya, que li enviés els moneders i obrers que hi hagués a host amb els aparells necessaris per poder dur a terme batiment monetari a la vila d'Esglésies. Aquesta emissió es féu sota la justificació de l'excepcionalitat, ja que únicament el rei tenia la potestat d'ordenar el batiment de moneda. Amb la conquesta de l'illa, com a lloctinent del seu pare Jaume el Just, l'infant Alfons obtingué el privilegi que li permeté fabricar moneda

47. ACA, Lligall de cartes de Jaume II, any 1323; publicat per Elfas de Molins, 1901, p. 815-817.

a qualsevol lloc de l'illa. Guerau de Rocabertí va morir, sense deixar descendència directa, assetjant la vila d'Esglésies l'any 1323.⁴⁸

La situació que es produí a Sardenya ofereix un exemple del que s'anomenen seques mòbils, esmentades en l'apartat introductori. Un equip amb els treballadors i les eines necessaris per batre moneda es desplaçava on fos requerit per a batiments puntuals i excepcionals, i que en aquest cas acompanyaven la host militar de Sardenya. El taller es podia instal·lar en qualsevol espai amb els requeriments mínims.

4.3. LA MONEDERIA REIAL I ELS ALBERGS DE LLOGUER

Després del desallotjament del taller monetari de l'antic palau dels templers l'any 1324, la monederia reial començà un periple d'ubicacions provisionals dins de la Barcelona baixmedieval, ocupant diferents cases particulars llogades per aquest fi. El 1328 s'estaven fent reparacions a la teulada i altres obres menors al local que aleshores aixoplugava el taller monetari.⁴⁹ En els comptes donats per en Guillem i en Pere Vicens, fill del primer⁵⁰ i mestre de la Seca, corresponents a la moneda encunyada la Seca de Barcelona des del dia 22 de novembre de l'any 1322 fins al dia 31 de maig de 1336, aprovats pel rei Pere el Cerimoniós, s'hi van fer constar les despeses corresponents a les obres fetes a la casa de la fornal i el pagament del lloguer de les cases on s'obrava moneda.⁵¹ Entre 1336 i 1342, es batia moneda a l'alberg de Jaume i de Berenguer Bonany, frares;⁵² des de 1342 fins 1349, en un altre alberg propietat de Gilabert de Montornès;⁵³ segons una època, entre 1347 i 1350, es pagà el lloguer del local de Guillemona;⁵⁴ l'any 1353, es pagà a Bartomeu procurador, pel lloguer d'un alberg on s'havia batut moneda.⁵⁵ Per alberg, a l'època medieval s'entenia una construcció o casa i el terme apareix amb freqüència en la documentació. Amb la migrada descripció, per no dir nul·la, que ens aporten els llibres de la Seca sobre els albergs que es llogaven per portar a terme encunyació monetària, es fa difícil imaginar-ne l'aspecte, les dimensions i si podien acollir totes les fases del procés. Recorrent a un patró general de les tipologies de les cases urbanes d'època medieval,⁵⁶ en la majoria dels casos presentaven una planta rectangular i s'hi accedia per una entrada principal

48. BOTET, 1976, vol. II, p. 86-87.

49. ACA, Mestre Racional, 1965.

50. BOTET, 1976, vol. II, p. 118.

51. BOTET, 1976, vol. III, p. 306.

52. ACA, Mestre Racional, 1965, a *Missions de loguers d'alberch*, sense foliar.

53. ACA, Mestre Racional, 1965, a *Missions de loguers d'alberch*, f. 27 v, i a *Missions fetes per P. Vicens*, 1349.

54. ACA, Mestre Racional, 1967, *Èpoques*, 1950, novembre, f. 55 v.

55. ACA, Mestre Racional, 1967, 1953, f. 9v.

56. Les restes arqueològiques, però sobretot la informació documental en la qual destaquen els inventaris ens ajuden a establir aquest tipus de models.



Maqueta del Palau Reial de Barcelona. Fusta i guix. 18 × 60 × 43,5. Museu d'Història de la Ciutat.

que menava a un pati. A la planta baixa s'hi podien comptar diferents espais, com els magatzems, els estables, els cellers i els corrals; per unes escales es pujava a la primera planta, on hi havia les estances principals, i la casa podia disposar de més pisos i de golfes. En el cas que fos un obrador o botiga, la planta baixa estava ocupada per aquesta funció. A partir d'aquest patró, es podia assolir més complexitat i plantejar models més reeixits, per les dimensions, la qualitat dels materials escollits, els revestiments, els acabats i el programa decoratiu incorporat, o presentar, en les cases humils, fórmules molt simplificades; aleshores s'hauria de pensar en una construcció reduïda a una casa amb pati amb poques estances i que no necessàriament disposava d'un pis superior.⁵⁷ Desconeixem l'elecció i els criteris que van seguir els responsables de la Seca per escollir un determinat alberg, però per fabricar la moneda, un obrador que incorporés forns i diverses xemeneies seria el més adient. El 1328 es reparava la teulada de l'alberg llogat i en els comptes aprovats pel monarca el 1336 s'hi van recollir les obres fetes a la casa de la fornal, fet que indica una certa planificació de l'espai tot i ser un local provisional.

La situació de precarietat del taller monetari reial, traslladant-se d'una casa de lloguer a l'altra després de desallotjar el palau dels templers, dóna prou motius per

57. PUIG I CADAFALCH, FALGUERA GODAY, vol. III, 1909-1918; *Catalunya romànica*, 1992. p. 98, GONZÁLEZ, 2003, p. 152-156.

a pensar que Jaume el Just no vinculava la transcendència econòmica de la moneda a l'edifici que l'acollia, ja que li dispensava una consideració molt diferent a la que, en termes generals, mereixien les empreses arquitectòniques i les remodelacions que impulsà durant el període que li pertocà, en les quals incorporava la voluntat de convertir-les en projeccions i símbols de la magnificència material de la seva persona i del seu regnat.⁵⁸ A la seva mort esdevinguda la tardor de l'any 1329, el succeí el seu fill Alfons el Benigne, durant el regnat del qual la situació es mantingué amb la mateixa inèrcia que en temps del seu predecessor. Els canvis no van arribar fins a mitjan segle XIV en temps de Pere el Cerimoniós, quan l'evolució econòmica i les aspiracions polítiques del monarca ho van fer possible.

4.4. UNA SEU ESTABLE PER A LA CASA DE LA MONEDA. SEGLES XIV-XVI

Paral·lelament al lloguer d'albergs per batre la moneda de Barcelona, es començà a posar mitjans per acabar amb la situació de provisionalitat. Pere III el Cerimoniós prengué la decisió que la Seca de Barcelona disposés d'un espai de propietat: «Item dona pagar duna letra del Senyor Rei dut a Ulldecona idus octubre anno Domini MCCCXLnono en la qual me deya e manalla comprar que dells dits que rebia ho rendria del guany della moneda compras un alberch lo qual fos Casa de Moneda Perpetual per la qual cosa compre alberch den Andreu de Maylla...», i amb aquest objectiu, el 19 d'octubre de 1349, en els llibres de la Seca es deixava constància del pagament de deu mil sous en concepte del preu de la compra.⁵⁹

Durant quasi quatre anys, amb algunes intermitències, es van dur a terme obres de reparació i reforma a l'adquirit alberg d'en Malla.⁶⁰ Amb aquest pas, es marcava un abans i un després en la història de la Seca, per una part, la Seca passava a ser un edifici oficial i, per una altra banda, la institució, l'administració i l'edifici quedaven integrats. En els llibres de la Seca van quedar anotades les despeses generals que s'originaven en el seu funcionament quotidià. La seva lectura ens apropa a l'interior de la casa de la moneda, als diferents espais de treball i a les notícies de persones que hi intervenien fent diferents activitats. En els llibres de despeses dels anys 1349 a 1353,⁶¹ a aquests conceptes s'hi van afegir les obres fetes per condicionar l'alberg d'en Malla com a casa de moneda a perpetuïtat. Es tractava d'un alberg que ja devia portar un cert temps funcionant com a taller monetari, en el qual es van fer actuacions de reforma, com la reparació de les estructures, la millora de les estances exis-

58. ESPAÑOL, 2002.

59. ACA, Mestre Racional, 1967, Èpoques, 19 d'octubre de 1349, f. 51 v.

60. ACA, Mestre Racional, 1967, Despeses generals, 1349?, 1 de juny, f. 18 v. ACA, Mestre Racional, 1967; ACA, Mestre Racional, 1971.

61. ACA, Mestre Racional, 1967.

tents i l'adopció de mesures per garantir la seguretat. Les obres van ser d'una certa envergadura, ja que el dia 4 de juny, quan es registrà la contractació del servei de dos mestres de cases, Pere Llobet i Bernat Carbó, «per la obra de la moneda», l'escrivà ho justifica així: «...per ço com les obres eren grans...»⁶² El ritme de treball va ser irregular, incloent-hi períodes d'inactivitat que es compatibilitzaven amb el funcionament de la Seca.

Despeses de l'obra de la Casa de la Moneda:

– Materials de construcció: Argila, arena, calç,⁶³ reble, rocs, llates, teules, cabirons,⁶⁴ cairats,⁶⁵ planxes de fusta, reixes i llindars de portes i finestres, les portes del portal major, bigues, canyes, rajoles, rajoles de pedra, rajoles de paviment, fusta per fer permòdols...

– Transport, càrrega i descàrrega dels materials: L'obra i la terra vella es carregava i es transportava a mar, mules carregades amb rocs, viatges de treballadors i enviament de correus.

– Eines: Algunes de les eines es van llogar, com les portadores i les galledes, però la major part les aportaven els mestres.

– Diversos: Llenya, oli, baldes amb cadena, forrellats, tenalles, canelobres, candelles. Berenguer, mestre de draps, va fer els draps i els tapissos amb senyals reials per a la taula nova de la moneda. Vidres, pergamins...

– Jornals dels treballadors: Els treballadors que van intervenir en l'obra cobraven per jorn o a preu fet i l'import depenia de la categoria professional: mestres de cases, mestres fusters, manobres, manyans, fadrins, serrallers, ferrers...

En les despeses recollides en el llibre de la Seca, s'indica la data, el proveïdor, el concepte de la compra o treball, les quantitats comprades i algunes vegades la destinació. La interpretació de la informació que aporten permet fer una primera aproximació a la casa de la moneda o Seca a mitjan segle XIV.

L'interior s'organitzava, seguint les pautes del procés monetari, en diferents estances anomenades cases. S'esmenta una estança de l'assajador, una de la balança, la taula o espai on es feien les compres de metall, la cambra de tall, la cambra dels maçips, la forn de la foneria, la casa dels guardes, estances per dormir els treballadors, algunes de les quals al costat mateix del lloc on desenvolupaven el treball diari; en relació amb la pernoctació, s'hi troben les compres de màrfegues, matalassos, palla

62. ACA, Mestre Racional, 1967, Despeses generals, 1349?, 4 de juny, f.3 v.

63. Entre altres aplicacions, amb aquests materials es podia fer la tàpia o paret de terra humida pastada i premsada dins un motlle de fusta. Si s'hi afegia calç, adquiria més resistència i s'anomenava tàpia reial. FULLANA, 1988.

64. Tauló o bigueta de fusta per a sostenir un sostre, especialment cada una de les que es col·loquen de través damunt les bigues que van d'encavallada a encavallada. FULLANA, 1988.

65. Cairat: Bigueta quadrada o que té Quatre cairats, de fusta, no massa gran, emprada per a sostenir sostres i teulades. *Diccionari català-valencià-balear*, 2004.

per al seu farciment i llençols d'estopa,⁶⁶ la casa del carbó. Hi tornem a trobar un porxo per als moneders, com quan la Seca s'ubicava en el palau dels templers, el pou... Alguns espais estaven pavimentats amb rajola i altres amb pedra, més resistent i adequada per suportar la duresa de l'activitat metal·lúrgica. S'assenyala la presència de voltes al sostre, que devien estar en molt malt estat, ja que es van haver d'apuntalar.⁶⁷ Tenia almenys dues plantes, ja que s'identifica una escala situada al costat de la casa del carbó, que podia servir tant per baixar, si la carbonera se situava a nivell de subsòl, com per pujar a altres nivells.

A les obres de l'edifici, hi van intervenir diferents mestres de cases barcelonins, entre els quals es coneixen els noms de Bernat Carbó, Pere Llobet,⁶⁸ Berenguer de Pons, Ramon Carbala, Bernat de Casanoves, Bartomeu Serra i en Llaurador.

Entre aquests mestres de cases, cal destacar la presència de Pere Llobet, el qual posteriorment intervingué en nombroses obres de la ciutat de Barcelona. Per la cronologia de les obres en què intervingué, la seva actuació a la Seca barcelonina fou una de les seves primeres obres documentades. Entre les obres en les quals participà, cal destacar la Lotja de Barcelona el 1352; el 1357 era el mestre d'obres de la ciutat, i entre 1360 i 1374 intervingué en les obres de refortificació de la muralla. Per dur a terme aquesta última obra, el Consell de Cent va comprar algunes pedreres a Montjuïc, les quals eren propietat dels mestres d'obres Pere Llobet, Bernat Adell i Bernat de Riusec. La figura del mestre i empresari no és inusual; per exemple, en Jaume Calvet, mestre de cases, el 1790 explotava una pedrera a Montjuïc i subministrava algunes partides de lloses de pedra a la Ciutat.⁶⁹

Entre els anys 1366 i 1367, associat amb el mestre Bernat Roca o Roquer, el qual entre 1358 i 1388 fou mestre major de les obres de la seu de Barcelona, i amb altres mestres d'obra participà en algunes intervencions fetes en el Palau Major de Barcelona i dirigí la construcció de la sala del Consell de Cent de la Casa de la Ciutat entre 1369 i 1373, en qualitat de «mestre de la obra de la Casa del Consell de dita ciutat.»⁷⁰

Als edificis medievals, i de fet fins que no van aparèixer innovacions tecnològiques i nous materials de construcció, els ferrers i l'obra de fusteria gaudien d'un gran protagonisme. El fuster Pol Morages va tenir una presència constant, ja que es van renovar moltes de les estructures i elements de fusta, finestres i portes entre les quals es compta la realització de les portes del portal major de la Seca. Justament va ser l'anotació d'un pagament fet a Pol Moragues, introduïda en el llibre que registra el procés de l'obra, la dada que ens permet relacionar les notícies i esbrinar que, després de comprar l'alberg d'en Malla, la voluntat del rei de disposar d'una monederia reial

66. ACA, Mestre Racional, 1971, Messios fet per la moneda, de juny 1353 a febrer 1354.

67. ACA, Mestre Racional, 1967, Despeses generals, 1350, 1 de juny, f. 20 v.

68. ACA, Mestre Racional, 1967. Despeses Generals. Aquesta notícia restava inèdita i la vam donar a conèixer a RIPOLL, 2003b.

69. ARRANZ, 1981, p. 86.

70. AINAUD, GUDIOL i VERRIÉ, 1947, p. 261; ESPAÑOL, 2002, p. 276.

amb seu permanent va tenir continuïtat i que a la casa adquirida es van fer intervencions importants per acollir millor aquesta funció: «Dissabta primer dia de juny, dona en Pol Moragues, fuster, las quals le eren degudes de temps pasat per la hobra que feu en l'alberch que fou d'en Malla, primerament per 24 llates...»⁷¹

Encara que la casa oficial de la Seca estava en funcionament el 1349, s'ha esmentat el pagament al procurador Bartomeu, l'any 1353, del lloguer d'un alberg que havia encunyat la moneda en temps passat. Davant d'aquesta discrepància cronològica, es plantegen diferents possibilitats, una podria ser que respongués a un deute anterior a la compra de l'alberg d'en Malla o que, com succeïa en altres ciutats, es requerís llogar més locals per satisfer la demanda.

La decisió del monarca no deixava de formar part de la trajectòria expansiva que vivia la ciutat⁷² i que es va veure reflectida en la moneda de Barcelona, la qual es va anar imposant territorialment, absorbint i eliminant els tallers comtals i episcopals fins a assumir el monopoli i convertir-se en el numerari de curs general a Catalunya.⁷³ La freqüència, el volum i la complexitat en el control de les emissions justificaven el manteniment d'un espai estable. En un context més ampli, en el món occidental i entre els segles XIII i XIV, és perceptible l'increment del nombre de seques amb seu fixa, en detriment d'altres modalitats.⁷⁴ A Perpinyà, el 1430, trobem una situació paral·lela: el rei ordenà la creació d'un establiment o edifici especial per a la Seca. Com a Barcelona, la fabricació de moneda a Perpinyà s'havia anat fent en diversos obradors escampats per la vila, funcionant segons la demanda de batiments monetaris.⁷⁵

La qüestió que es planteja és si la Seca ubicada a l'alberg d'en Malla és la mateixa que, posteriorment, els documents situen entre els carrers de les Mosques, de la Seca i de Flassaders. Trobar la ubicació idònia per a un taller monetari dins l'enteixinat urbà d'una ciutat era difícil, ja que trastornava el barri amb fums, sorolls, entrada i sortida de carros, treballadors, guardes de vigilància... De l'any 1350, data una notícia en la qual es considerava l'emplaçament de la Casa de la Moneda, en aquells moments com el lloc adequat, en ser un indret solitari i còmode, però la coincidència cronològica entre el lloguer d'albergs per encunyar i la compra d'un alberg com a casa de moneda a perpetuïtat no permet interpretacions d'identificació sense l'aportació de dades més concretes.⁷⁶

Coneixem per un fogatge de 1365 que al carrer de Flassaders i en carrers propers,

71. ACA, Mestre Racional, 1967, Despeses generals

72. ESPAÑOL, 2002, p. 263-281; GUÀRDIA, 2003, p. 46-53.

73. CRUSAFONT, 1996.

74. SPUFFORD, 2001, p. 159.

75. BOTET, 1976, vol. II, p. 245-246.

76. El 1350, el síndic de la ciutat, escoltant els rumors que li havien arribat sobre la intenció del mestre de la Seca de comprar un edifici prop de l'església de Sant Just i Sant Pastor per convertir-lo en monedria, li demanà que no ho fes perquè torbaria la tranquil·litat dels veïns i que mantingués l'emplaçament en el mateix lloc on es trobava, ja que era un indret solitari i còmode. BRUNIQUEL, 1915, p. 130.

barrejats amb artesans i mercaders, hi vivien diferents moneders vinculats a la Seca, així com el proveïdor reial de carbó.

En uns altres fogatges, del segle XV, i en un privilegi d'Alfons el Magnànim datat el 1441 consta la ubicació de la Seca a l'illa que defineixen els actuals carrers Cirera, de la Seca i de Flassaders i s'assenyala que es trobava al carrer de les Mosques des de temps antic i immemorial i que tenia l'entrada pel carrer de Flassaders.⁷⁷ L'establiment de la Seca al barri de la Ribera reunia avantatges per al seu funcionament i una bona comunicació, fet que afavoria el proveïment de materials com metalls o carbó i la sortida del material obrat.

A la darrereria d'aquest mateix segle, en un altre fogatge, s'atesta una Seca ubicada aquest cop al costat de la casa de l'ardiaca major i de la carnisseria de la plaça Nova,⁷⁸ plaça resultant de les reformes urbanístiques a l'entorn de l'any 1355. Pel seu emplaçament a tocar d'un dels mercats de la ciutat i tenint en compte la natura industrial i funcional de l'edifici, aquesta referència sembla correspondre al local on es podien fer les operacions de verificar el pes i l'aliatge de les monedes en curs, per evitar frau i falsificacions i, per tant, completar les funcions de la Seca. L'any 1349 el rei havia autoritzat l'establiment en un lloc públic d'un pesador per a comprovar el pes de la moneda d'or i dels croats i per examinar si les monedes mantenien la correcció de la llei.⁷⁹

Després de la intervenció de mitjan segle XIV, en els llibres de la Seca únicament es troben documentades reparacions de manteniment de l'immoble, però en aquest sentit ens manca documentació, ja que els llibres de despeses generals de la Seca del mestre racional no s'han conservat, però recurrent a una altra font, les disposicions i ordenances reials, es coneix que el mes d'octubre de l'any 1397 es va establir una disposició per al bon funcionament de la Seca amb l'objectiu principal de rebaixar les despeses i augmentar els rendiments.⁸⁰ En una ordenança reial del dia 25 d'abril de 1398, es fa referència al contingut de la casa del *thesor* tancada amb pany i clau on es guardava una caixa també tancada amb claus que en el seu interior contenia «les toques, patrons, l'or comprat, des desferres, els enserraments...» és a dir, els metalls preuats i els instruments necessaris per a fer els assajos i les matrius d'encunyar.⁸¹

La publicació d'una ordenança reial de Pere de Portugal per a l'encunyació a la Seca de Barcelona d'unes monedes d'or anomenades pacífics permet el coneixement

77. Privilegi atorgat pel rei el 17 de juliol de 1441, citat per PI i ARIMON, 1854, vol. II, p. 120.

78. CARRERAS CANDI, 1916, p. 389.

79. El 1349 es concedí permís a la ciutat per establir en lloc públic un pesador per comprovar el pes de la moneda i si són a llei: BOTET, 1976, vol. II, p. 119. CRUSAFONT considera que no era només el pes allò que preocupava els comerciants, sinó també la qualitat del metall de la moneda, potser escarmenats després de les falsificacions de 1339: CRUSAFONT, 1999, p. 42.

80. BOTET, 1976, vol. II, p. 195.

81. BOTET, 1976, vol. II, p. 196.

de la data en la qual van ser introduïts els pacífics i les seves característiques.⁸² Per trobar el metall necessari per a aquesta encunyació, el dia 26 d'abril del mateix any es començaren a fer crides per aconseguir or, oferint en contrapartida condicions de compra avantatjoses a qui vengués or a la Seca.⁸³ Fins aquí arribava el coneixement dels fets, però un altre document desconegut fins ara ens permet completar tot el procés d'aquesta emissió monetària, des de l'ordre reial, el proveïment d'or i la fabricació de la moneda, en aquest cas el pacífic, i alhora ens serveix com exemple del procés de fabricació monetària. Es tracta d'una acta testimonial del compliment de la carta edictal i de manament del rei segellada a la vila de Torroella de Mongrí l'any 1465⁸⁴ i tramesa al mestre de la Seca de Barcelona, la qual és molt il·lustrativa per a conèixer el funcionament de la Seca de Barcelona en aquest temps. En aquesta en Rafel Moliner, mestre de la Seca reial de Barcelona, va rebre l'encàrrec del rei, per mitjà de l'esmentada carta edictal i de manament, de batre moneda de llei de vint quirats amb la forma i l'efígie indicada en la carta, i que en fes la quantitat de seixanta-vuit peces. Per complir el manament del rei, es va convocar a la Casa de la Seca de Barcelona Francí Desvall, mestre racional de la cort del rei; Pere Bancells, lloctinent del mestre racional; Joan Oliver, mercader, i Berenguer Palau, argenter, ambdós guardes reials de la Seca, i Pere Pasqual, notari escrivà de la balança de la Seca. Davant d'aquests personatges presents com a testimonis de l'acte, l'or es va manipular en els diferents processos, pels quals passà fins a ser convertit en riell d'or de vint quirats per Berenguer Palau, argenter, i per Bartomeu Moter, argenter i fonedor de la Seca. Els guardes de la Seca van verificar i testimoniar davant el mestre racional que s'acomplien els requisits necessaris conforme ordenava el manament reial. Berenguer Palau seguidament va partir el riell, el qual, verificat pel mestre de la Seca, es guardà a la caixa de la toca dels florins d'Aragó de la Seca de Barcelona. De tots aquests processos, Pere Bancells, lloctinent del mestre racional, en redactà l'acta corresponent per tenir-ne constància en els llibres del mestre racional i P. Pasqual, escrivà de la balança, també tenia l'obligació de deixar constància de l'acta de compliment de l'edicte reial i dels successius fets conseqüència d'aquest en els seus llibres de la Seca.

1465, maig, 17, Barcelona
Del batiment del pacífich

Divendres a XVII de mes de mag de l'any de la nativitat del Nostre Senyor mil CCCLXV. Lo honrat en Raphel Moliner, Mestre de la Secca Reyal de Barchinona, havent special càrrech e stret manament del senyor Rey que degués batre en la dita Secca certa moneda, la qual, volia lo dit senyor, que novament se batés a ley de XX quirats e fos de la forma, efigia e sculptura ací pintada

82. Botet donà a conèixer aquest document inèdit: reg. Curiae II, de Don Pere de Portugal, f. 59v. i 60. BOTET, 1976, vol. II, p. 284-285 i BOTET, 1976, v. III, p. 460-462.

83. BOTET, 1976, vol. II, p. 285-286.

84. CRUSAFONT, 1999, p. 103-106.

(a) apel·lada (b) de la qual en lo march de Barchinona hagués haver Lxviii Peces De La Dita Moneda E No Més Ni Menys Segons Que'n La Carta Edictal e de manament signada de mà de dit senyor e ab no segell enpendent segellada dada en la vila de Torroella de Mongrí a (c) del més de (d) del any damunt dit mil CCCCLXV pus largament és contengut. Per eneguir lo dit Mestre e complir lo manamen del dit senyor lo die dessus expressat en la casa de la dita Secca convocats e presents lo magnífich mossén Francí Dezvall cavaller, Mestre Racional de la cort, del dit senyor e en Pere Bancells loctinent en lo dit ofici de Mestre Racional e los honrats en Joan Oliba (e) mercader e Berenguer Palau argenter guardes reyal ordenats en la dita Secca e en Pere Pasqual notari loctinent (f) de scrivà reyal sive (g) de la balança de la dita Secca, lo dit Mestre de la Secca per fer la tocha que era necessaria per rahó dels batiments faedors de la dita moneda ço és a ley de XX quirats; pres de or fi e pur qui era a XXIII quirats pes de X diners qui foren pesats per lo dit Berenguer Palau en una balança molt prima e fina qui stava dins una tabernacle de fusta e après a part foren pesats II^{os} diners de liga en la qual havia entrat de XII parts VIII d'argent e III de coure. E més avant a part foren pesats (h) ab la mateixa balança II^{os} grans I dezé de gra de la dita liga per sosteniment, les quals tres pesades, ço és I de or e II^{es} de liga per rahó de liga e sosteniment en presencia del dit Mestre Racional e altres dessus nomenats qui attentament miraven en los actes foren per lo dit Berenguer Palau ab una tenalleta meses dins un cresol de terra petit. E no divertint a altres actes per lo dit Berenguer Palau a [...] (i) [f.2v] davant tots los dessus dits fon portat lo dit cresol ab los dits metalls del taulell del Mestre o era stat fet tot lo que dit és tro a la fusina e aqui fon pasat en lo foch ja preparat per en Berthomeu Moter argenter e fonedor de la Secca. E apres que fon fus ab una tanalla longa lo dit fonedor trasch lo dit cresol e buidà aquell en una pedra riellera que stà après del fogó e axí fon fet riell del dit or ab liga, lo qual riell com fon refredat pres lo dit Berenguer Palau e anant davant lo dit mestre Racional e altres dessus dits fon portat al damunt dit taulell. E aquí per los damunt dits guardes fon tocat lo dit riell en una pedra de toch qui és en la dita Secca e fon cotejat ab lo toch de certa tocha de XX quirats la qual era stada portada (j) aquí per la dita rahó. Ab la qual pedra se apartaren los dits guardes al un cantó del pati de la dita casa de la Secca segons es costum e pràctica dels dits guardes e ven regordades e entregordades les toques (k) los dits Mestre Racional e loctinent se acostaren a ells demanat. lus lo com se trobaven. E los dits guardes respongueren que lo (l) riell novament fet era bé a la rahó e lei de XX quirats e axi paragués als dits Mestre Racional e loctinent star en veritat majorment que per los dits guardes lus fon donada rahó sufficient a les dubitacions qu'els occorien; fon donchs aquí matex trencat del dit riell I tros qui pesat en la damunt dita balança fou VI diners II grans mig lo qual tros lo Mestre de la Secca lliurà presents e veents tots los dessus nomenats als dits Joan Oliba e Berenguer Palau guardes conservadors per ells en la caxa que tenen a la casa de la Secca on stà conservada la tocha dels florins d' Aragó e acostumen e deuen star e ésser conservades totes altres toques toques d'or.

Los quals actes damunt a orde expressats segons que foren succesivament fets a eterna memòria lo dit Mestre Racional manà fossen en son ofici continuats, E axí és stada feta per lo dit loctinent la present continuació e scriptura. E lo dit P. Pasqual scrivà de la balança ne déu fera en sos llibres de la Secca larga e bastant menció com se pertany.⁸⁵

Coneixem algunes dades del personal que hi intervingué, com és el cas d'un dels

85. ACA. Mestre Racional, 1992, 17 de maig, 1465, f. 0r/v..(a).

Seguit espai en blanc de 20 mm..(b).-Seguit espai en blanc de 17mm..(c)- Seguit espai en blanc de 10 mm.. (d). - Seguit espai en blanc de 6 mm..(e) Oliber, «a» corregit sessobre, (f.)-loctinent,interl...(g).- reyal sive,interl..(h).- pesats, interl..(i)-Llacuna per full doblat de 15 mm..(j)- aporta «a» inicial ratllada (k.)- Segueix a continuació de ratllat. (1).- la, dessusobre corregit en lo; segueix a continuació, toca no, ratllat.

dos guardes esmentats: Berenguer de Palau, argenter, el dia d'any nou del mateix any 1465 havia estat nomenat en aquest càrrec substituint l'anterior guarda, Salvador Spano,⁸⁶ el qual anys després, el 1473, en temps de Joan II, va ser mestre de la Seca fins que va morir el 1481. Va substituir en aquest càrrec Rafel Moliner, mestre de la Seca, el qual es trobava a Marsella revocat del seu càrrec en ser considerat enemic del rei juntament amb cinquanta moneders més.⁸⁷ Rafel Moliner, el 24 d'abril de 1464, havia substituït el seu pare, Dionís Moliner, com a mestre de la Seca, per defunció d'aquell.⁸⁸

Quasi a punt de tombar de segle, el 1492, el rei encomanà la compra d'una casa que reunís les condicions necessàries per instal·lar-hi la Seca. El motiu era que considerava excessivament elevat el preu del cens de la casa del carrer de les Mosques. La compra no es portà a terme i la Seca continuà en el mateix lloc, i en un fogatge de cinc anys més tard, el 1497, s'esmenta un Joan a la Casa de la Seca.⁸⁹

Durant un temps, a l'entorn de l'any 1534, funcionà una Seca amb caràcter transitori i excepcional al carrer de Basea. Es tractava d'una Seca general que aplegava diferents seques: Barcelona, Pamplona, Burgos, Saragossa, Toledo, Conca i Perpinyà, que reuniren un total de cent vint moneders procedents de diverses fàbriques, proveïda d'or i argent procedent de les colònies del Perú, passant per Sevilla. La moneda que en sortí i que serví per a pagar l'expedició de Tunis, malgrat que es va fer a Barcelona era una moneda castellana, concretament escuts castellans.⁹⁰

L'any 1541 es descobriren diferents fraus, un fet en aquell temps no gens estrany, en els assaigs de la moneda custodiats en el convent dels frares menors o de Sant Francesc, però els consellers de la ciutat es limitaren a encomanar l'assaig de les monedes als seus successors, perquè el 1548 s'exposava que la caixa dipòsit dels assaigs es trobava «en molt ruin loch y no sens perill de esser robada o cremada, se deu de fer la portar a la Casa de la Ciutat.»⁹¹

Els documents notarials són una altra font de notícies de la Casa de la Moneda. En el *Primus liber delliberacionum et conclusionum magnifici collegii sive capitol monetariorum et operariorum sicce monete regie Barcinone, et aliorum actuum negociorum cum dominorum alcaldorum dicte sicce*,⁹² es recullen les deliberacions de l'any 1577 del col·legi de la Seca, assistit per dos alcaldes i compost per vint-i-un

86. BOTET, 1976, vol. II, p. 283-284.

87. BOTET, 1976, vol. II, p. 296.

88. Al mestre de la Seca, Dionís Moliner, que així apareix esmentat en els fons de l'ACA, Botet l'anomena Colomer: BOTET, 1976, vol. II, p. 283.

89. ACA. Reial Patrimoni, Fogatge n. A402, any 1497.

90. SALAT, 1818, vol. I, p. 242 i vol. II, ap. C II; BOTET, 1976, vol. III, p. 10-11.

91. Testament dels Consellers, 8, 1541, f. 18, citat per CARRERAS CANDI, 1916, p. 681 i 682.

92. AHPB, Pere Ferrando, *Primus liber delliberacionum et conclusionum magnifici collegii sive capitoli monetariorum et operariorum sicce monete regie Barcinone, et aliorum actuum negociorum cum dominorum alcaldorum dicte regie sicce*, 1557, abril 26- 1581 desembre, 9.

moneders i vint-i-un obrers. En l'exercici de les seves facultats, en una deliberació essent mestre de la Seca en Miquel Maduxer, debaten entre altres qüestions sobre l'elecció de nou alcalde i sobre l'interès de canviar l'indret de les reunions del col·legi de la Seca i abandonar el lloc dit de les Mosques,⁹³ per ésser aquest petit i reunir poques condicions.⁹⁴

Un any després, el dia 29 de novembre de 1578, en una reunió del col·legi de la Seca essent-ne mestre en Miquel Maduxer, reunits els alcaldes, vint-i-un obrers i vint-i-un moneders, es deliberà altra vegada sobre el lloc de reunió del col·legi i es plantejà la possibilitat de comprar una casa, presentant-se dues possibilitats: una situada a la plaça del Rei i una altra que es trobava darrere de la seu. En la mateixa reunió es debaté sobre el deficient estat de les presons de la Seca, cosa que el mestre de la Seca posà en el coneixement dels allí reunits.

A la Seca hi havia presó, la qual era per a ús privatiu dels oficials i dels col·legiats de la Seca en virtut dels privilegis de què gaudien, entre els quals es comptava el de la jurisdicció privada exercida pels alcaldes. D'aquesta manera restaven exempts d'ésser destinats a les presons comunes de Barcelona barrejats amb tota mena de delinqüents. La presó portava molt malt de caps al mestre de la Seca, Miquel Maduxer, i al col·legi de la Seca: «...per quan és cert y per que dit temps immemorial ensà ha acostumat sempre lo dit present col·legi y alcaldes tenir en la dita present Seca instància y lloc per dites llurs presons, com també de present les hi feren, y lo mateix edifici de la dita instància o cambra de baix clarament ho demostra, per los senyals que de presons en ella y ha, specialment, entre altres coses, per una pedra foradada ab forat rodó que en la paret de aquella servia per tenir o possar-hi una cadena, la qual de molt gran temps ensà sé és vista estar-hi.»⁹⁵

Hi havia dues presons, l'una a la planta baixa i l'altra al pis «...ço és, per los presos per los negocis y causes civils unas de las instàncias de dalt de la present Seca y per los crimosos es la instancia de baix, a hont sempre ab antiguo se són tingudes y de present se tenien dites presons...»⁹⁶

La presó estava en molt mal estat i el mestre de la Seca, Miquel Maduxer, en patia les conseqüències i es queixà al col·legi «...és per lo que algunes vegades los presos han romput la paret de la dita instància, y ell la ha tinguda a fer tapar ab sos diners propis per tenir la moneda y altres coses que en la present Seca y ha segures y guarda-

93. La Seca aleshores s'ubicava entre el carrer de la Seca i el de les Mosques.

94. AHPB, Pere Ferrando, *Primus liber delliberacionum et conclusionum magnificicollegii sive capitoli monetariorum et operariorum sicce monete regie Barcinone...*, 1577, 11 v-13 v.

95. AHPB, Pere Ferrando, *Primus liber delliberacionum et conclusionum magnificicollegii sive capitoli monetariorum et operariorum sicce monete regie Barcinone...*, 28 de novembre de 1578, 18 v a 23 v.

96. AHPB, Pere Ferrando, *Primus liber delliberacionum et conclusionum magnificicollegii sive capitoli monetariorum et operariorum sicce monete regie Barcinone...*, 28 de novembre de 1578, 18 v a 23 v.

des com convé. Lo que no apart just que ell, ha despeses sues pròpies hage de pagar los mals dels altres, y qu per ço sé és queixat moltes vegades y de present se'n queixa...; ...lo dit col·legi vol rà entendre afer fer obra a construir dites presons noves, lo certament es molta rahó se fassa per ésser la dita instancia o lloch a on està ara ditas presons molt humit y mal sà...⁹⁷

El 21 d'octubre de l'any 1580, els representants del col·legi donaren la resposta al problema de la presó proposant una reestructuració de l'espai existent a que consistiria desplaçar unes cambres dins la Seca: «...que dita histància sie dividida y realment y de fet se dividesca d'esta manera, ço és que los magnífich senyors alcalde y col·legi predits prenguen de la dita histància la meytat, la part, és assaber, per hont vuy en dia se entra en aquella, hont és ara la porta fins a la setena viga del sostre de dita histància, de manera que romaguen sis vigues franques per la dita preso, y que la viga setena sie mitgera, y la resta part o meytat de data histància sia liberament d'esta hara al devant de dit mossen miquel maduxer, mestre de la Seca, Y que les hobres que per so sé han de fer en dita histància, per raho de aquella, sien fetes a despeses del dit magnífich col·legi, ço es paret mitjera y obrir la parte de dita istància allí, és a saber, és lo endret eo dins la scala de fusta per hont se munta a les instàncies de dalt, y fer en dit endret un portal que guix ab sa porta y pany y clau ad los menys gastos que der se puga. Y que de aqui alla perpetuament dita primera part y meitat de dita instancia fins la dita setena biga sia liberament y sens plet ni qüestió dels dits magnífichs senyor alcalde y col·legi predits...»⁹⁸ L'existència d'una presó dins la Seca de Barcelona no representa un cas aïllat, ja que n'hi ha en altres seques de ciutats europees.

Substituint el mestre Joan Vinyes, el qual renuncià al seu càrrec l'any 1558, al començament del regnat de Felip I entrà Miquel Maduxer, que fins aleshores havia estat guarda de la moneda.⁹⁹

De la suma de la informació aportada en aquests segles, es poden afegir més detalls a l'esbós del segle XIV. Se sap que disposava de dues plantes: a la superior s'hi accedia per una escala de fusta i, en aquesta planta, entre altres cambres, constava una de les presons; l'altra devia situar-se a la planta baixa, amb la resta de sales de treball.

Amb els anys, tot i les actuacions de manteniment, l'estat de conservació de l'edifici, la infraestructura i la tecnologia no eren els apropiats a les necessitats del segle XVII i el Consell de Cent el transformà, variant substancialment la seva forma originària, en funció de la nova mecanització implantada.

97. AHPB, Pere Ferrando, *Primus liber delliberacionum et conclusionum magnificicollegii sive capitoli monetariorum et operariorum sicce monete regie Barcinone...*, 28 de novembre de 1578, 18 v a 23 v.

98. AHPB, Pere Ferrando, *Primus liber delliberacionum et conclusionum magnificicollegii sive capitoli monetariorum et operariorum sicce monete regie Barcinone...*, 21 d'octubre de 1580, f. 112-116 v.

99. BOTET, 1976, vol. III, p. 35.

4.5. LA CASA DE LA MONEDA. LES TRANSFORMACIONS DEL SEGLE XVII

4.5.1. Crònica d'una transformació

En el moment en què el Consell de Cent va decidir impulsar la transformació de l'edifici de la Seca de Barcelona, ho va fer de forma progressiva, comprant o llogant edificis veïns, els quals condicionava per incorporar nous enginys monetaris i departaments.¹⁰⁰

El primer testimoni del procés de mecanització de la Seca data de l'1 de juny de 1610, dia en què el Consell de Cent ordenà el pagament al mestre de la Seca de les despeses del seu viatge a Castella, el qual tenia per objecte fer venir a Barcelona un home per fer moneda amb molinet, com allà es feia.¹⁰¹ En el manual d'escripció es registrava, el 19 de gener de 1611, l'acta del preu de les caixes de ferro per al molinet i l'11 de març del mateix any l'acta del preu del primer molinet de la Seca.¹⁰²

A la tardor de 1640, iniciada la Guerra dels Segadors, Jaume Arnaudies i Jeroni Gallart, mestres de cases de Barcelona, feren les obres necessàries per assentar un nou torn i molinet en una estança que donava al carrer dels Flassaders, mentre fusters, ferrers i manyans posaven a punt el nou molinet per fer rals.¹⁰³ També, en aquest mateix any, s'estaven fent obres a la teulada de teula Seca i s'enderrocaven unes habitacions que hi havia sota teulada i que donaven a un petit terrat i es tapiaven dos portals.¹⁰⁴

Encara que s'havien anat incorporant molinets, un informe tramès per la Quarteta de la Seca indica que, encetat el 1642, aquesta encara no cobria les expectatives de producció setmanal previstes pel Consell de Cent. Per augmentar la producció, instal·lant més molinets, era necessari disposar de més espai del que tenia la fàbrica aleshores.¹⁰⁵ Per aquest motiu, el Consell, en les sessions del 22 de febrer i del 12 de març de 1642, decidí la compra d'una botiga i d'una casa situades al costat de la Seca,

100. Quan s'esmenten els enginys monetaris, es fa referència als molinets i als molins creats amb la funció específica de l'encunyació monetària. Per a l'estudi d'aquest període, vegeu CRUSAFONT, 1986, p. 433-451.

101. BRUNIQUER, 1915, p. 137-157, publicat per CRUSAFONT, 1989, p. 223-235.

102. BRUNIQUER, 1915.

103. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 20 desembre, f. 31 v. i 32; AHCB, Manual, 1639-1641, Consell de Cent XIII-55, 1640, 24 setembre, f. 194 v. i 195; publicat per PERELLÓ, 1996, p. 323, nota 1003. L'autora referencia la citació com a corresponent al mes d'octubre però, com segons consta en la documentació i per tant com recollim, la data es correspon amb el 24 de setembre; AHCB, Manual, 1639-1641, Consell de Cent XIII-55, 1640, 29 setembre, f. 195 i 195 v.; AHCB, Manual, 1639-1641, Consell de Cent XIII-55, 1640, 2 octubre, f. 196 v. i 197; AHCB, Manual, 1639-1641, Consell de Cent XIII-55, 1640, 5 octubre, f. 197, citat per PERELLÓ, p. 323, nota 1003.

104. AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55, 1640, 24 de setembre, f. 194v i 195.

105. AHCB, Manual, 1639-1641, Consell de Cent XIII - 55, 1640, 24 setembre, f. 195, citat per PERELLÓ 1996, p. 323, not. 1003; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -150, 1640, 20 desembre, f. 31v i 32. ; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -151, 22 febrer, f. 72 i 72 v..

propietat del pubill Maduxer, pel qual, en ser menor d'edat, van actuar en el seu nom Acario Ripoll i altres *curators*, signant la venda els notaris públics Francesc Vidal i Joannes Rodas.¹⁰⁶ A la casa i a la botiga, es van fer obres de comunicació amb la Seca i d'adaptació a la funció monetària; obres que van ser encarregades al mestre de cases Pere Pau Ferrer.¹⁰⁷ El 17 de novembre de 1642, malgrat la nova adquisició, l'estat de guerra creava la necessitat de més producció monetària. Això significava augmentar els mitjans tècnics que la Seca, per insuficiència d'espai, no podia acollir. Per tant, el Consell de Cent s'interessà per la compra d'una altra casa que tocava a la Seca, la de Jerònima Fàbregas, vídua usufructuària de Pere Fàbregas.¹⁰⁸ Però en lloc de comprar-la s'optà per llogar-ne, per un temps estipulat en dos anys, quatre habitacions amb la condició que fossin retornades a la propietària en les mateixes condicions en què les lliurà.¹⁰⁹ Aquesta intervenció també va anar a càrrec del mestre d'obres Pere Pau Ferrer, el qual igualment subministrava la mà d'obra i els materials necessaris com la calç, el guix i les rajoles. A les dependències llogades es va fer una estança nova per al gravador. De la feina de fusteria se n'ocupà Francesc Aymerich, fuster, el qual, amb els seus fadrins, entre altres feines, treballà en la teulada.¹¹⁰ Els consellers també ordenaren el pagament a Marçal Olujas, fuster, pel preu de la fusta lliurada per a les obres d'aquesta casa.

A la primavera de 1644, la decisió del Consell de Cent de fabricar més moneda requeria fer construir i assentar més molinets i es tornà a considerar la necessitat de continuar ampliant l'edifici, «per fer moneda amb més comoditat.»¹¹¹ Es designà una comissió de representants de la ciutat, la qual havia de negociar amb els propietaris i estimar el valor de les cases.¹¹²

Mentre es feien aquestes gestions es continuaven assentant més molinets a la Seca, com ho fa palès el pagament, l'11 de novembre de 1644, a Jaume Faneca, mestre d'obres.¹¹³

L'informe de la comissió dels experts que havien d'estudiar l'ampliació de la Seca, quedà registrat al Manual d'Escrivania el 7 d'abril de 1645. De la comissió, en formaven part: Pere Pau Ferrer, mestre de cases, i Francesc Aymerich, fuster, que representaven els consellers de la ciutat, i Nicolau Xartells, mestre de cases, i Llorens Pasqual, fuster, que representaven els interessos dels propietaris. Aquests experts, després de

106. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -151, 22 febrer, f. 72 i 72v. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -151, 22 febrer, fol.90 i 90v..

107. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -151, 1642, 2 juny, f. 134; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -151, 1642, 22 octubre, f. 244 v..

108. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -151, 1642, 17 maig, f. 125.

109. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -151, 1642, F. 266.

110. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-152, 1642, 17 desembre, f. 15 v.

111. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -153,1644,14 abril, f. 144 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 29 maig, f. 200 v i 201.

112. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 29 maig, f. 200 v i 201.

113. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 11 novembre, f. 383.

visitar el forn i les cases de Pons Basols, baster, situades al darrere de la Seca, al carrer dels Flassaders, van estimar que el valor de les cases era de 1.306 lliures en moneda de Barcelona, preu que semblà bé al Consell i, per tant, va fer la compra el 28 d'abril de 1645.¹¹⁴ Una segona comissió d'experts va anar a fer la valoració de dues cases, una de gran i una de petita, situades al carrer dels Flassaders, de Jerònima Fàbregas; casa, recordem, que el 1642 ja havia interessat els consellers, però de la qual finalment només es van llogar quatre habitacions. La comissió estava integrada pels experts: Francesc Pons i Francesc Espigó, mestres de cases, i Bartomeu Miquel i Jaume Forcada, fusters, els quals van valorar les cases en 3.597 lliures i 3 sous. El Consell de Cent, el 15 de juliol de 1645, deliberà la compra d'aquestes cases.¹¹⁵

En ser la vídua Jerònima Fàbregas hereva i usufructuària de la casa juntament amb els seus fills Llorenç i Pau i estar la casa sotmesa a un personat, convingut en benefici de l'església de Sant Joan de Barcelona, es plantejà una situació jurídica complexa; per tant, la normalització jurídica i administrativa fou lenta, però a finals de 1645 es pogué formalitzar la compra.¹¹⁶ Encara que la compra es portà a terme en aquestes dates, ja feia mesos que havien començat les obres. El mes de juliol de 1645, el mestre de la Seca sol·licità al Consell que comencés «los endarochs y obras convenientes en la casa de dita Paula (vol dir Jerònima) Fàbregas en orde a engrandir y embellir la Seca y beneficiar la desferra i vendra aquella al més donant».¹¹⁷

Als Consellers els devien haver arribat notícies que les obres no es feien correctament, perquè van establir una comissió d'experts amb la missió de supervisar les obres de les cases dels Fàbregas i el 5 de gener de 1646, l'esmentada comissió, formada per Francesc Socies, Miquel Rossell, Joan Boxò i Jaume Arnaudies, mestres de cases i ciutadans de Barcelona, va presentar l'informe que recollia la seva opinió tècnica sobre les inspeccions que havien realitzat a les obres que s'estaven fent a la Seca. El parer dels quatre mestres d'obres era que s'havien d'aturar les obres perquè amenaçaven perill en fer-se de forma incorrecta: no es fonamentaven les parets ja alçades ni les noves, els pilars que sustentaven les arcades eren massa prims per garantir que suportarien la càrrega de pes i les arcades també eren febles i sense contrafort o esperó. Una arcada de la part de la paret mitgera que tocava la casa d'un tal Alopa feia

114. AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-56, 1645, 7 abril, f. 123 i 123 v.; Citat per PERELLÓ, 1996, p. 324, nota 1005; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 28 abril, f. 158 v.

115. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 juliol, f. 205; PERELLÓ, 1996, p. 324, nota 1006.

116. A la documentació, a vegades en lloc de Jerònima apareix Paula i a vegades l'escriuorregreix l'errada (en AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-54, 1645, 15 de juliol, f. 204 v. i 205, apareix Paula ratllat i substituït per Jerònima). AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 de setembre, f. 241 v i 24; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 de setembre, f. 242 i 242 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 de setembre, f. 244, 244 v i 245; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 15 de febrer, f. 65, 65 v., 66.

117. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II - 154, 1645, juliol, f. 206.

moviment i, tot i que la van reparar, en fer-ho només amb guix, va quedar massa feble per poder-hi assentar molinets.¹¹⁸

Tenim notícies que ens permeten seguir el ritme de les obres i la preocupació del Consell per la incorrecta construcció. El 15 de febrer, el Consell delibera el nomenament del mestre de cases Pere Pau Ferrer per informar sobre les obres de reparació i fortificació de la Seca i de les cases dels veïns encomanades al mestre de cases Francesc Espigó.¹¹⁹

Aquesta situació no es devia solucionar, ja que el mes de juliol de 1646 la comissió dels experts encara considerava insegures i poc correctes les obres noves que es feien a la Seca. El Consell les volia enllestir i va demanar la valoració de les obres que encara restaven per fer al mestre d'obres Pere Pau Ferrer i s'establiren els preus dels mestres de cases Benet Rossell, Jaume Arnaudies i Valls.¹²⁰

Els problemes que semblaven empaitar aquestes obres no s'havien acabat. El 9 d'agost de 1646, Josep Gaspar Company, metge, va fer arribar una suplicació al Consell en la qual exposava ser el propietari d'unes cases adjacents a la Seca i que les obres fetes havien destrossat, «espatllat i demolit» dues habitacions de les cases de la seva propietat i l'escala que pujava al primer pis. Un altre problema era que en el lloc que ocupava l'escala s'havia situat un pilar de pedra de manera que no hi havia espai per construir una altra escala, com tampoc es podia trobar un altre lloc adequat per a alçar la l'escala. Per una altra banda, les obres que s'havien fet per embellir i conservar les cases del doctor Company resultaven inútils, i per tant demanava que fossin valorats, per una comissió d'experts, els danys i el valor de les cases i que aquestes fossin comprades per la ciutat de Barcelona.

Els consellers, davant la súplica manifestada pel doctor Company, van decidir nomenar quatre persones per avaluar els danys exposats i estudiar la possibilitat i l'interès de comprar les cases.¹²¹ El 17 de desembre de 1646, el Consell deliberà facultar una comissió de la Quarteta de la Seca per comprar la casa del doctor Company i tornar a ampliar la Seca.¹²²

Mentre es considerava la possibilitat de comprar la casa del doctor Company, els molins que s'havien fet per a la Seca ja estaven a punt¹²³ i també les obres d'adaptació de les cases comprades a Pons Basols i a Jerònima Fàbregas s'havien anat acabant. En

118. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 5 gener de 1646, f. 31 i 31 v; PERELLÓ, 1996, p. 325, nota 1008.

119. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 15 febrer, f. 64 i 64 v.

120. AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55, 1646, 24 de juliol, f. 351 i 351 v; Citat per PERELLÓ, 1996, p. 324, nota 1007; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 23 juliol, f. 222.

121. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 9 agost, f. 233 v., 234, 234 v.

122. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 17 desembre de 1646, f. 27 v. En general, els volums van de 30 de novembre, festivitat de Sant Andreu, a la mateixa data de l'any següent. En algun cas, com el de desembre de 1646, s'inscriu com 1647 en correspondre al volum de 1647.

123. Vegeu l'apartat específic sobre la mecanització de la Seca.

la remodelació, sobrava un pilar o columna amb la base i el capitell, que era a la Casa de la Seca, i es decidí vendre'l a l'encant públic mitjançant el corredor de la ciutat de Barcelona Joan Rodas.¹²⁴ El 3 de novembre de 1646 el Consell tractà sobre l'interès de fer una concòrdia sobre una caseta situada prop d'on tenia el seu taller l'assajador, caseta que era propietat dels hereus de Vicenç Borràs. El pacte de venda fou estipulat en quaranta-cinc lliures i es prengué la decisió de comprar-la el dia 20 de juliol de 1647.

El 29 de desembre de 1646, després de diferents visites, el conseller en cap, en sessió plenària de la conselleria, «en veu sua y dels demás senyors consellers sos companys explica y refferi al dit Consell que la instància a hont estan los molins nous de la Seca Real es molt acabada de manera que així les persones que treballen allí con los animals aporten dits molinets...»¹²⁵

Aquestes visites també van servir perquè el conseller en cap convingués sobre la necessitat de més espai i exposés la conveniència de comprar la casa veïna, que estava al costat de l'habitació nova, propietat del doctor Company, per emprar l'habitació d'oficina i la resta de l'espai assentar més molinets amb la mateixa traça que el nou.¹²⁶

La necessitat d'ampliar la Seca per posar-hi més molinets i la possibilitat de compra de la casa del doctor Company veïna a la fàbrica es van tractar en diferents sessions del Consell de l'any 1647, i s'encarregà a una comissió d'experts les visites i els informes sobre l'estat i el preu d'aquesta casa i d'altres, una de les quals incloïa un forn, i que s'efectuessin els preus pels mestres de cases Arnaudies, Rosell i Valls.¹²⁷ Encara que la compra de la casa del doctor Company no es portà a terme, la d'altres cases sí, com ho palesa l'ordre del Consell de Cent a Antic Seruat, escrivà de les obres, de pagament als mestres de cases Miquel Rosell, Jaume Arnaudies i Antoni Joan Mas de cent lliures en concepte de la primera paga de l'obra que fan a la Casa de la Seca i diverses quantitats en concepte de les despeses de les obres de

124. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 20 octubre f. 305.

125. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1646, 29 desembre, f. 33. La conselleria i els consellers eren la mateixa cosa. El conseller en cap era la màxima autoritat municipal de Barcelona, però romania sotmès a les decisions del Consell de Cent i era el coronel de la ciutat. El conseller segon, en cas necessari, substituïa el clavari i el tauler, la qual cosa al llarg del segle XVII fou corrent. Tenia específicament al seu càrrec el control de l'administració dels forments de la ciutat. El conseller tercer era l'autoritat per posar i treure les dones de la Casa de les Egipcíiques. El conseller quart, mercader, era l'encarregat de vigilar que es complissin les deliberacions del Consell de Cent sobre la Seca de Barcelona; per tant, tenia jurisdicció sobre el mestre de la Seca. El desembre del 1640, a causa de la precarietat i la necessitat de moneda que tenia la ciutat, ell fou l'encarregat d'ordenar el compliment de les decisions preses pel Consell i, degut a la resistència dels oficials de la Seca, se'ls amenaçà d'acomiar-los. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent, 1640, f. 14 v. I 15 v. El conseller cinquè, al segle XVII, se li va encarregar la tasca d'aconseguir el sisè conseller menestral.

126. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1646, 29 desembre, f. 33.

127. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 10 gener, f. 47 v.; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 7 gener, f. 52 v. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 27 gener, f. 61 v. i 62.

la Seca.¹²⁸ I també altres pagaments periòdics per les obres de les cases de la Seca al següent escrivà de les obres, Francesc Llentiscla.¹²⁹

El 30 de desembre de 1647, el Consell de Cent deliberà sobre la necessitat de construir una xemeneia i dues fornals a les cases de la Seca.¹³⁰ En la mateixa sessió, el Consell s'hagué d'enfrontar amb un antic problema no resolt. Tot i que feia un any que el Consell havia deliberat pagar els danys que les obres de la Seca havien causat al doctor Company, aquest pagament encara no s'havia efectuat i el perjudicat tornà a reclamar al Consell en els termes següents: «en la entrada de les quals ha fet la principal ciutat un pilar, per poder fermà molinets, se fer sisens, sens lo dit pilar no era posible fer se dit molinet, lo qual pilar a donat y dona molt dany en dites cases de dit Company tant per ocupar molt lloc com també per haver li cubert la mitat del pou, y també li han pres per fer dites obres en dita casa un rebostet com se pot veura ven clarament. los quals danys prometesen los consellers pradecessors de vostres senyories quels pagan a dit Company, lo que fins avui no sa fet. Perço dit Dr. Company a vostres senyories supplica se servir manar li pagar dits danys».¹³¹

En la mateixa sessió, el Consell va decidir crear una comissió en la qual hi hagués un mestre de cases que fes una visura a les cases del doctor Company i que determinés si la seva pretensió era justa i raonada. L'informe resultant serviria al Consell de Cent per determinar la decisió convenient.¹³²

Es començà amb la construcció d'un forn per fabricar moneda de billó¹³³ i es continuà treballant en la zona dels fonedors. Entre 1650 i 1651 l'escrivà de les obres, aleshores Francesc Llentiscla, continuava rebent diners per finançar les obres de la Seca; concretament s'estava treballant en els fonedors.¹³⁴

Malgrat el desenllaç negatiu de la guerra per a Barcelona, la Seca continuà activa. El motiu fou que s'estava portant a terme la transformació de la moneda de la guerra, considerada il·legal una vegada finalitzada, i el 26 de novembre de 1653 es va llogar una casa a Francesc Mir, prevere, per instal·lar-hi uns molinets que funcionessin amb força hidràulica. Això volia dir que havia d'estar al costat d'una via d'aigua i alhora prop de la ciutat; per tant, possiblement, la casa tocava al rec Comtal.¹³⁵ Cal destacar

128. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 15 febrer, f. 88 v.; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 18 de febrer, f. 89.

129. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 22 agost, f. 238 i 238 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 3 d'octubre, f. 262.

130. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157, 1647, 30 de desembre, f. 23 v.

131. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157, 1647, 30 de desembre, f. 24.

132. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157, 1647, 30 de desembre, f. 25.

133. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 10 de desembre, 1650, f. 19.

134. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 29 de desembre 1650, f. 48 i 48 v. Citat per PERELLÓ, 1996, p. 325, nota 1011. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 31 gener de 1651, f. 103 i 103 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 15 octubre de 1651, f. 456.

135. Possiblement es tractava del molí de Sant Pere que apareix citat en el llibre de despeses de l'any 1718.

la importància d'aquesta decisió en el sentit que representava un gran canvi en l'aspecte tecnològic, ja que fins aleshores els molinets de la Seca funcionaven de forma manual o bé amb la denominada força de sang, habitualment realitzada per matxos. La decisió prosperà, perquè en la mateixa sessió es deliberà fer un emprèstit per fer funcionar la Seca.¹³⁶ Per tant, encara que no sabem en quina quantitat, part de la producció es començà a fer en un altre espai del carrer de Flassaders que no era la Seca. La tecnologia hidràulica s'emprava en el «real ingenio de la Moneda de Segovia», casa de la moneda del rei fundada per Felip II l'any 1583 i construïda per Juan de Herrera.¹³⁷

La nova situació política repercutí en la Seca, la qual restà uns quants anys inactiva, des de 1655 fins a 1674. L'11 de setembre de 1659, en el Consell de Cent es plantejà la venda de las cases de la Seca i de part de les seves màquines i instrumental. La venda no es dugué a terme, però sí que restà molt abandonada, i així ho confirma l'encàrrec que va fer el Consell de Cent l'any 1666 a Pere Pau Ferrer, mestre de cases de la ciutat, de fer les obres necessàries a la casa de la Seca i fer-ne un informe que havia de presentar al Consell. En aquest informe, Pere Pau Ferrer va deixar constància de l'estat ruïnós de la Seca i la necessitat d'extreure la part més dèrriuïda perquè creava perill i ell, com a expert tècnic, aconsellava reparar totes les parets, sobretot les exteriors que donaven al carrer de les Mosques, les quals tenien tota la tàpia perduda i també s'havia de paredar un portal que s'utilitzava, però que minvava la seguretat; era necessari reparar la teulada de tota la casa ja que estava tota foradada, reconstruir la xemeneia gran i desfer uns envans de l'habitació del cap de la sala. Pere Pau Ferrer també feia esment del mal estat de la casa nova, referint-se a la part de les obres fetes pocs anys abans, sobretot la teulada del recomptador, on havia caigut la xemeneia gran. Tot i la despesa que comportava reconstruir la fàbrica monetària, el Consell va aprovar la proposta de Pere Pau Ferrer i ordenà fer les tabes necessàries, que donà al corredor perquè subhastés la concessió de les obres.¹³⁸ Una taba era la llista de coses a subhastar amb les condicions que portava el corredor.

De l'1 de febrer de 1708, es recull una notícia curiosa d'una carta dirigida al Consell: «Excelentísimo Sr. Consejero, asido servido mandarme diga a Su Exceléncia, serà de altísimo agrado que una piedra que està en el Portal de Sant Antonio, en esta ciudad en la qual estan esculpidas las armas de Aragon, la tranjese Vuestra Excelencia para efecto de ponerla en la puerta de la Seca...»¹³⁹

136. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-162, 1653, 26 novembre, f. 263 v, 264 i 265.

137. Aquesta casa de la moneda, aprofitant la força del riu Eresma, tenia catorze grans rodes hidràuliques i estava equipada amb enginys laminadors portats des de la casa de la moneda de Hall, prop d'Innsbruck, per un equip d'experts alemanys en encunyació mecànica. Vegeu la *Guía de cecas españolas*, 2003.

138. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-175, 1666, 15 setembre, f. 196, 196 v, 197 i 197v.

139. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-217, 1708, 1 febrer, f. 70 v. Es tracta d'un bitllet adjuntat.

Davant d'aquesta petició, el Consell contestà: «...en lo qual espresat en dit billet sobre la pedra que es troba en el Portal de Sant Antoni amb les armes dels Sereníssims Comtes de Barcelona, els senyors Consellers donen les ordes oportunes perquè la pedra se entregui a qui per part de Sa Majestat manat de posar la pedra a la part del carrer de la Seca, en cas però de haber-se de posar la pedra en la part dels Flassaders se suspenga lo entregar aquella, se portantse en tal cas al dit Consell.»¹⁴⁰

4.5.2. *La innovació tecnològica a la Seca*

L'any 1608, el mestre de la Seca es queixava al Consell de no poder fabricar moneda amb la tècnica o enginy del molinet com a Segòvia, per manca de temps, lloc, pressupost i possibilitats. De ben segur que ja feia temps que havien arribat al seu coneixement les meravelles de producció que feien els molinets de Segòvia. El Real Ingenio de la Moneda era la casa de la moneda particular del rei. Havia estat fundada per Felip II, en un edifici construït per Juan de Herrera. Les catorze grans rodes hidràuliques eren impulsades per les aigües del riu Eresma. Felip II no havia reparat en despeses i va fer portar d'Alemanya els enginys laminadors per un grup de moneders experts de encunyació mecanitzada de Hall.

El mestre de la Seca de Barcelona no va haver d'esperar gaire perquè es fes realitat el seu desig. El dia 1 de juny de 1610, el Consell de Cent pagà al mestre de la Seca les despeses que li ocasionà un viatge a Castella, segurament a Segòvia, amb l'objectiu de contractar un especialista per fer moneda amb la tècnica del molinet, la qual ja estava en ús en altres seques.¹⁴¹

El mes de novembre del mateix any, el rei, a través d'Ettore Pignatelli, capità general de Catalunya, atorgà amb exclusivitat a la ciutat de Barcelona la facultat de fabricar moneda amb molinet com a concessió a la súplica del síndic, el qual al·legava que així s'evitarien i es dificultarien les falsificacions.¹⁴²

Del 13 d'agost de 1611, data una autorització en la qual es fa esment d'un molinet o encuny del portuguès amb el qual es podia batre moneda al lloc que fos considerat Seca reial, però no se'n fa cap més esment als registres documentals consultats.¹⁴³

El molinet era una màquina per a fabricar moneda, inventada a finals del segle XVI i adoptada ràpidament arreu d'Europa. El molinet es podia fer funcionar amb força manual, hidràulica o amb força de sang. Possiblement les opcions de què va disposar la monederia de Barcelona foren que l'any 1611 tenien un molinet manual i posterior-

140. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-217, 1708, 1 febrer, f. 71.

141. BRUNIQUER, 1915, p. 137-157, publicat per CRUSAFONT, 1989, p. 223-235.

142. SALAT, 1818, p. 103-104; BOTET, 1976, v. III, p. 57; CARRERAS CANDI, 1916, p. 714. La producció monetària d'aquests anys amb la nova tecnologia dels molinets contextualitzada amb el complex marc històric ha estat estudiada per CRUSAFONT, 1986, p. 433-451.

143. BOTET, 1976, v. III, p. 59.

ment s'emprà la força de sang, fins que en una altra casa que llogà la Seca es començà a utilitzar la força hidràulica, i podien coincidir en la utilització dos dels sistemes esmentats o tots tres, com sembla que succeí.

La tècnica del molinet consistia a fer passar una planxa del metall ja preparat entre dos cilindres que anaven acoblant successivament parells d'encunyats que gravaven la moneda per pressió. Després, se separava amb un trepant la peça encunyada. Un dels altres avantatges d'aquest enginy era que incrementava sensiblement la producció, comparada amb l'encunyació amb martell. Hi havia diferents tipus de molinets segons la feina que feien: n'hi havia que amb l'aliatge preparat estiraven la pasta de metall; d'altres encunyaven. Entre els que encunyaven, n'hi podia haver de diferent nombre d'encunys, fins a quatre en els de la Seca barcelonina.

La Guerra dels Segadors va fer créixer la necessitat de moneda i a la Seca, amb la infraestructura tecnològica de què disposava, no hi havia possibilitat d'augmentar-la. Com conseqüència d'aquesta pressió, es construïren un seguit de molinets. Fer-ne el recompte és difícil, però a l'època de màxim rendiment es podria haver arribat a disposar d'uns vint-i-cinc molins. Tot i així, la fabricació amb martell no s'abandonà, ja que, per exemple, durant la Guerra dels Segadors l'argent s'obrava de *pich*, és a dir, amb martell.¹⁴⁴ Entre el 19 d'octubre i el 20 de desembre de 1640 es va construir un molinet amb la intervenció de Bernat Ramon, ferrer, i Francesc Aymerich, fuster.¹⁴⁵

Entre el 2 de gener de 1641 i el 22 de febrer de 1642, el Consell de Cent pagà a Francesc Aymerich, Joan Alabó, Salvi Darder i Pere Badia, fusters, a Bernat Ramon, ferrer, i a Joan Saucenç i Pere Pau Senit, que llimava les peces, i a Antoni Miralles, courer, Salvi Darder, fuster, Joan Aldabó, fuster, i Pere Badia, manyà, diferents quantitats en concepte de la construcció d'uns molinets per a la Seca i per vint-i-dues gafes per als banquetes de les tissors.¹⁴⁶ Les traces, els punxons, les piles i els trossells els va fer Felip Ros, argenter.¹⁴⁷

El 22 de febrer de 1642, al Consell es plantejà el problema que la fàbrica de la Seca no podia fabricar tanta moneda com seria necessària, perquè el molinet que estirava el metall no donava prou compliment de pasta als molinets que feien l'empremta de la moneda, per tant, es considerà que faltaven un o dos molinets més per complir la fabricació estipulada per setmanes. Davant d'aquesta situació, la Quarteta de la Seca decidí portar el molinet acabat i a punt de fer moneda que estava dipositat a la Llotja

144. BRUNIQUEL 12 . 11. 1640. 24-1-1641.

145. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-149, 1640, 22 octubre, f. 356 i 356 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 20 desembre, f. 31 v i 32.

146. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 2 gener, f. 49 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 15 gener, f. 70 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 6 març, f. 136; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 22 març, f. 149 v i 150; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 234; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 236 v i 237; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 12 febrer, f. 71 v.

147. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 233 v.

de Mar, però es van trobar que encara que el traslladessin, no podria funcionar, ja que, a la Seca, no hi havia lloc. Aleshores, el Consell de Cent, la Setzena de la Seca i la Quarteta de la Seca van considerar la possibilitat de comprar algunes cases veïnes a la Seca per ampliar-la, amb la qual cosa s'aconseguiria l'espai suficient per portar el molinet que estava inactiu a la Llotja de Mar. Així, es llogà una casa del costat i s'en comprà una altra amb la idea d'instal·lar-hi uns quants molins. Es començà per un enginy de fer lluisos, segons la traça que havia donat el senyor de Berxena d'acord amb el model mostrat al Consell de Cent, i per dos molinets per a fer moneda de billó. Però també es pretenia fabricar ardits i sisens. Per tant, es va pensar a continuar amb les ampliacions.¹⁴⁸

Els artesans encarregats de fer aquests nous molinets van ser Joan Aldabó i Francesc Aymerich, fusters, i Gaspar Goget i Pere Badia, manyans, i Joan Ginestar, courer. Van ser assentats a la Seca per Joan Faneca i el 8 de novembre de 1644 ja estaven instal·lats.¹⁴⁹

Però no tots el molinets es van construir de bell nou. El mes de juliol de l'any 1645, el Consell de Cent deliberà de fer una caixa de ferro per al molinet comprat a Vilafranca del Penedès.¹⁵⁰ De la posada a punt se n'ocupà Marc Dimes, i de la llimada (ajustada), Jaume Fontrodona, manyà.¹⁵¹

Pel que fa a l'edifici, la ciutat continuava comprant les cases que tocaven a la Seca i aquesta anava ampliant els seus espais. Així es podia pensar a fer més molinets, en aquest cas de quatre encunys, i per aquesta causa el Consell de Cent deliberà sobre enviar una persona a una farga de ferro amb els models i traces dels nous molinets que s'estaven fent perquè a la farga es fessin els ferros segons el model.¹⁵² Miquel Vilar i Agustí Morber (o Morter), ferrers, van fer els ferros del nou molinet de fer sisens el mes d'octubre de 1645. Sebastià Rigó, Gaspar Goget i Antoni, manyans, van fer cadascun la caixa dels dos nous molinets, Joan Aldabó va fer la feina de fusteria d'un dels molinets i també hi van intervenir Marc Dimes, ferrer, Bernat Ramon, ferrer, Pau Rates, fuster, Francesc Aymeric, fuster, i el gravador Ramon Oliver.¹⁵³

El Consell encarregà als mestres fusters Jeroni Cortés i Lluissà Roca, una visura dels molinets que funcionaven amb una roda mestra que feia anar quatre molinets alhora.¹⁵⁴ A la Seca van continuar entrant nous molinets, el nombre del quals resulta difícil de calcular;¹⁵⁵ dos procedien de Vilafranca del Penedès. Aquests molinets

148. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 22 febrer, f. 72 i 72 v.

149. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 8 novembre, f. 382.

150. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 juliol, f. 206.

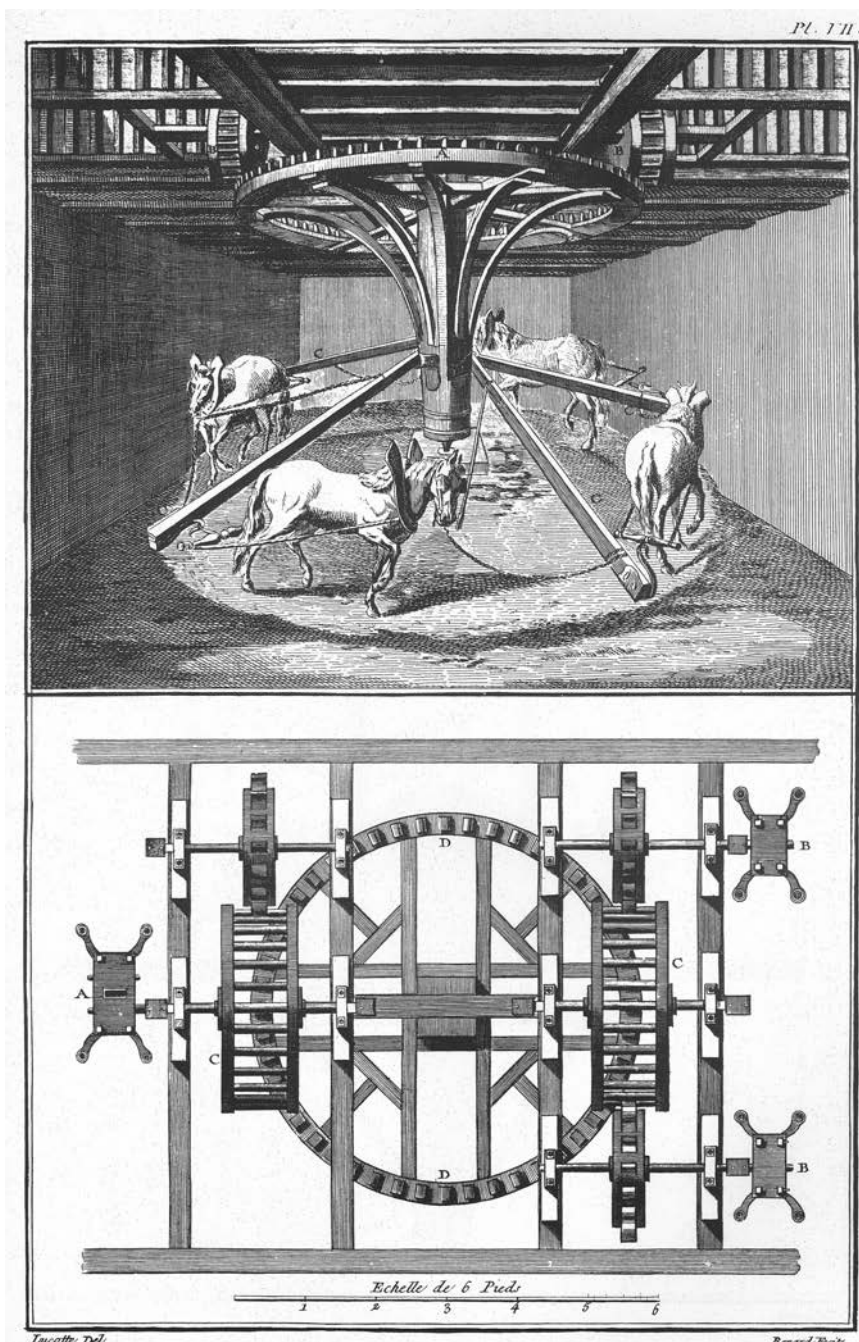
151. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 4 setembre, 1645, f. 244.

152. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 setembre, f. 244.

153. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre f. 319 v i 320.

154. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 9 novembre, f. 324.

155. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 3 d'octubre, f. 262. L'estudi de les dades de producció les ha fet: CRUSAFONT, 1986, p. 433-451.



Monnoyage, Moulin des Laminours.

Molí de sang, és a dir, impulsat amb força d'animals. *L'Encyclopédie*, Diderot i D'Alembert.

necessitaven un manteniment constant i juntament amb els encàrrecs de construcció apareixen els d'adobar-los.¹⁵⁶

El mes de novembre de l'any 1653 es va fer una altra innovació. En una altra casa es van instal·lar molins moneders hidràulics.¹⁵⁷ La casa necessàriament havia de ser al costat d'un corrent d'aigua; possiblement, el rec Comtal.

Si la necessitat ho justificava, es podien reconvertir els molins fariners en molins moneders i així succeí l'any 1655. A la Seca, faltava un molí per estirar la pasta dels riells; el Consell decidí fer servir el molinet fariner que abastia Santa Clara i l'hospital Pere Desvilar, el qual tenia les rodes en mal estat i es trobava situat a Sant Pere, «dit lo Casalet», per portar-lo a la Seca i reconvertir-lo en un molinet moneder.¹⁵⁸

El dia 1 d'octubre de 1660, quan la Seca havia baixat la producció, el Consell de Cent decidí donar un molí de sang de fer moneda de billó amb tots els seus arreus al rei, el qual els havia demanat «un molino de los que andan con quatro machos, armado con todo lo necessario y las caxas de hierro. Mas veinte y quatro encunis, veinte y quatro escarpas, veinte y quatro manillas, veinte y quatro rialleras doze de labrar seis senes, y las otras doce para ardites. Un manfon para el hornillo, seis cortes los quatro de cortar seisenes y los dos de ardides.»¹⁵⁹ El 23 de gener, el Consell donà permís a Francesc Maurici, ajudant de mercader del racional de la ciutat de Barcelona, perquè anés a treballar a la fàbrica de moneda de Madrid, com se li havia sol·licitat.¹⁶⁰

4.5.3. *Els espais de la casa de la moneda després de la reforma del segle XVII*

Amb els anys, tot i les actuacions de manteniment, l'estat de conservació de l'edifici, la infraestructura i la tecnologia no eren els apropiats per a les necessitats del segle XVII i el Consell de Cent, partint de l'edifici medieval, el transformà variant-ne substancialment la forma originària, en funció de la nova mecanització implantada.

A les actuacions portades a terme entre els anys 1640 i 1650, no hi havia ni un projecte, ni unes fases d'execució definides prèviament. Després de les successives compres, la Seca augmentà notablement les seves dimensions. Les dependències ocupaven l'espai delimitat pels carrers dels Flassaders, de la Seca, de les Mosques i Cire-ra (aquest darrer no s'esmenta a l'època medieval).

Una gran part de l'espai, el medieval i les noves propietats adquirides, era ocupada

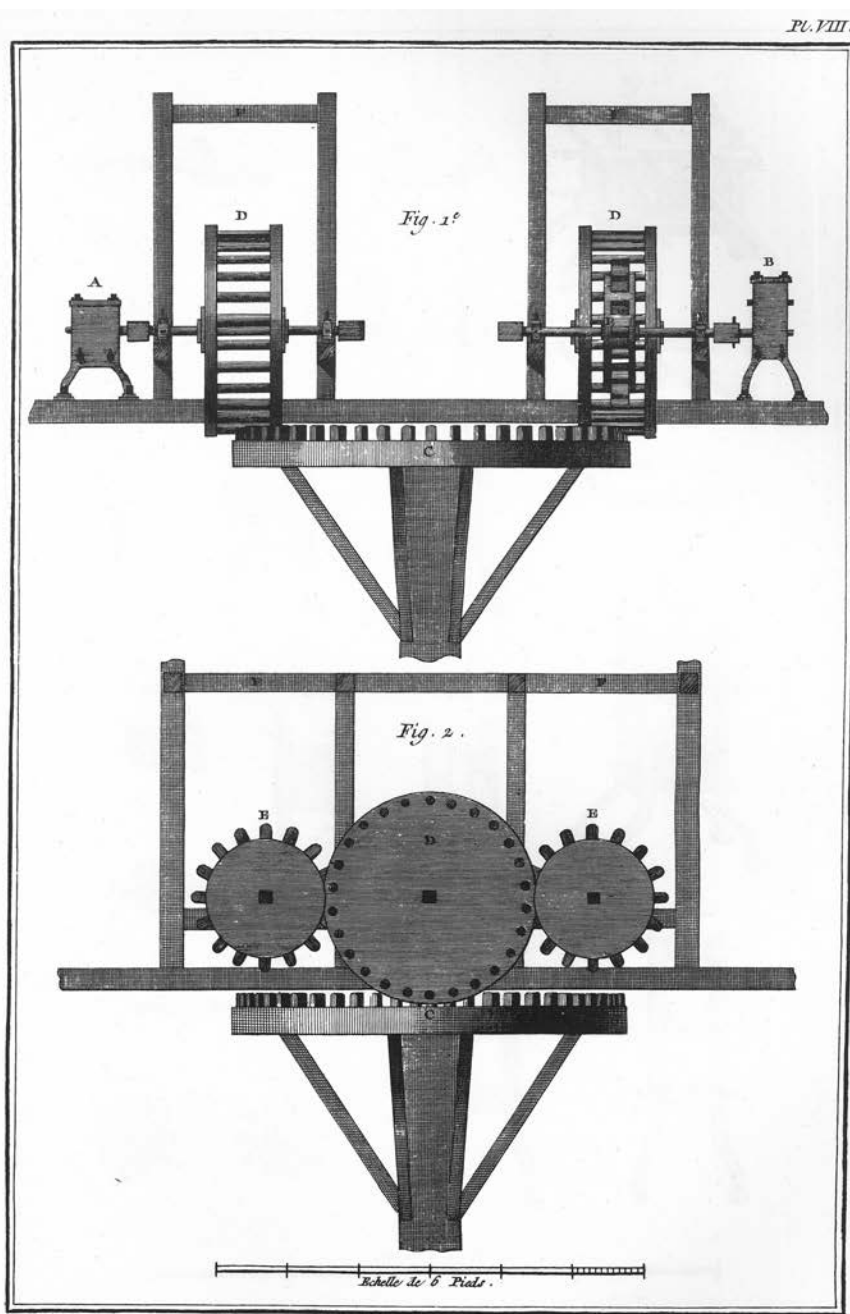
156. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-162, 7 maig, f. 46.

157. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-162, 1653, 26 novembre, f. 263 v, 264 i 265.

158. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-164, 1665, 8 març, f. 72 i 72v.

159. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-191, 1660, 1 octubre, f. 211 i 211 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-191, 1660, 2 octubre, f. 214 i 214 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-191, 1660, 6 octubre, f. 215 i 215 v.

160. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-170, 23 gener, f. 47.



Monnoyage, Moulins des Laminoirs.

Maquinària d'un molí laminador. *L'Encyclopédie*, Diderot i D'Alembert.

pels molinets d'aplanar la pasta de metall i d'encunyar.¹⁶¹ En aquesta zona hi havia ubicada la cambra per al cap de sala o recomptador, on controlava la quantitat de peces amonedades. També es fa referència a l'espai destinat a la sala de la foneria, la qual es va ampliar amb noves fornals i una xemeneia,¹⁶² les estances dels blanquejadors, del gravador, del assajador, la sala del carbó i el pati on hi havia el pou.

A aquestes dependències, cal afegir-hi els estables per a uns deu matxos, com a mínim, propietat de la ciutat.¹⁶³

De la casa de compra o contractació de la Seca medieval, no se'n fa esment, però sí que es fa referència a les oficines.¹⁶⁴ Un altre espai que ja des d'època medieval acollia altres institucions municipals era la capella. També a la Seca es va voler disposar d'una capella i per aquest motiu se sol·licità al Consell de Cent. Consta, en el registre d'Obreria, que el 9 de desembre de 1643 «los obrers concediren llicència a Baltasar Riba, mestre de la Seca i mercader, de fer una capella en les cases de dita Seca, y trauger aquella en lo carrer de les Mosques».¹⁶⁵ Desconeixem si aquesta capella s'arribà a construir i si les despeses del seu alçament formen part d'un grup de registres d'obres que apareixen sense especificar-ne la natura; el fet cert és que a la documentació no hi ha constància escrita del seu alçament ni en els arxius de la catedral de la seva consagració.

Tot i les notícies recollides d'aquest segle XVII, encara no és possible reconstruir acuradament la distribució de les diferents dependències. Als detalls que coneixíem fins al segle XVI, s'hi afegeix que la planta superior estava coberta amb una teulada de teula Seca, és a dir, que les teules no estaven subjectades amb material i que el seu pes descansava sobre bigues de fusta i pilastres. Els pisos superiors disposaven de terrats enrajolats, i la resta es repartia almenys en dues plantes. Tots aquests espais es van am-

161. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 1651, 12 novembre, f. 471. Els consellers tots ajuntats amb vot i parer de la setzena de la Seca deliberen que sigui pagat a Vicenç LLampages el valor d'onze quarteres d'ordi que serviren per alimentar deu matxos propietat de la ciutat, els quals eren a la Seca per fer rodar els molins de la fàbrica dels sisens, i per altra part vint-i-tres lliures pel lloguer d'un altre matxo i per traginar qui el governava onze lliures.

162. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157, 1647, 30 desembre, f. 23 v: El Consell de Cent delibera la necessitat de construir una xemeneia i dues fornals a les cases de la Seca; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 10 desembre 1650, f. 19: el Consell de Cent amb vot i parer de la setzena de la Seca delibera que en faltar un *fornillo* per fabricar moneda de billó que se'n construeixi un; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 15 octubre de 1651, f. 456: el Consell de Cent ordena que siguin girades a Francesc Llentiscla, notari i escrivà de les obres, 600 lliures per les obres que es fan als fonadors i altres despeses de la Seca. El Consell de Cent delibera sobre la necessitat de construir una xemeneia i dues fornals a les cases de la Seca.

163. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 11 de juliol de 1652, f. 300 v: El Consell de Cent deliberà sobre la suplicació feta per Vicenç LLampages perquè se li pagui el que havia avançat per a l'alimentació dels matxos que la ciutat tenia a la Seca, per a la fabricació de moneda, manutenció que havien de pagar els obrers i moneders de la Seca i, si aquests no responguessin, s'haurien de vendre els matxos i aleshores no es podria fabricar moneda.

164. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157, 1647, 30 desembre, f. 23 v.

165. Bruniquer, 1915, vol. III, p. 112; CARRERAS CANDI, 1916, p. 954.

pliar amb diferents adquisicions i es van comunicar entre ells, la circulació i els accessos es van modificar i l'estructura es va reforçar per poder instal·lar la nova maquinària; però a banda d'alguna petita referència marginal, no s'esmenta on estaven situats els diferents departaments dins la casa. A títol comparatiu, la Seca de València, edifici que subsistí fins a 1863 i que estava situat darrere del convent de Santa Tecla, disposava també de dues plantes. Al primer pis, al voltant d'un pati claustral amb arcs rebaixats, hi havia l'àrea dels tallers amb les seves diferents cases i l'escrivania. L'altra planta l'ocupaven les habitacions dels empleats i altres dependències complementàries.

4.5.4. Aspectes singulars de la Seca durant el setge de Barcelona de 1652

La transformació de l'edifici i la implantació de la nova tecnologia referida en els paràgrafs anteriors troben el seu context en la situació bèl·lica en la qual Catalunya es trobà immersa durant el segle XVII, sobretot per l'anomenada Guerra dels Segadors (1640-1652). El dia 7 de juny de 1640, amb els fets que es coneixen com el Corpus de Sang que es convertiren de seguida en una revolta social, s'inicià el conflicte que es perllongà durant dotze anys i que finalitzà amb la caiguda de Barcelona, la qual, després de patir un any de setge i el flagell de la pesta, queia en mans de l'exèrcit de Felip IV. Les autoritats catalanes restaren sota la l'obediència del rei de Castella. Les tropes franceses encara restaren a Catalunya fins a la signatura del Tractat dels Pirineus de 1659, en el qual s'alienava del Principat de Catalunya el comtat de Rosselló, el Conflent i una part del comtat de Cerdanya, que passaren sota el domini francès. Durant aquests anys, Barcelona visqué en un estat d'excepcionalitat, sobretot durant el setge que patí l'any 1652 i que repercutí de forma especial a la Casa de la Moneda de Barcelona, en la qual es produïren situacions que, per la seva forma habitual de funcionar, es poden qualificar de singulars, com per exemple el seu proveïment de metalls i de carbó en una ciutat amb les entrades i sortides bloquejades.

EL PROVEÏMENT DE METALLS

Després de l'estudi de la documentació, s'han trobat diferents aspectes que, encara que s'allunyen de l'objectiu central, l'edifici de la Seca, hi estaven relacionats i eren prou singulars i interessants per a justificar un apartat especial. Aquests aspectes són el proveïment de metalls i de carbó per a la casa de la moneda durant el temps que durà el setge de la ciutat el 1652, el qual va tenir lloc en el context polític arran de la Guerra dels Segadors.¹⁶⁶

A la Taula de Canvi de Barcelona, al segle XVII, hi havia el departament de dipòsit

166. CRUSAFONT, 1986, p. 433-451.

i compra de metalls, al front del qual hi havia un argenter.¹⁶⁷ En aquesta oficina, els canviadors, mercaders, argenters o particulars hi venien objectes de metalls preciosos a canvi de diners de circulació oficial. D'aquesta manera, hi anaven a parar riells, monedes fora de circulació, estrangeres o pròpies, obres manufacturades, freqüentment parts d'una peça i objectes trencats, vells i abonyegats.¹⁶⁸

Donada l'ordre d'emissió, en la qual estava determinada la quantitat de monedes de què constava i les característiques de pes, talla... que tindria la nova moneda, el Consell ordenava a la Taula de Canvi que proporcionés el metall que necessitaria el mestre de la Seca,¹⁶⁹ és a dir, que la Seca en aquell temps rebia l'or i l'argent de la Taula de Canvi.¹⁷⁰ Feta l'encunyació, el mestre de la Seca lliurava les monedes a la Taula. També, per ordre del Consell, des de la Taula s'acomplien totes les despeses que generava el funcionament i manteniment de la Seca i la seva infraestructura.¹⁷¹ Els metalls més usualment emprats en l'encunyació eren l'argent, l'or i el coure o l'aram.¹⁷²

El setge va comportar una època difícil que trastornà totalment la ciutat. Barcelona va patir la guerra, la fam, la carestia, la pesta i la mort. La Casa de la Moneda, pilar fonamental de l'economia, es convertí en una de les principals protagonistes d'aquesta història. Pel que fa a l'edifici, s'aturaren les obres d'ampliació que s'estaven duent a terme, però no l'activitat. Es necessitava numerari circulant, però no hi havia disponibilitat de metalls a l'abast per fondre. La situació era prou preocupant per al Consell perquè fes el dia 20 de febrer de 1652 una crida als ciutadans en la qual s'exposava que, per la necessitat de comprar blat i altres coses per a la ciutat, però en no disposar aquesta d'or ni de plata i trobant-se sense erari la Taula de canvi, se'ls convidava a portar el que tinguessin guardat a la Taula.¹⁷³

167. El 10 d'abril de 1652, constava com a argenter de la Taula de Canvi, Antoni Soler. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 10 d'abril de 1652, f. 181 i 181 v.

168. Entre els diferents llibres que enregistraven l'activitat de la Taula de Canvi, es poden trobar dins el fons de Consell de Cent llibres de la Taula de Canvi, uns volums anomenats llibres de joies, en els quals han quedat registrats els dipòsits efectuats a la Taula en joies o en moneda que no eren de curs legal, antigues o estrangeres.

169. No sempre havia funcionat de la mateixa manera: fins al final de l'època moderna, la Casa de la Seca disposava d'un departament propi de compra i contractació d'on s'abastia de metalls, el qual funcionava paral·lelament a la Taula de Canvi. Així ho recullen els diferents volums que van de l'any 1328 al 1577, denominats *Llibre de compres de la Seca*, que s'inclouen dins els registres del mestre racional, pertanyents al fons de reial patrimoni.

170. El Consell de Cent delibera responent a una suplicació del mestre de la Seca Baltasar Riba, que continuï portant la Seca de la mateixa manera que ho feia fins ara, que rebia la plata de la Taula: AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 18 març, 1652, f. 153.

171. A tall d'exemple, podem citar la compra de la casa de Jerònima Fàbregas, en la qual s'especifica que els diners han estat dipositats a la Taula de Canvi (AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 setembre, f. 241 v i 243), però en les sèries consultades els exemples són constants.

172. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 11 de juliol de 1652, f. 301: el Consell de Cent delibera sobre el pagament a Francesc Galseran vuitanta-vuit lliures, deu sous a ell deguts pels nòlits de tretze quintars de robes, disset lliures d'aram portats de Mataró i entregats al mestre de la Seca.

173. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 20 febrer, f. 117 i 117 v.

Pocs dies després, el 7 de març, els ciutadans van començar a sentir pels carrers crides públiques en les quals se'ls feia saber que «sota grans penes, que ninguna persona pugui comprar or i plata, sinó que aquella voldrà vendre la aportaren a vendre a la principal ciutat». ¹⁷⁴ Per rebre l'or i l'argent que portessin els particulars i aconseguir el millor preu per a la ciutat, el Consell nomenà Antoni Soler, argenter de la Taula, com a únic responsable d'aquesta feina. ¹⁷⁵ Les aportacions d'argent dels particulars que arribaven a la taula no cobrien les expectatives dels consellers i en la sessió del 22 d'abril es va tractar de la serietat de la situació. La monedera estava inactiva: malgrat la urgent necessitat de la ciutat de numerari, el mestre de la Seca no podia iniciar la fabricació de rals nous per manca d'argent i sense diners la ciutat ja estava vençuda. ¹⁷⁶

El Consell no va tardar a reaccionar. Cinc dies després, el dia 27, el Consell tornà a demanar als ciutadans que aportessin metalls nobles a la Taula, però, preveient que aquesta mesura no seria suficient, en la mateixa sessió es va decidir una mesura veritablement excepcional: «els senyors Consellers sien servits fer una embaxada al molt il.lustrissim Capítol de la present ciutat y suplicar a dit molt il.lustrissim sie servit donar notícia a la present ciutat de tota plata, or i moneda tenen en la Sacristia y en altres parts de la Seu o en altres parts de particulars fen de aquells un memorial y entregar aquell als senyors Consellers perque vist aquell se puga fer y deliberar lo més convenient. Y així mateix sien servits també dits senyors Consellers enviar a cercar tots los rectors, vicaris y procuradors y obrers ¹⁷⁷ de les parrochies y comunitats de la present ciutat y per lo Sindich o per les persones que a sa senyoria les aparescan a convenir sien servits en enviar un recaud a todas las abadessas y primers dels monastirs de monjas i religiosas de la present ciutat dientlos a tots los sobre dits sien servits donar notícia y denunciar a la present ciutat tota la plata, or, moneda de plata y or tenen de particulars en comanda així los convents de dites comunitats, iglesies y convents contant de los particulars i religiosos y religiosas de dits convents y eclesiastich.» De tot això, les persones que havia designat el Consell n'havien de passar l'informe. ¹⁷⁸

El dia 5 de maig, el capítol ja havia respost favorablement a la ciutat, ¹⁷⁹ i el Consell determinà que uns representants del Consell, supervisats per uns representants del capítol, poguessin obrir les caixes, els baguls i altres contenidors on es guardaven els

174. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 7 març de, f. 130.

175. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 7 març, f. 130.

176. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 22 abril, f. 202 v.

177. Per obrer, en aquest context s'entén la persona que portava l'administració.

178. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 27 abril, f. 208- 208 v. La fosa de peces d'esglésies i monestirs, quan l'Estat no tenia altra alternativa, no era una novetat. Alcolea assenyalava aquest tipus d'actuació a l'època medieval: ALCOLEA, 1964, p. 3-4.

179. L'Església s'havia decantat per la causa del Principat. Durant la Guerra dels Segadors, era president de la Generalitat el Canonge Pau Claris. El primer bisbe castellà no apareix a *l'episcopologi fins al 1400. Aquest posicionament després els passà factura: en la Guerra de Successió, s'expulsaren trescents eclesiàstics de Barcelona acusats de ser contraris a Felip V i el 1767 eren expulsats tots els jesuïtes. Vegeu Catàleg del Museu Diocesà de Barcelona, 1991, p. 24.*

diners, les joies, les vaixelles i altres objectes d'or i d'argent, de diferents ciutadans de Barcelona que els tenien amagats i protegits a la sagristia i en altres llocs de la seu. La comissió s'havia d'emportar tots aquest béns i, després de fer les diligències legals corresponents, dipositar-los a la Taula.¹⁸⁰

Guardar, com si fos una entitat bancària, els objectes més valuosos de les famílies en els convents o a la seu era un costum que ja es practicava a l'època medieval. De fet, la mateixa Seca, el 1541, guardava al monestir de Sant Francesc una caixa amb els seus valuosos encunyats.¹⁸¹

La reticència dels ciutadans a donar el seu or i argent a la balança¹⁸² de la Taula de Canvi va portar a fer efectives les mesures coercitives que acompanyaven les freqüents crides públiques en què s'instava l'aportació de metalls valuosos per a la ciutat. El Consell donà l'ordre al síndic de Barcelona perquè detingués i multés les persones que no ho complissin¹⁸³ i que es fessin dos memorials, un amb el nom de les persones que havien aportat or i argent a la taula i un altre amb les que no ho haguessin fet, perquè el Consell pogués determinar la forma de persuadir aquestes darreres.¹⁸⁴ La crida següent garantia als ciutadans que portessin or i argent obrat que el seu valor els seria retornat i instava a denunciar aquells que continuessin amagant les joies.¹⁸⁵

En aquestes dates, la ciutat estava exhausta, arruïnada i patint encara les restes de l'epidèmia de pesta. El Consell de Cent es va veure empès a prendre mesures més dràstiques: necessitava diners amb urgència, però les joies i els objectes de luxe dels particulars o ja no existien o estaven molt ben amagats, per tant, se li acudí una altra possibilitat, els tresors de les esglésies, un objectiu que el Consell no tenia potestat per executar. Per tant, va recórrer al mariscal de La Motte, duc de Cardona, virrei i capità general de Catalunya, el qual donà una ordre que permeté al Consell accedir als béns de l'Església: «Y per tant com està dita ciutat està exausta de diner y los particulars della per la major part hagen ja entregada llur plata y or i la que pot restar se judica evidentment no poder abastar de molt afer dita quantitat, ny ab lla prontitut y prestesa que es necessiten..., per lo tant se ha resolt no poderse subvenir a la present necessitat ni poderse fer dit fons de diners seora valerse del or i la plata menos necessaria de las

180. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-61, 1652, 5 maig, f. 219, 219 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 21 juny, f. 278.

181. CARRERAS CANDI, 1916, p. 681- 682.

182. Des del moment en què el Consell determinà abastir la necessitat de metalls per amonedar i designà l'argenter Antoni Soler com el seu encarregat, els metalls manufacturats i les monedes fora de circulació, els ciutadans els han de portar a la balança de la taula: AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 5 maig, f. 219 v.

183. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 5 maig, f. 219 v.

184. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 14 maig, f. 229 i 229 v: el memorial i la còpia foren encarregats a Josep Soldevila, notari; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 22 maig, f. 237.

185. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 21 juny, f. 274 v.; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 21 juny, f. 276 i 276 v.

isglésies...», amb la promesa de restituir tant aquest com el dels particulars, als quals donà un termini de vint-i-quatre hores per lliurar l'or i l'argent menys necessari i no consagrat al culte que amagaven.¹⁸⁶

Barcelona es trobava en situació crítica: la fam i l'epidèmia de pesta encara continuaven minvant la població; el setge era més estret i per terra i per mar les tropes castellanques encerclaven la ciutat. Les esglésies van acceptar la sol·licitud de donar els vasos i els calzes preciosos i altres objectes i «...que serà menos útil per lo ornato de nostra cathedral...» a la ciutat a través d'una ambaixada que es va formar, representada per Pere Morell, sagristà del capítol de la Seu, per passar per tots els edificis religiosos.¹⁸⁷

El 6 de setembre el Consell va decidir, seguint l'exemple de les esglésies i convents de la ciutat, entregar a la Taula «4 bassines grans dorades, 4 candeleros plans grans, una nau vella i antiga, 1 lo tinter de plata, 1 lampareta de plata, la urna de plata que es dins lo armari de les bosses absa cuberta de plata que servia per les celebracions.» Com que havien ordenat fondre peces indispensables per poder seguir treballant: «en lo acte de promesa acostuman fer y firmar a les esglésies y demás comuns y avui mateix tingan facultat dits consellers de fer fer tinter de coure y polsera y candeleros per servey del consistori».¹⁸⁸ Van portar a fondre peces valuoses, però substituïbles, i van preservar les simbòlicament irremplaçables com podria ser el reliquiari d'argent sobredaurat dels Sants Fabià i Sebastià, peça obrada per Felip Ros el 1611 per a la capella de l'Ajuntament.¹⁸⁹

Com en d'altres ocasions, el Consell de Cent deliberà que l'argent i l'or que havien lliurat particulars i convents es fes servir per a fer moneda, seguint els tràmits administratius determinats per a aquests casos, és a dir, que la ciutat ho rebia com un préstec que s'havia de retornar o, com en el cas del consistori, pagar-ne la reposició en coure.¹⁹⁰

El conseller Narcís Peralta, el dia 27 de setembre de 1652, va exposar al Consell els resultats obtinguts de l'ambaixada als convents que ell mateix representava, manifestant que el monestir de Santa Caterina Màrtir i el de Sant Agustí havien refusat lliurar el seu argent menys útil al culte, diferenciant-se de les altres esglésies, parròquies,

186. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 22 juliol, f. 309, 309 v, 310 i 310 v.

187. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 22 de juliol de 1652, f. 315 i 315 v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 10 agost, f. 331 v, 332 i 332 v.

188. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 6 de setembre de 1652, f. 360 i 360 v.

189. Malgrat que, del segle XVII, només l'últim quart va ser significatiu quant a producció d'orfebreria, dins el difícil panorama anterior van haver-hi obres i argenters destacables com Felip Ros, el qual, a més d'obrar l'esmentat reliquiari per al Consell de Cent, també obrà el 1626 el reliquiari de Sant Jordi per a la capella de la Generalitat. Vegeu ALCOLEA 1947, p. 10-11; TRIADÓ i TUR, 1984, p. 18-19. De totes maneres, per a una visió general de l'orfebreria catalana del segle XVII, s'haurien de tenir presents les peces manufacturades que arribaven sobretot de Mèxic. Vegeu ALCOLEA, 1975 i DALMASES, 1979, p. 64.

190. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 16 setembre, f. 365 v, 366, 366 v. i 367.

monestirs, confraries i comuns de la ciutat que havien col·laborat. El Consell determinà prorrogar la confiscació de plata de Santa Caterina fins a una altra deliberació.¹⁹¹

El Consell de Cent anuncià, després de tornar a recordar el compromís que per escrit havia assumit de restituir, com li fos possible, l'argent i l'or requisats de temples i particulars, que a aquesta promesa li afegia la de fer-se càrrec del pagament de les manufactures i l'argent necessari per a fer algunes de les peces que havien arribat a la taula, com ara llànties i vasos, per situar-les en el lloc de les requisades a fi que es pogués complir amb la voluntat dels difunts o persones que les donaren als temples i llocs *pios*.¹⁹²

Aquesta és la darrera notícia que tenim procedent del llibre de deliberacions del Consell. Les mesures desesperades per aconseguir numerari circulant van afectar especialment l'orfebreria civil i es van perdre, foses en les flames de les fornals de la Seca, vaixelles, ornaments decoratius, d'indumentària i de devoció personal. Algunes d'elles, les que romanien dins caixes i baguls, custodiades en els convents, van ser les primeres afectades complint el criteri establert per la Conselleria.¹⁹³ L'orfebreria religiosa no patí tant el ressò de les mesures del Consell. Les institucions religioses van entregar peces, però aollint-se a la necessitat d'aquestes per al culte, les lliurades no van destacar ni per la quantitat ni per la importància.

En un intent d'aprofundir en aquest aspecte, s'han consultat els llibres de la Taula de Canvi. Recordem que el Consell havia nomenat Antoni Soler, argenter de la taula, receptor únic de l'or i l'argent que es demanava a les crides. Entre els documents conservats de la taula de canvi, no hi ha constància escrita de l'activitat d'Antoni Soler. En el *Llibre de Joies* d'aquesta Taula, que era el llibre que enregistrava els dipòsits dels ciutadans, concretament l'any del setge, 1652, consta una autorització perquè els consellers «prengan la plata or y moneda que es troba en lo erari de la taula de diverses persones auxí difunts com de vius».

Els consellers compliren al peu de la lletra aquesta ordre i així disposaren dels béns que el comte Lluís de Queralt tenia dipositats a la taula, els quals consistien en «un brasero gran de plata ab sa conca y paleta, 237 botons d'or, 59 ojals ab 5 assientos de cada ojal los quals botons i ojals estan continguts dins una caixa de fusta».¹⁹⁴

Els quantiosos objectes lliurats per Anna Ferrer i Forts, vídua del magistrat de la Reial Audiència, foren els segons incautats; els seguiren els de Josep Ferrer, de Pau

191. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II - 161, 1652, 27 setembre, f. 371, 371 v i 374.

192. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 8 octubre, f. 411 i 411v i 112.

193. Malgrat la fosa de moltes peces, també se'n van salvar. Duran, encara que tracta el segle XVII molt superficialment, considera que són bastants les peces que s'han conservat d'aquesta època en col·leccions privades i Museus. Vegeu DURAN, 1916, p. 290. Algunes de les peces conservades i que tinguin el punxó de Barcelona s'han mostrat en diferents exposicions com: *Catàleg de «Millenium Història i Art de l'església a Catalunya»*, 1989; *Catàleg del Museu Diocesà de Barcelona*, 1991, p. 24; *Catàleg Splendor Vallès. Art Cristià Vallès (872-1880)*, 1991.

194. AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-21, 1652, 27 abril, f. 4.

Boquet i molts altres. Entre aquests objectes, hi havia exquisides vaixelles d'argent blanc i daurat, acompanyades de valuoses peces de complement del parament de la taula amb pedres i perles encastades; joies d'ornamentació personals o de complement de la indumentària, preuats rosaris i altres objectes de devoció personal, peces de decoració de la llar i conjunts d'argent d'escriptori tots ells detalladament anotats i descrits, omplien els fulls dels inventaris, en l'intent d'ajudar la ciutat assetjada.¹⁹⁵

S'han conservat alguns dels actes de restitució de les peces o del seu valor a què es comprometé el Consell quan obligava a portar a la Taula tot l'or i l'argent dels particulars. A tall d'exemple, podem citar el pagament que féu el Consell el 12 de maig de 1655 a l'argenter Baldiri Robira per la feina de fer les mans d'una imatge de la confraria dels Hortalans, que el 1652 s'havien portat a la Taula per a fondre.¹⁹⁶

Les descripcions es limiten a anomenar l'objecte i el material o materials que el componen: or, argent, esmalts, pedres precioses o altres aplicacions. Si parem atenció en el llibre de passanties, en la manufactura de les joies del 1600 al 1660 aproximadament, veurem que el valor artístic era escàs.¹⁹⁷ De fet, en l'orfebreria es mantingué l'estructuralisme gòtic fins molt avançat el segle XVI i fins i tot, en alguns aspectes, fins al segle XVII, és a dir, que les últimes pervivències gòtiques enllaçaren amb les primeres manifestacions barroques sense deixar sentir pràcticament l'existència del Renaixement.¹⁹⁸ L'etapa en què la concepció estètica del barroc, concretada en els treballs d'orfebreria, va deixar més empremta va ser el període d'anys que va des del 1670 fins al 1730, quan s'apaivagaren les situacions bèl·liques i va minvar la influència de les contínues pragmàtiques contra el luxe publicades per Felip III i Felip IV, concretament les de 1611, 1622 i 1657, les quals restringien l'ús de les joies.¹⁹⁹

EL PROVEÏMENT DE CARBÓ

Normalment, la Seca es proveïa de carbó arribat generalment per mar procedent de Mataró. Aquest carbó es guardava als magatzems de la ciutat, i dels quals sortien els carros per abastir les diferents indústries urbanes. Era carbó vegetal de fusta de pi. El subministrament d'aquest combustible per a les fornals de la Seca, no era una matèria que formés part de les deliberacions dels consellers, els quals s'ocupaven d'aspectes transcendents del govern de la ciutat. Era una funció que pertocava al mestre de la Seca, però els greus problemes en el seu subministrament el convertiren en un problema de primer ordre per a la ciutat. Si no hi havia or o argent, no hi havia

195. AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-21, 1651-1652 i 1652-1653.

196. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-164, 1655, 12 maig, f. 122.

197. ALCOLEA, 1978, p. 12.

198. DALMASES i GIRALT-MIRACLE, 1985, p. 129-167.

199. DALMASES, 1979, p. 63-71.

moneda, però si no hi havia carbó per a cremar als forns, tampoc no hi havia moneda. La justificació donada pel Consell per a la decisió del dia 31 de desembre de 1651 és prou clara en aquest sentit: «El Consell de Cent davant no disposa de sisens per pagar a la soldadada, els quals per manca de medis es passen a l'enemic. La manca es causada per que no es disposa de carbó per fer funcionar els forns, per tant el Concell delibera utilitzar carbó de morera».²⁰⁰

El carbó habitual era escàs i la solució de cremar morera no va ser suficient. El 7 de març de 1652 el Consell decidí fer portar a la Seca carbó de fora²⁰¹ i encomanà la responsabilitat d'aconseguir carbó al notari reial.²⁰² La manca de carbó va arribar a una situació extrema i el Consell, el dimecres 28 d'agost de 1652, va ordenar «desfer lo Porxo que estava en la Plassa dita del Angel devant las finestras de las Casas de la Confraria dels Sastres, y devant la Piràmide es en dita Plassa, en lo qual Porxo antiguament se venia Blat, lo qual se desfeu, pera que de la fusta de aquell sen pogues fer carbó pera fer moneda». El dissabte 31 d'agost li tocà el torn: «fou desfet, y espatllat un Porxo, o caseta tenia la present ciutat a les murallas vellas del Rebal en la Rambla devant lo carrer de Sant Pau, y a la reconada de la Torre del Portal de la Bocaria ques deya lo Pes de la llenya aportaben los forasters pera vendrer a la present ciutat, lo qual Porxo així mateix fou desfet pera carbó per la fàbrica de moneda».²⁰³ Però el problema no es va resoldre i el dia 12 de març de 1653 el Consell de Cent va decidir fer una diligència perquè la persona que es determinés anés a confiscar tot el carbó que fos necessari per a la Seca i portar-lo a la fàbrica.²⁰⁴ Després d'aquestes accions del Consell, al balanç de danys que patí la ciutat de Barcelona una vegada finalitzada la guerra, s'hi ha d'afegir el canvi en la fisonomia de les places mancades dels seus característics porxos de fusta.

4.6. LA CASA DE LA MONEDA SEGONS LES OBRES RECOLLIDES EN UN LLIBRE DE DESPESES DE L'ANY 1718

De l'any 1718, en temps de Felip V, finalitzada la Guerra de Successió i promulgat el decret de Nova Planta es conserven uns llibres datats de 1718 i 1719 procedents de

200. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 31 de desembre de 1651, f. 40v.

201. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 7 de març de 1652, f. 130.

202. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 14 de maig de 1652, f. 229: el Consell de Cent ordena girar tres-centes lliures per pagar la llenya que es necessita per a la Seca a Francesc Mico, notari reial; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 17 d'agost de 1652, f. 338v: el Consell de Cent amb vot i parer de la setzena de la Seca ordena que siguin girades tres-centes lliures a Francesc Mico, notari reial, destinades a la fàbrica del carbó.

203. BRUNIQUEL, 1915, p. 137-157, publicat per CRUSAFONT, 1989, p. 223-235.

204. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II - 161, 1653, 12 març, f. 551v.

la Casa de la Moneda de Barcelona, en els quals es recull una emissió de moneda en coure corresponent a quartos, xavos i maravedisos.²⁰⁵

Després de les obres que es van fent a la Seca en el decurs del segle XVII, l'any 1718 s'hi tornen a documentar intervencions, les quals es troben recollides al *Primer Libro Manual de todos los Gastos que se han causado en esta Real Casa de la Moneda en las obras de Albañilería, y Carpintería, en la formación de todos los Instrumentos y Materiales necesarios, y conducentes a la fabrica de moneda; y en todo lo menudo que se ofrece para mantener corriente, y estado la dicha fabrica, con las notas y advertencias convenientes. Siendo Maestro de la Balança fiel, y contador Francisco Roig, Maestro Platero. Barcelona y Agosto 22 de 1718 obras.*²⁰⁶

Segons el seu contingut, com ja anteriorment havia succeït, per a la fabricació monetària es disposava de dos espais diferents: «...tanto en los molinos de San Pedro (en donde se adelgazavan los rielles) como tambien en esta Real Seca...». Una part de les operacions es feia a la Seca reial, on hi havia instal·lats els molins moguts per força de sang²⁰⁷ i l'afinament dels riells es treballava a l'anomenat molí de Sant Pere, el qual emprava l'aigua com a font d'energia. Així, es recull l' anotació següent: «...por transportar los Rielles a les molinos de Agua...».²⁰⁸

El barri de Sant Pere, molt proper al barri de la Ribera, i com aquest d'estructura urbana medieval, s'havia anat definint a l'entorn del monestir de Sant Pere de les Puelles i del costat del curs del tram del rec Comtal que el creuava. A tocar d'aquest i a les basses de Sant Pere, es localitzaven moltes activitats d'obradors i indústries: tintorers, paraires, moliners...

La intervenció a l'edifici de l'any 1718 no és comparable a la del segle precedent. Essencialment consistí a reparar i millorar els espais i la tecnologia de la Seca reial de Barcelona i la del molí hidràulic de Sant Pere. Les obres es van portar a terme des de primers d'agost fins a primers de setembre.

Es treballà en la teulada i en diferents espais que no s'identifiquen, el portal principal va ser reformat i es col·locà un escut d'armes de pedra, obra de l'escultor Salvador Aldabó, al qual li van ser pagats sis doblons per la seva feina.²⁰⁹

Una part important de les obres anava orientada a reforçar les estructures, a fi que poguessin resistir el treball dels molins i l'assentament de les màquines en l'estructura de l'edifici, de tal manera que arquitectura i funció estaven totalment integrades.

La tecnologia es renovà a tal efecte, es van adobar i comprar les manxes emprades per a la fosa del coure i les que feia servir el gravador; es van refer, amb un tipus

205. BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda; BC, Arx. 791, 1718, Casa de la Moneda; BC, Arx. 792, Casa de la Moneda. Salat recull una pragmàtica d'aquesta època, però quasi un mes més tard de la primera data que apareix en els esmenats llibres de la Seca: SALAT, 1818, v. II, d. VI.

206. BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda.

207. BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda, f. 15.

208. BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda, f. 6 i 13.

209. BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda, f. 11 v.

d'alzina anomenada carrasca, les rodes de fusta dels molins, les dents i les pales de les rodes dels molins d'aigua i unes peces del llanternó del molí; per a diferents molins, la part de l'estructura del molí anomenada arbre es va fer de nou emprant fusta de pi i de pollancre negre; es van canviar les peces dels molins que servien per a estirar perquè servissin per a marcar; es compraren radis de carro per a les rodes del molí i taulons de pi per construir els canals per a l'aigua dels molins de Sant Pere. Si en el segle anterior a través de la documentació es podia anar seguint la primera etapa d'introducció de les màquines en la fabricació monetària, en aquest cas es pot seguir la construcció d'un molí hidràulic:

Por 5 fuelles las dos nuevas, y tres remendadas que sirven para la fundición del cobre, y por el grabador... Por 2 maderos de álamo que se han mercado a Josep Borrás, carpintero por precio de onze pessos, y dichos maderos sirven par hacer las ruedas de los artificios de los molinos de la fábrica de la moneda.... Por 2 maderos de álamo que sirvieron por las dichas ruedas ... Por diferentes piezas de carrasca que se han mercado a Francesc Bartomeu, que sirvieron para dientes de las ruedas... Por 36 ruedas de carro que sirven por los brasseletes y dientes para las ruedas, y lentirnones para dichos molinos... Por onze docenas de dichos rayos que se ha mercado a Pau Coll, que sirven para brasseletes y dientes de dichas ruedas lentirmones... Los 4 maderos de álamo negro que sirven los dos para dos árboles de dos ruedas de los molinos de la Seca y los otros dos para dos árboles de dos ruedas del molino de san Pedro... Por 4 pedazos de madera de carrasca que sirven para tener firmes las ruedas de los molinos de san Pedro... Por 4 maderos de álamo y 10 de pino que sirven para muntantes, y suelas, y travesaños para la rueda del molino de san Pedro... Por 8 tablas de pino de trenta y seys palmos de largo, y dos i medio de ancho, un cuarto de grueso se han mercado a Pere Costa a razón de trenta y sey reales cada una , que sirven para las canales de los molinos de san Pedro... Por 12 tablas de pino de doze palmos de largo 2 de ancho, 4 de grueso, y dichas sirven para las palas de las ruedas de el agua de dichos molinos... Por un madero de pino grande que sirve por el arbol de la rueda del molino nuevo que se ha tomado a Francesc Leópar... Por 2 piezas de pino que sirven por el molino nuevo para tener recogida el agua, y dichas piezas se ha mercado al molinero de harina de san Pedro... Por 4 libras de cola... Por trece carretadas para transportar la madera de unas partes a otras...²¹⁰

Als ferrers i serrallers, se'ls va encomanar eines de ferro i els encunyys necessaris per a amonedar els quals es deixaven a punt de tornejar perquè els gravés l'argenter tallador d'encunyys que, en aquest cas, es tractava de Joan Matons:

Por la cuenta de Juan Crusats por hierros de diferentes calidades que sirven para los molinos de san Pedro y de la Seca, y por los cortes de la moneda... Por la cuenta de Joseph Ribas serrajero, quien ha hecho cinco martillos y seis escorzos que sirven para los molinos de la Seca, y de san Pedro... Por ocho soletas, y dos cuñas de ferro, y enmendar dos guaspes, peces de metall, del molino de san Pedro... Por la forja de quatro punzones, quatro soletas poneiendo carbon, el acero, y los dichos sirven para los cortes de los cuartos,, Por 8 encuños apunto de tornejar ajustados... Por 20 encunyos que ha entregado Joseph Cirera...²¹¹

210. BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda, f. 5, 5 v 6.

211. BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda, f. 6.

També hi són recollides les despeses fetes en altres eines i instruments necessaris per engegar l'encunyació i que completaven tot el procés, com per exemple martells, escarpes, motlles on abocar els metalls fosos, escombres, càrregues de sorra, la qual s'emprava per omplir els motlles on es feien els riells de coure per obrar la moneda de billó, caixes on deixar el coure...

A Joan Matons, argenter gravador de la Reial Seca de Barcelona, van proporcionar els encunys a punt de tornejat i els diferents instruments que van ser necessaris per esculpir i gravar els preparatoris dels punxons i encunys de la moneda de quarts, xavos i maravedisos. Sobre l'emissió de quatre, dos i un maravedisos dels anys 1718 i 1720, que porta en una B, s'havia dit que eren fets a Burgos. També se li proporcionà una pedra rodona per esmolat els ferros, els punxons i els altres aparells emprats pel gravador, llimes de rellotge de diferents mides i formes, llimes dolces, mànecs per a martells de gravador i algunes xapes de ferro per a l'instrument de delinear els encunys.²¹² Pere Busquets, serraller, proporcionà al mestre gravador set punxons grans de ferro acerat per als quarts, nou punxons grans de ferro acerat per als xavos, nou punxons de ferro acerats per als maravedisos, trenta-dos burins, deu punxons amb lleons i castells, trenta-sis punxons de tres cavitats, i també s'ocupà de la posada a punt de quatre piles de ferro acerat per gravar mancusos i tres càrregues de betum, «que ha servido para las oyas en donde queda derritido el metal». El betum des de l'antiguitat va tenir els usos més diversos, des de la construcció de cases i la impermeabilització de vaixells fins a matèria colorant i d'embalsament. Actualment, el betum té els mateixos usos que l'asfalt: quan cal una textura més fina s'utilitza el betum. Els aspectes simbòlics i decoratius també es van contemplar en aquesta intervenció. Es comprà la pedra per obrar l'escut amb la corona i les armes per a la porta principal, la qual esculpí Salvador Aldabó; la sala o *quadra* on despatxava el subdelegat de la Seca reial es va decorar amb tapisseries de seda: tapets, cortines i cordons; es repintà un escut d'armes que era a la porta del seu despatx. Pere Crusells pintà un retrat de mig cos amb la tècnica de l'oli, i es pintà l'ornamentació de les armes que guarnia el quadre i es blanquejà tota l'estança; s'adquirí una taula de fusta de pi amb calaixos i dues claus per a la *contaduria*. Joan Pau Martí, llibreter, proveïa la Seca de tot el material necessari per a l'escripció: llibres per a anotar els comptes, paper, plomes... L'esparter Miquel Vinyals proporcionà trenta rodes d'espart per transportar els riells, dotze *espuertas* o senalles grans d'espart per transportar el carbó, vint senalles grans de palma per a la cisalla, vint senalles mitjanes de palma per a la moneda d'un «real y medio...» Apareixen noms d'oficis que hi van intervenir com els fusters: mestre Josep Ustrell, Josep Borràs i Josep Casamira, o els serrallers: Josep Ribes, Pere Busquets i Josep Cirera.

A través d'aquest llibre no es pot recollir gaire informació de distribució interior. s'esmenta la *fundició*; que la moneda es lliurava a través d'una finestra; la reparació

212. BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda, f. 9.

en dos pous de les monederies; la *contaduria*; que hi ha cinc fornals amb cinc manxes; que l'estança del subdelegat tenia quatre finestres; que per protegir del sol i la calor als obrers es van protegir les quatre finestres que s'obrien al primer pati amb veles de color cru i blau amb els quatre pals que necessitava cada una de les finestres per penjar les veles; però era el mateix espai intervingut en el segle XVII amb algunes modificacions.

Pel que fa als mestres documentats que hi van intervenir, per la seva trajectòria cal parar-hi atenció. Joan Matons era l'argenter gravador de la Reial Seca de Barcelona, però, com havia anat succeint en el decurs de la història dels argenters vinculats amb la Seca, aquest càrrec l'ostentava un reconegut argenter. Joan Matons procedia d'una nissaga d'argenters i, juntament amb Bonaventura Fornaguera, del qual era el gendre, i Francesc Via, es va situar com un dels argenters més importants de l'època barroca. En col·laboració amb els escultors Joan Roig, pare i fill, elaborà obres de reeixida manufactura, com l'urna d'argent repussat, és a dir, amb els relleus treballats a cops de martell, de Sant Bernat Calbó (1701) de la seu de Vic i els canelobres monumentals d'argent de la catedral de Palma de Mallorca, en els quals treballà molts anys, entre el 1703 i 1721: cada un pesa 250 quilos. Aquests canelobres, l'any 1821, van estar a punt d'ésser fosos per a fabricar moneda, quan es fabricaren unes emissions d'emergència enmig d'una l'epidèmia de febre groga.²¹³ Entre altres obres del mestre argenter, consta que l'any 1725 se li van pagar les despeses pel treball d'or i argent per fer les medalles de proclamació de Lluís I: es tractava d'unes petites peces d'argent fos dedicades a la proclamació d'aquest efímer sobirà; es té coneixement que també se'n van fer d'or, però no es disposa de cap exemplar.²¹⁴ Cal parar atenció en aquest tipus d'objecte artístic, les medalles, les quals es poden definir com «un missatge al futur transmès per una obra d'art», o bé com «un relleu escultòric seriat i de petit format amb funció documental i evocadora. Generalment és metàl·lica i té dues cares».²¹⁵ Aquestes, davant l'escassetat d'emissions de la Seca, adquiriren un major protagonisme. L'aspecte simbòlic de celebració que portava associat la medalla commemorativa s'inclou en el conjunt més ampli que significa la festa d'antiga tradició de commemoració de la proclamació. Justament d'aquest cas se'n conserva una descripció recollida en diferents escrits de l'època i pel que sembla la cerimònia no va estar mancada d'incidents. El primer es manifestà quan la ciutat desitjava que hi assistissin cavallers armats i la Reial Audiència ho censurà. El segon incident succeí el mateix dia de la festa, el 26 de febrer tots els carrers es trobaven engalanats amb domassos i el refresc a punt i es va haver de suspendre perquè el correu que venia de Madrid i que portava l'escrit de protocol amb les paraules que s'havien de pronunciar en la proclamació no va arribar en el temps previst. La festa es posposà fins al dia 11 de març. La cerimònia va ser com s'acostu-

213. BOADA, 2007, p. 50-56.

214. CRUSAFONT, 2006, p. 144-145.

215. CRUSAFONT, 2006, p. 19-21.

mava en aquest casos, una exhibició de magnificència del poder. Els regidors a cavall, acompanyats de macers i portant pendó, anaren a la plaça de Palau precedits per un batalló de cavalleria i dues companyies de granaders de la guàrdies reials espanyoles. Arribats al lloc es digué: «Castilla i Catalunya por el Rey nuestro señor Don Luís, que dios guarde», frase que es repetí a veu alçada per tres vegades seguides. El cronista anotà que «alguns cridaren viva. Immediatament», segueix el cronista, «un alguassil tirà monedes o medalles de plata [les obrades per Matons] en la qual estava pintada l'efigie del rey Lluís i per orla són nom. En l'altra cara un sol que corria per la esfera amb un lema que deya: «ortus sine ocasum».» La cerimònia es repetí en tres altres llocs representatius de la ciutat de Born, el porxo de Sant Jaume i la plaça de la ciutat. Les celebracions es festejaren amb banquets, lluminàries i pontificals a la seu.²¹⁶

Després de la seva participació en l'obra dels encunys de 1718 i 1719 que donaren lloc a les emissions de monedes d'aram de curs general amb Felip V en els anys 1818 i 1820, l'any 1737, Matons tornà a participar com a obridor d'encunys interí de la Seca de Barcelona. A finals del segle XVIII va obrar un relleu del misteri de l'Ascensió per a la seu de Tarragona seguint les traces del projecte de l'escultor Roig.²¹⁷

Malgrat que no van arribar a l'excel·lència de Matons, també gaudien d'una reconeguda reputació l'escultor Salvador Aldabó i el pintor Pere Crusells. Pere Crusells havia realitzat una part de la seva formació en el taller del pintor Josep Vives (1869), conreà la pintura miniaturista com per exemple el retrat amb la tècnica a l'oli i metall del pretendent Carles (1708), i també creà obres de mida més gran, com per exemple la figura mitològica de Diana caçadora (1725). Però, tot i haver pintat un retrat de mig cos del rei Felip V per al despatx del subdelegat reial de la Seca, l'anterior que pintà a l'arxiduc Carles li devia passar factura davant el nou règim, ja que una vegada finalitzada la Guerra de Successió, es constituí la junta del Col·legi de Pintors de l'any 1717 amb els pintors Pere Crusells, Josep Vinyals i Joan Sentís, però va ser revocada tot seguit i el 1718 aquests càrrecs serien designats sota l'aprovació de la Reial Audiència.²¹⁸

Del mateix any 1718 es conserven el *Llibre de dades i el pimer libro manual y borrador de los cargos que van haciendo al maestro major, de la fundicion a los obreros, a los monederos y a los guardas de la moneda durante la fabrica de quartos, ochavos y maravedises...*²¹⁹ essent mestre de la balança Francesc Roig, argenter de Barcelona, i el *Primer libro de las datas y descargas que va haciendo el maestro mayor de fundicion a los obreros...* essent mestre major de la fundició Josep Ros, argenter de Barcelona,²²⁰ autor d'una veracreu i d'un segell d'argent per a la parròquia de Bellpuig.²²¹

216. CRUSAFONT, 2006, p. 144-145.

217. CRUSAFONT, 2006, p. 76- 77 i 144-145.

218. TRIADÓ, 1984.

219. BC, Arx. 792, 1718, Casa de la Moneda.

220. BC, Arx. 791, 1718, Casa de la Moneda.

221. TRIADÓ, 1984.



Ex-Libris realitzat per Joan Vilanova. Museu municipal de Monlins de Rei.

Però l'edifici de la Seca ja havia iniciat, com a Casa de Moneda, una etapa de decadència, com ho palesa el fet que el mestre d'obres Andreu Riera i Bosch intervingué en l'execució de cinc contractes d'obra atorgats per la Intendència de Catalunya i entre els anys 1761 i 1762 porta a terme obres de transformació de la Seca en temporal magatzem de gra.²²² Sembla ser que en aquest segle es van produir les primeres segregacions de l'illa de cases que ocupava la Seca.

4.7. LA CASA DE LA MONEDA O SECA. ELS DARRERS TEMPS

Si els dos segles precedents s'havien caracteritzat per la complexitat política, el segle XIX no va ser pas gaire diferent: només encetat, es va d'haver d'afrontar amb l'anomenada Guerra del Francès i en els anys posteriors amb el conflicte carlí. La Seca de Barcelona no restà al marge de la situació en un període difícil caracteritzat per contínues clausures i reobertures fins a la clausura definitiva.

L'any 1808, essent la ciutat de Barcelona ocupada pels francesos i incomunicada de la resta del territori, es va restablir la Casa de la Moneda per encunyar, activitat que es mantingué fins al 1814.²²³

Bando por el cual se restablece en la ciudad de Barcelona la antigua casa de moneda para acuñar la de oro, plata y cobre.

Entre los diferentes medios que se han adoptado para bien de estos vecinos, en una época en que, parado el curso i las manufacturas y estancado enteramente el comercio, han quedado sin ocupación y sumergidos en la miseria los oficiales y operarios de las artes y fábricas, y ha trascendido aun a los dueños o gefes de los obradores, y a las personas hacendadas se hallan imposibilitadas, por varias causas, del cobro de sustentas; asido uno el restablecer en esta ciudad el cuño de moneda provincial, con lo qual se aumente u tanto el numerario en el país, que se halla exhausto de él después de una larga escasez que ha ido consumiendo sus caudales, y se remedie la necesidad de aquellos individuos que conserven algunas alajas de metal, y no poderse subvenirse con su producto por no encontrar quien se las compre , o por pagárseles meramente a un precio tan ínfimo que remedie poco su necesidad y les acrecienta su pena el abandono que han de hacer de ellas. Para llevarlo a efecto, se formó una junta que baxo las reglas, que se la indicaron, pusiese en orden quanto era menester para la verificación de una idea tan benéfica; y examinado maduramente lo que ha hecho presente la junta, se ha determinado, que desde el dia veinte y siete del corriente, quede abierto el curso de la casa de la fábrica de la moneda que en virtud de lo referido se establece en esta ciudad, para acuñarse en ella monedas provinciales de oro, plata y cobre²²⁴.

Mentre Barcelona romanía sota el control francès, la Junta Superior de Catalunya establí el 1809 una Seca a Reus, que el 1810 passà a Tarragona i entre el 1811 i el

222. ARRANZ, 1991.

223. BALAGUER, 1980, p. 171-188.

224. SALAT, 1818, vol. II, doc. XXVII, p 40-41.

1814 a Mallorca. Quan les forces napoleòniques derrotades van abandonar el país el mes de maig de 1814, la Casa de la Moneda de Barcelona tornà a ser clausurada. Són interessants, pel tipus d'informació que aporten, tres inventaris de la Seca, pràcticament idèntics; dos datats del dia 1 de juny i l'altre el dia 18 d'octubre de 1814.²²⁵

En el inventari datat el 18 d'octubre de 1814, com en els altres inventaris precedents del mes de juny, es va fer un recorregut pels diferents espais de la Seca anotant meticulosament tot el seu contingut: *La Receptoría de Metales y Tesorería, En la oficina del Platero, en la Oficina de la Elaboración del Oro, en la oficina del Fundidor, en la oficina del Acuñaador y Grabador, en la Oficina del Ensayador, en la Oficina del Cerrajero, en la Oficina del Montador, i en el cuarto al pie de la escalera de las habitaciones del Portero, llamada Carpintería.*

El seu contingut aporta informació dels diferents aspectes de la Seca durant aquest anys, la qual ajuda a conèixer l'edifici i la seva estructura funcional distribuïda en estances d'acord amb la fase del procés de fabricació; permet entrar dins de cada secció i saber-ne el equipament: mobles, màquines, tipus d'il·luminació, eines... que contenia; desvela tots els instruments, les eines, les màquines i els altres estris propis de cada especialista; també aporta informació sobre el treball del dia a dia a la Seca, com per exemple s'esmenta una campana per als treballadors situada al pati, la qual es feia tocar a l'hora de començar i a l'hora de plegar.

Pel que fa a les màquines, s'enumeren diferents mides de *volantes* o *una caja con un tornillo para el bolante grande*, és a dir, que s'estava fabricant moneda pel sistema d'encunyació al volant. En relació amb els sistemes d'encunyació, en els primers segles es batia moneda encunyada amb martell; després, en el segle XVII, s'implantà la tecnologia dels molins, de força de sang i hidràulics, per a ser substituïts en el decurs del segle XVIII i XIX per una altra tipologia d'encunyació, el volant, el qual en certa manera recuperava el sistema d'encunyació tradicional, però elaborant el procés amb mitjans mecanitzats. Aquest tercer moment de transformació tecnològica de la fabricació monetària va significar per a la Seca un canvi en els processos de producció i en els requeriments de l'edifici.

Plaza de Barcelona.

Año 1814.

Inventario general de los metales, muebles, utensilios, y demás enseres que en esta fecha se hallan existentes en las oficinas y aviadores de la casa donde se acuñaron monedas en esta ciudad durante la dominación de los franceses; de los que se ha hecho cargo, e incorporado de todas las llaves D. Juan de Amat, Director y Administrador de la Real Casa de la Moneda de esta provincia establecida en Reus en el año 1809, y trasladada a la Ciudad de Palma en la Isla de Mallorca en el 1811, quando el sitio de Tarragona; Todo conforme a la orden del Superior Intendente de acuerdo del Excelentísimo Capitán General de este Estado comunicado el 13 del corriente al Comisario de Guerra de los Reales Escritos Dn. Salvador Sanjoan, para que lo executase con intervencion

225. BC, Fons Renart, lligall XXVII, 4, (7-32).

del Oficial de la Contaduría Don Santiago de Bustamante; e igualmente de D. Francisco Renart, y Arús, que en 1 de Junio de este año se había incorporado de todas las llaves de los puestos y oficina de esta Casa, que quedaron selladas, y encargado de la custodia de todo lo contenido en ellas por orden del propio Superior Intendente de 31 de Mayo último, comunicado por el comisario de Guerra D. Narciso de Planolit, Ministro de Hacienda de esta Plaza después de haberla desocupado los Franceses. A saber...

En la receptoría de metales y tesorería

Oro labrado, quatro onzas, quatro adarmes, y diez y ocho gramos; Plata labrada, ciento cincuenta y seis onzas; (7v) Plata en rieles, quarenta y seis onzas y ocho adarmas; Plata en copela, setenta y ocho onzas y dos adarmas; Plata depositada, cuió Dueño no ha comparecido, a pesar de haberse anunciado en el Diario, catorce onzas; Cobre labrado en varias piezas, quarenta y seis quintales, una arroba y seis libras catalanas; cobre en gites para obligaciones de pesetas: una arroba diez y ocho libras ídem; Un mortero dicho canton de peso doce quintales tres arrobas y trece libras catalanas; Otro ídem dicho el manigó de peso tres quintales una arroba ídem; Otro ítem dicho el caorla de peso veinte y cinco quintales ídem; Otro ídem dicho el inspector, peso veinte y cinco quintales; Un cañon dicho el gallo peso quince quintales quatro libras ídem; Dos piezas de a duro de Carlos IV depositadas por orden de la extinguida Junta de Administración de esta casa; Setenta y seis piezas de duros ensayados, cuarenta y ocho pesetas de plata ídem, y quinze doblones de a veinticinco pesetas cada uno ídem procedente todo de las operaciones de ensayo, así mismo depositado por la citada Junta de Administración; Unos estantes grandes de madera; Tres armarios, los dos grandes y otro mediano; Una mesa grande con quatro caxones para contar moneda; Un estante con un tórculo para sellar los papeles de dicha casa; Una arca para poner las monedas; Un pupitre grande con sus caxones; Una mesa cuadrada para contar dinero; Un tablero para contar dinero; Un tablero para poner monedas; Un banco de firme la pared; Unas balanzas de tres fieles con su armazón; Un astil grande con sus balanzas correspondientes; Dos pesos de hierro de dos arrobas catalanas cada uno; Otro ítem de una arroba ídem; Un ídem de trece libras ídem; Uno ídem de cobre de quatrocientas onzas peso de marco; Otro ídem de doscientas onzas ídem; Otro ídem de ciento ídem; Otro ídem de cincuenta ídem; (8) Un marco de sesenta y quatro onzas; Otro ídem original de a ciento veinte y ocho onzas; Una caixita con un trabuquete, y un marco de diez y seis onzas; Una caxa con un tornillo para el bolante grande; Seis candeleros de latón; Tres palmatorias de ídem; Unas espaviladeras de ídem; Unas balanzas de cobre para pesar monedas; Dos tornillos de cerrajero desmontados; Ocho troqueles para duros; Otro ítem para medios duros; Diez ídem para doblones; Otro ítem para pesetas; Tres ítem para piezas de a quatro cuartos; Quatro ídem para piezas de un cuarto; Veinte y dos ídem forjados; Quatro ídem inútiles para piezas de a quatro cuartos; Cinco corrones de cilindro tornados i pulidos; tres ídem para cilindro sin tornear; Una pala de oja de lata para recoger las monedas; Nueve sillas medianas; Quatro tinteros; Dos salvaderas; Dos cortinas de lienzo.

En la oficina del platero

Plata en cortadura para duros, doscientas veinte y cinco onzas, y ocho adarmes; Ídem en ídem para pesetas doscientas sesenta y quatro onzas; Una santa Eulalia de plata, con sus adornos, peso noventa y una onzas; Cortaduras de oro, con un poco de oro fino, peso junto seis onzas y cinco adarmas; Plomo para hacer copelas una arroba y media catalana; Tres mesas con sus caxones, Dos balanzas con sus guarniciones; Un peso de marco de sesenta y quatro onzas; (8v.) Un peso de marco de cobre de cincuenta onzas; Otro ídem de cien onzas; Otro ídem de doscientas onzas; Nueve sillas ordinarias; Quatro caxas de hierro para recoger duros; Una pala de hierro; Unas tijeras; Dos tenazas; Siete caxas para poner retazos; Cinco capazos; Un capazo para poner tártaro;

Dos balanzas de cobre; Dos mazos de madera; Un tablero grande con sus caxones para limar duros; Un tas con su pilón; Quatro martillos pequeños; Ocho caxas de madera para poner duros y para limar; Ocho juegos de balanzas con sus pesos, de afinar duros; Cinco sillas de madera con su asiento nuevo; Dos sillas de madera; Dos taburetes de ídem; Seis rejas de madera para recoger la limalla que cae a tierra; Un cortador de pesetas/ Dos cortadores de duros; Dos cilindros; Una medida de madera para el carbón; Dos cubas; Un balanzón para blanquear las planchas de pesetas; Otro ídem para blanquear las planchas de duros; Dos artezas con tierra para amoldar; Un banco con dos ruedas para tirar plata; Quatro cubos de tierra, y dos librillos para separar el oro; Un fogón grande de hierro para hacer copelas; quatro piezas de cobre para lavar duros; (9) Un librillo de madera; Cinco cazuelas de hierro para hacer copelas; Tres fuelles; Tres capazos para poner carbón; Tres cucharas de hierro; Dos palas de ídem; Media bomba de ídem para picar tártaro, con su mazo; Una rielera grande de hierro; Dos tenazas para sacar los crisoles para fundir plata; Una cuchara cuchara de hierro para echar plata al crisol; Quatro tenazas; Una cuchara de hierro para echar limalla a la copela; Once hierros para maniobrar en la fragua y copelar; Catorce caxas de amoldar, con sus taps correspondientes; Once apretadores con sus cuñas; Otra pala de hierro; Dos cestas para poner tártara, Un capazo; Dos manos de madera para moler tierra; Dos cubas con cenizas de huesos; Dos harneros; Un caxon con sus capiteles para poner serraduras; Un librillo grande para poner ceniza; Un saco grande; Quatro librillos de tierra; Dos cepillos de cardas; Dos balanzas de cobre; Quatro escobas; Una escalera de madera; Un martillo de forjar; Dos tallants; Un ladrillo de hierro para la fragua ,(9v.) Una regadora y tres cantaros de hierro; Un cubo de madera para remojar caxas; Una planxa de hierro para tapar la fragua; Dos tenazas para poner plata al fuego; Un caldero de cobre para poner debajo del hornillo de hacer copelas; Un cazo de cobre sin mango; Una tostadera de cobre; Dos piezas de hierro; Tres maderas para poner los caxones de vaciar; Un armario grande en el que se halla una faxa de cordel y capsales de un torno; Cinco maderas inútiles de poner trabuquetes; Veinte y tres muflas para copelar; Dos crisoles nuevos de número 25; Dos ídem usados de ídem; Uno ídem ídem de número 30; Nueve apretadores nuevos; Dos cestas para lavar duros; Dos calderos pequeños de cobre; Un brasero de ídem; Dos medias caxas de amoldas; Un pilo con un mazo de bronce; Dos mangas de cuero, inútiles para el fuelle; Una prensa para hilera; Dos saquitos de lienzo para poner ceniza; Dos tubos de cobre para alargar el fuelle; Quatro limas para limar duros; Una azeytera; Un tintero con su salvadera; Una cortina verde de lienzo; Dos anillas de hierro para medir las chapas de duros y pesetas; Nueve caxas de madera nuevas con sus panchas para amoldar; Un delantal de balanza, y dos de lienzo.

En la oficina de la elaboración del oro

Dos tableros grandes con sus caxones; (10) Dos rexados de madera; Tres sillas de madera con asientos de cuero; Nueve sillas ordinarias; Un contador; Un tas con su pilón; Dos martillos grandes; Dos ídem medianos; Un banco para poner un cilindro; Un tallant para cortar oro; Unas balanzas medianas, con su guarnición; Quatro balanzas medianas, con su guarnición; Quatro balanzas pequeñas, con sus respectivos pesos para afinar doblones; Un peso de marco de setenta y quatro onzas; Un peso de cobre de cinquenta onzas; Un ídem de cien ídem; Una caxita con varios granos de peso; Un tintero con su salvadera; Dos ladrillos de bronce; Un martillo pequeño; Un mazo de madera; Un tallant; Dos piezas de cobre para recoger limalla; Tres limas; Tres patas de liebre; Dos escobas; un cántaro de cobre; Dos escorpederas de ídem; Un caldero de ídem; Un ladrillo de tierra; Dos caxas de hierro para recoger doblones; Un fuelle; Una rielera de hierro; Unas tenazas para sacar crisoles; Dos hierros de fragua; Dos terrazas; Una pala de hierro; Unas terrazas para la fragua o baciarse; Una cuchara de hierro; (10 v) Un fuelle de mano; Un capazo con carbón; Una plancha de hierro; Un almirez de cobre; Unas tixerías grandes; Un balanzón de cobre,

con alumbre de roca; Un lebrillo con borrar y salitre; Siete crisoles usados; Una caja portátil para custodiar oro y soliman; Dos balanzones pequeños de cobre.

En la oficina del fundidor

En cortaduras de quartos, dos quintales, dos arrobas, dos libras seis onzas, cobre, peso catalán; En cobre de cañón, quatro quintales dos arrobas veinte libras ídem; En ídem de batería de cocina un quintal ídem; En ídem de gites y planchas, tres quintales dos arrobas y trece libras ídem; Una porción de escoria o regalías producidas de la elaboración de la fabrica en parte de los meses de abril y mayo; Un banco de latonero; Dos cubetas; Quatro artesas de amoldar con sus aparejos; Veinte y quatro juegos de caxones completos de amoldar; Tres juegos de caxones grandes de ídem; Vinte ídem de ídem sin ser completos para ídem; Tres fuelles el mayor de ellos con todo el guarnimiento; En juego de un fuelle grande; Una puerta de hierro de la fragua grande; Tres coberteras de hierro para la fragua; Una fragua grande; Una ídem mediana; Dos azadones; Tres palas de hierro; Tres cucharas grandes de ídem; (11) Dos cucharas medianas de hierro; Una ídem pequeña de ídem; Dos (sic) de hierro; Dos (sic) de ídem; Dos picones de ídem; Dos (sic) de ídem; Dos tenazas grandes; Una ídem mediana; Dos ídem mediana; Dos ídem pequeñas; Nueve hierros para el servicio de la fundicion; Quatro ladrillos de hierro para las fraguas; Un martillo; Un tas de hierro con su pilón; Cinco cantaros de tierras; Dos cubos grandes de madera; Uno ídem pequeño de ídem; Un armario/ una mesa con dos caxones/ Una arca o caja de madera/ Dos sillas de ídem; Dos taburetes de ídem; Un fogón de ídem; Un astil con platos de ídem; Seis capazos; Ocho pesos de hierro de a dos arrobas catalanas cada uno; Un ídem de a una arroba ídem; Uno ídem de a media arroba ídem; Uno ídem de a quatro libras ídem; Uno ídem de a tres libras ídem; Uno ídem a dos libras ídem; Uno ídem a una libra ídem; Una ídem a seis onzas ídem; Una piedra de amolar con su caxon; Una garrucha de madera con su cuerda de cáñamo; Una escalera de madera; Dos Zedazos; (11v) Varios moldes de madera; Unas balanzas; Dos piezas de hierro colado, para romper el cobre; Una cabria de tres pies; Dos harneros de junco; Uno ídem de hilo de hierro; Una vinagera de oja de lata; Cinco corrones de madera; Dos librillos de tierra; Dos soldadores; Un picamuelas; Tres escobas con sus mangos; Una (sic) de hierro; Una pala de hierro, Un molde para vaciar los cilindros; Una hilera de cobre; Seis juegos de moldes de planchas con sus gites; Dos cientos treinta y seis quintales carbón de leña de pino según escandallo carbón de pino cuiu peso dijo el mayordomo de la casa, ser de quinientas arrobas carbón peso que no se ha podido pesar por la dificultad de no haber lugar en el sitio donde se halla.

En la oficina del acuñador y grabador

Cobre: dos quintales catalanes; Cuatro árboles de cilindros nuevos, uno torneado y los tres restantes para tornear; Un peso de cobre de quatrocientas onzas de marzo; Veinte y seis coxinetes de cobre para las máquinas; Cuatro sacos para saquear quartos; Una tostadera de hierro; Dos cazerolas de cobre para hacer los emblanquecimientos de los quartos; Una escobera de cobre para los quartos; Dos toneles con sus guarniciones para limpiar los quartos; Un harnero de hilo de hierro; Tres ídem de cuero; (12) Un caxon para poner el tártaro; Otro ídem para poner serraduras de madera con sus bancos; Dos cubos; Dos portadoras; Quatro piezas de hierro para recocer quartos; Un banco con su ayunque; Otro ídem con sus tijeras; Un bastimento de madera con su fuelle grande; Dos palas de hierro; Unas tenazas; Tres ídem; Quatro cilindros; Un torno con su rueda grande y capsales para tornear; Diez y nueve hierros para ídem; Dos capsales con su árbol, ruedas nuevas y demás guarnición para pulir los corrones; Un causal para pulir para dicho guarnimiento; Dos ruedas de madera para pulir; Un bolante grande para acuñar duros; Un banco con dos cortadoras; Otro ídem con dos tronillos de hierro; Un potro para agujerear; Un caxon para poner las cortaduras de los quartos; Una máquina de acordonar pesetas; Otra ídem para acordonar

duros; Otro ídem para ídem inútil; Dos estampas para acuñar quartos; Tapaderas de madera para los fosos de las estampas y bolantes; Una cerca de madera para las estampas; Una hilera para sus capsales i machos; Dos taburetes, Limas, cinceles y otros utensilios de cerrajero para la otra oficina; Dos caxitas; Un caxón grande; Dos estantes de firme a la pared: Dos balanzas; Un peso de hierro de una arroba catalana; (12v) Un peso de hierro de trece libras catalanas; Uno ídem de seis libras ídem; Uno ídem de quatro libras ídem; Uno ídem de dos libras ídem; Uno ídem de una libra ídem; Uno ídem de seis onzas ídem; Uno ídem de tres onzas ídem; Uno ídem de dos onzas ídem; Uno ídem de una onza ídem.; Uno ídem de media onza ídem; Una mesa con su caxon; Dos sillas; Un tintero con su salvadera; Un hilado de hierro para que no se extravíen las monedas al tiempo de acuñar; Una maneta de hierro para roscar el potro; Un potro para roscar; Diez machos para roscar las copelas de las estampas; dos troqueles para duros en el volante grande; Dos ídem para piezas de a quatro quartos en las estampas; Un banco con su tornillo y cubeta; Una pieza de afinar; Una mesa de afinar; Una mesa; Dos sillas forradas de cuero; Un fuelle para la fragua; Una pieza de amoldar, Dos estantes para poner limas; Una tinaja para poner ingredientes para templar los cuños; Limas, buriles y punzones pertenecientes a gravar la moneda; Unas tenazas; Una pala de hierro para la fragua.

Nota

Existen además en la dicha oficina perteneciente a la Junta de Comercio de esta ciudad: quatro hileras para roscar; cuarenta capsaleras; (13) Veinte y cinco machos; Un volante pequeño;

En la oficina del ensayador

Un armario para custodiar el aguafuerte; Siete redomas grandes de vidrio vacías; Cinco ídem medianas con una porción de aguafuerte pequeño; Seis ídem pequeñas; Una pequeña cazerola de cobre para hacer copelas; Una mesa con su dineral completo; Dos mesas con sus caxones conteniendo la una un juego de tocas para probar el oro y varias herramientas para desecho de piezas de oro y de plata; Dos sillas; Una fragua con un fuelle grande y otro pequeño con sus correas, tres tenazas; Un hornillo de hierro para hacer los ensayos; Un armario con dos caxones dentro los quales hay algunos crisoles; Un tas con su pilón; Un lavamanos de madera; Una mesa para el apartado:

En la oficina del cerrajero

Un ayunque con su zocalo; Un banco con su tornillo; Una fragua con su fuelle y demás guar-nimientos; Dos martillos grandes; Un martillo de forxar; Un martillo pequeño; Quatro tallans; Seis martilos contraplans; Nueve tenazas; Dos candiles; Una sierra grande; (13v) Una hacha; Un mazo; Tres cuñas de hierro; Quatro clavetas para troqueles; Varias limas; Varias limas; Varios punzones y herramientas; Una pala de hierro; Dos cucharas medio obradas para la fundición; Cinco trozos de hierro para trabajad; Noventa y cinco troqueles entre útiles, inútiles e inservibles; Un compás; Una terraza de resorte; Un taburete de madera;

En la oficina del contador

Una mesa grande para escribir con sus caxones y dentro del uno de ellos una pieza de a duro ensayado, depositada por disposición del sobre expresado Comisario de Guerra D. Narciso de Vlandolit; Una mesa ovalada con su tapete de marroquí; Un estante para poner los libros de la casa; Un armario para poner los libros de la contaduría; Diez y seis sillas finas; Dos cortinas de lienzo verde; Un tintero con su salvadera; Siete libros pertenecientes a la contaduría de la casa; Ochenta y nueve ídem de recibos de caudales satisfechos por el importe de la plata comprada; Once libros i una libreta del receptor de metales; Dos ídem del platero; Uno ídem del acuñador;

Dos ídem del fundidor; Diez ídem de la antigua administración; Veinte y quatro legajos entre grandes y pequeños de varios documentos pertenecientes a la administración de la misma casa y uno de minutas de estados mensuales;

(14) En el cuarto al pie de la escalera de las habitaciones del portero llamado de la carpintería

Una puerta de madera; Dos medias puertas de ídem; Cinco palos grandes, digo largos ídem; Una sierra grande; Una banquilla pequeña de madera; Una vidriera con dos vidrios grandes; Un marco de vidriera; Dos caballos de carpintero de madera; Un farol grande de quatro vidrios.

Notas

1ª. - Las cinco piezas de artillería confinadas en la receptoría de metales existen en el patio de la casa la qual hay además una campana pequeña para avisar a los obreros a la entrada y a la salida del trabajo.

2ª. - La mesa para el apartado confinada en la oficina del ensayador e halla en el cuarto llamado de la carpintería arriba expresado.

El antecedente inventario es igual al que fue formado por mi con intervención del oficial de la contaduría principal de este Excelentísimo d. Santiago de Bustamante, en 1 de junio del corriente año, en presencia de d. Francisco Renart y Arús, que se encargó entonces de las llaves de todas las oficinas y de la custodia de quanto ellas contenían. Y en razón a que por la orden y motivos expresado en la cabecera de este mismo inventario debe encargarse todo a d. Juan de Amat, director y administrador de la real casa de la moneda de esta provincia, se ha verificado esta diligencia en el día de hoy, recorriendo por menor el propio Amat las respectivas oficinas que quedan expresadas, conforme las ha ido abriendo y rompiendo los (14v) sellos el susodicho D. Francisco Renart en presencia mía serciorandose aquel de todas las existencias, que halladas conformes y habiendo quedado después los papeles y documentos de la propia dependencia de moneda cerrados y sellados en el quartito junto a la pieza de la contaduría, en un armario colocado en el modulo de la misma contaduría, en un armario colocado en el ángulo de la misma contaduría y en los caxones de la mesa grande de contar dinero, que se halla en la receptoría y tesorería, habiéndose también incorporado las llaves dicho D. Juan de Amat. Y para que conste lo firmamos por quaduplicado a un solo efecto.

En Barcelona a 18 de octubre de 1814.

Salvador Sanjoant; Juan Renart y Arús; Juan de Amat; Con mi intervención, Santiago de Bustamante.

Quatre dies abans de la redacció d'aquest inventari, el 14 d'octubre de 1814, havien arribat al port de Barcelona totes les màquines que eren a Palma de Mallorca.²²⁶ Després d'aquesta data, la Seca de Barcelona restà clausurada fins als anys 1821 i 1823, temps de la Seca constitucional, que continuava sota la direcció de Joan Amat.²²⁷

En aquells anys les autoritats es devien qüestionar el futur de l'immoble de la Seca, perquè del 20 de setembre de l'any 1823 data una «Valoración de la Casa de

226. BC, Fons Renart, lligall XXVII, 4 (2).

227. CRUSAFONT, 1991, p. 91-92.; SANAHUJA, 1997, p. 111-120.

la Seca», mesurada en pams i dotzenes de pams de Barcelona, en la qual es comptabilitza la superfície dels diferents espais compartimentats en «Estados i la parte de detras.»²²⁸

En aquests anys, la Seca hauria anat segregant espais, com ho permet suposar un plànol amb les acotacions calculades en pams i dotzenes de pams de Barcelona, que s'ha datat de gener de 1823, en el qual es va dibuixar l'esbós de la silueta de l'edifici amb les seves mesures d'alçats i llargada, i de la superfície en planta de la Seca, amb les corresponents delimitacions: per ponent, amb el carrer de la Seca; per orient, amb el carrer dels Flassaders; per migdia, amb el carrer de les Mosques, i per a l'orientació, que anomena el «cierzo», amb «els honores de varios vecinos particulares», és a dir, que per aquest costat ja hauria pogut perdre part de les dimensions que havia arribat a assolir en els anys del seu moment més àlgid, tot i que no és totalment exacte, ja que en l'actualitat encara hi ha un portal i un pas d'entrada entre les cases veïnes que comunica el carrer Cirera amb l'interior de la Seca i en aquest plànol no hi consta. El plànol està fraccionat en diferents parts que anomena «Estados» i s'assenyalen els diferents patis resultat de l'annexió de cases veïnes del segle XVII. La part de finca que feia cantonada entre els carrers de les Mosques i Flassaders, on hi havia la zona de la carbonera i l'antiga foneria, ja estava parcel·lada, perquè apareix identificada com a «honores de don Antonio Nadal.»²²⁹

La Seca de Barcelona tornà a funcionar entre els anys 1836 i 1842, en situació d'excepcionalitat. El darrer inventari de la Seca que es presentà està datat entre l'any 1841 i el 1842 es féu amb motiu d'un dels diferents tancaments que patí durant aquest segle. S'esmenten les diferents estances i el seu contingut i es recull la presència d'una màquina per a laminar que funcionava amb l'energia del vapor i que podria ser la nova màquina d'encunyar moneda a través d'un moviment de rotació plantejada per primera vegada a Espanya a la Casa de la Moneda de Barcelona l'any 1841 i fabricada en aquesta ciutat.²³⁰

Com en altres etapes històriques la fabricació es trobava repartida entre diferents edificis de la ciutat: el de la Seca reial, situada al barri de la Ribera, i en un espai situat a la Rambla de Santa Mònica, a tocar les Drassanes i que era anomenat «Casa de Afinos».

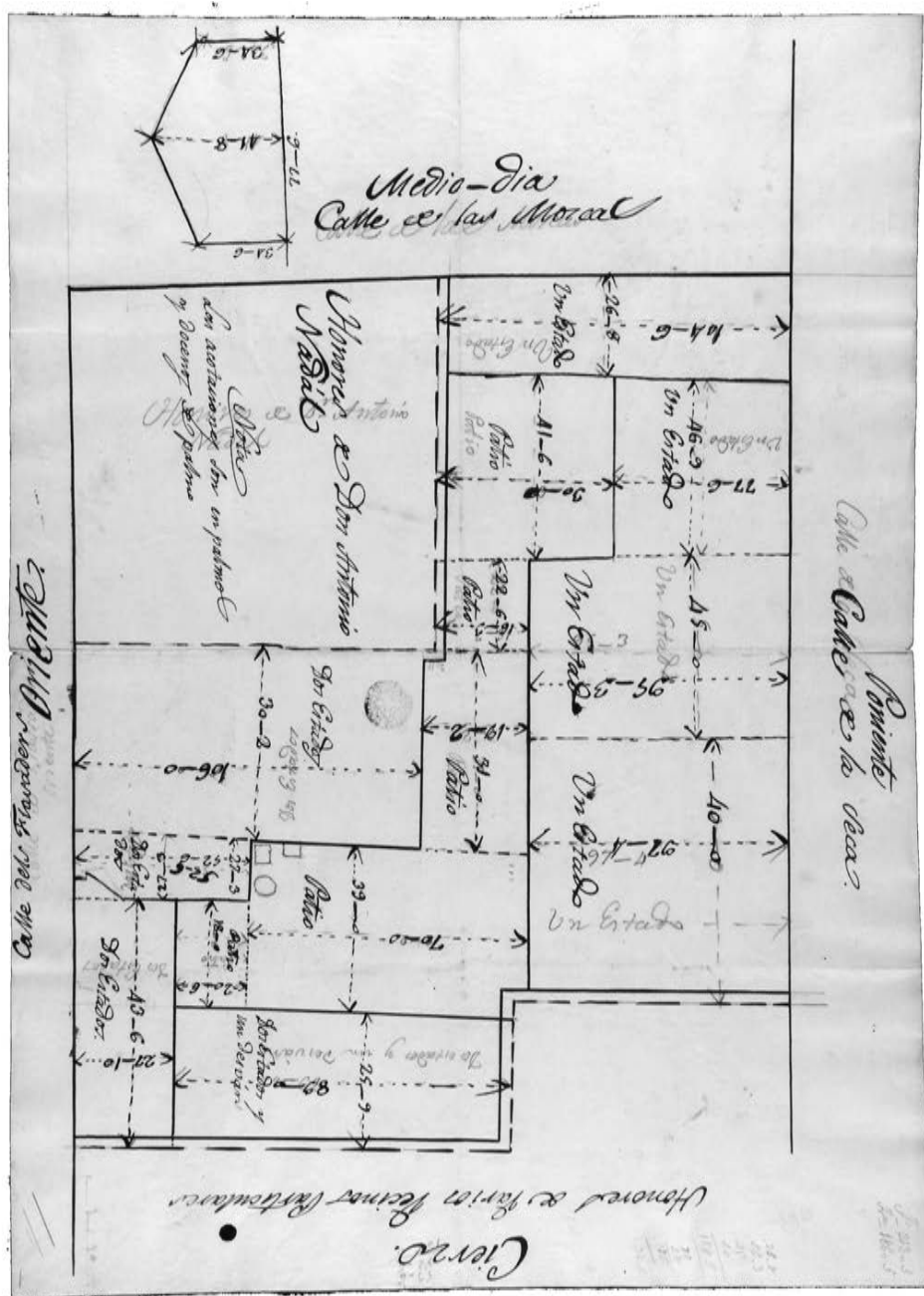
Es documenta: «La Sala de la Dirección, la Contaduría, la Recepción, el Laboratorio de Ensayos, la Platería principal, la Acuñación, la sala de los Cilindros, la elaboración de oro i plata, la fundición, la maquinaria, el patio, la Sala de Grabado, la Portería y guarda ropas, el Almacén, la Guardilla, el Cuerpo de Guardia».

Encara que no es tracta d'una notícia sobre l'edifici de la Seca, no es pot oblidar

228. BC, Fons Renart, lligall XLVI. (20), sense foliar.

229. BC, Fons Renart, lligall XLVI. (20), plànol de la Seca, sense foliar.

230. Consideracions de BALAGUER, 1997, p. 121-154 que publicà i estudià aquest inventari.



Planol de la Seca de Barcelona. Fons Renart lligall XLV:1 (20) 1823. Biblioteca de Catalunya.

l'aportació dels estudis i tractats de Francesc Paradaltas pel al procés de fabricació monetària.²³¹

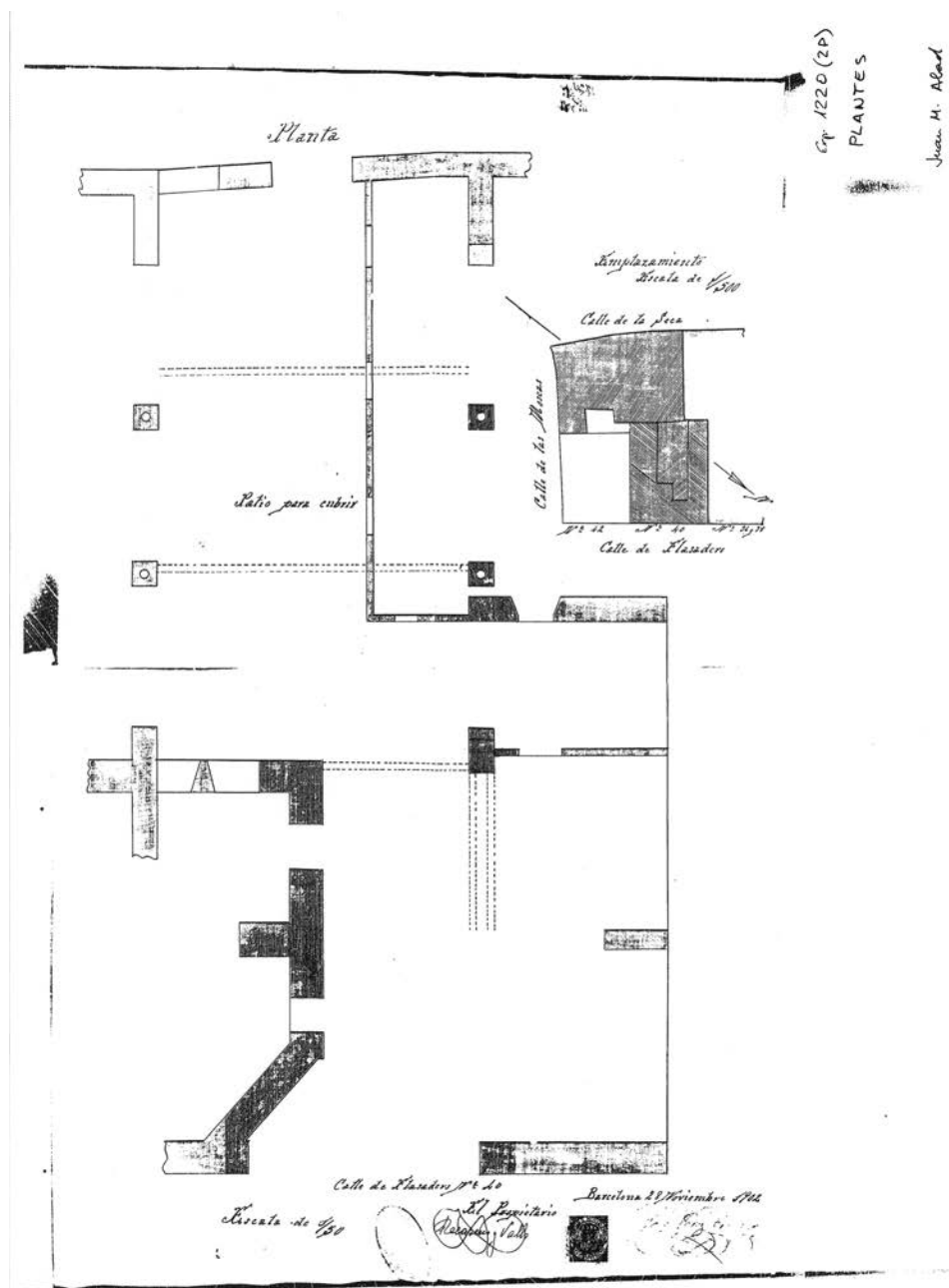
Entre els anys 1842 i 1843, Francesc Vallès i Francesc Renart i Arús, arquitectes de Barcelona, van fer la valoració del reconeixement i la taxació de les obres, els treballs de fuster, de ferrer, de vidrier, que es van fer a l'edifici de la Seca i que van presentar el 1843. Al document, s'assenyalava el tipus d'intervenció i al marge dret s'anotava la corresponent valoració econòmica. Es va seguir el mateix criteri que als inventaris, per habitacions. Així es descriu el que resumidament exposem: «En las entradas a las piezas estan: la pieza de la receptoria», en la qual es construeix una finestra gran i una altra de petita amb reixes i vidres; «La direcció o thesoreria y gravado», on es va ampliar un portal, es construí una porta gran, una altra de menor, una escala, vidrieres i persianes; «En la pieza de la recepturia» consta la construcció de dues finestres i finestretes i dos envans; «En la pieza de essaysos», ampliació d'una tarima i construcció de dues portes, una reixa gran i una altra de menor, una gran vidriera i una de més petita; «En la pieza de volantes», ampliació d'una porta amb una claraboia, construcció de dues portes, d'una reixa gran i una de petita, i una vidriera gran i una altra de més petita; «En la pieza de cilindros y cortador», construcció de dues vidrieres amb els seus vidres; «En la pieza de elaboracions de oro i plata», ampliació d'una porta, obertura d'una altra, canvi d'una biga, construcció d'un envà, d'una columna de fusta i de quatre finestres amb vidrieres; «En la pieza de la fundicion en el Piso bajo», construcció d'un marc de finestra i d'una reixa i, en el «Piso alto», ampliació de la claraboia, construcció d'un envà i dues vidrieres i reixes; «En la pieza de fundicion de oro i de plata», construcció d'un envà; «En la pieza, plateria principal», construcció d'un envà, de tres finestres amb vidriera, dues en una de les quals amb reixes; «En la pieza de direccinó y thesoreria», construcció d'un envà i una finestra amb vidres i reixes; «En la pieza de gravado», construcció d'una vidriera amb vidres per a una finestra i de dues persianes; «En el patio interior», ampliació i construcció d'una porta, un dipòsit d'aigua folrat de plom, adob d'una comuna, construcció d'una escala, una garita i un espai per a l'habitatge.²³²

De la lectura d'aquest document es pot interpretar que les obres van consistir en una reforma en la qual es van reorganitzar els espais, es van millorar les obertures, portes i finestres, i es reforçà la seguretat amb la incorporació de reixes, però l'actuació principal, que es diferencia de totes les reformes fetes anteriorment, era la gran quantitat de vidrieres que hi van incorporar i que significava llum i bona ventilació.

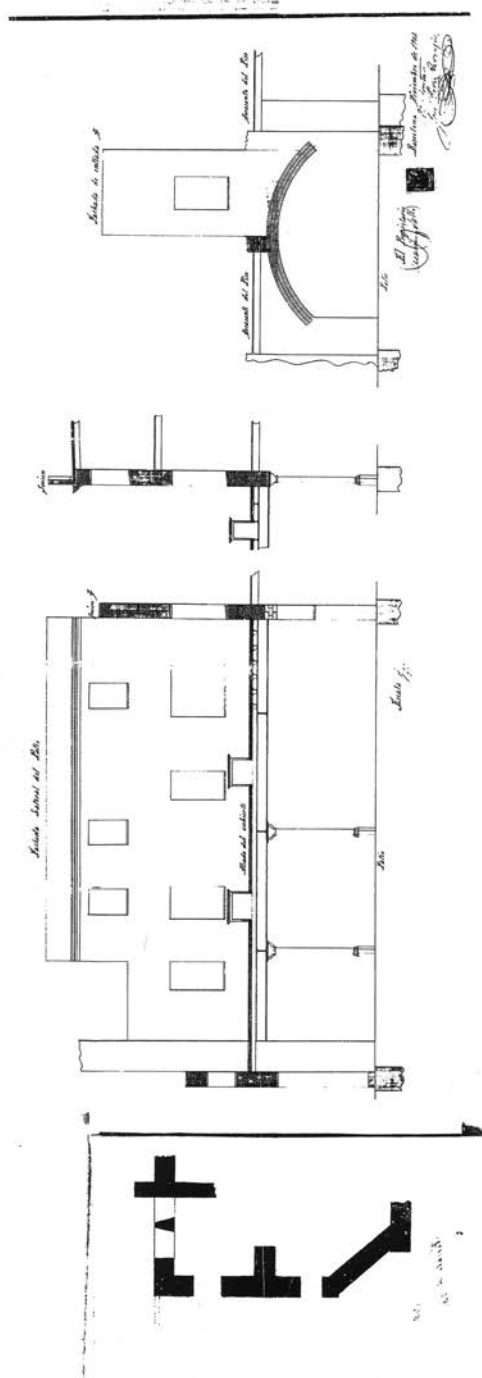
L'any 1847, i no era la primera vegada que s'intentava en la perllongada trajectòria de la història de la Seca, es va voler canviar d'ubicació. Així ho explicitava una

231. PARADALTAS, 1847; BALAGUER 1997, p. 121-154. CRUSAFONT ; BALAGUER 2002. p. 349-354.

232. BC, Fons Renart, lligall XLVI.1. (20), sense foliar. Documentació de valoració de les intervencions fetes els anys 1842 i 1843.



Reforma al núm. 40 del c. de Flaxaders. Formava part de les dependències de la Seca. Arxiu Administratiu de Barcelona 1902.



Reforma al núm. 40 del c. de Flassaders. Formava part de les dependències de la Seca. Arxiu Administratiu de Barcelona 1902.

reial ordre datada el 8 de juliol de 1847, en la qual entre altres qüestions, es demana al responsable que «...s'ocupe vuestra senyoria en buscar un local mas adecuado para situar la casa de la moneda, sacandola del mezcquino en que ahora se encuentra...»,²³³ ordre que mai no es va complir. Després de les successives clausures i reobertures,²³⁴ pel dia 24 de maig de l'any 1881 la Seca de Barcelona, quasi tan antiga com la ciutat, quedava suprimida definitivament per un reial decret. Encara que, de les circumstàncies de la seva clausura, existeix una altra versió per als més fantasiosos: una llegenda recollida per Amades i recordada per Ricard Suñé en la seva *Nueva Crónica de Barcelona* explica que la Seca va desaparèixer perquè s'arruïnà. La causa de la ruïna va ser força singular: resulta que diàriament un empleat de la Seca s'empassava una moneda, que després, amb l'ajuda d'herbes purgants, expulsava i recuperava amb facilitat. Aquest robatori continuat va ser advertit pel mestre de la Seca; desorientat, diàriament feia registrar escrupolosament tots els empleats abans de marxar a casa, com és natural sense èxit. Explica la llegenda que la pèrdua, encara que petita, constant, arruïnà la Seca; en canvi, el lladre, amb els diners robats, es va fer construir una casa als carrers de Jaume Giralt, la qual durant anys va ser coneguda al barri com la casa d'en Pau, lladre.²³⁵

Malgrat que l'activitat monetària va desaparèixer, abandonat pel taller monetari, l'edifici restà dempeus i, com havia succeït des dels seus orígens, es continuà transformant en un esforç per ser adaptat a nous usos. Tots els espais, les cases de les fornals, la casa del gravador, la del tresor, el pati, la carbonera... van ser parcel·lats i venuts a diferents propietaris, els quals hi establiren els seus habitatges o tallers. Les intervencions posteriors més importants foren les obres de segregació i venda de l'antiga Seca a diferents particulars. D'aquesta etapa és l'expedient de plànols fets per Josep Pérez el 1902, en el qual es mostra l'estudi parcial que es va fer per tal de dividir la finca núm. 40 del carrer de Flassaders. Va ser demanat per Joan Valls i s'hi preveïé posar sostre al pati interior i la modificació d'uns murs. En aquests plànols, s'evidencien les segregacions.²³⁶ Actualment, l'edifici té entre els diferents propietaris l'Ajuntament de Barcelona. Habitatges particulars, tallers i locals comercials ocupen les antigues dependències de la Seca, ara irrecognoscibles després de les transformacions per a adequar-les als nous usos. Encara hi resta un portal coronat per l'escut borbònic que dona al carrer de Flassaders.

S'han dut a terme intervencions arqueològiques al carrer de la Seca i la zona que actualment pertoca al número 40 del carrer de Flassaders. En aquesta finca, s'estableix una seqüència cronològica global d'elements i testimonis datats entre el segle XIII i el segle XX. Però s'ha de tenir present que aquesta finca no va començar a formar

233. ACA, Comandancia de Ingenieros. IV. Asuntos. C. 44, any 1847.

234. GRACIA, 1998.

235. SOBREQUÉS I CALLICÓ, p. 3.

236. Arxiu Municipal Administratiu de Barcelona. Expedient 1220-2 (1902).

part de la Seca fins a les ampliacions del segle XVII, a través de l'adquisició de les antigues cases del carrer Flassaders veïnes amb la Seca.²³⁷

D'aquesta darrera etapa es conserven quatre medalles commemoratives que es corresponen amb diferents moments de la Casa de la Moneda: de l'any 1840 és una medalla d'argent, de l'any 1848 és una medalla d'argent daurada, de l'any 1854 és una medalla d'aram i, finalment, de l'any 1858 és una medalla d'argent.²³⁸

Fa anys, durant les festes de celebració de la beatificació del barceloní Josep Oriol, el carrer de Flassaders s'engalanava amb l'estructura d'un arc efímer en el qual es mostrava una pintura al·lusiva en què el venerat personatge apareixia representat en el moment que convertia les rodanxes d'una pastanaga que tallava en monedes d'or, en una simpàtica i humorística evocació de la Seca.²³⁹

237. Les intervencions van ser encarregades pel Museu d'Història de la Ciutat i van anar a càrrec de les empreses: Actium.SCP, Seguiment arqueològic de les obres de canalització d'aigua al carrer de la Seca 2002; Intervenció preventiva en el carrer de la Seca, Atics, S:L.;Veclus, S.L., Informe sobre assessorament històric... 2003 i Sondejos arqueològics en la finca núm. 40 del carrer dels Flassaders 2004;

238. CRUSAFONT 2006, p. 40; 396-397; 402-403; 406-407.

239. PERMANYER, 1992, p. 96.



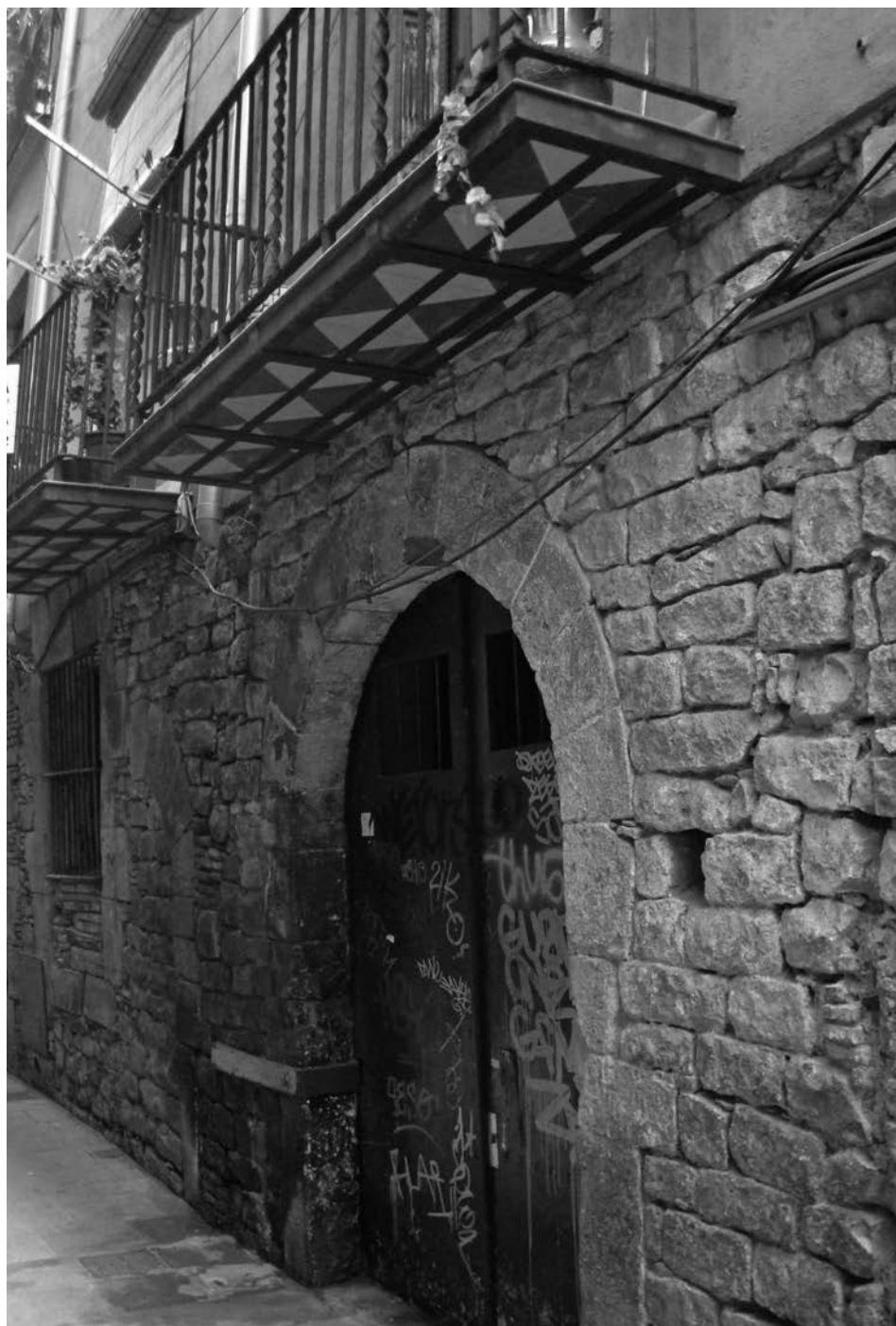
Carrer de les Mosques. A la façana de la dreta s'ubicava l'antiga Seca. Fotografia Toni Ripoll.



Carrer de les Mosques, a la façana de la dreta s'ubicava l'antiga Seca. Fotografia Toni Ripoll.



Cruïlla entre el carrer de la Seca i el carrer de la Cirera. Carrers on donaven algunes de les dependències de la Seca.



Portal situat en el carrer de la Seca. Fotografia Toni Ripoll.



Façana de la Seca que tocava al carrer de la Seca. Fotografia Toni Ripoll.



Façana i xemeneia de la Seca. Carrer de la Seca. Fotografia Toni Ripoll.



Xemeneia de la Seca. Carrer de la Seca. Fotografia Toni Ripoll.



Finestres situades en la façana de la Seca que s'obra al carrer dels Flassaders.
Fotografia Toni Ripoll.



Façana del carrer dels Flassaders, on se situa l'escut borbònic. Fotografia Toni Ripoll.



Escut borbònic situat sobre el portal de la Seca del carrer dels Flassaders. Fotografia Toni Ripoll.

5. La Casa de la Moneda de Barcelona: organització i producció

INTRODUCCIÓ

Els processos d'autorització, fabricació i emissió estaven interrelacionats i sotmesos a un marc legal, tècnic i politicoeconòmic. La potestat d'emissió monetària en principi la tenia el sobirà. Quan l'any 1249 es creà una institució de govern representativa i permanent de la ciutat, el Consell de Cent, la potestat d'emissió monetària va ser compartida entre el rei i la ciutat de Barcelona. A mesura que el poder municipal s'organitzava i es consolidava a través de pactes amb el rei, el Consell de Cent es convertí en un mecanisme de control monetari, regulador de les facultats rectoras del monarca.

En el decurs dels segles, tot i que el decret d'emissió monetària continuà sota la potestat reial, la relació entre el monarca i el municipi de Barcelona passà per diferents etapes en les quals la balança del control oscil·lava en favor de l'un o de l'altre. Un fet determinant va ser l'obtenció per part de Barcelona del Privilegi dels croats l'any 1444: la Seca passà aleshores a dependre de la jurisdicció de la ciutat per a l'encunyació d'aquesta moneda, la qual cosa provocà l'oposició dels seus oficials, moneders o obrers, ja que estaven ben protegits pels seus privilegis, que els feien immunes a les autoritats municipals i no s'avenien a la nova realitat. Els consellers no tingueren gaires contemplacions i van nomenar un nou mestre de la Seca i un nou equip de moneders.²⁴⁰ La situació es perllongà fins després de la Guerra dels Remences i l'any 1472 es retornà, encara que només parcialment, a l'estat anterior. Els oficials i el personal de la Seca designat pel Consell van ser inhabilitats.²⁴¹

L'any 1577 finalitzen les sèries de llibres de la Seca corresponents als registres del

240. BOTET, 1976, v. II, p. 250-251.

241. CRUSAFONT, 1989, p. 206.

mestre racional, càrrec que actuava per delegació règia, els quals havien restat sota la seva supervisió des de l'any 1328,²⁴² i van passar a formar part de la responsabilitat de l'escrivà major de la ciutat. Durant la Guerra dels Segadors, tot i la presència de lloctinents del rei de França, el regiment de la Seca restà a mans de la ciutat, amb un cert paper de la Generalitat, la qual donà tota mena de disposicions sobre el batiment de monedes. La difícil situació política i bèl·lica en què es trobava immersa Catalunya, concretament l'època entre el 1640 i el 1652, portà el Consell de Cent a assumir pràcticament tota la responsabilitat sobre la casa de la moneda i el virrei, encara que conservava les facultats que li pertocaven, restà en un segon terme respecte a les iniciatives monetàries del Consell.²⁴³

Després de la Guerra dels Segadors l'any 1652 i la seva resolució en favor del rei, canvià la posició preeminent del Consell de Cent sobre les emissions monetàries.²⁴⁴ La Corona n'assumí el control i, amb l'absolutisme de Felip V, aquest control es va fer total. L'any 1717, per ordre reial, es clausurà la Casa de la Moneda per primera vegada en la seva història. El segle XIX es caracteritzà per les contínues obertures i tancaments, període que va concloure amb la seva clausura definitiva.

5.1. L'ORGANITZACIÓ DE LA CASA DE LA MONEDA

Com més es retrocedeix en el temps més gran és el desconeixement sobre molts dels aspectes de la Casa de la Moneda de Barcelona. En el període medieval, s'empraven diferents fórmules per a la fabricació monetària: es podien contractar moneders externs, fórmula anomenada arrendament, i que consistia en la producció monetària pública duta a terme per l'empresa privada. Entre ambdues parts es pactaven unes determinades condicions, entre les quals, a banda de les característiques que tindria la futura moneda, constava, per exemple, el lloc on es portaria a terme l'encunyació, un local que posava el rei o el particular, la formació de la nòmina, la supervisió reial, els guanys de cada una de les parts... En cada nova encunyació es tornaven a pactar les condicions. Aquest sistema, segons els acords establerts, podia oferir diferents modalitats. Una altra fórmula posava tota la fabricació sota el control del rei.²⁴⁵

242. ACA, fons del Mestre Racional, series corresponents a la Seca de Barcelona; les conservades van des de l'any 1328 fins al 1577.

243. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 24 febrer, f. 72v: el Consell de Cent delibera el pagament a Francesc Sangenis, ciutadà honrat, per les gestions que ha fet amb el virrei, per negoci de la Seca i la fàbrica de la moneda. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 18 de març de 1652, f. 153: el Consell de Cent delibera que siguin nomenats dos argenters i que el mestre de la Seca en nomeni uns altres dos i els quatre determinaran el que s'ha de donar de més per marc.

244. Des de l'any 1652, un cop finalitzada la guerra, com palesen les deliberacions del Consell de Cent, la dinàmica envers la matèria monetària canvia radicalment; les decisions adoptades pel Consell van quedar reduïdes a actuacions de tràmit, residint el poder executiu en el govern del rei.

245. BOTET, 1976, vol. II, p. 31.

En relació amb el sistema d'organització, alguns documents conservats aporten una mica d'informació, com és el cas d'uns privilegis i d'unes ordenances, concedits l'any 1208 pel rei Pere el Catòlic al personal de la monedera de Barcelona, per mitjà dels quals quedaven sota la seva protecció, i concedí privilegis i immunitats a les persones i béns dels moneders, operaris i servents ocupats en la fabricació de la moneda.²⁴⁶ Pel contingut d'aquest document, es pot interpretar que la fabricació monetària en aquells anys ja estava ben estructurada.²⁴⁷

Els privilegis de l'any 1208 van ser augmentats posteriorment els anys 1258 i 1270. Entre les concessions de què gaudien els moneders, s'hi comptava la jurisdicció pròpia, per a l'administració de la qual se'ls facultava per al nomenament dels seus alcaldes.

La possibilitat de formar part del personal de la monedera estava limitada a les persones que eren del regne, excloent els estrangers.²⁴⁸ Aquest darrer aspecte es mantingué els segles posteriors; a les corts reunides a Montsó l'any 1547, es prohibia la presència a la Seca d'estrangers, en especial de francesos, «sots pena de cent ducats pagadors pel mestre de la Seca, si n'admetia algun que no fos català».²⁴⁹

Una altra notícia amb informació destacable arriba en forma d'unes ordinacions reials de l'any 1285, destinades a la Casa de la Moneda de Barcelona, en les quals se'n definia l'organització i el funcionament. S'organitzava a través d'una nòmina de personal estructurada en diferents categories segons la funció o l'especialitat desenvolupada en el procés de fabricació monetària.²⁵⁰ S'hi podien trobar els càrrecs de caire administratiu com l'escrivà i els oficis que intervenien directament en el procés: l'assajador, el pesador de la balança, els fonadors, els moneders, els obrers... Des del punt de vista jeràrquic, es troba en la posició superior el mestre de la Seca, per sota d'aquest hi havia els oficials i, seguint en direcció descendent, els moneders i els obrers, i formant part de la base els aprenents, els bastaixos...

En cada nova encunyació, al costat dels detalls de l'emissió, s'organitzava la nòmina del personal que hi intervindria i es fixaven els salaris; d'una encunyació a l'altra hi podien haver aspectes canviants. Quan la moneda era sota el control reial, el nomenament dels oficials es produïa per la seva concessió i podia presentar diferents modalitats. Una d'elles podia ser el nomenament atorgat per a una encunyació o oferir un termini temporal mes llarg, per diverses encunyacions o en vitalici, i fins i tot podia arribar a ser un càrrec hereditari. Jaume I concedí en vitalici al seu argenter Garcia Arnal el càrrec de tallador de tota la moneda que es batés a València i a Barcelona; el tallador gravava els encunys. A Pere Andreu, argenter, als seus fills i als seus néts,

246. SALAT, 1818, v. II, p. 2-3.

247. BOTET, 1976, v. II, p. 35.

248. SALAT, 1818, v. II, doc. 14; BOTET, 1976, v. III, p. 42-43.

249. BOTET, 1976, v. III, p. 11.

250. BOTET, 1976, v. III, p. 270-271. Botet transcriu la còpia d'un «fragment d'un llibre ms. que havia sigut de la Seca de Barcelona...»; el document estava datat l'any 1285, essent mestre de la Seca Berenguer de Finestres.

se'ls va concedir el beneplàcit de batre moneda.²⁵¹ En una encunyació obrada entre 1318 i 1319, el rei va nomenar els oficials que hi intervindrien i entre aquests designà talladors Bernat Castell i el seu fill d'homònima denominació, argenters, amb la condició que ho consentís Guillemeta, filla del tallador difunt J. Vidal, a qui li havia estat concedida en termes de transmissió hereditària, per a ell i els seus successors, el tall de la moneda de Barcelona.²⁵² Aquesta herència portà conseqüències, ja que el 1331 l'esmentada Guillemeta mantingué un contenciós amb el mestre de la moneda, Berenguer de Finestres, per un desacord en el tant per cent dels guanys que tenia sobre la moneda batuda. El rei resolgué la quantitat de guany que corresponia a Guillemeta i en contrapartida li va imposar l'obligació de proveir abundantment als moneders de la Seca de piles i trossells²⁵³.

La prerrogativa reial de nomenament de càrrecs de la Seca va ser alterada el dia 5 de maig de l'any 1444, quan el Consell de Cent adquirí a perpetuïtat el privilegi del batiment de croats, sense requeriment del permís del monarca, a canvi de l'entrega de deu mil florins al rei Alfons el Magnànim. Entre altres funcions, el Consell assumí la potestat d'ordenar les emissions de croats i el control del personal de la Seca, decidint el nomenament de càrrecs i la determinació dels salaris.

A través de diverses notícies documentals, de forma directa o indirecta, s'han pogut anar coneixent diferents aspectes que afecten el personal de la Seca, la seva organització i evolució.

La persona que assumia la responsabilitat màxima del funcionament de la Casa de la Moneda era el mestre de la Seca.²⁵⁴ Li pertocaven, dins la seva competència, les funcions de direcció, gestió i administració de la institució i també intervenia directament en el procés d'encunyació dirigint i supervisant les actuacions dels guardes i l'assajador en l'aliatge de metalls amb la presència testimonial de l'escrivà. Tenia l'obligació de rendir comptes al mestre racional. El mestre de la Seca havia de complir un determinat perfil: «lo qual sia hom leyal e bo. E que sia hom qui conega de monedas e que sapia compte de monedes, com se deu aleyar. e que (sia) hom segur, per tant que la gents que li vendran l'argent o el byllo haien segur aço que li liuraran...».²⁵⁵

L'escrivà era el responsable d'enregistrar meticulosament totes les activitats de la Seca en el seu llibre corresponent, entrada de metalls i sortida de monedes, compres diverses, prenia nota rigorosa de totes les fases del procés: «deu haver lo Maestre scrivà reyal qui escriva be e leyalment aço qu es pertany a la moneda, segons que avall se conte».²⁵⁶ L'oficina o escrivania de la Seca era el nom que rebia l'habitació on es feien totes les tasques administratives.

251. BOTET, 1976, v. II, p. 48 i 53.

252. BOTET, 1976, v. II, p. 89.

253. BOTER, 1976, v. II, p. 106.

254. MATEU, 1937; MATEU, 1951; Pellicer i Bru, p. 10

255. BOTET, 1976, v. III, p. 270-271.

256. BOTET, 1976, v. III, p. 270-271.

El gravador, format en l'art de l'argenteria, elaborava la traça que tindria la futura moneda en els encunys amb eines com els burins, els compassos, els cisells, els punxons... A tall d'exemple, es pot citar l'ordre de pagament donada pel Consell el dia 17 de juny de 1641 a favor de Felip Ros, argenter, per la feina de fer les traces, els punxons, les piles i les trossells dels encunys de la Seca,²⁵⁷ o la del 22 d'abril de 1652, en aquest cas a favor de Ramon Oliver, gravador de la Seca, per gravar tots els punxons que van ser necessaris per contramarcas les set mil peces de cinc rals acordades en anteriors deliberacions.²⁵⁸

L'aliatge dels metalls el preparava l'assajador, sota la supervisió del mestre de la Seca. L'aliatge consistia en la mescla homogènia o amalgama de dos o més metalls determinada prèviament per llei: «lo senyor deu haver assaiador qui faça los assays, e qui sia bon hom e leyal e hom qui los sapia aportar a son punt, per ço com en l'assaiador esta la maior força de la leyltat de la moneda».²⁵⁹ La funció de l'assajador era present durant pràcticament totes les fases de la fabricació de la moneda, ja que, d'acord amb les estrictes mesures de seguretat que acompanyaven tot el procés, li pertocava, com un ritual, anar verificant la correcció dels metalls, supervisant, comprovant i manifestant la certesa de les proporcions de metalls, acordades prèviament, davant de testimonis: el mestre de la Seca, l'escrivà i els guardes. Les proves o assaigs es feien en un espai propi dins la Seca on hi havia els aparells i eines necessaris, com un petit forn, les pedres de toc, les llimes, les balances, pesals... A més d'aquest espai, tenim constància documental que en algunes ocasions s'havia emprat un racó del pati per fer la comprovació de la llei dels metalls. El 15 de juliol de 1651, el Consell de Cent nomenà l'argenter Miquel Llargues assajador de les monedes que es fabriquen en la fàbrica reial de Barcelona, en substitució de l'argenter i l'assajador Miquel Oliver, possiblement traspasat a causa de l'epidèmia de pesta que patia la ciutat de Barcelona.²⁶⁰

Els guardes de la Seca eren un càrrec electiu municipal. Tot i el nom, la seva responsabilitat era vetllar perquè les diferents fases es fessin tècnicament amb correcció; per tant, molts d'ells també eren argenters i formaven part del seguici de control del procés: «E sobre totes coses, deu haver en tota manera dos homens bons qui sien

257. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 233v. un altre exemple el trobem a AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 3 d'octubre, f. 262.

258. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 22 d'abril de 1652, f. 202v.; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 20 de febrer de 1652, f. 117, 117v i 118: «el Consell de Cent delibera el pagament a Baltasar Riba, mestre de la Seca de 200 lliures, en concepte del pagament de quatre ferros grans de guyar els encunys junt amb la caixa de ferro i vuit claus també de ferro que servien pels dos motllos nous dels quatre que hi han per l'amonedació que s'hi està fent i 15 lliures més pel pagament de tornajar tres ferros dels quatre demunt dits».

259. BOTET 1976, v. III, p. 270-271.

260. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 15 de juliol de 1651, f. 320v.

guardes, los quals sien bons homens e leylals e que sapien lo compte del alleyar. E que facen aço que s pertany a fer a les guardes, segons que en avant es escrit».²⁶¹

Per desenvolupar la feina d'afinador també s'havia de tenir formació d'argenter o coneixements en l'art dels metalls. L'afinador s'ocupava de fabricar i calibrar els pesos i les mesures i d'ajustar aliatges.²⁶² El 15 de novembre de 1652, el Consell pagà per feines fetes en la fabricació monetària i per afinar en lo art dels argenters en la fusina a Joan Vilarafa, Antoni Mercader, Miquel Clargues, Antoni Soler i Francesc Figueres.²⁶³

Quant al pesador de la balança, trobem escrit que: «deu haver hom que sia pesador e tinga la balança e pes be e leyalment ço que s pertany, é açó qui vendra a la moneda e aço que l Maestre deliurara.»²⁶⁴

Els obrers s'ocupaven d'obrar els riells i de fer-ne els cospells, que eren les peces de metall o els cercles de les planxes sense marcar. Les seves activitats quedaven registrades en el *Llibre d'obriers*.

Per moneder, de forma genèrica, s'entenia aquell que fabricava moneda, però dins la nòmina de la Seca els moneders eren els encarregats d'estampar els encunyats en els cospells. L'any 1651, l'epidèmia de pesta i la guerra van causar greus problemes en el funcionament de la Seca per manca d'aquests treballadors. Davant la situació de precarietat, el dia 6 de maig el Consell, amb el conseller quart absent per malaltia, amb vot i parer de la Setzena de la Seca, dóna raó del contagi en què es troba afligida la ciutat, la guerra i el setge i que els molins de la Seca no fabriquen moneda per manca d'oficials, moneders i obrers; són els motius adduïts pels quals les despeses de la Seca que se'ls van presentar foren ateses. Exposen que, si no es posa remei a aquesta situació, Barcelona restarà perduda del tot i no podrà subsistir i, per tant, deliberen que els guardes de la Seca hi compareguin, que convoquin a la Seca els moneders i els obrers absents i que, quan s'hi presentin, se'ls privi dels seus càrrecs i se'n nomenin de nous i es doni potestat als guardes perquè puguin fer tots els actes necessaris en benefici de la ciutat.²⁶⁵

Els termes imperatius d'aquesta crida ens traslladen a la situació dramàtica que vivia Barcelona, tenint en compte que amb la pesta molts ciutadans van marxar de la ciutat, començant pels mateixos consellers, i a més, quan es va estendre la notícia que l'exèrcit del rei avançava amb la intenció de plantar setge a Barcelona, els seus habitants encara tenien menys disposició a retornar-hi, si no era per agafar el gra o les seves pertinences i tornar a sortir. Els consellers es van veure obligats a repetir les crides amb el mateix to imperiós emprat anteriorment, però afegint-hi mesures coercitives

261. BOTET, 1976, v. III, p. 270-271.

262. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-162, 1653, 26 novembre, f. 263v; CRUSAFONT, 1989, p. 201.

263. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 15 de novembre de 1652, f. 486v i 487.

264. BOTET, 1976, v. III, p. 270-271.

265. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 6 maig de 1651, f. 235 i 235v.

amb la intenció que els habitants, homes amb edat i salut, tornessin a Barcelona per ajudar a la seva defensa.

El 12 de juny de 1651 s'adoptà una mesura extraordinària per aconseguir treballadors. El Consell, amb el conseller quart absent per malaltia i el sisè també absent, amb vot i parer de la Setzena de la Seca, decideix: «los monaders y obrers de la Seca que son absentats per causa del mal de peste subrogant en llochs de aquells personal perites porque no cessas la fabrica de billo...»²⁶⁶

Un altre ofici indispensable a la Casa de la Moneda era el de fonedor: «deu haver fonedor, qui sàpia fondre bé e leyalment a cassa e a cresol segons quel Maestre conexera»²⁶⁷.

El cap de fornal era el responsable de la casa de la fornal, on es duia a terme el procés de blanqueig: «deu haver homens qui sapien emblanquir los diners com sien fets, ans que s moneden».²⁶⁸ Els riells i cospells que resultaven al final del procés eren peces ennegrides i, per donar al metall l'aspecte de nou i lluent, s'havien de tractar emprant el rus de bóta o altres productes químics, que s'acostumaven a comprar als adroguers. Després s'assecaven amb esponges i draps.²⁶⁹ Els operaris que s'ocupaven d'aquesta darrera part del procés s'anomenaven blanquejadors.²⁷⁰ En aquest moment del procés, es donava una minva en el pes de la moneda, el qual havia de ser controlat i calculat. El dia 11 de juliol de 1652, el Consell de Cent decideix que siguin lliurats a Francesc Figueres i Antoni Soler, argenters, vint-i-cinc marcs de plata feta en riell perquè aquests argenters posin a punt el blanquejat i vegin les minves i les tinguin en compte en la fàbrica de les monedes dels rals per als obrers i que si els obrers donaven més minves, els consellers no les pagarien.²⁷¹

Però la nòmina dels oficis de la Seca no quedaria completa si no es comptessin els treballadors que feien feines diverses de suport o menys especialitzades, com per exemple els aprenents, el carboner, els transportistes del carbó, els bastaixos, els qui tenien cura dels matxos dels molins de la Seca, quan n'hi van haver. En la documen-

266. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 12 de juny de 1651, f. 290v.

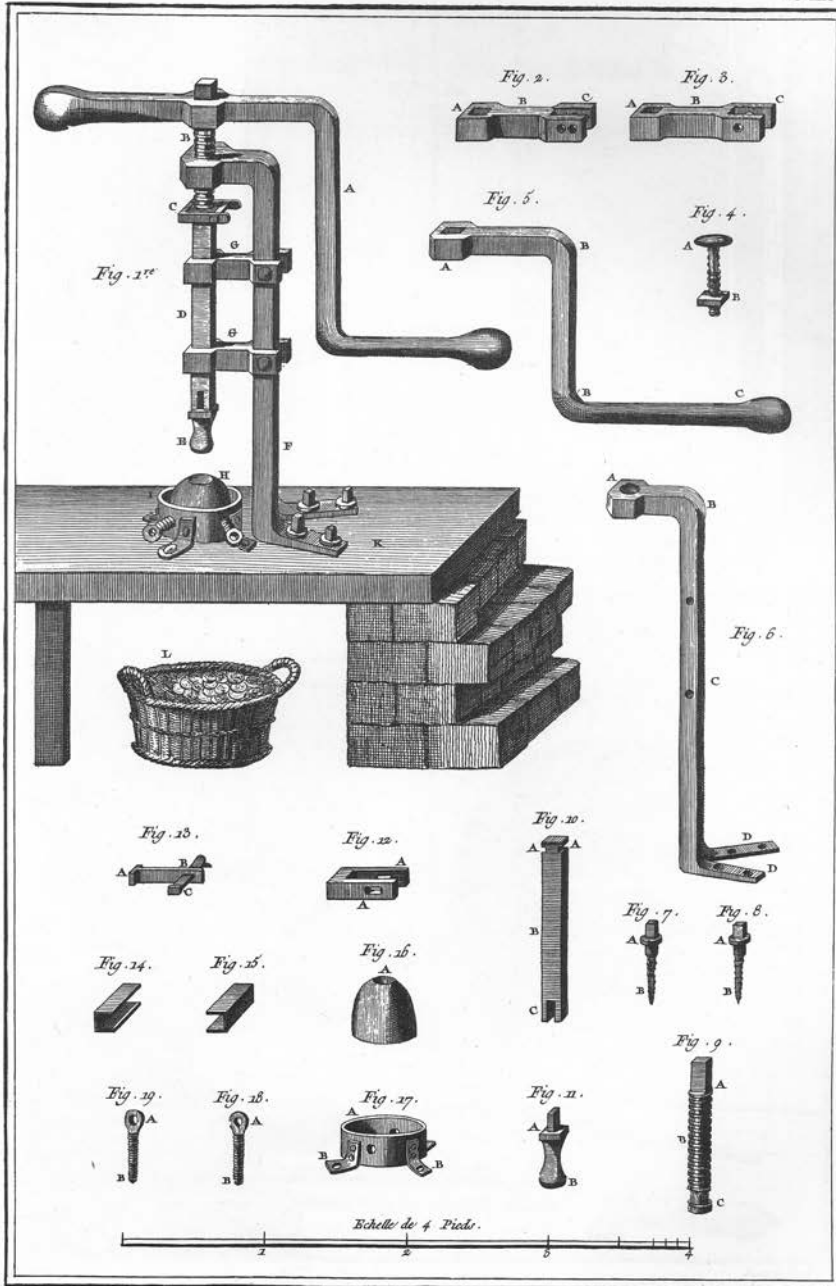
267. BOTET, 1976, v. III, p. 270-271.

268. BOTET, 1976, v. III, p. 270-271.

269. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 11 de juliol de 1652, f. 301: el Consell de Cent delibera sobre el pagament a Francesc Galseran, vuitanta-vuit lliures, deu sous a ell degudes pels nòlits de tretze quintars de robes, disset lliures d'aram portats de Mataró i entregats al mestre de la Seca.

270. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 4 d'abril de 1652, f. 170: el Consell de Cent delibera sobre el pagament a Antoni Llopart, adroguer, de dues-centes lliures, en concepte de les despeses de la Seca dels argenters Francesc Figueres i Miquel Clargues; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 14 de maig de 1652, fol. 229v: el Consell de Cent delibera sobre el pagament a Antoni Llopart, adroguer, de cent lliures, en concepte de les despeses de la Seca dels argenters Francesc Figueres i Miquel Clargues; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 19 de juny de 1652, f. 270v: El Consell de Cent delibera sobre el pagament a Antoni Llopart, adroguer, de dues-centes lliures en concepte de les despeses de la Seca dels argenters Francesc Figueres i Miquel Clargues.

271. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 11 de juliol de 1652, f. 301.



Monnoyage, coupoir.

Trepant per tallar les monedes. *L'Encyclopédie*, Diderot i D'Alembert.

tació del segle xv, apareix el terme macip, que equivaldria a servent, aprenent...; els macips disposaven d'estança pròpia.²⁷²

El personal de la Seca gaudia de privilegis i de jurisdicció civil i criminal pròpia, la qual era exercida pels alcaldes de la Seca:²⁷³ «Qui alcaldí observent et observari facinat inter vos stabliment, et constitutiones vestras et custodiant et observent fideliter, et observari facinat ab omnibus ea, quae sunt ad legalitatem monetae, et ad utilitarem, et fidelitatem nostram et nostrorum.»²⁷⁴ Disposaven d'una organització col·legiada i eren escollits anualment.²⁷⁵ Com a exemple de l'exercici de la seva jurisdicció podem esmentar alguns casos, com el *Tricessium tercius liber actorum et negotiorum honorabilium alcahdorum monete que prodomino rege cuditur in sicca civitatis Barchinone*,²⁷⁶ llibre manuscrit en llatí, el qual abasta des del 18 de gener fins al 28 de juliol de l'any 1484, en el qual s'enregistren les diferents reunions i deliberacions del col·legi de la Seca relacionades amb assumptes interns i amb problemes derivats de d'interferències externes en l'àmbit jurisdiccional que consideraven que els competien.

Un aspecte significatiu que apareix en les ordinacions de l'any 1285 és el jurament, sobre els sants evangelis a què estaven obligats els obrers i els moneders. Situat de genolls davant el mestre de la moneda, els guardes, l'escrivà, els alcaldes i el capítol de la Seca juraven fidelitat, lleialtat, legalitat i honestedat.²⁷⁷

Els privilegis de què gaudia el personal de la Casa de la Moneda representaven una situació avantatjosa i, per tant, desitjada. A més, molts dels càrrecs eren hereditaris²⁷⁸ i això comportà que, en determinades èpoques de la història de la Seca, l'exigència del requeriment del jurament no evités actes de corrupció o que comptés amb una nòmina de personal inadequada i amb pocs experts. En el segle xv la situació va ser prou preocupant perquè en les corts de l'any 1422, presidides per la reina Maria, en funció de governadora i lloctinent de Catalunya d'Alfons el Magnànim, s'aprovés una constitució «Molt inexpert en l'art de monederia», per mitjà de la qual el monarca només atorgaria una provisió per a formar part dels oficis de la Casa de la Moneda a les persones hàbils i expertes que passessin un examen de qualificació proposat pel mestre de la Seca, en presència d'un oficial reial, essent rebutjades totes les persones que no fossin indispensables o que no hi intervinguessin de forma directa. També en les esmentades ordinacions es determinà el nombre d'obers i moneders, el qual no podia superar la xifra de cinquanta persones, i

272. ACA, Mestre Racional, 1967, f. 6.

273. SALAT, 1818, p. 80-81.

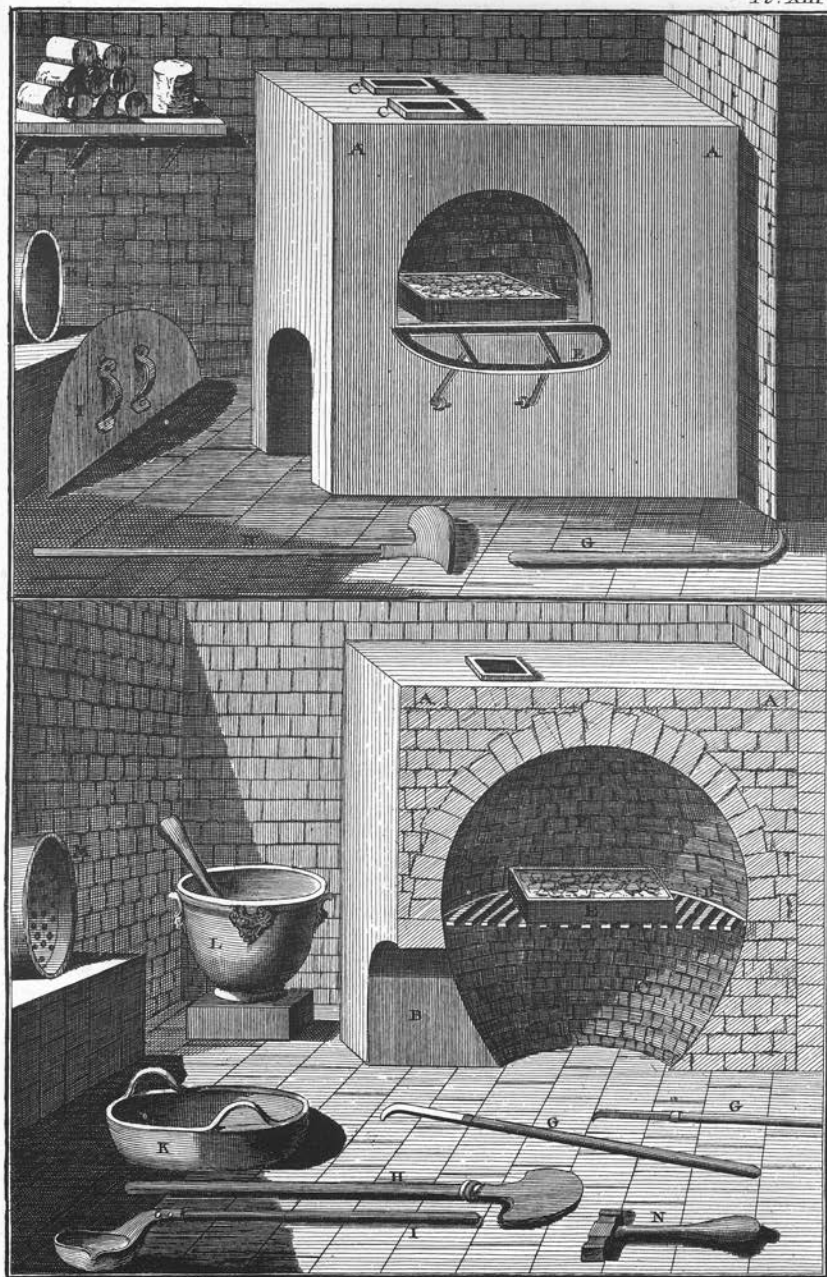
274. SALAT, 1818, v. II, doc. XIV.

275. BOTET, 1976, v. II, P 134.

276. AHPB, Guillem Jordà (menor). *Tricessium tercius liber actorum et negotiorum honorabilium alcahdorum monete que prodomino rege cuditur in sicca civitatis Barchinone*, 1484, gener, 18- 1484, juliol, 28.

277. BOTET 1976, v. III, p. 273-275.

278. BOTET, 1976, v. II, p. 106.



Luce Del.

Bonard Fecit

Monnoyage, Fourneau du Blanchiment.

Procès d'emblanquiment de les monedes. *L'Encyclopédie*, Diderot i D'Alembert.

CASA DE MONEDA

DEL PRINCIPADO DE CATALUÑA.

ENTRADA DE ORO

desde 24 del mes de *Abril* hasta
de *30* de 1812. con Papeletas que la
acreditan.

Cv. 39.

Nº 4.

CASA DE MONEDA.

Admitirán los Receptores de metales á *J. Mellor*
Orta

las piezas de oro que presenta para vender, valorándolas y pesándolas en presencia del mismo interesado, y arreglando su estima á los precios tarifados á tenor del intrínseco valor del metal. Barcelona á 7 de *Agto* de 1823.

Amat

EN BRUTO.		DIMINUCIONES.		EN LIMPIO.		Reales vn. mrs.	
Onzas.	ad. gra.	Onzas.	ad. gra.	Onzas.	ad. gra. á	rs.	mrs.
—	— 30	—	—	—	— 30 á 240/12	12	16
—	—	—	—	—	— á	—	—
—	—	—	—	—	— á	—	—
—	—	—	—	—	— á	—	—
—	— 30	—	—	—	— 30	12	16

[Handwritten signatures and scribbles]

Recibí los *Doce* reales
Diez y seis maravedís que importa el todo de
la estima ó valor del metal que he vendido en esta Casa de
Moneda, con lo que me doy por satisfecho. Barcelona á 19
de *Agosto* de 1823.

Recepció de metall de la Casa de la Moneda. Biblioteca de Catalunya.

s'enumerà els diferents oficis de la Seca: «El maestro de la secca, l'escribà real, el conservador de la secca, els guardes de l'or, el maestro de la balanza, el fonedor, l'emblanquidor d'argent, l'ensayador, els trossellers, l'entallador d'argent, l'entallador d'or, el colorador del or, el carboner, els alcaldes, el procurador fiscal, l'andador, el loctinent, el maestro de balança.» En aquest any 1422, tot i la limitació, en total s'hi comptaven vint-i-quatre oficials, cinquanta-quatre moneders i divuit obrers.²⁷⁹

En les ordinacions també quedà recollit que els obrers i els moneders nous que entraven a formar part de la Seca havien d'obsequiar els antics obrers i moneders. El present consistia en un gran i costós convit on s'oferia quantitat i varietat de saboroses viandes.²⁸⁰

La constitució de la reina Maria va ser confirmada pel rei Alfons l'any 1424, però la Corona no va tenir gens fàcil eradicar el mal funcionament i les irregularitats, ja que els qui se'n beneficiaven no volien renunciar als seus privilegis, fet que quedà palès en els diferents plets interposats pel col·legi de la Seca per a determinar l'abast de la jurisdicció dels oficials de la Seca i dels oficials reials, recollits en diferents disposicions i en els llibres dels alcaldes de la Seca.²⁸¹ En el 1443, d'aquella nòmina només restaven vius sis obrers i moneders de la Seca i els ambaixadors de la ciutat de Barcelona van presentar una nòmina, la qual constava de trenta-sis membres, realitzada després de l'última crida a València a la reina Maria que l'aprovà amb rescripte de 23 de desembre de 1442 i el 16 de juny de 1444. El rei Alfons la confirmà des de Nàpols.²⁸² El 18 de juny de 1500, Ferran el Catòlic tornà a confirmar les disposicions de la reina Maria, però sembla que els fraus no s'havien controlat, perquè el 18 d'agost de 1511 el rei dictà una pragmàtica amb l'objectiu d'acabar amb els abusos que es produïen a la Seca.²⁸³

Des del segle XVII, en que s'inicià un procés constant de transformació tecnològica, algunes funcions i activitats del procés monetari van desaparèixer donant pas a nous oficis i càrrecs. Per una altra banda, la dependència del regne de Castella i les imposicions d'aquest regne sobre Catalunya afecten a la Seca, canviant l'idioma dels llibres, que van passar de ser escrits en català a ser-ho en castellà, i s'introduí nova terminologia i nous càrrecs sobretot administratius, com per exemple el *recontador*, el *subdelegado*, l'*ilustrador*...²⁸⁴

Es conserva un llibre, datat entre el mes d'agost de 1718 i mitjan 1719, de la Casa de la Moneda de Barcelona, ja finalitzada la Guerra de Successió i promulgat el de-

279. SALAT, 1818, p. 51-53.

280. BOTET, 1976, v. III, p. 273-275.

281. BOTET, 1976, v. II, p. 250. AHPB, Guillem Jordà (menor). *Tricessium tercius liber actorum et negotiorum honorabilium alcaldorum monete que prodromo rege cuditur in sicca civitatis Barchinone*, 1484, gener, 18- 1484, juliol, 28.

282. ACA, Consell de Cent, pergami 415 citat a «La Barcelona gòtica» 1999, p. 200.

283. BOTET, 1976, v. II, p. 322-323.

284. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-175, 1666, 15 setembre, f. 196, 196 v., 197 i 197 v..

cret de Nova Planta per Felip V. En aquest llibre, es recull una emissió de moneda en coure», essent *Maestro Mayor de fundición y tesorero* Josep Ros; Josep Arnó i Josep Ramis, *maestros plateros*, s'ocupaven d'aprimar els riells de coure, els quals entregaven al *maestro de fundición*; Juan Mas i Josep Corts, *maestros plateros*, que inspeccionaven les monedes de coure que es lliuraven; els guardes eren Juan Pablo Verdaguer i Francesc Tramullas, *maestros plateros*, que s'ocupaven de la custòdia de la moneda, i diu que es recomptà tot el que es va trobar a l'oficina de la Seca. Altres oficials que s'esmenten són: *Maestro de la balança i contador*, Francesc Roig, *maestro platero*, *Il·lustrador*, Francesc Via, *maestro platero*. Les inspeccions consistien a il·lustrar els riells de coure «que estan adelgazados por los obreros».²⁸⁵

En el segle XIX, quan a la tecnologia monetària ja s'havia incorporat la premsa de volant, del període en què funcionà una fabrica de moneda a Reus, es conserva un *Libro de Oficios*, d'entre els anys 1809 i 1811, en el qual al costat dels oficis tradicionals com l'assajador, el fonedor... se'n recullen d'altres de nova incorporació com el de *maquinista*, *guardasellos*, *platero menor*...²⁸⁶

5.2. EL PROCÉS DE FABRICACIÓ MONETÀRIA

El sistema o tècnica de fabricació monetària va anar evolucionat en el decurs del temps. Després de molts segles d'encunyació manual a martell, a Barcelona al segle XVII es començaren a emprar les primeres màquines anomenades molinets o enginys monetaris, les quals podien funcionar amb impuls manual. Inicialment va ser el sistema que es va emprar a la nostra ciutat, per després afegir-hi màquines de major dimensió, impulsades per la força animal i la hidràulica. Al segle XVIII, la dinàmica de la transformació tecnològica incorporà el volant d'encunyació, el qual en certa manera recuperava el procés del primitiu sistema de l'encunyació a martell, però mecanitzat. El procés d'innovació continuà, i al segle XIX els volants d'encunyació foren substituïts per les premses automàtiques, accionades amb màquines de vapor.

En les ordinations de l'any 1285, en l'apartat *Aço es ordonament de moneda com se deu fer*,²⁸⁷ quedaven determinades totes les activitats de la Seca, les quals necessitaven de diversos espais diferenciats, personal especialitzat i un equipament tècnic important, estructura que es perpetuà a través dels segles fins que la monederia es transformà tecnològicament al segle XVII. La modernització, amb la incorporació de màquines, aportà canvis en el procés de fabricació monetària, però una altra part, com era la feina del gravador, es va mantenir inalterable. A tall d'exemple, podem citar l'argenter i gravador Ramon Oliver el qual, quan encara s'encunyava a martell, feia

285. BC, Arx. 791- 792, 1718, Casa de la Moneda. BC.

286. Llibre conservat a la BC pendent de referència definitiva.

287. BOTET, 1976, v. III, p 271-275.

els dissenys de les monedes, gravava els encunys, feia punxons, piles i trossells.²⁸⁸ Amb la reconversió tecnològica continuà fent els dissenys de les monedes i gravant els encunys, en aquest cas pels molinets que encunyaven moneda²⁸⁹.

El procés s'iniciava un cop donada l'ordre d'emissió, en la qual estava determinada la quantitat de monedes de què constava i les característiques del pes, de la talla..., que tindria la futura moneda. El següent pas era l'aportació del metall. L'obtenció de metalls preciosos, l'argent i l'or, va ser per a la Seca des d'antic un aspecte important i complex i en el decurs del segle es van emprar diferents modalitats per aconseguir-ne. La seva procedència podia ser la compra de metalls des del departament de compra o contractació de la mateixa Seca: objectes obrats, monedes estrangeres o fora de curs, la compra a la Taula de Canvi, els compradors oficials de metalls. Les entrades de metalls s'anotaven en el *llibre de compres de la Seca*.²⁹⁰ Una altra opció era aconseguir els metalls a través de l'explotació minera per mitjà de les concessions que atorgava el rei Pere el Cerimoniós. L'any 1381 donà a Miquel Durant, pare i fill, la concessió reial de buscar metalls, or, argent, coure i cercar tresors amagats per Catalunya, Aragó i València i posteriorment Martí l'Humà, l'any 1398, la renovà per a deu anys més.²⁹¹

Fins la darrereria de l'època moderna, la Casa de la Seca disposava d'un departament propi de compra i contractació des d'on s'abastia de metalls, el qual funcionava paral·lelament a la Taula de Canvi. Les adquisicions van quedar recollides en els diferents volums que van de l'any 1328 al 1577, denominats *Llibre de compres de la Seca*, que s'inclouen dins els registres del mestre racional, pertanyents al fons de reial patrimoni. En situacions excepcionals, en les quals els metalls no es podien obtenir per la via habitual, s'escollien altres solucions per aconseguir-los, com era recórrer als tresors que custodiaven les esglésies, com succeí l'any 1148 quan el comte Ramon Berenguer assetjant Tortosa necessitava moneda i va recórrer al tresor de la Seu de Barcelona.²⁹²

Al segle XVII, el Consell ordenà a la Taula de Canvi que proporcionés el metall que es necessitava al mestre de la Seca,²⁹³ és a dir, que la Seca rebia l'or i l'argent de la Taula de canvi.²⁹⁴ Realitzada l'encunyació, el mestre de la Seca lliurava les monedes a la dita Taula. També per orde del Consell, des de la Taula s'acomplien totes les

288. Els encunys entesos com els estris per a gravar les monedes es poden designar amb diferents termes: ferros de monedar o concretament pila i trossell, per designar respectivament l'encuny fix i el mòbil.

289. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 3 d'octubre, f. 262.

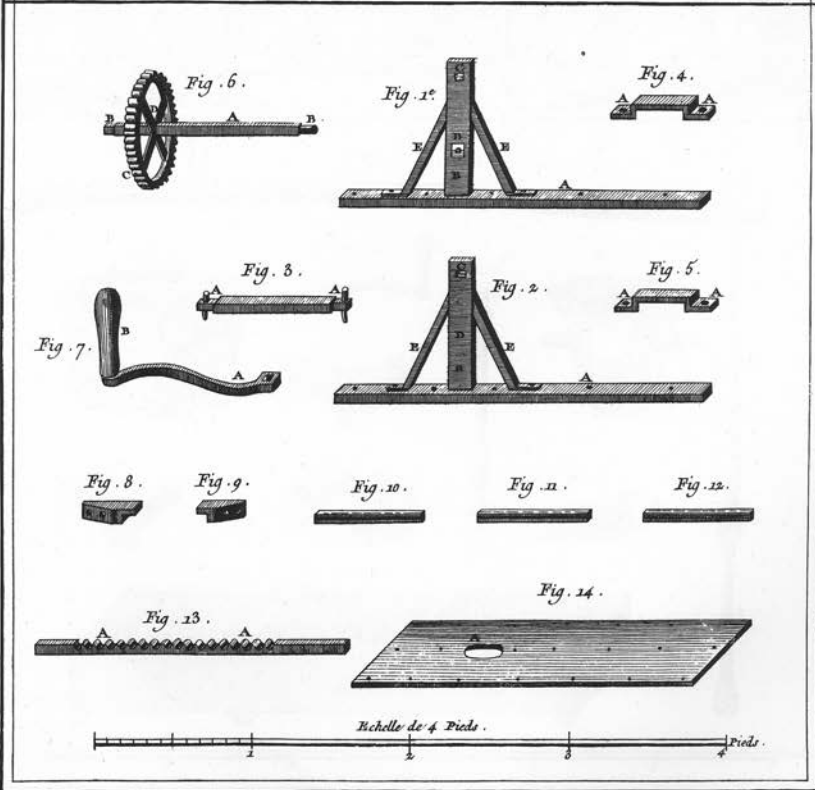
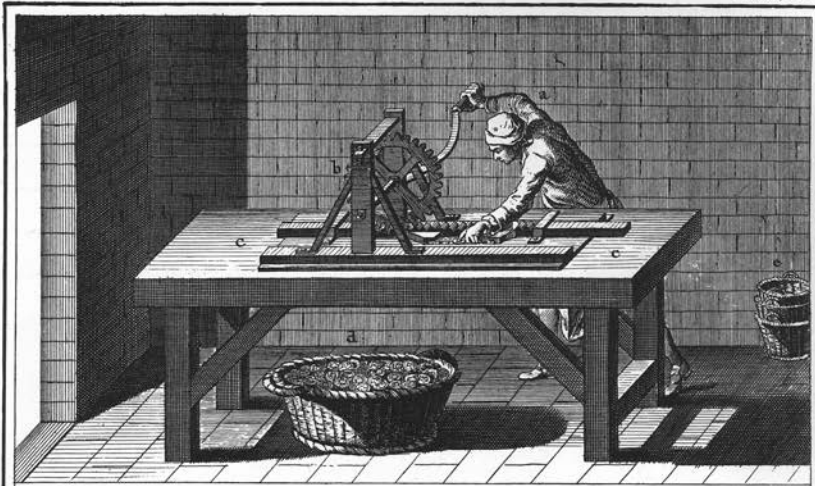
290. ACA, Mestre Racional, 1981.

291. SALAT, 1818, p.1-10 i 137-170.

292. SALAT, 1818, v. I, doc. I.

293. Com hem vist al paràgraf anterior, no sempre havia funcionat de la mateixa manera.

294. El Consell de Cent acordà, responent a una suplicació del mestre de la Seca Baltasar Ribà, que continuï portant la Seca de la mateixa manera que ho feia fins ara, que rebia la plata de la Taula, AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 18 març, 1652, f. 153.



Encolte Del.

Rosard Fecit.

Monnoyage, Machine pour la Marque sur tranche

Màquina d'acordonar les monedes. L'Encyclopédie, Diderot i D'Alembert.

despeses que generava el funcionament i manteniment de la Seca i la seva infraestructura.²⁹⁵

La Taula Assegurada de Canvi i de Comuns Dipòsits de Barcelona, coneguda habitualment com a Taula de canvi, va ser creada pel municipi l'any 1401, i es convertí, en el primer banc públic d'Europa; la seva activitat perdurà fins a l'any 1867. Tenia la funció de rebre i custodiar dipòsits i centralitzava els pagaments i ingressos de la ciutat. Entre els diferents departaments, hi havia el de dipòsit i compra de metalls, al front del qual hi havia un argenter.²⁹⁶ En aquesta oficina, els canviadors, mercaders, argenters o particulars hi venien objectes de metalls preciosos a canvi de diners de circulació oficial. D'aquesta manera; hi anaven a parar riells, monedes fora de circulació, estrangeres o pròpies, obres manufacturades, freqüentment parts d'una peça i objectes trencats, vells i abonyegats.²⁹⁷

Després de l'obtenció del metall, es procedia a la fabricació de la moneda; el procediment emprat podia diferir segons la tecnologia de cada època. L'encunyació a martell era el sistema tradicional emprat per batre moneda: s'iniciava després del decret d'emissió i estava estructurada en diferents actuacions consecutives obrades en l'espai de la monederia que li pertocava. Resumidament, consistia a fondre el metall preparat segons l'aliatge determinat oficialment. La pasta de metall resultant es dipositava en uns motlles anomenats *pedres rielleres*; una vegada refredat i extret del motlle s'obtenien unes barres de metall anomenades riells que seguidament eren tallades pels obrers en peces rodones anomenades cospells. Els cospells es tractaven amb substàncies químiques per netejar l'ennegriment que els havia produït el procés, aquesta fase s'anomenava *emblanquició*. Després es passava a l'acte de l'encunyació pròpiament dita i els moneders empremtaven els encunys, gravats prèviament pels gravadors, també anomenats talladors d'encunys. El disc o cospell es posava entre l'encuny fix, que portava incorporada la matriu amb la traça d'una de les cares de la futura moneda, i l'encuny mòbil, que era com un martell a l'extrem del qual s'havia fixat l'encuny amb la matriu corresponent a l'altra cara de la moneda. Seguidament es donava un o diversos cops i d'aquesta manera el cospell quedava gravat per ambdues cares i se'n reproduïen les monedes, tenint en compte que els encunys es desgastaven o trancaven i aleshores s'havien de substituir.

En la documentació podem trobar esmentats els encunys amb diferents denomi-

295. A tall d'exemple, podem citar la compra de la casa de Jerònima Fàbregas, en la qual s'especifica que els diners han estat dipositats a la Taula de Canvi (AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 setembre, f. 241 v i 243), però en les sèries consultades els exemples són constants.

296. El 10 d'abril de 1652, constava com argenter de la Taula de Canvi, Antoni Soler. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 10 d'abril de 1652, f. 181 i 181v.

297. Entre els diferents llibres que enregistraven l'activitat de la Taula de Canvi, es poden trobar dins el fons de Consell de Cent *llibres de la Taula de Canvi*, uns volums anomenats llibres de joies, en els quals han quedat enregistrats els dipòsits efectuats a la taula en joies o en moneda que no eren de curs legal, antigues o estrangeres.

nacions, com ferros o ferros de monedar; també amb els termes de pila i trossell, per diferenciar entre l'encuny fix i el mòbil. Els encunys havien d'estar ben custodiats en unes caixes sota pany i clau i en un espai considerat segur, amb la finalitat d'evitar falsificacions.

La fase de la confecció dels encunys consistia a gravar, sobre metalls de gran duresa el negatiu del disseny que posteriorment seria estampat al cospell. Aquesta operació s'obrava a la casa del gravador. En les obres d'ampliació de la Seca de l'any 1642, es construï un nou espai amb aquesta funció.²⁹⁸

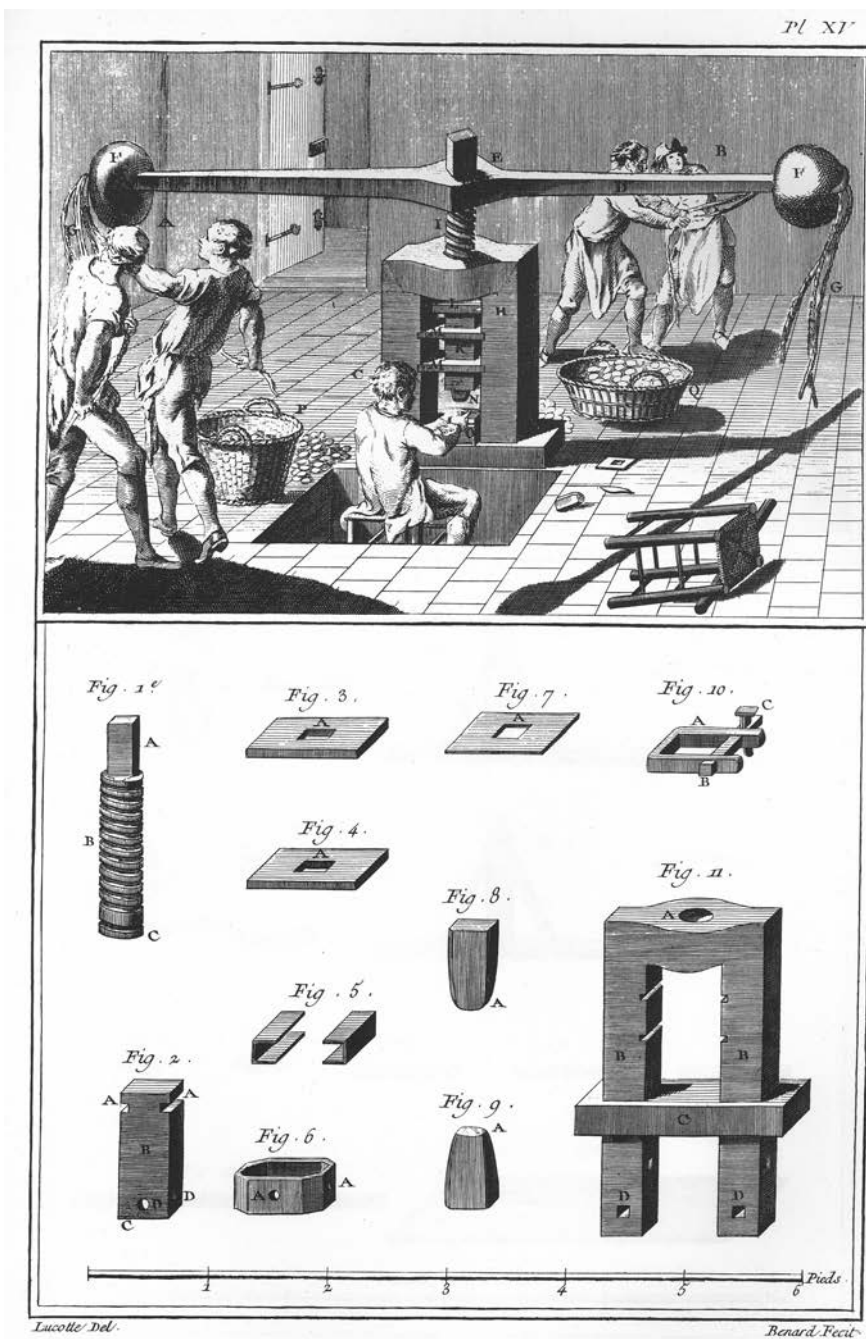
Aquest va ser el sistema emprat a la Seca fins a l'any 1610, però des d'aquesta data es devia compatibilitzar amb un molinet també anomenat enginy, possiblement manual, primer pas en el procés de mecanització de la Seca, i el personal es va començar a introduir en la utilització de les noves tecnologies. El molinets o molins eren màquines que tenien la funció de fabricar moneda i els primers prototipus que van funcionar daten del segle XVI. La seva implantació es considerà útil perquè les monedes fetes a través d'aquesta tècnica es distingien fàcilment i, per tant, permetia advertir les possibles falsificacions i diferenciar-se de les produccions locals.²⁹⁹ L'adquisició més important de màquines es produí com a conseqüència de la Guerra dels Segadors. A partir d'aquest moment, una part del procés es mecanitzà, emprant els molins moneaders, els quals dependent de la força que els impulsava podien ser manuals, hidràulics o de força de sang. Segons la funció, hi havia els que estiraven els riells i altres que aplicaven l'empremta de la gravació de la moneda.

Per passar d'una fase a la següent, el metall cada vegada havia de ser escalfat a altes temperatures i seguidament deixar-lo refredar lentament a fi d'aconseguir una major ductilitat. Com en el procediment a martell, també s'havia de recuperar el color del metall a través d'un tractament químic, l'anomenat emblanquiment. En aquest punt del procés, ja es podia passar a l'encunyació feta amb molins. Les làmines de metall es feien passar entre uns corrons o cilindres que portaven incorporada l'empremta de les matrius que podien variar en nombre. Es començà amb dos i després es passà a quatre encunys. En aquest cas es marcava no per mitjà d'un cop, com en l'encunyació a martell, sinó per pressió. Les monedes es retallaven de la planxa de metall amb un altre aparell i seguidament es llimaven i se'n verificava la correcció. Tot el procés estava molt controlat a través de la realització de l'assaig dels metalls i el seguiment del pes.

Al segle XVIII es començà a emprar l'encunyació amb una màquina anomenada volant, activada, segons la mida, per una o diverses persones i posteriorment amb

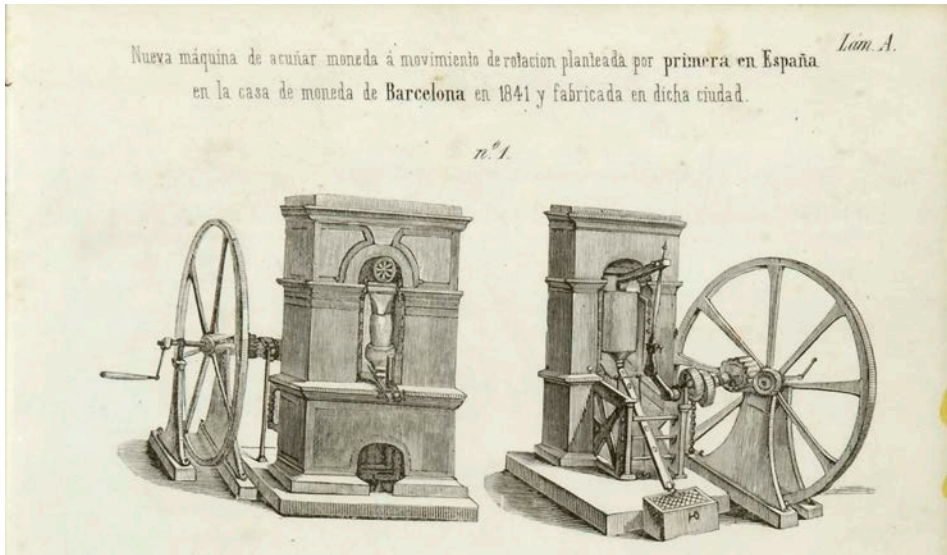
298. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-152, 1642, 17 desembre, f. 15v: El Consell de Cent i la Setzena de la Seca deliberen el pagament al mestre de cases Pere Pau Ferrer, de quaranta lliures en concepte del preu de la rajola, calç, guix i mà d'obra per fer una habitació a l'espai nou de la Seca on treballarà el gravador i d'altres feines que ha fet per dita Seca.

299. CRUSAFONT, 1989, p. 206.



Monnoyage, Balancier.

Màquina d'encunyar anomenada volant. *L'Encyclopédie*, Diderot i D'Alembert.



Gravat del *Tratado de monedas* de F. Paradaltas, el qual mostra una premsa d'encunyar de la Seca de Barcelona. Biblioteca de Catalunya

premses que empraren l'energia del vapor. Va ser dissenyada a principis dels segle XVII per Briot i perfeccionada successivament per Warin, Genbembre, Droz, Moreau i Thonelier. El sistema recuperava la forma d'encunyació a martell però mecanitzat. També s'empraven màquines per acordonar, és a dir, que gravaven els laterals de la moneda. Posteriorment la mateixa màquina que gravava l'empremta també marcava els laterals. Els processos que feia l'home van ser substituïts per les màquines, des de la manxa per avivar el foc de la foneria dels metalls, que és la primera operació de transformació, fins l'encunyació de la moneda.³⁰⁰ Això aconseguia avantatges econòmics, de qualitat i quantitat en el producte final.

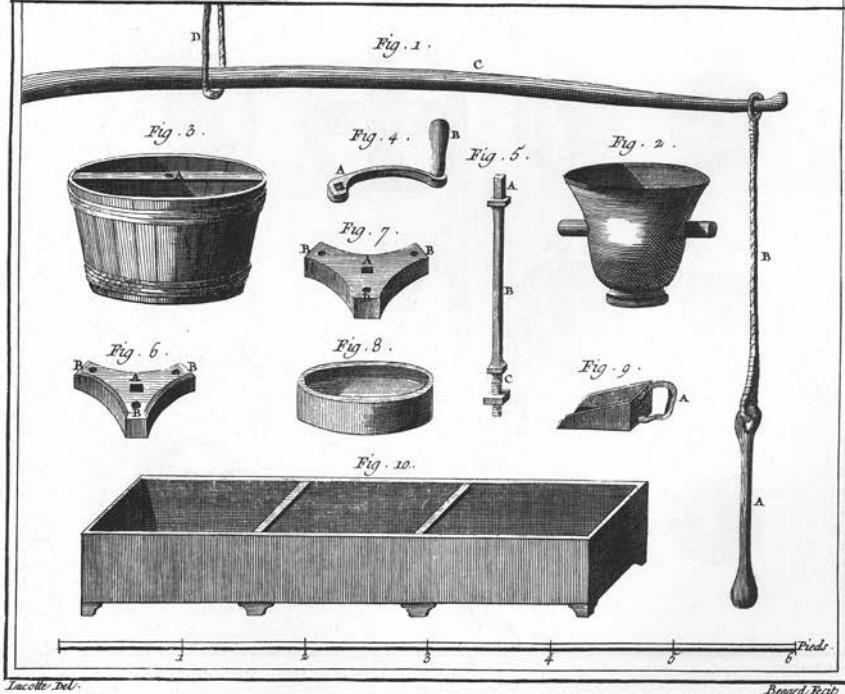
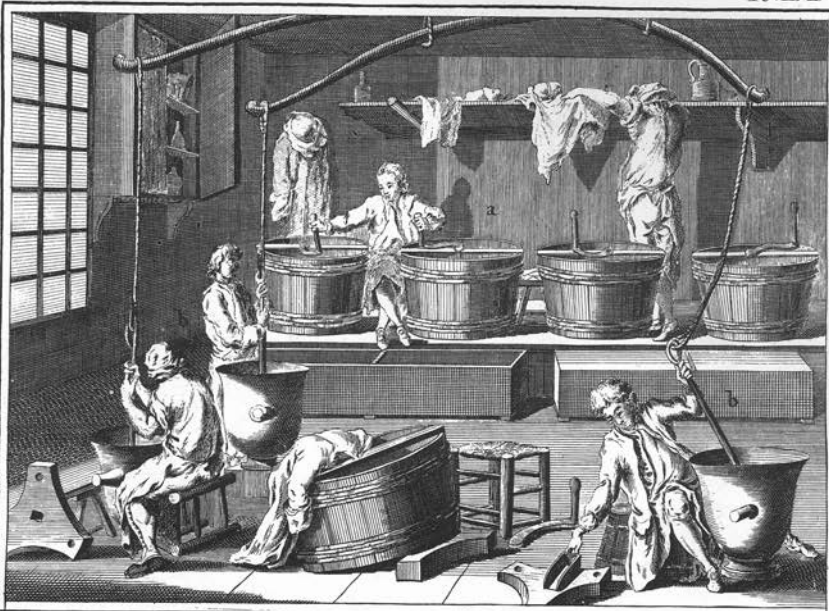
Francesc Paraldaltas,³⁰¹ el 1840, desenvolupà un model de premsa molt millorada per a la casa de la moneda de Barcelona. A partir dels dibuixos i plànols, va ser muntat als tallers barcelonins Valentí Esparó sota la direcció d'Eduard Fossey. S'ha de ressaltar el fet d'introduir aquesta màquina a la casa de la moneda de Barcelona, perquè va ser la primera amb aquest sistema de l'Estat espanyol.

Un altre avenç del segle XIX afectà l'actuació de l'afinament. Tradicionalment l'or s'afinava amb la copel·la o gresol i àcid nítric. La copel·la es pot descriure com un vas de boca ampla elaborat amb un material refractari a efecte de resistir temperatures altes amb l'objectiu de fondre els metalls i l'afinament de l'argent també es feia amb la copel·la. Antigament, les copel·les s'empraven per determinar la puresa dels metalls:

300. PARADALTAS, 1847.

301. CRUSAFONT i BALAGUER, 2002.

Pl. XVII.



Monnoyage, Lavures.

Fase del rentat i secat de les monedes dins el procés de fabricació. *L'Encyclopédie*, Diderot i D'Alembert.

introduint les copel·les amb l'aliatge al forn i a través d'un procés d'oxidació, el metall noble restava a la copel·la. Aquest mètode evolucionà i s'emprà industrialment en els anomenats fornets de copel·lació o copel·la. La base del fornèt estava construïda amb dues capes, la inferior de grava i a sobre fosfat de calç extret d'ossos calcinats, materials que posteriorment van ser canviats per argila. L'avenç va venir representat per la substitució de l'àcid nítric per l'àcid sulfúric.³⁰²

Encara que la tecnologia evolucionà, no ho féu així el ritual de control del procés que continuava meticulosament seguit pel mestre de la Seca, l'assajador, els guardes, l'escrivà i un notari.

Totes les actuacions de la fabricació monetària quedaven enregistrades en els llibres de la Seca. En les esmentades ordinacions de l'any 1285 es va recollir en l'apartat on descriu les funcions de l'escrivà reial: «E deu tenir .viiij. libres. Ço és libre de fondies, libre en que scriba tot l'argent e l'or que l'Maestre comprara. E libre de alleyar, de fondició, e libre de obres, e libre de monedes, e libre de emblanquidor, e libre de deliurances, e libre de despeses, e de salaris».³⁰³ Al segle XIV, s'hi afegeix el *llibre de compres*, on s'noten les entrades d'or i argent i el format que presenta: rajoles, riells, peces obrades, monedes...; el *llibre d'aliatges* i el *llibre de la fundició*, on es va deixar constància de la quantitat de metall que entrava a la *casa de la fusina*; el *llibre d'obres*, on s'hi va registrar el metall lliurat, habitualment amb riells; el *llibre d'emblanquidors* on s'annotava la quantitat i el pes del metall que entrava i el que sortia a efectes de calcular la pèrdua que es produïa en aquesta fase química de neteja dels cospells; el *llibre de despeses*, llibre estructurat en diferents parts segons el tipus de despesa, carbó, despeses generals, i finalment el llibre de salaris i sous.

El mestre de la Seca havia de rendir comptes al mestre racional. Aquest era un càrrec resultat de la delegació règia i entre les seves funcions hi havia la supervisió i el control dels llibres d'administració de la Seca. Els primers testimonis de delegació règia de la comptabilitat de les finances reials daten del segle XIII, però no es tractava d'una organització ben definida. En realitat consistia en una situació de coexistència de la revisió personal del rei en els comptes i de la delegació puntual pel mestre racional.

El càrrec de mestre racional i la seva corresponent organització col·legiada neix a Sicília i aquesta institució va ser adoptada pels reis de la Corona catalanoaragonesa de manera intermitent fins que, des de l'any 1293, es mantingué de forma continuada. La primera ordenança vers les funcions del mestre racional data del 1339, però no serà fins les *Ordinacions fetes per lo molt alt senyor en Pere terç rei d'Aragó sobre lo regiment de tot los officials de la sua cort*, de l'any 1344, basades en les *Leges Palatinae de Mallorca*, quan s'organitzà i es consolidà l'ofici de mestre racional, eix central de l'organització financera i econòmica de la Corona. La seva funció consistia

302. PARADALTAS, 1847.

303. BOTET, 1976, v. III, p. 270.

en la recepció i definició dels comptes, la seva acceptació des del punt de vista jurídic i comptable i la corresponent liquidació.

Sota la seva supervisió van quedar sotmesos els alts oficials en matèria econòmica i tots aquell que haguessin fet alguna operació econòmica en nom del rei; així, doncs, el mestre de la moneda estava sota la seva fiscalització

5.3. LA CASA DE LA MONEDA I ELS ARGENTERS

Per la funció i els materials que manipulaven, la major part dels empleats de la Seca, en major o menor mesura segons la funció que desenvolupaven, tenien coneixement de l'art dels metalls. En la documentació, a vegades s'esmenta que el mestre de la Casa de la Moneda és argenter, com també els assajadors, alguns guardes i l'entallador o gravador d'encunyats...,³⁰⁴ com per exemple Berenguer Ramon, argenter, tallador i assajador, Mino de la Seca³⁰⁵ i el seu fill Joan de la Seca.³⁰⁶

La presència dels argenters no es limita a l'època medieval, sinó que es mantingué en el decurs dels segles fins al seu tancament; per exemple, trobem vinculats al batiment de pacífics de l'any 1465 els argenters Berenguer Palau, en qualitat de guarda, i Bartomeu Motet, el qual feia les tasques de fonedor de la seca.³⁰⁷ L'any 1718 es cita els argenters Josep Ros, *Maestro Mayor de fundicion i tesorero*, Josep Arnó i Josep Ramis, *maestros plateros*, Joan Mas i Josep Corts, *maestros plateros y capataces de los monederos*, Joan Pablo Verdaguer i Francesc Tramullas, guardes i *maestros plateros*, Francesc Roig, *maestro platero y Maestro de la balança y contador* i Francesc Via, *maestro platero i Ilustrador*.³⁰⁸ Al segle XIX s'esmenta el *platero menor*.³⁰⁹

A través dels llibres de la Seca, concretament llibre de compres, podem conèixer el nom d'altres argenters, els quals, encara que no hi estaven vinculats directament, es relacionaven com a venedors d'or i argent a la Seca; aquest era el cas d'en Francesc Costa de Caldes³¹⁰ i d'en Joan Robert.³¹¹

304. Xavier Callicó, en la conferència oferta el 28 d'abril de 1969 al Círculo de Joyeros de Barcelona, posà en relleu l'estreta relació existent entre la joieria i la fabricació monetària. Entre altres exemples, cita que, durant la Guerra de la Independència, a la ciutat de Girona, eren els argenters ell qui fabricaven la moneda de plata: CALLICÓ, 1969, p. 4.

305. ACA, Mestre Racional, 1965, Dates oficial de la Moneda, f. 1

306. DALMASES, 1992, p. 133-134.

307. ACA, Mestre Racional, 1992, 17 de maig, 1465, f. Or/v tanscrit en el present llibre.

308. BC, Arx. 791- 792, 1718, Casa de la Moneda. BC.

309. Del temps que funcionà una fàbrica de moneda a Reus, es conserva un *Libro de Oficios*, d'entre els anys 1809 i 1811. Llibre conservat a la BC pendent de referència definitiva.

310. ACA, Mestre Racional, 1982, 4 de gener, 1408, f. 14.

311. ACA, Mestre Racional, 1981, 15 de juliol de 1410, f. 57.

Alguns dels argenters que hi van intervenir eren de notable reputació professional, com per exemple l'argenter documentat al segle XVIII, Joan Matons.³¹²

A la Taula de Canvi de Barcelona, el 10 d'abril de 1552, constava com a argenter Antoni Soler³¹³.

Els argenters esmentats només són un exemple de molts dels noms d'artífexs d'aquest gremi, que d'una manera o d'una han estat relacionats amb la Seca en el decurs de la llarga trajectòria de la Casa de la Moneda de Barcelona, i que palesen el seu pes específic en l'art de fer les monedes.

312. BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda, f. 9. BOADA, 2007, p. 50-56; CRUSAFONT, 2006.

313. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161.

6. Annex

ELS MESTRES QUE VAN INTERVENIR EN LA REMODELACIÓ DE LA CASA DE LA MONEDA DEL SEGLE XVII

Els mestres de cases

Entre els mestres de cases que consten documentats en les diferents intervencions que es van fer a la Seca, es poden diferenciar dues categories: el mestre de cases oficial de la ciutat i els mestres de cases que no tenien un càrrec oficial. El mestre de cases de la ciutat era un càrrec oficial creat pel Consell de Cent, com molts altres oficis que estaven al servei de la ciutat, i tenia caràcter vitalici. La seva responsabilitat era la supervisió de les obres de la ciutat i la supervisió o intervenció en les obres oficials, així com el manteniment dels edificis públics i vetllar pel compliment de les ordenances urbanístiques. Essencialment, el mestre de cases de la ciutat s'ocupava d'obres menors, és a dir, petites reparacions, per les quals cobrava el valor dels jornals i el cost dels materials. Tanmateix eren de la seva responsabilitat les visures, informes, els dictàmens i les relacions que el Consell li encomanava, així com feines de caire més administratiu com confeccionar tabes, plec de condicions, si calia acompanyats de dibuixos i plànols, que s'inclouïen en les obres d'una certa envergadura i que portaven a terme altres mestres després d'haver-les aconseguides a través de la subhasta o concurs públic i en les quals podien participar tots els mestres de la ciutat, fins i tot l'oficial de la ciutat.

Les intervencions fetes a la Seca poden servir d'exemple de la tasca i de les funcions d'aquest mestre oficial, encara que, dels cinc que ho foren durant el període estudiat, només restà recollit Pere Pau Ferrer, mestre de cases de la ciutat des de 1653 fins a 1681. Cal assenyalar que, durant el període més actiu de les obres que generà l'ampliació de la Seca, el mestre oficial aleshores era Pere Donadeu, el qual assumí el càrrec des de 1606 fins a 1653.

Els altres mestres de cases també podien participar en obres oficials a través del concurs o la subhasta pública. En la documentació consten diferents mestres que van accedir a treballar a les obres de la Seca per aquesta via. Fou el cas de Joan Boxó, Francesc Espigó, Jaume Faneca, Jeroni Gallart, Antoni Joan Mas, Francesc Pons i Miquel i Benet Rossell.

RELACIÓ DE LES OBRES DOCUMENTADES DELS MESTRES DE CASES QUE VAN INTERVENIR EN LA SECA

ARNAUDIES, Jaume, mestre de cases (1640- 1707)³¹⁴

Jaume Arnaudies pertanyia a una nissaga de mestres de cases. Apareix documentat a les obres fetes a la Seca entre els anys 1640 i 1647. Si parem atenció a les dates extremes que s'hi atribueixen al seu període d'activitat, des de 1640 fins a 1707, caldria plantejar-nos que molt possiblement es tracta de dos mestres, segurament pare i fill.

1640 Assentament d'un torn i un molinet a la Casa de la Seca.

1643 Intervenció a les obres de la Casa de la ciutat i a les del Pas de Sant Jaume.

1645 Intervenció en les obres de la Casa de la Seca.

1646 Visura a les fonts de nostra Senyora del Coll, d'en Falcó, d'en Gòmis.

1647 Visura i obres a la Seca.

Des d'aquesta data fins al 1671 no trobem cap obra documentada d'aquest mestre. Des de 1671 a 1707 es tornen a trobar notícies d'un mestre amb aquest nom. L'abast dels anys en actiu, seixanta-set, és molt per a una única persona i el lapse de vint-i-quatre anys en què se li perd el rastre porta a plantejar que podria tractar-se de dos mestres de cases d'homònima denominació.

BOXÓ, Joan, mestre de cases (1644- 1666)³¹⁵

1644 Font de Pedralbes, fermança de Morató i de Faneca, continuador de l'obra per mort d'aquells.

314. AHCB, Manual, 1639-1641, Consell de Cent XIII-55, 1640, 24 setembre, f. 195, citat per PERELLÓ, 1996, p. 323, nota 1003; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 20 desembre, f. 31 v i 32; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 5 gener de 1646, f. 31 i 31v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 23 juliol, f. 222; AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55, 1646, 24 de juliol, f. 351 i 351v; Citat per PERELLÓ. 1996, p. 324, nota 1007; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 27 gener, f. 61v i 62; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 27 de gener, f. 62; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 15 de gener, f. 88v. Les obres de la Seca dels anys 1640, 1643, 1645 i 1646 són citades per PERELLÓ, 1996, p. 456.

315. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 5 gener de 1646, f. 31 i 31v; AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-56, 1646, 24 juliol, f. 351 i 351v. PERELLÓ, 1996, p. 456.

- 1646** Visures juntament amb els també mestres de cases Francesc Socies, Miquel Rossell i Jaume Arnaudies a les obres de la Seca amb informe negatiu.
- 1666** Fonts, canonada nova, des de la caseta de les fonts fins a la ciutat; informa de l'obra feta pel mestre Mauri.

ESPIGÓ, Francesc, mestre de cases, (1639- 1645)³¹⁶

- 1639** Intervenció a la muralla del portal de Tallers. Visures.
- 1645** Intervenció a la muralla del portal de Tallers; visura a les cases de Jerònima Fàbregas.

FANECA, Jaume, mestre de cases (1607- 1645)³¹⁷

- 1607** Aporta pedra a les obres de la Generalitat.
- 1635** Obra a la placeta del carrer del Regomir.
- 1638** Obres al moll.
- 1644** Assentament d'uns molinets a la Seca; mestre proposat per treure un vaixell del fons del port; font de Pedralbes.
- 1645** Obres al moll; és nomenat sobreestant de les obres del moll.

FERRER, Pere Pau, mestre de cases de la ciutat (1653-1680)³¹⁸

Reparant en les dates extremes del període d'activitat documentat d'aquest mestre, de 1619 a 1675, caldria ressaltar la seva dilatada carrera professional.

- 1619** Palau de la Generalitat; adobs a la teulada i reparació dels sortidors del terraplè.
- 1625** Reparacions a la casa del guarda del portal de Sant Antoni.
- 1642** Intervencions a la casa de la Seca, visures i obres d'ampliació.
- 1645** Visura de la muralla. Intervencions a la Casa de la Seca, visures i obres d'ampliació juntament amb Nicolau Xartell, mestre de cases, i Francesc Aymerich, Llorenç Pasqual, fusters, tots ciutadans de Barcelona i anomenats experts: Pere Pau Ferrer i Francesc Aymerich per part dels consellers de la ciutat i Nicolau

316. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, juliol, f. 206; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II - 155, 1646, 15 de febrer, f. 64 i 64v. PERELLÓ, 1996, p. 462.

317. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 11 de novembre f. 383. Les altres dades que no corresponen a la Seca són extretes de PERELLÓ, 1996, p. 462.

318. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 2 juny, f. 134; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 22 octubre, f. 244; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-152, 1642, 17 desembre, f. 15v; AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-56, 1645, 7 abril, f. 123 i 123v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 15 febrer, f. 64 i 64v. TRIADÓ I TUR 1984, Vol. p. 19.

Xartells i Llorenç Pasqual per part del propietari de la casa del carrer Flassaders que es visura.

- 1646** Supervisió de les obres que està fent a la Seca Francesc Espigó.
- 1647** Diferents intervencions a la sala del Consell de Cent consistents en la construcció de dues finestres noves de pedra picada.
- 1649** Muralla de les Drassanes o del Mar.
- 1650** Diferents adobs a les clavegueres de la ciutat.
- 1653** Nomenat mestre de cases de la ciutat succeint Pere Donadeu.
- 1655** Casa de la Convalescència (primera traça); realitzada pels mestres Pere Pau Ferrer, Jaume Mauri i Pere Vidal, i pels mestres fusters Francesc Puig, Joan Mans i Francesc Aldabó; Drassana, obres a l'interior; com a mestre de la ciutat: visures per a l'obreria i manteniment del clavegueram.
- 1658** Va actuar com a fermança del mestre Joan Termes que treballà en l'obra de les muralles de la Drassana; permís d'obreria per construir un balcó al seu domicili del carrer Comtal.
- 1659** Visura a les fonts de la ciutat. Actua com a fermança del mestre Jaume Mauri, que intervingué a l'obra de les fonts.
- 1662** Visura a les obres dels corrals de la ciutat.
- 1665** Participà en els preparatius de Barcelona per a la festa del Corpus; obres dins la catedral a causa de les celebracions funeràries de Felip V.
- 1666** Casa de la Seca; informe sobre l'estat de les clavegueres; estimació del valor d'unes cases a la plaça Sant Jaume per ampliar la Casa de la ciutat.
- 1667** Actua com a sobreintendent de l'obra del moll.
- 1668** Casa de la ciutat, hort dels tarongers o escales del pati.
- 1670** Relació de les necessitats del moll; nous pallols a la Llotja; intervencions al clavegueram, la muralla per la part del portal de Jonqueres i la duana.
- 1671** Intervencions a Montjuïc, seguint el projecte de l'enginyer Tossi.
- 1672** Intervencions a la Duana i a la piràmide de Santa Eulàlia del Pedró; constància que és prohoms de la Confraria de Mestres de Cases i Molers de la ciutat.
- 1673** Intervenció en l'obelisc o piràmide de Santa Eulàlia; aporta marbres; a l'escorxador; visura les necessitats a la Casa de la Misericòrdia; fermança a l'Aula d'Anatomies.
- 1674** Revisió dels comptes de les despeses de l'obra de l'obelisc de Santa Eulàlia.
- 1675** Trasllat de la llanterna del moll; nomenament com a porter del Clavari.

GALLART, Jeroni, mestre de cases (1640)³¹⁹

1640 Obres a la Seca amb el també mestre de cases Jaume Arnaudies.

MAS, Antoni Joan, mestre de cases (1647)³²⁰

1647 Primera paga, juntament amb Miquel Rossell i Jaume Arnaudies, en concepte de les obres a la Seca.

PONS, Francesc, mestre de cases, (1645)³²¹

1645 Valoració de les cases de Jerònima Fàbregas per ampliar la Seca, juntament amb Francesc Espigó.

ROSSELL, Benet, mestre de cases (1645)³²²

1646 Obres a la Seca juntament amb Jaume Arnaudies i Francesc Valls

ROSSELL, Miquel, mestre de cases (1646- 1672)³²³

La documentació observa una llacuna de dinou anys entre la notícia de 1647 i la de 1666, per tant amb aquest mestre també podríem plantejar-nos si es tracte d'un de sol o de dos d'homònima denominació.

1646 Juntament amb Francesc Socies, Miquel Rossell, Joan Boxó i Jaume Arnaudies informe negatiu de les obres de la Seca. Nova visura i informe de les obres a la Seca.

1647 Visura d'obres a la Seca juntament amb Jaume Arnaudies i Francesc Valls. Pagament de la primera paga de les obres a la Seca juntament amb Jaume Arnaudies i Antoni Joan Mas.

1666 Canonada nova des de la caseta de les aigües fins a la ciutat.

1669 Canonada nova des de la caseta de les aigües fins a la ciutat. Informe positiu de l'obra d'Artigas i Arnaudies.

319. AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55,1640, 24 de setembre, f. 195; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 20 desembre, f. 31v. i 32. PERELLÓ, 1996, p. 462.

320. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 15 febrer, f. 88v.

321. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, juliol, f. 206. Citat per PERELLÓ, 1996, p. 472.

322. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 23 juliol, f. 222. Citat per PERELLÓ, 1996, p. 475.

323. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 5 gener de 1646, f. 31 i 31v; AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-56, 1646, 24 juliol de 1646, f. 351 i 351v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 27 de gener, f. 62; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 15 febrer, f. 88v. Les notícies a partir de 1666 són citades per PERELLÓ, 1996, p. 475.

1672 Montjuïc, obres de fortificació segons projecte de Tossi.

SOCIES, Francesc, mestre de cases i mestre de les fonts de la ciutat de Barcelona (1615- 1653).³²⁴

Francesc Socies apareix documentat per primera vegada com a mestre de cases el 1615, però l'activitat més destacada va ser la de mestre de les fonts oficial de la ciutat el 1621.

Relació de les obres com a mestre de cases:

1615 Obres a la Duana.

1621 Visura a la torre del cap del riu Llobregat.

1625 Intervencions a la Duana en els pedrissos de la plaça del Blat.

1626 Intervenció a les clavegueres de la Duana.

1629 Intervenció en uns molins.

1938 Obres a l'Hospital de la Santa Creu.

1646 Com a mestre de cases, fou reclamat juntament amb els també mestre, Miquel Rossell, Joan Boxó i Jaume Arnaudies per a fer una visura a les obres de la Seca.

VALLS, Francesc, mestre de cases (1646- 1647)³²⁵

1646 Visura a les obres de la Seca juntament amb Jaume Arnaudies i Francesc Rossell.

1647 Visura a les obres de la Seca juntament amb Jaume Arnaudies i Francesc Rossell.

XARTELLS, Nicolau, mestre de cases (1645-1646)³²⁶

1645 Visura i valoració de la casa de Bassols al carrer dels Flassaders a càrrec de

324. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 5 gener, f. 31 i 31v; AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55, 1646, 24 de juliol, f. 351 i 351v.

325. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 23 juliol, f. 222; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 27 gener, f. 62.

326. AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-56, 1645, 7 abril, f. 123 i 123v. Citat per PERELLÓ, 1996, p. 475; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent XIII-55, 1646, 7 d'abril, f. 123 i 123v.

Pere Pau Ferrer, Nicolau Xartell, mestres de cases; Francesc Aymerich, Llorenç Pasqual, fusters, tots ciutadans de Barcelona i nomenats experts. Pere Pau Ferrer i Francesc Aymerich per part dels consellers de la ciutat i Nicolau Xartells i Llorenç Pasqual per part de Bassols, baster.

1646 Valoració de les obres que s'han de fer a la Seca.

ELS MESTRES FUSTERS, FERRERS I MANYANS VINCULATS A LES OBRES DE LA SECA

Els mestres fusters

En el sistema constructiu anterior a l'època industrial i a l'aparició de nous materials aplicats a la construcció, els mestres fusters intervenien tant en la part estructural com en la de complements i acabats de l'edifici. Però la construcció no era l'única activitat dels mestres fusters, també eren els proveïdors indispensables d'altres oficis, sense oblidar altres especialitzacions, com la de mestre d'aixa experts en la construcció de vaixells. A tall d'exemple, la Seca pot servir per il·lustrar el perfil de l'activitat d'un mestre fuster. Per una banda, el fuster intervenia en la remodelació arquitectònica de la Seca i, per l'altra, participava, en la construcció dels molinets fent visures, valoracions, manteniment i reparacions.

ALDABÓ, Joan, fuster (1642-1646)³²⁷

AYMERICH, Francesc, fuster (1640-1647)³²⁸

CORTÉS, Jeroni, fuster (1646)³²⁹

327. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 12 de febrer, f. 71v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, f. 303v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 8 de novembre f. 382; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, f. 291; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, f. 319v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, f. 319v i 320.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, fol 303v

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 8 de novembre fol 382

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, fol. 291

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, fol. 319v

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, fol. 319v i 320.

328. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150,16, 20 desembre, f. 31v i 32; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 234; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-152, 1642, 17 desembre, f. 15v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 10 setembre, f 304; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 8 novembre f. 382; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent XIII-55, 1646, 7 abril, f. 123 i 123v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 320; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 5 de febrer, f. 66v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-1 56, 1647, 3 d'octubre, f. 262. Perelló, 1996, p. 465, cita una intervenció a la Seca del 1645.

329. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 7 novembre, f. 324; AHCB, Deliberacions,

DARDER, Salvi, fuster (1641)³³⁰
 FORCADA, Jaume, fuster (1645)³³¹
 MIQUEL, Bartomeu, fuster, (1645)³³²
 PASQUAL, Llorenç, fuster (1646)³³³
 RATÉS, Pau, fuster (1646-1647)³³⁴
 ROCA, Llucià, fuster (1645)³³⁵
 SOLÀ, Onofre, fuster (1682)³³⁶

Els mestres ferrers

Els ferrers, com els fusters, eren un d'aquells oficis que segons el tipus de treball tenien doble funció: la d'obrar productes acabats o la de proveïdor i responsable del manteniment d'altres oficis. Els ferrers col·laboraren en les obres de l'edifici, però sobretot tingueren un paper destacat en la construcció i posada a punt dels molinets.

DIMAS, Marc, ferrer (1645)³³⁷
 MORTER, Agustí, ferrer (1646)³³⁸
 RAMON, Bernat, ferrer (1640-1646)³³⁹
 RAMON, Jaume, ferrer (1682)³⁴⁰
 VILAR, Miquel, ferrer (1646)³⁴¹

Consell de Cent II-155, 1646, 9 novembre, f. 325 i 325v.

330. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 de juny, f. 234.

331. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 juliol, f. 205.

332. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 juliol, f.05.

333. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent XIII-55, 1646, 7 abril, f. 123 i 123v.

334. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v i 320; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 320; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 7 novembre, f.324; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 5 de febrer, f. 66v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 3 d'octubre, f. 262.

335. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 7 novembre, f.324; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 9 novembre, f.25 i 325v.

336. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-191, 1682, 12 octubre, f. 338 i 338v.

337. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 setembre, f. 244; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v.

338. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 19 de gener, f. 44 i 44v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 19 de gener, f. 45v.

339. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 20 desembre, f. 32; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 11 gener, f. 49v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 6 març, f. 136; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 236v i 237; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v.

340. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-191, 1682, 12 octubre, f. 338 i 338v.

341. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 19 de gener, f. 44 i 44v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 19 de gener, f. 45 i 45v.

Els manyans

Els manyans eren els ajudants del fusters i dels ferrers encara que tenien destinat un tipus concret de feina.

ANTONI, manyà (1646)³⁴²

BADIA, Pere, manyà (1642-1644)³⁴³

FONTRODONA, Jaume, manyà (1645)³⁴⁴

GOGET, Gaspar, manyà (1644-1646)³⁴⁵

RIGÓ, Sebastià, manyà (1646-1682)³⁴⁶

CORATJER, Josep (1682)³⁴⁷

SECENTÍ, Joan, manyà (1640-1641)³⁴⁸

SENTI, Pere Pau, manyà (1642-1644)³⁴⁹

342. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v.

343. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 12 de febrer, f. 71v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 10 setembre, f. 304; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 8 de novembre f. 382.

344. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II - 154, 1645, 4 setembre, f. 244.

345. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 10 setembre, f. 303v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 8 novembre, f. 382; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II -155, 1646, 30 maig, f. 153v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v.

346. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 30 maig, f. 153v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 13 novembre, f. 328; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-191, 1682, 12 octubre, f. 338 i 338v.

347. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-191, 1682, 12 octubre, f. 338 i 338v.

348. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 11 gener, f. 49v; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 22 març, f. 149v i 150; AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 22 març, f. 150.

349. AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 22 març, f. 149v i 150.

7. Apèndix documental

En aquest apèndix documental s'han recollit fonts conservades en diferents arxius per tal de reunir els documents més significatius per apropar-nos a la història de la Casa de la moneda i a la seva organització i funcionament.

REFERENCIES DOCUMENTALS

Arxiu de la Corona d'Aragó

En el fons de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, fons del Mestre Racional, es conserven els llibres de la Seca amb la referència 2.058 i del 1.965 al 1.994. Es caracteritzen per ser llibres d'assentament comptable organitzats per enregistrar acuradament cada una de les parts del procés de producció monetària. Així trobem els llibres de: compra de metalls, despeses generals, d'obriers de la fundició, moneders, sortida de moneda... Per als segles posteriors també són una font de consulta necessària, ja que s'hi conserva documentació de la darrera etapa de la Seca.

Arxiu municipal d'història de la Ciutat

Durant el segle XVII va tenir lloc una transformació important a la Casa de la Moneda, tant en l'edifici com en la tecnologia; per aquest motiu, s'ha aprofundit en aquesta època, en la qual la Seca restava sota la responsabilitat del Consell de Cent, per la qual cosa la major part de la documentació consultada forma part dels registres del Consell de Cent conservats a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. S'han buidat de forma sistemàtica els cent tretze volums dels registres de Deliberacions del Consell de Cent que corresponen al període 1600 a 1714. El registre de Deliberacions

conté les deliberacions proposades per la conselleria i aprovades pel Consell de Cent. Inicialment van ser creades per enregistrar els acords presos i els pagaments autoritzats pel Consell. Trobem aquest aspecte econòmic barrejat entre altres tipus de decisions. L'escrivà va seguir un ordre cronològic però no és estricte, eventualment està alterat per la necessitat d'inserir informació annexa del Consell, o bé per la redacció posterior d'acords o pagaments. En ocasions, també hi ha adjuntades o copiades les súpliques institucionals i particulars presentades al Consell. Fins i tot s'anoten algunes crides i ordinacions que es consideraven essencials.

En relació amb la Seca, durant la guerra i el setge de la ciutat, segle XVII, per l'excepcionalitat de la situació, el Consell havia d'intervenir per resoldre els problemes que anaven sorgint, com per exemple el subministrament del carbó, de l'or, de l'argent, dels productes per blanquejar les monedes... En un estat de normalitat únicament haurien estat enregistrades en el llibre que pertoqués de la Seca i ara les trobem barrejades entre altres deliberacions.

Del Manual d'Escrivania, d'entre tot el volum d'informació que conté, s'han seleccionat les notícies que fan referència a la Seca: s'hi anotaven els pactes signats entre els mestres de cases i fusters contractats per a les obres de la Seca i la construcció dels molinets i el Consell, així com les tabes dels preus fets de les obres i construcció dels molinets de la Seca. Les deliberacions del Consell autoritzant o ordenant una determinada intervenció important a la Seca o la construcció d'un molinet tenien la seva corresponent taba que incorporava una relació de les condicions que havia de complir l'encàrrec. D'aquesta font s'han consultat trenta-vuit volums, que són els que inclouen la informació que va des de l'any 1600, vol. núm. 47, fins a l'any 1714, vol. núm. 85.

Les reiterades referències a la Taula de canvi, especialment durant el setge de Barcelona, han portat a consultar les fonts d'origen. Dins l'interès de totes les notícies cercades, cal destacar com especialment interessant per al tema que ens ocupa el vol. núm. 21, anys 1651-1652, i el vol. núm. 1652-1653 dels llibres de joies.

Les Rúbriques de Bruniquer no s'han pogut deixar de banda. Aquesta documentació no es conserva íntegrament, ja que una part va ser destruïda pels conflictes bèl·lics posteriors. En acabar el segle XVI, les autoritats municipals van considerar la necessitat de tenir recopilades de forma que fossin fàcilment consultades totes les disposicions i privilegis que constituïen els costums i drets de Barcelona. Així ens ho explica F. Carreras Candi al pròleg que va fer per a l'edició de les esmentades Rúbriques acordada per l'Ajuntament de Barcelona el 18 d'octubre de 1910 i que es portà a terme a l'any 1912. Aquesta recopilació la va fer, bàsicament, el notari Esteve Gilabert Bruniquer. Malgrat que aquest titulà el seu recull *Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*, ja des del seu temps foren conegudes com Rúbriques de Bruniquer.³⁵⁰

350. BRUNIQUER, 1915, pròleg de F. Carreras Candi, p. 5.

Una font que per la denominació creava expectatives eren els volums d'*Obreria* del municipi, els quals recullen la gestió administrativa portada a terme pels consellers, però no s'hi ha trobat informació sobre la Seca. Una altra font decebedora ha estat el Dietari del Consell Barceloní (1390-1839). En la resta de documentació municipal, en aquest estadi de la investigació, tampoc s'han localitzat més dades directes vers la història constructiva de la Seca.

Biblioteca de Catalunya

Una altra col·lecció documental sobre la Seca es troba conservada a la Biblioteca de Catalunya i és especialment important, pel que fa a l'edifici, la documentació conservada dels segles XVIII i XIX, encara que també s'hi poden trobar altres aspectes de l'encunyació de la moneda sempre interessants de conèixer per interpretar amb més cura totes les dades.

En relació amb la documentació gràfica, una font de notable interès: també es conserva un plànol del segle XIX a la Biblioteca de Catalunya.

Arxiu històric de protocols de Barcelona

L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona és una altra procedència de les fonts emprades que ajuda a ampliar les dades sobre la Seca

Arxiu administratiu de la ciutat de Barcelona

En aquest arxiu, es conserva un plànol i un expedient de plànols de 1902, el qual es correspon a la part de l'edifici que va ser annexionat a la Seca des de mitjan segle XVII.

NORMATIVA PALEOGRÀFICA

En les transcripcions s'ha intentat facilitar la lectura sense perdre la fidelitat al text. El criteri que s'ha seguit ha estat la normativa general de transcripcions de textos, però adaptada a l'especificitat de la sistemàtica de transcripcions dels textos catalans, les quals són:

- En la transcripció, s'ha respectat el text original, malgrat que sigui de grafia defectuosa.

- S’ha normalitzat l’ús de lletres minúscules, majúscules i en la puntuació, d’acord amb la normativa actual.
- En la transcripció de les quantitats es manté l’expressió amb lletres o xifres, tal com apareixen en el text. Les xifres romanes s’han expressat amb llurs punts diferenciadors de les lletres del text.
- S’han separat les paraules que en el text es presenten unides. Si bé es respecte l’original en els casos de contracció de preposició i article, sense fer us de l’apòstrof com requereix la normativa vigent.
- S’ha respectat l’ús de la Y amb valor consonàntic (*rayola*).
- No es regularitza l’ús de les lletres dobles ff a inici de dicció o de síl·laba.
- S’han adequat les abreviatures que indiquen pesos i monedes en funció de les quantitats expressades en el text.
- Els mots amb ortografia anòmala més exagerats s’acompanyaran de [*sic*]
- El signe de clau es farà servir per indicar la part del text que, per error del copista, cal que no consti en la correcta lectura del text, i que s’indiqui en la corresponent nota amb l’abreviatura *damn.* (*damnavit*)
- Les llacunes i els espais en blanc s’han indicat amb la forma: [...] i els mm. que hi manquen i l’abreviatura *lac.* (*lacuna*) si es dóna el cas.
- Es farà ús de *pro* per indicar: «en lloc de»; *interl.* (*interliniavit*); *corr.* per corregit.
- Quan s’han reproduït notícies donades a conèixer per altres autors, s’ha respectat la seva transcripció.

RELACIÓ DOCUMENTAL

Arxiu de la Corona d’Aragó

- ACA, Mestre Racional, 1965
- ACA, Mestre Racional, 1967
- ACA, Mestre Racional, 1971
- ACA, Mestre Racional. 1992
- ACA, Comandancia de Ingenieros. IV.

Arxiu històric de la ciutat de Barcelona

- AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150.
- AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151.
- AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-152.
- AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154.
 AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155.
 AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156.
 AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157.
 AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160.
 AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161.
 AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55.
 AHCB, Deliberacions, Consell de Cent XIII-56
 AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-21 (1651-1652).
 AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-22 (1652-1653).

Biblioteca de Catalunya

BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda
 BC, Arx. 791, 1718, Casa de la Moneda.
 BC, Arxiu 792, 1718, Casa de la Moneda.
 BC, Fons Renart, lligall XXVII.
 BC, Fons Renart, lligall XLV.I.

DOCUMENTS

Arxiu de la Corona d'Aragó

ACA, Mestre Racional, 1965

ACA, Mestre Racional, 1965, a *Missions de loguers d'alberch*, 1349, f. 27v.

La Seca paga a Jaume i Bartomeu Bonany, frares, pel lloguer dels seu alberg entre els anys 1336 i 1342.

ACA, Mestre Racional, 1965, a *Missions de loguers d'alberch*, 1349, f. 27v.

La Seca paga a Gilibert de Montornés pel lloguer del seu alberg entre els anys 1342 i 1349.

ACA, Mestre Racional, 1965, a *Missions de loguers d'alberch*, 1349, f. 27v.

La Seca paga a Gilibert de Montornés i a la seva muller pel lloguer del seu alberg entre 1343 i 1349.

ACA, Mestre Racional, 1965, a *Missions fetes per P. Vicens*, 1349.

Recull de les èpoques de pagament pel lloguer dels albergs ja citats.

ACA, Mestre Racional, 1967

ACA, Mestre Racional, 1967, Despeses generals, 1349, 1 de juny, f. 18v.

La Seca fa un pagament a Pol Moragues, fuster, per les obres que havia fet a l'alberg que havia estat d'en Malla.

ACA, Mestre Racional, 1967, Àpoques, 19 d'octubre de 1349, f. 51v.

Àpoca de pagament de la Seca, per un preu de deu-mil sous, per la compra ordenada pel rei de l'alberg d'Andreu Malla per convertir-lo en casa de moneda perpetua.

ACA, Mestre Racional, 1967, Àpoques, 1350, novembre, f. 55v.

Àpoca de pagament de la Seca pel lloguer de l'alberg de Guillemona entre els anys 1349 i 1350.

ACA, Mestre Racional, 1967, Àpoques, 1350, novembre, f. 55v.

Àpoca de pagament de la Seca pel lloguer de l'alberg de Guillemona, al seu marit, procurador de la dona, per a l'any 1350.

ACA, Mestre Racional, 1971

ACA, Mestre Racional, 1971, Messios fet per la moneda, 1353, f. 9v.

La Seca paga a Bartomeu, procurador, pel lloguer del seu alberg en temps passat.

ACA, Mestre Racional, 1971, Messios fet per la moneda de juny 1353 a febrer 1354.

Despeses en concepte de matalassos, màrfegues, palla, llençols d'estopa per al llit de la cambra de la moneda.

ACA, Mestre Racional, 1992

ACA, Mestre Racional, 1992, 1465, 17 de maig, f. 0r/v.

Acta testimonial del compliment de la carta edictal i de manament del rei segellada a la vila de Torroella de Mongrí l'any 1465 i tramesa al mestre de la Seca de Barcelona. En Rafel Moliner, mestre de la Seca reial de Barcelona, rep encàrrec del rei, per mitjà de l'esmentada carta edictal i de manament, de batre moneda de llei de vint quirats amb la forma i efigie indicada en la carta, i en fes la quantitat de seixanta-vuit peces. Per complir el manament del rei es convoquen a la Casa de la Seca de Barcelona Francí Desvall, mestre racional de la cort del rei, Pere Bancells, lloctinent del mestre racional, Joan Oliver, mercader i Berenguer Palau, argenter, ambdós guardes reials de la Seca, i Pere Pasqual, notari escrivà de la balança de la Seca. Davant d'aquests personatges presents com a testimonis de l'acte, l'or es manipulat en els diferents processos, pels quals passa fins a ser convertits en riell d'or de vint quirats per l'argenter Berenguer de

Palau i per Bartomeu Moter, argenter i fonedor de la Seca. Els guardes de la Seca verifiquen i testimonien davant el mestre racional que es compleixin els requisits necessaris conforme ordena el manament reial i seguidament es parteix i guarda la caixa de la toca dels florins d'Aragó de la Seca de Barcelona. De tots aquests processos es redacta l'acta corresponent per Pere Balcells, lloctinent del mestre racional, per tenir-ne constància, en eterna memòria, en els llibres del mestre racional i P. Pasqual, escrivà de la balança, també té l'obligació de deixar constància de l'acta de compliment de l'edicte reial i dels successius fets conseqüència d'aquest en els seus llibres de la Seca.

ACA, Comandancia de Ingenieros. IV

ACA, Comandancia de Ingenieros. IV. Asuntos. C. 44, 8 de juliol de any 1847.

Reial Ordre de 8 de juliol de 1847 en la qual, entre altres qüestions relacionades amb la moneda, s'ordena buscar un altre local on establir la Casa de la Seca.

Arxiu històric de protocols de barcelona

AHPB, Pere Ferrando, 418/3

AHPB, Pere Ferrando, 418/3, 1577, 11v.

La deslliurança de la moneda es feia a la cambra del mestre de la seca.

AHPB, Pere Ferrando, 418/3, 20 de novembre de 1578, 18 a 22v.

El col·legi pren coneixement del malestar del mestre de la Seca, Miquel Maduixer, sobre el mal estat de la presó, el deute al mestre i la proposta que el col·legi de la seca se'n fes càrrec.

AHPB, Pere Ferrando, 418/3, 21 d'octubre de 1580, f. 113-114v.

El col·legi de la Seca, atesa a la petició del mestre de la Seca, Miquel Maduixer, delibera fer-se càrrec de les obres de reubicació de les presons. Reorganitza la distribució existent per situar una presó a la planta baixa i una altre al primer pis.

Arxiu històric de la ciutat de Barcelona

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-149

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-149, 1640, 22 octubre, f. 356 i 356v.

El Consell de Cent delibera el pagament per la feina de fer un molinet i elements per a la caixa del molinet a Bernat Ramon, ferrer.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 20 desembre, f. 31v i 32.

El Consell de Cent delibera el pagament a Francesc Aymerich, fuster, de cent-vinticint lliures en concepte de la meitat del preu acordat pels consellers i la Quarteta de la Seca, per una banda, i l'esmentat Francesc Aymerich per l'altra, en el mes de setembre del mateix any, per la feina de fuster feta en la construcció d'un molinet a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 20 desembre, f. 32.

El Consell de Cent delibera el pagament a Bernat Ramon, ferrer, de vint-i-cinc lliures en concepte de la feina de ferrer feta en la construcció d'un molinet per a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1640, 20 desembre, f. 31v i 32.

El Consell de Cent delibera el pagament als mestres de cases de la ciutat de Barcelona Jaume Arnaudies i Jeroni Gallart de cinquanta-cinc lliures en concepte de part del preu acordat, el qual era de cent lliures, el passat mes de setembre.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 2 gener, f. 49v.

El Consell de Cent delibera el pagament a Joan Secentí, manyà, del preu de llimar les peces de ferro que servien per al molinet de la Seca de Barcelona.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 2 gener, f. 49v.

El Consell de Cent delibera el pagament a Bernat Ramon, ferrer, de trenta lliures en concepte de les peces de ferro que feia per al molinet de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 15 gener, f. 70v.

El Consell de Cent delibera el pagament a Antoni Miralles, courer, pel valor de la feina de courer en dos molins i torns nous de fer moneda, per deu guies i anelles de coure.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 6 març, f. 136.

La setzena de monedes delibera el pagament a Bernat Ramon, ferrer, de vint lliures en concepte del deute per la ferramenta que fa per als dos molins de la Seca de Barcelona.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 22 març, f. 149v i 150.

El Consell de Cent delibera el pagament als manyans, Joan Sencentí i Pere Pau Senit de cinquanta-quatre lliures, sis sous per la feina de llimar i posar a punt la ferramenta de rodes i torn, cargols i per vint-i-dues gafes per als banquetes de les tisores que es fan servir a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 22 març, f. 150.

El Consell de Cent delibera el pagament a Secentí, manyà, de trenta lliures a compte de les cinquanta-cins lliures degudes per la feina en la ferramenta d'un molinet, que consistia a posar a punt la caixa de l'esmentat molinet i perfeccionar la resta de ferramenta de les rodes i dels corròns. També es fa constar que Secentí ja havia rebut per aquesta feina vint-i-tres lliures de la Taula de la ciutat de Barcelona.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 233v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Setzena de la Seca, delibera el pagament a l'argenter Felip Ros de quaranta lliures pel preu de fer les traces, punxons, piles, trossells i altres coses de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 234.

El Consell de Cent delibera el pagament al fuster Francesc Aymerich, de 250 lliures, 129 lliures en compliment de 240 lliures per la fusta, mans i claus del molinet que hi ha a la Seca i 129 a compte d'unes altres 240 lliures per la fusta, les mans i els claus del segon molinet que se li havia lliurat a la Seca el 18 de desembre de 1640.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 234.

El Consell de Cent delibera el pagament al fuster Francesc Aymerich, de 104 lliures i un sou per la fusta i mans de la feina feta a la Seca Reial.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 234.

El Consell de Cent delibera el pagament al fuster Salvi Darder de tretze lliures, quatre sous per la feina a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 17 juny, f. 236v i 237.

El Consell de Cent amb vot i parer de la setzena de monedes delibera el pagament al ferrer Bernat Ramon de setanta-set lliures, nou sous, nou diners per la feina de la ferramenta de dos molinets a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-150, 1641, 2 juliol, f. 246v.

Els Consellers un terç absent, deliberen el pagament al mercader Cristòfol Sangenis de quatre mil lliures per fulles de roure vell i nou buit de tares que ha lliurat al mestre de la Seca Baltasar Riba.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 12 febrer, f. 71v.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Setzena de la Seca delibera el pagament al fuster Joan Aldabó i al manyà Pere Badia de dues-centes lliures en concepte de la

feina feta en la fabricació d'un molinet segons el preu concertat a l'Escrivania Major el mes de setembre de 1641. Les restants dues-centes lliures les paga de comptants Joan Francesc Ferrer, mercader i cinquè conseller de la ciutat de Barcelona,, a 4 de febrer de 1642.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 22 febrer, f. 72 i 72v.

La Quarteta de la Seca fa saber al Consell de Cent que no es poden fabricar tantes monedes com fan falta, perquè el molinet que estira el metall no dóna prou compliment de pasta als molinets que fan l'empremta a la moneda i que sense un o dos molinets més no es podrà complir la fabricació estipulada per setmanes. Davant d'aquesta situació, la Quarteta de la Seca proposa portar a la Seca el molinet que és a la Llotja de Mar acabat i a punt de fer moneda, el qual no pot funcionar, ni fabricar moneda, perquè a la Seca no hi ha espai suficient per instal·lar-lo i per tant considera la conveniència de comprar una casa i una botiga al costat de la Seca Reial, amb comoditat per a la ciutat. Comprades aquelles amb molt poca despesa, es farien dues cambres i es podria assentar el molinet que ara és a la Llotja.

Els consellers amb el parer de la setzena de la Seca deliberen que amb la Quarteta de la seca estudien les aquestes propostes i que se'ls doni facultat per poder fer la compra de la casa i de la botiga esmentades.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 24 febrer, f. 72v.

El Consell de Cent delibera el pagament a un correu per afers de la moneda.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 24 febrer, f. 72v.

El Consell de Cent delibera el pagament a Francesc Sangenís, ciutadà honrat, per les gestions que ha fet amb el virrei, per negoci de la Seca i la fàbrica de la moneda.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 12 març, f. 90 i 90v.

El Consell de Cent delibera la proposta feta per la Quarteta de la Seca, del dia 22 de febrer de 1642, de comprar una casa i una botiga situades en un alou franc al costat de la Seca reial, les quals són del pubill Maduixer, a fi i efecte d'instal·lar-hi dos o tres molinets, tractant-se el tema i el preu, tres-centes lliures i la forma de la venda, amb don Acario de Ripoll i els altres *curators* del pubill Maduixer, per al qual els *curators* demanen la creació d'un censal. Cristòfol Sangenís, mercader, Clavari de Barcelona, ha de signar la venda d'aquest censal. Signen Francesc Vidal i Joanes Rodas, notaris públics.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 17 maig, f. 125.

El Consell de Cent amb el parer de la Setzena de la Seca delibera el nomenament de quatre persones perquè tractin el tema de la compra de la casa de Jerònima Fàbregas i perquè informin del preu de venda que la propietària demana.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 2 juny, f. 134.

Els Consell de Cent amb vot i parer de la Quarteta de la Seca delibera el pagament al mestre de cases Pere Pau Ferrer de cinquanta-nou lliures, en concepte de la primera paga del preu de les obres que ha de fer a les cases que la ciutat ha comprat al costat de la Seca per ampliar-la. L'acord fou signat a l'Escrivania Major, el 21 de maig, segons la relació feta per Antoni Moix, escrivà de les obres.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 22 octubre, f. 244v.

El Consell de Cent delibera el pagament al mestre de cases Pere Pau Ferrer, a compte de les obres a la casa unida a la Casa de la Seca que s'havien fet des del 22 d'agost de 1642 fins al 20 de setembre.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-151, 1642, 19 novembre, f. 262v.

El Consell de Cent delibera el pagament a Jerònima Fàbregas, vídua de Pere Fàbregas, del lloguer per part de la Quarteta de la Seca, durant dos anys, de quatre habitacions, amb la condició que a Jerònima Fàbregas després li siguin restituïdes les habitacions en les mateixes condicions en què estaven.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-152

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-152, 1642, 17 desembre, f. 15v.

El Consell de Cent i la Setzena de la Seca deliberen el pagament al mestre de cases Pere Pau Ferrer de quaranta lliures en concepte del preu de la rajola, calç, guix i mà d'obra per fer una habitació a l'espai nou de la Seca on treballarà el gravador i d'altres feines que ha fet per dita Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-152, 1642, 17 desembre, f. 15v.

El Consell de Cent i la Setzena de la Seca deliberen el pagament al fuster, Francesc Aymerich, dels jornals que ha treballat ell i els seus fadrins a la teulada i altres feines necessàries a la nova habitació de la Seca per assentar els molinets.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-152, 1642, 17 desembre, f. 15v.

El Consell de Cent i la Setzena de la Seca deliberen pagar al fuster Francesc Aymerich tretze lliures, cinc sous, en concepte de la feina feta a la Seca des del 13 d'octubre fins al 20 de desembre de 1642.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 14 abril, f. 144v.

El Consell de Cent, amb el vot i parer de la Setzena de la Seca, delibera que es faci

l'enginy per a fer lluiços segons la traça que ha donat el senyor de Berxena i segons el model que s'ha portat de mostra a la present junta.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 29 maig, f. 200v i 201.

El Consell de Cent amb el vot i parer de la Setzena de la Seca delibera la fabricació d'ardits i sisens i el senyor conseller quart amb la Quarteta de la Seca s'han d'informar de si es podria comprar alguna casa o algunes cases de les que són junt a la Seca per ampliar-la i perquè es pugui fabricar moneda amb més comoditat. Els esmentats representants han de tractar-ho amb els propietaris de les cases per saber quin preu demanen i si serà convenient comprar-les, presentant-se tot per escrit als consellers.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 7 setembre 1644, f. 300v.

El Consell de Cent delibera la construcció de dos molinets per fer moneda de billó i assentar-los a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 10 setembre, f. 303v.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Quarteta de la Seca deliberan el pagament al fuster Joan Aldabó i al manyà Gaspar Goget de dues-centes lliures en concepte de la primera paga de la fabricació d'un molinet.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 10 setembre, f. 304.

El Consell de Cent, amb el vot i parer de la Quarteta de la Seca, deliberen el pagament al fuster Francesc Aymerich i al manyà Pere Badia de dues-centes lliures en concepte de la primera paga per la fabricació d'un molinet.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 8 de novembre, f. 382

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera el pagament al courer Joan Ginestar de setanta-nou lliures a ell degudes per quatre claus, vuit manilles i dues guies de courer; tot junt pesa un quintar i és per alss nous molinets que hi ha a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 8 novembre, f. 382.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera el pagament als fusters Joan Aldabó i Francesc Aymerich i als manyans Gaspar Goget i Pere Badia de 380 lliures, en concepte d'allò degut per la construcció d'uns molinets per a la Seca els quals ja són acabats i instal·lats.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-153, 1644, 11 novembre, f. 383.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera el pagament al mestre de cases Jaume Faneca de quaranta-set lliures, divuit sous, set diners en concepte de la feina d'assentament dels nous molinets a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 28 abril, f. 158v.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Quarteta de la Seca deliberan el pagament al baster Pons Basols sis-centes lliures en concepte de tots els drets que té en el forn i casa, estimades en 1.306 lliures, venuts a la ciutat de Barcelona i que són al carrer dels Flassaders.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 juliol, f. 204v.

El Consell de Cent delibera el pagament de la casa del difunt Pere Fàbregas, de la qual era usufructuària la seva vídua, Jerònima Fabregas, la qual compartia la propietat amb els seus fills, segons els preu acordats pels experts. (Apareix el nom de Paula ratllat i substituït pel de Jerònima.)

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 juliol, f. 205.

Carta manuscrita. «Nosaltres, Francesc Pons i Francesc Espigó, mestres de cases, Bartomeu Miquel i Jaume Forcada, fusters de part de la Senyora Paula (diu en lloc de Jerònima) Fabregas i hereus i per acord del Consell em ant a fer una visura a la casa de dita senyora que dona al carrer de Flassaders al costat de la casa de la Seca y altra a sota trau fronta al carrer qui va ala casa que està ajustada a la casa gran valorem 3595.» Visura feta el 13 de juliol de 1645.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 juliol, f. 206.

El Consell de Cent delibera que es faci fer la caixa de ferro per al molinet comprat a Vilafranca del Penedès.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 juliol, f. 206.

El Consell de Cent delibera el pagament als mestres de cases Francesc Pons i Francesc Espigó en concepte del salari per l'estimació del preu de venda de la casa de Paula (per Jerònima) Fàbregas (en AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 de juliol, f. 204 v. apareix Paula ratllat i substituït per Jerònima).

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 juliol, f. 206.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera l'enderroc i les obres convenients de la casa comprada a Paula (per Jerònima) Fàbregas, per engrandir i embellir la Seca, beneficiar la desferra i vendre-la a qui doni el preu més alt. (en AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 15 de juliol, f. 204 v. apareix Paula ratllat i substituït per Jerònima).

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 setembre, f. 241v i 242.

El Consell de Cent delibera el pagament del personat, al prevere Llorenç Malendrich, de la casa que fou del difunt Pere Fàbregas, casa que vol comprar la ciutat de

Barcelona. Els diners han de ser dipositats a la Taula de Canvi de la ciutat de Barcelona.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 setembre, f. 242 i 242v.

Acta notarial feta pel notari públic Miquel Mora i tramesa al Consell de Cent el 4 de juliol de 1642, per la qual es declara Jerònima Fàbregas, vídua de Pere Fàbregas, droguer i ciutadà de Barcelona, hereva dels béns del seu difunt marit segons l'últim testament en poder del notari de Barcelona Josep Galiem. Així com també en són hereus els fills, Llorenç Fàbregas i Pau Fàbregas, els quals institueixen un personat o personal (l'obté Llorenç Malendrich) en benefici de l'església de Sant Joan de la ciutat de Barcelona, dotant-lo de tres-centes lliures de pensió anual en censal, pel que obligaren una casa gran que ells posseïen al carrer dels Flassaders de la present ciutat i que ha hagut de menester la ciutat de Barcelona.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 4 setembre, 1645, f. 244.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Setzena de la Seca deliberan el pagament al ferrer Marc Dimas de quaranta-cinc lliures, un jornal en concepte de la construcció d'una caixa de ferro que ha fer per a un molinet que la ciutat de Barcelona va comprar en dies passats a la vila de Vilafranca de Penedès.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 setembre, f. 244.

El Consell de Cent, amb el vot i parer de la Setzena de la Seca, delibera el pagament al manyà Jaume Fontrodona de vint-i-cinc lliures en concepte de la feina de llimar i posar a punt la caixa de ferro que havia fabricat el ferrer Marc Dimas per al molinet comprat a Vilafranca del Penedès.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 setembre, f. 244.

El Consell de Cent, delibera enviar a una farga de ferro una persona amb els models que són necessaris per als molinets de quatre encunys que actualment s'estan fent, perquè és facin els ferros segons el model portat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-154, 1645, 4 setembre, f. 244, 244v i 245.

El Consell de Cent torna a tractar sobre la deliberació del dia 2 de juliol de 1645 de facultar de poders els consellers per dur a terme la compra de les cases de Jerònima Fàbregas situades al carrer dels Flassaders amb l'objectiu d'ampliar la Seca de la ciutat i estimades en 3597 lliures.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 5 gener, f. 31 i 31v.

Es presenta al Consell l'informe de Francesc Socies, Miquel Rossell, Joan Boxó i

Jaume Arnaudies, mestres de cases, ciutadans de Barcelona, delegats pel Consell de Cent, sobre les visites a les obres que s'estan fent a la Casa de la Seca. El parer dels quatre mestres d'obres és que s'han d'aturar les obres que s'estan fent per incorrectes i perquè amenacen perill.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 19 gener, f. 44 i 44v.

El Consell de Cent amb el vot i parer de la Setzena de la Seca delibera el pagament als ferrers Miquel Vilar i Agustí Morber del preu dels ferros que han fet per al nou molinet que s'està fent per a fabricar sisens a la Seca de Barcelona, pagant els ferros a cinc sous la lliura.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 19 gener, f. 45 i 45v.

El Consell de Cent delibera el pagament al ferrer Miquel Vilar cent nou lliures, cinc sous, en concepte dels ferros obrats, el mes d'octubre de 1645, que ha fet per al nou molinet de sisens.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 19 gener, f. 45v.

El Consell de Cent delibera el pagament per la feina feta al ferrer Agustí Morter en el nou molinet de fer sisens de la Seca de Barcelona.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 15 febrer, f. 64 i 64v.

El Cosell de Cent amb vot i parer de la Setzena i Quarteta de la Seca delibera el nomenament del mestre de cases Pera Pau Ferrer per donar l'opinió d'expert vers les obres fetes a la casa de la Seca pel mestre de cases Francesc Espigó. Aquestes obres consistien a fer-la reparar i fortificar de la millor manera possible, fent treure la terra i també reparant les cases dels veïns.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 15 febrer, f. 65, 65v, 66.

El Consell de Cent tracta el tema de la compra de la casa petita i la casa gran de Jerònima Fàbregas i Llorenç Fàbregas, vidua i fill del difunt Pere Fàbregas.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 30 maig, f. 153v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, deliberan el pagament al manyà Sebastià Rigó de 63 lliures a compte de haver fet la caixa d'un molinet, llimar-la, fer cargols i tot el que era necessari.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 30 maig, f. 153v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera el pagament al manyà Gaspar Goget de seixanta-tres lliures en concepte de fabricar la caixa d'un molinet, llimar-la i fer cargols i tot el que era necessari.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 23 juliol, f. 222.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Setzena de la Seca delibera que es faci la valoració de preus de les obres que s'han de fer a la Seca pel mestre de cases Pere Pau Ferrer. Pagament a Benet Rosell de cent seixanta lliures, a Arnaudies de cent cinquanta lliures i a Francesc Valls de setanta-cinc lliures.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 9 agost, f. 233v, 234, 234v.

Súplica del doïctor Josep Gaspar Company, llegida a la junta del Consell, en la qual exposa ser el propietari d'unes cases conjuntes a la Seca i que les obres fetes a la Casa de la Seca li han destrossat (espatllat i demolit) dues habitacions de les cases de la seva propietat i l'escala que puja al primer sostre (pis) i en el lloc que ocupava l'escala s'ha fet un pilar de pedra de manera que ara no hi ha espai per construir una altra escala, com tampoc es pot trobar un altre lloc adequat per alçar-la. Per altra banda, les obres que s'han fet per embellir i conservar les cases del doctor Company són inútils i, per tant, demana que es valorin per una comissió d'experts aquests danys i el valor de les cases i que siguin comprades per la ciutat de Barcelona.

Els consellers, davant la súplica exposada pel doctor Company, deliberen nomenar quatre persones que valorin i avaluin els danys exposats i que s'estudii la possibilitat i l'interès de comprar les cases i que tinguin potestat per fer-ho.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 5 octubre, f. 291.

El Consell de Cent delibera el pagament al fuster Joan Aldabó de quaranta lliures en concepte de fer un molinet per a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 20 octubre, f. 305.

El Consell de Cent amb el vot i parer de la Quarteta de la Seca delibera que sigui venut a l'encant públic pel corredor de la ciutat de Barcelona Joan Rodas un pilar o columna amb la seva base i capitell que era a la Casa de las Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera que siguin pagades al ferrer Marc Dimas 225 lliures, quinze sous a ell degudes en concepte de la fabricació de diversos ferros fets per als molinets nous de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera el pagament al manyà Gaspar Goget en concepte de llimar i posar a punt de servir la ferramenta d'un molinet nou de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quartet de la Seca, delibera el pagament a Bernat Ramon per la feina feta en un molinet de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quartera de la Seca, delibera el pagament al fuster Joan Aldabó de cent trenta-cinc lliures en concepte del preu d'un molí que s'ha fet a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 319v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera el pagament a Antoni, manyà, de disset lliures per tornejar sis peces de ferro que han de servir per als molinets de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre f. 319v i 320.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera el pagament als fusters Pau Ratés i Joan Aldabó en concepte de les fustes treballades i que han de servir per als dos molinets de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 2 novembre, f. 320.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera el pagament als fusters Francesc Aymerich i Pau Ratés i al gravador Ramon Oliver en concepte de fabricar els nous molinets de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 9 novembre, f. 324.

Notícia de relació de la visura dels molinets presentada al Consell de Cent el 7 de novembre de 1646. Signada pel mestre Jeroni Cortés i Llucià Roca.

Els fusters Llucià Roca i Jeroni Cortes, ciutadans de Barcelona havent anat a las Seca Reial i mirat i reconegut tots els queixals i brasalets que mestre el torner Pau Doro, ciutadà de Barcelona, ha fet pels tres molinets de fer monedes. Los dos ha fet mestre, Ratés i Oliver. (Los que la roda mestra en fa anar quatre) estan fabricats en fusta i mans que pugen seixanta-vuit lliures i vuit sous. Del mestre Aldabó falta encara alguns pagaments

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 9 novembre, f. 325 i 325v.

El Consell de Cent delibera el pagament al torner Pau Doro de setanta-vuit lliures i vuit sous per la feina dels queixals i braçalets que ha fet per als molinets de la Seca segons la relació feta pels fusters Llucià Roca i Jeroni Cortés.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 13 novembre, f. 327v.

El Consell de Cent delibera el pagament al courer Joan Ginestà de 240 lliures i

setze sous en concepte de dotze manilles i dues guies de coure i altres feines per als molins nous de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 13 novembre, f. 328.

El Consell de Cent i la Junta de la Seca deliberen el pagament a Sebastià Rigo, manyà, de seixanta-cinc lliures per haver lliurat i posat a punt de servir la ferramenta d'un molinet nou, dos corrons d'una llanterna gran del molí, femelles, rosques, cargols i dues planxes foradades.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-155, 1646, 24 novembre, f. 337.

El Consell de Cent i la Quarteta de la Seca deleguen en la Junta de la seca el seguiment de les obres de la Seca i el control de comptes; tot això haurà de ser presentat al Consell per a la seva aprovació.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1646, 17 desembre, f. 27v.

El Consell de Cent juntament amb la Setzena de la Seca delibera facultar una comissió de la Quarteta de la seca, per comprar la casa del doctor Companyó per ampliar la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1646, 29 desembre, f. 33.

El senyor conseller en cap exposa al Consell de Cent que les obres a les habitacions on s'han d'instal·lar els molins nous de la Seca estan pràcticament acabades, de manera que les persones que amb els animals hi treballen hi han portat els molinets. També exposa la conveniència de comprar la casa veïna, que és al costat de l'habitació nova, propietat del doctor Companyó, per emprar aquesta habitació d'oficina i poder fer algun altre molinet amb la mateixa traça que el nou fabricat. Tot això es proposa al Consell de Cent perquè deliberi.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1646, 29 desembre, f. 33.

El Consell de Cent i la Setzena de la Seca deliberen la proposició i arriben a la conclusió de donar la potestat a una comissió d'estudiar quina casa o cases veïnes a la Casa de la Seca són més convenients, més còmodes i a propòsit per comprar amb l'objectiu d'ampliar la Seca i poder instal·lar-hi nous molinets que es fan seguint la traça del nou molinet que s'ha fet a la Seca. També s'ha de fer un informe del preu de venda que demanen els propietaris de les cases que puguin interessar a la ciutat, així com dels lluïsmes i despeses que generi la compra, fer un molinet nou i ampliar la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 10 gener, f. 47v.

El Consell de Cent delibera que la Quarteta de la Seca s'ocupi de buscar un espai a la Seca on assentar nous molins de moneda.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 10 gener, f. 48.

El Consell de Cent delibera que siguin girades a Antic Seruat, notari i escrivà de les obres de la ciutat, cinc-cents lliures per les obres de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 16 gener, f. 52v.

El conseller en cap notifica al Consell l'execució de la deliberació del Consell de Cent de 29 de desembre de 1647 i, per tant, el nomenament de setze persones per fer una visura a la Casa de la Seca, per a veure quina casa o cases veïnes serien més convenients per ampliar la Seca i posar-hi més molinets.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 16 gener, f. 52v.

El Consell de Cent, juntament amb la setzena de la Seca, delibera facultar una comissió de la Quarteta de la Seca per comprar la casa o cases que siguin més convenients per ampliar la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156, 1647, 27 gener, f. 61v i 62.

El Consell de Cent delibera, amb vot i parer de la Setzena de la Seca, facultar la Quarteta de la Seca perquè pugui fer obres d'ampliació en aquesta casa, comprant unes cases i el forn que és en una d'elles i disposar altres coses a les altres estances i de pagar els molinets que es necessiten.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 27 gener, f. 62.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Setzena i la Quarteta de la Seca, delibera, vist l'informe de la visura de les obres de la Seca i el preu que demanen els mestres de cases Arnaudies, Valls i Rossell.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 5 febrer, f. 66v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Quarteta de la Seca, delibera que siguin pagades als fusters Francesc Aymerich i Pau Ratés i al gravador Ramon Oliver dues-centes lliures en concepte de la primera de tres pagues que s'han de pagar per la fabricació de la fusta de quatre molinets.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 15 febrer, f. 88v.

El Consell de Cent delibera que sigui ordenat a Antic Seruat, escrivà de les obres, el pagament als mestres de cases Miquel Rosell, Jaume Arnaudies i Antoni Joan Mas de cent lliures en concepte de la primera paga de l'obra que es fa a la casa de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 18 de febrer, f. 89.

El Consell de Cent delibera que siguin girades a Antic Seruat, ciutadà i escrivà de les obres de la ciutat, 1600 lliures per pagar les despeses de les obres de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 17 juny, f. 182v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Setzena de la seca, delibera que siguin girades a Antic Seruat, ciutadà i escrivà de les obres de la ciutat, 1.500 lliures per pagar les despeses de les obres de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 31 juliol, fol 220 i 220v.

El Consell de Cent delibera el pagament al mestre Dimas Pobla en relació amb les diligències en benefici de la ciutat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 22 agost, f. 238 i 238v.

El Consell de Cent, amb vot i parer de la Setzena de la seca, delibera que siguin girades a Francesc Llentiscla, nou escrivà de les obres de la ciutat, 1.500 lliures per pagar les despeses de les obres de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 3 octubre, f. 262.

El Consell de Cent delibera el pagament al gravador Ramon Oliver i als fusters Pau Ratés i Francesc Aymerich de 1.500 lliures, 800 lliures per la fusta i 700 per la feina de fer en el molinet nou per la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-156,1647, 3 d'octubre, f. 262.

El Consell de Cent delibera que siguin girades a Francesc Llentiscla, notari i escrivà de les obres de la ciutat, mil lliures per a cobrir les despeses de l'obra de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157, 1647, 30 desembre, f. 23v.

El Consell de Cent delibera la necessitat de construir una xemeneia i dues fornals a les cases de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157, 1647, 30 desembre, f. 24.

Informe dirigit al Consell de Cent on s'explica que el doctor Josep Company posseeix junt a la Casa de la Seca unes cases, a l'entrada de les quals la ciutat hi ha fet construir un pilar gran, per poder fer un molinet de fabricar sisens. Sense el pilar no era possible instal·lar-hi el molinet, però aquest pilar ha perjudicat i perjudica les cases del doctor Company pel lloc on es troba, per haver-li cobert la meitat del pou així com també li han pres un rebostet i, per tant, el doctor Company demana que se li paguin tots els danys.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-157, 1647, 30 desembre, f. 25.

El Consell de Cent delibera la creació d'una comissió, on hi haurà un mestre de cases, perquè faci una visura a les cases del doctor Company que determini si la pretensió del doctor Company és justa i raonada, i que l'informe resultant serveixi perquè el Consell de Cent prengui la decisió convenient.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 1650, 10 desembre, f. 19.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Setzena de la Seca delibera que per falta d'un *formillo* per fabricar moneda de billó que es construeixi.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 1650, 29 desembre, f. 48 i 48v.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Setzena de la Seca delibera girar tres-centes lliures en concepte d'obres de la Seca a Francesh Llentiscar, notari de Barcelona i escrivà de les obres de la ciutat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 1651, 31 gener, f. 103 i 103v.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Setzena de la Seca delibera girar tres-centes lliures en concepte d'obres de la Seca a Francesc Llentiscla, notari de Barcelona i escrivà de les obres de la ciutat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 1651, 6 maig, f. 235 i 235v.

El Consell, amb el conseller quart absent per malaltia, amb vot i parer de la Setzena de la Seca dóna raó que, per causa del contagi, la guerra i el setge en què es troba afligida la ciutat, els molins de la Seca no fabriquen per manca d'oficials, moneders i obrers. Aquesta situació ocasiona que les despeses que es presenten no puguin ser pagades. El Consell exposa que, si no es posa remei a aquesta situació, Barcelona restarà perduda del tot i no podrà subsistir; per tant, decideix que els guardes de la Seca hi compareixin immediatament, que convoquin a la Seca els moneders i els obrers absents i que quan s'hi presentin, se'ls privi dels seus càrrecs i se'n nomeni de nous i es doni potestat als guardes perquè puguin fer tots els actes necessaris en benefici de la ciutat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 1651, 12 juny, f. 290v.

El Consell, amb el conseller quart absent per malaltia i el sisè també absent, amb vot i parer de la Setzena de la Seca decideix subrogar perits per poder continuar amb la fabricació de moneda de billó, en lloc dels obrers i moneders absentats de la Seca per patir la pesta.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160,1651,15 juliol, f. 320v.

El Consell de Cent delibera que per mort de l'argenter Miquel Oliver, argenter i assajador de les monedes que es fabriquen en la fàbrica reial de Barcelona, obtingui el càrrec Miquel Llargues, argenter.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 1651,15 octubre, f. 456.

El Consell de Cent delibera que siguin girades a Francesc Llentiscla, notari i escrivà de les obres sis-centes lliures per les obres que es fan als fonedors i altres despeses de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160, 1651,12 novembre, f. 471r.

Els consellers, tots ajuntats amb vot i parer de la Setzena de la Seca, deliberen que sigui pagat a Vicenç Llampages el valor d'onze quarteres d'ordi que serviren per alimentar deu matxos propietat de la ciutat, els quals són a la Seca per fer rodar els molins que hi ha a la fàbrica dels sisens, i per altra part vint-i-tres lliures pel lloguer d'un altre matxo i per tragar qui el governava onze lliures.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-160,1651, 24 novembre, f. 493v.

El Consell de Cent delibera que siguin girades a Francesc Llentisclar notari i escrivà de les obres, cinc-centes lliures per les obres que es fan als molins i altres despeses de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161,1651, 31 desembre, f. 40v.

El Consell de Cent, en no disposar de sisens per pagar la soldadada, els quals per manca de mitjans es passen a l'enemic. La manca és causada perquè no es disposa de carbó per fer funcionar els forns; per tant, el Consell delibera utilitzar carbó de morera.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161,1652, 20 febrer, f. 117 i 117v.

El Consell de Cent, per manca de moneda d'or i de plata i de no quedar-ne en l'erari de la taula, fa una crida als ciutadans perquè n'hi portin de marcada o sense marcar, tant a censal com per vendre-la, i en determina els preus de compra.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 20 febrer, f. 117, 117v i 118.

El Consell de Cent delibera el pagament a Baltasar Riba, mestre de la Seca, de dues-centes lliures en concepte del pagament del valor de quatre ferros grans de guixar els encunys junt amb la caixa de ferro i vuit claus també de ferro que servien per als dos motllos nous dels quatre que hi ha per a l'amonedació que s'hi està fent i quinze lliures més pel pagament de tornejar tres ferros dels quatre damunt dits.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 7 març de 1652, f. 130.

El Consell de Cent delibera acceptar la proposta feta a dit Consell de fer portar carbó de fora.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 7 març de 1652, f. 130.

El Consell de Cent, en la mateixa sessió, també delibera fer fer crides públiques, sota grans penes, perquè cap persona pugui comprar or o plata i que els particulars que en volguessin vendre ho fessin a la Taula de la ciutat sota el criteri d' Antoni Soler, argenter de la Taula.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 18 març, 1652, f. 153.

El Consell de Cent delibera, responent a una suplicació del mestre de la Seca Balasar Riba, que continuï portant la Seca de la mateixa manera que ho feia fins ara, que rebia la plata de la Taula, i que es nomenaran dos argenters per part de la ciutat i que el mestre de la Seca en nomeni dos més i entre els quatre decideixin el preu que s'ha de donar de més per marc.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 4 abril de 1652, f. 170.

El Consell de Cent delibera el pagament a Antoni Llopart, adroguer, dues-centes lliures en concepte de les despeses de la Seca dels argenters Francesc Figueres i Miquel Clargues.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 10 abril, 1652, f. 181 i 181v.

El Consell de Cent delibera el pagament a Antoni Soler, argenter de la Taula, i a Joan Castillo, moneder, per picar les peces de cinc i a Ramon Oliver, guarda de la Seca, pels punxons que ha fet per fabricar les peces de cinc rals nous.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 22 abril, 1652, f. 202v

El Consell de Cent manifesta la manca d'aportació de plata a la Taula de la ciutat i per tant, no pot funcionar la Seca. En la mateixa sessió, el Consell de Cent delibera el pagament a Ramon Oliver, gravador de la Seca, per gravar tots els punxons que van ser necessaris per picar les set mil peces de cinc rals acordades en anteriors deliberacions.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 27d' abril de 1652, f. 208 i 208v.

El Consell de Cent palesa que Barcelona està apradada i exhausta i que necessita que es porti or i argent a la Taula per a fabricar moneda i per aquest motiu, a més de fer una crida a tota la ciutat, el Consell forma una ambaixada per anar a parlar amb el capítol i demanar-li que li doni notícia de l'argent, or i moneda que hi ha a la sagristia o en altres parts de la seu o en altres llocs dels particulars, fen-se de tot això un memorial entregat als consellers i perquè puguin anar a trobar tots els rectors, procuradors

i vicaris de les parròquies, comunitats, abadesses dels monestirs, monges i religioses de la present ciutat que donin notícia de tota la plata i or muntada com de la plata i or de particulars en comanda.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 5 maig, f. 219, 219v.

El Consell de Cent dóna a conèixer que el capítol de la ciutat, per la situació de necessitat d'aquesta, accepta que la ciutat pogués prendre la plata que diversos particulars tenen en la sagristia i en altres parts dels temples, amagada en caixes, baguls, sota la supervisió de tres persones que aixecaran acta de portar aquesta plata a la Taula de la ciutat; als propietaris se'ls anotarà com a portadors de crèdit, així com a totes les persones que vulguin portar argent o or a la Taula.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 5 maig, f. 220.

El Consell de Cent delibera fer adobar un molinet de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 14 maig, f. 229.

El Consell de Cent delibera girar tres-centes lliures per pagar la llenya que es necessita per fer funcionar la Seca a Francesc Mico, notari reial.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 14 maig, f. 229.

El Consell de Cent delibera que sigui girada la quantitat acordada a Francesc Llentiscla, notari de les obres, per convertir-les en els adobs dels molins de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 14 maig, f. 229 i 229v.

El Consell de Cent delibera manar fer el memorial de les persones que han d'entregar la plata i l'or a la Taula de la ciutat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 14 maig, f. 229v.

El Consell de Cent delibera el pagament a Antoni Llopart, adroguer, de cent lliures en concepte de les despeses de la Seca dels argenters Francesc Figueres i Miquel Clargues.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 22 maig, f. 237.

El Consell delibera el pagament de la feina de fer i copiar el memorial de l'or i la plata.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 19 juny, f. 270v.

El Consell de Cent delibera el pagament a Antoni Llopart, adroguer, de dues-centes lliures en concepte de les despeses de la Seca dels argenters Francesc Figueres i Miquel Clargues.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 21 juny, f. 274v.

El Consell de Cent delibera fer una crida a tots els particulars que tinguin or i argent obrat perquè el portin a la Taula de la ciutat.

El Consell de Cent delibera prendre mesures contra aquells que no declarin l'or i l'argent amagat de persones seglars en sagristies d'esglésies, parròquies i convents de religiosos i religioses i insta a què sigui denunciat el fet i que els metalls es portin a la Taula de la ciutat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 21 juny, f. 276 i 276v.

Document que defineix les necessitats i actuacions d'acord amb la situació política que viu la ciutat; entre elles apareix la necessitat que els particulars aportin tot l'or i l'argent que tinguin amagat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 21 juny, f. 278.

Emotiu document sobre la greu situació política de la ciutat en el qual s'esmenta l'or i la plata que s'ha agafat en préstec de les esglésies.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 21 juny, f. 299.

El Consell de Cent, en aquesta sessió, entre altres temes, tracta del contagi de pesta que ha patit la ciutat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 11 juliol, f. 300v.

El Consell de Cent delibera la súplica feta per Vicenç Llampages que se li pagui el que ell ha avançat per l'alimentació dels matxos que la ciutat té a la Seca per a la fabricació de moneda, manutenció que han de pagar els obrers i moneders de la Seca i, si aquests no responen, s'hauran de vendre els matxos i aleshores no es podrà fabricar moneda.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 11 juliol, f. 301.

El Consell de Cent delibera que siguin entregats a Francesc Figueres i Antoni Soler, argenters, vint-i-cinc marcs de plata feta en riell perquè aquests argenters posin a punt de blanquejar i vegin les minves i que les tinguin en compte en la fàbrica de les monedes dels rals pels obrers i que si els obrers donaven més minves els consellers no les pagaran.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 11 juliol, f. 301.

El Consell de Cent delibera el pagament a Francesc Galseran, vuitanta-vuit lliures, deu sous a ell degudes pels nòlits de tretze quintars de robes, disset lliures d'aram portats de Mataró i entregats al mestre de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 22 juliol, f. 309 i 309v.

Document en el qual es detalla la situació de necessitat i desesperació que, per causa del setge, pateix Barcelona. Entre altres aspectes, es diu que la ciutat ja ha utilitzat per fer moneda l'or i l'argent que els particulars han entregat a la Taula, però per manca de temps de trobar el que han amagat es demana passar a una altra mesura: emprar l'or i l'argent menys necessaris de les esglésies.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 22 juliol, f. 310 i 310v.

Vistes i examinades les necessitats argumentades pel Consell de Cent, els magistrats, senyors doctors del Reial Consell, segons disposició dels Sagrats Cànon, Sentències i Opinions dels Sants Pares i altres doctors i segons les disposicions del dret civil és lícit i permès valer-se de la plata i dels tresors de les esglésies. És disposat i escrit, amb conformitat de la junta de guerra, primer disposar de la plata dels seglars; en segon lloc, es passa a la plata i l'or menys necessaris per a les esglésies. Els doctors del Consell resolen de fer una crida per tota la província que convoqui, sota gravíssimes penes a qui no ho atengui, que totes les persones seglars, sense distinció, en el temps de 24 hores, posin tot l'or i la plata que tinguin, propi o aliè, sota la disposició de la taula de la ciutat, en la qual és farà el crèdit. Passades les 24 hores, es demanarà l'or i l'argent menys necessaris de les esglésies i no consagrat al culte.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 22 juliol, f. 315 i 315v.

Sol·licitud dels vasos preciosos de les esglésies i signatures dels representants de les esglésies.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 8 agost, f. 331v.

El Consell de Cent determina publicar una altra crida perquè els ciutadans portin or, argent, diners, vasos sagrats i altres a la Taula de la ciutat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 8 agost, f. 331v., 332 i 332v.

El Consell de Cent informa de l'ambaixada que es formarà per tractar amb el capítol de la seu, representat per Pere Morell, sagristà de la mateixa, sobre que, per motius del contagi de la pesta així com pel setge que està vivint Barcelona, per terra i per mar, i després d'emprar l'or, la plata i els diners dels particulars i els calzes de les esglésies, la ciutat necessita, per no morir de fam, l'or i l'argent que a la seu li sigui possible donar l'endemà mateix, el qual serà més útil que com fins ara ornant la catedral. De les peces entregades, se'n farà rebut i la ciutat es compromet a restituir-les en tres anys.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 17 agost, f. 338v.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Setzena de la Seca delibera que siguin girades tres-centes lliures a Francesc Mico, notari reial, destinades a la fàbrica del carbó.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 6 setembre, f. 360 i 360v.

El Consell de Cent amb vot i parer de la Setzena de la Seca delibera que els senyors consellers, a exemple i imitació de les esglésies i altres comuns que han entregat i entreguenm l'argent a la Taula de la ciutat de Barcelona, tinguin facultat de fer entrega al caixer de la Taula l'argent de la present ciutat (s'enumeren els objectes entregats), seguint el mateix procés administratiu que les esglésies i particulars. Així mateix, es faculta els consellers de fer fer en materials senzills els objectes que s'han donat a la Taula, sense els quals no es poden desenvolupar les funcions administratives del Consell de Cent.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 6 setembre, f. 360v.

Privilegi de fer moneda.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 16 de setembre de 1652, f. 365v, 366, 366v i 367.

El Consell de Cent delibera que l'argent i l'or que han entregat particulars i convents es faci servir per fer moneda, seguint els tràmits administratius determinats per a aquest cas, és a dir, que la Ciutat ho rep com un préstec que s'ha de retornar.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 27 setembre, f. 371, 371v i 374.

Exposició del conseller Narcís Peralta sobre els resultats de l'ambaixada als convents davant del Consell de Cent en la qual fa saber que el monestir de Santa Caterina Màrtir i el de Sant Agustí han rebutjat entregar el seu argent menys útil al culte com ho han fet les esglésies, les parròquies, els monestirs i els comuns de la ciutat. El Consell determina aplaçar per a una altra sessió el tema de Santa Caterina.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 8 octubre, f. 411 i 411v.

El Consell de Cent delibera ratificar-se en el compromís que assumeix la ciutat de retornar el valor de la plata que per ordre del mariscal de la Motte es va fer requisar i portar de les esglésies, parròquies, convents, altres comuns i particulars i que encara es continua portant a la taula de la ciutat per a convertir en moneda.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 8 octubre, f. 411v i 412.

El Consell de Cent reitera el compromís que per escrit havia assumit de restituir com li fos possible l'argent requisat de temples i particulars afegint-li el de fer-se càrrec del pagament de les manufactures i l'argent necessari de fer algunes de les peces que han arribat a la Taula com llànties i vasos per situar-los en el lloc dels requisats perquè es pugui continuar amb la voluntat dels difunts o persones que els donaren als temples i llocs *pios*.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1652, 15 novembre, f. 486v i 487.

El Consell de Cent delibera el pagament per feines fetes en la fabricació de moneda a Joan Vilarafa, Antoni Mercader, Miquel Clargues «...per afinar en lo art dels argenters en la fusina» Antoni Soler i Francesc Figueres.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-161, 1653, 12 març, f. 551v.

El Consell de Cent delibera fer una diligència perquè la persona que es determini vagi a requisar tot el carbó que sigui necessari per a la Seca i portar-lo a dita fàbrica.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-162

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-162, 1653, 7 maig, f. 46.

El Consell de Cent ordena la transferència de diners a Jaume Margarola perquè pugui resoldre les despeses d'adobar els molinets i altres coses de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-162, 1653, 26 novembre, f. 263v.

El Consell determina que siguin pagades les feines d'afinar la plata a la lliga real a Jaume Vilarasa i a Antoni Mercader, argenters.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-162, 1653, 26 novembre, f. 263v i 264.

En la mateixa sessió anterior, el Consell delibera el lloguer d'unes cases de Francesc Mir, prevere, pel temps que necessiti la ciutat, per fabricar moneda amb molinet d'aigua, hidràulic.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-162, 1653, 26 novembre, f. 263v i 265.

Concessió de diners per poder posar en marxa la nova fàbrica de moneda de molinets hidràulics.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-164

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-164, 1655, 8 març, f. 72 i 72v.

El Consell, per la necessitat d'estirar els riells per fer moneda a la Seca, decideix fer servir del molinet de Sant Pere, dit lo Casalet, que és de Santa Clara i de l'Hospital d'en Pere Desvilar. Algunes moles daquest molí fariner són consumides i altres trenca-des; per això, es delibera pagar al propietari de les moles d'aquests molí i portar-lo a la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-164, 1655, 12 maig, f. 122.

El Consell, d'acord amb la deliberació presa l'octubre de 1652 (obligació de retornar l'or i l'argent dels particualrs), decideix pagar a Baldiri Rovira, argenter, vuitanta

lliures a ell degudes per les mans de les peces de plata que la Confradia dels Hortolans, entregà l'any 1652 a la Taula.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-169

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-169, 1660, 1 octubre, f. 211 i 211v.

El Consell de Cent delibera entregar al monarca el molinet, amb tot el seu equipament, que aquest sol·licita.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-169, 1660, 2 octubre, f. 214 i 214v.

El Consell ordena donar resposta a les cartes del rei en les quals s'interessa pel tema del molinet de la Seca que ha demanat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-169, 1660, 6 octubre, f. 215 i 215v.

El Consell tracta sobre les diligències de portar el molinet al rei.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-170

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-170, 23 gener, f. 47.

El Consell decideix donar permís a Francesc Maurici, ajudant de mercader del racional de la present ciutat i estar a la vila de Madrid i allà fer la funció de la fàbrica de moneda, tal i com ha estat demanat.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-175

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-175, 1666, 15 setembre, f. 196, 196v, 197 i 197v.

Després d'una visita, el consell comprova que la Seca resta molt abandonada, i s'encarrega a Pere Pau Ferrer, mestre de cases de la ciutat, de fer les obres necessàries a la Casa de la Seca i de fer un informe, el qual havia de presentar al Consell. En aquest informe, Pere Pau Ferrer va fer constar l'estat enrunat de la Seca, la necessitat d'extreure'n la part més derruïda perquè amenaçava perill i com a expert aconsellava reparar totes les parets, sobretot les exteriors que donaven al carrer de les Mosques, les quals tenien tota la tàpia perduda i també s'havia de pederar un portal que s'utilitzava, però minvava la seguretat. També s'havia de reparar la teulada de tota la casa, que estava tota foradada, reconstruir la xemeneia gran i desfer uns envans de l'habitació del cap de la sala. Pera Pau Ferrer també feia esment del mal estat de la casa nova, referint-se a la part de les obres fetes pocs anys abans, sobretot la teulada del recomptador, on havia caigut la xemeneia gran. Tot i la despesa que suposava reconstruir la fàbrica monedera, el Consell va aprovar la proposta de Pere Pau Ferrer, ordenà fer les tabes necessàries i les que donà al corredor perquè subhastés la concessió de les obres.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-191

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-191, 1682, 12 octubre, f. 338 i 338v.

El Consell de Cent delibera el pagament de vuitanta lliures a Onofre Solà, fuster, en concepte de la feina feta per ell i els seus fadrins i aprendents de reparar els molins de la Casa de la Seca. Catorze lliures a Josep Corratjer, manyà, per la feina de manyà que ha fet a la seca. A Jaume Ramon, ferrer de la ciutat de Barcelona, trenta-dues lliures per feines a la Seca. A Sebastià Rigó, manyà, setze lliures i deu sous, per feines a la Casa de la Seca. A Joan Trusel·les, mercader, catorze lliures pel ferro que ha portat a Jaume Ramon, ferrer.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-217

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-217, 1708, 1 febrer, f. 70v.

Es tracta d'un full adjuntat dins aquest llibre en el qual es fa saber al Consell, perquè atengui la sol·licitud, que per desig del rei es traslladi la pedra que té esculpides les armes dels comtes de Barcelona situada sobre el portal de Sant Antoni a la porta de la Casa de la Seca.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent II-217, 1708, 1 febrer, f. 71.

Resposta del Consell de Cent sobre l'afer de la pedra: el Consell delibera que si la pedra amb les armes dels comtes de Barcelona s'instal·la al carrer de la Seca, hi està d'acord, però si es vol instal·lar al carrer Flassaders s'hi oposa i es portarà a les dependències del Consell de Cent.

AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55

AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55, 1640, 24 de setembre, f. 194v i 195.

Relació de les obres que s'han de fer a la Seca per assentar-hi un torn i un molinet i els materials que s'han de menester.

AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55, 1640, 24 de setembre, f. 195.

Concert, per a les obres de la Seca, signat entre el Consell de Cent i els mestres de cases de la ciutat de Barcelona Jaume Arnaudies i Jeroni Gallart.

AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55, 1640, 29 de setembre, f. 195 i 195v.

Relació de les obres de fusteria que es fan a la Seca per assentar-hi un torn i un molinet

AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55, 1640, 2 d'octubre, f. 196v i 197.

El Consell de Cent delibera encarregar l'obra de fusteria i el material necessari

per a un nou molinet per fer rals que fa falta a la Seca. Se situarà a l'estança que hi ha entrant a mà esquerra.

AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-55, 1640, 5 d'octubre, f. 197.

Reconeixement de pagament de la ciutat en favor de Francesc Aymerich, fuster.

AHCB, Deliberacions, Consell de Cent XIII-56

AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-56, 1645, 7 abril, f. 123 i 123v.

Pere Pau Ferrer, Nicolau Xartell, mestres de cases; Francesc Aymerich, Llorenç Pasqual, fusters. Tots ciutadans de Barcelona i momenats experts Pere Pau Ferrer i Francesc Aymerich per part dels consellers de la ciutat i Nicolau Xartells i Llorenç Pasqual per part de Miquel Riera i Basols, baster, informen al Consell de la visita a unes cases a les espatlles del carrer Flassaders, al costat de la Seca; aquestes cases es volen comprar per ampliar la Seca i poder posar més molinets per a fabricar sisens. Després de diverses visites valoren aquestes cases en 1.306 lliures en moneda de Barcelona.

AHCB, Manual, Consell de Cent XIII-56, 1646, 24 juliol, f. 351 i 351v.

Document en el qual Francesc Socies, Miquel Rossell, Joan Boxó i Jaume Arnau-dies, mestres de cases, ciutadans de Barcelona que, per delegació del Consell de Cent i sota jurament fet el 5 de gener de 1646, havien anat a visitar diverses vegades les obres que s'estan fent a la Casa de la Seca, informen i es ratifiquen, després d'aquestes visites, que s'han d'aturar les obres que s'estan fent per incorrectes i amenaçar perill.

AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-21(1651-1652)

AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-21, 1652, 27 abril, f. 4.

Deliberació del Consell de Cent: «degut a la necessitat que pateix la ciutat per estar assetjada, s'autoritza als consellers perquè agafin la plata or y moneda que es troba en lo erari de la taula de diverses persones auxí difunts com de vius, així de Lluís de Queralt compte de Santa Coloma de Queralt s'entrega: un braser gran de plata ab sa conca y paleta, 237 botons d'or, 59 ovals ab 5 assientos de cada oval los quals botons i ovals estan continguts dins una caixa de fusta.»

AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-21, 1652, 27 abril, f. aïllat

Reconeixement de deute als hereus del difunt Lluís de Queralt per part de la taula de valor de les joies que es van fondre per a la Seca.

AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-21, 1652.

La resta del llibre correspon a inventaris de joies que serien entregades per fer

moneda, com per exemple: dona Anna Ferrer i Forts vídua del magistrat de la Reial Audiència, de Josep Ferrer, de Pau Boquet...

AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-22(1652-1653)

AHCB, Llibre de Joies, Taula de Canvi IV-22, 1653.

Aquest llibre conté els inventaris de les joies donades en dipòsit a la Taula, amb el reconeixent d'entrega a la Taula afectada per l'ordre del Consell de servir per fer moneda.

Biblioteca de catalunya

BC, Arx. 790, 1718, Casa de la Moneda.

Primer llibre de despeses de la Casa de la Moneda de Barcelona, de 22 d'agost de 1718.

BC, Arx. 791, 1718, Casa de la Moneda.

Primer llibre de dates i descàrregues de la Casa de la Moneda de Barcelona de 22 d'agost de 1718.

BC, Arxiu 792, 1718, Casa de la Moneda.

Primer llibre de càrrecs que es van fent a la foneria de la Casa de la Moneda de Barcelona, de 22 d'agost de 1718.

BC, Fons Renart, lligall XXVII

BC, Fons Renart, lligall XXVII, 4, 14 d'octubre de 1814, f. 2.

Es comunica que el 14 d'octubre de 1814 acaben d'arribar al port de Barcelona totes les màquines que eran a Palma de Mallorca.

BC, Fons Renart, lligall XXVII,4, 1 de juny de 1814, f. 15-22.

1814 Casa de la Moneda de Barcelona. Inventari de les màquines i metalls que es troben sota la custòdia de Francesc Renart i Arús durant la invasió francesa. Signat.

BC, Fons Renart, lligall XXVII,4, 1 de juny de 1814, f. 22-32.

1814 Casa de la Moneda de Barcelona. Inventari de les màquines i metalls que es troben sota la custòdia de Francesc Renart i Arús durant la invasió francesa. Signat.

BC, Fons Renart, lligall XXVII, 4,1 de juny de 1814, f. 7-14.

1814 Casa de la Moneda de Barcelona. Inventari de les màquines i metalls que es troben sota la custòdia de Francesc Renart i Arús durant la invasió francesa. Apareixen els noms, però no està signat.

BC, Fons Renart, lligall XLVI. (20), sense foliar. Documentació de valoració de les intervencions fetes els anys 1842 i 1843.

Índex bibliogràfic

- ADROER, Anna M. *Història de la Taula de Canvi: seu fundacional de la Caixa de Barcelona*. Barcelona: Caixa de Barcelona, 1898.
- AINAUD DE LASARTE, Joan. «El Renacimiento, el Barroco y el Neoclásico». A: *Cataluña (Tierras de España)*. Vol. II. Madrid: Fundación Juan March, 1978.
- AINAUD DE LASARTE, Joan; ALCOLEA, Santiago; GUDIOL, Josep. *Arte de España. Cataluña*. Barcelona: Seix Barral, 1955.
- AINAUD DE LASARTE, Joan; CASTILLO, Albert del; PERICOT, Lluís; VICENS VIVES, Jaume. *Barcelona a través de los tiempos*. Barcelona: Mercedes, 1944.
- AINAUD DE LASARTE, Joan; GUDIOL, Josep; VERRIÉ, Frederic Pau. *Catálogo monumental de España. La ciudad de Barcelona*. Madrid: Instituto Diego Velázquez, 1947.
- AINAUD DE LASARTE, Joan; MARTINELL, Cèsar; VERRIÉ, Frederic Pau. *L'art català*. Barcelona: Aymà, 1958.
- ALCOLEA I GIL, Santiago. *La orfebrería barcelonesa*. Barcelona: Joyería Bagués, 1947.
- *Los «argenters» de Barcelona*. Barcelona: Joyería Bagués, 1955.
- *Expansión de la orfebrería barcelonesa*. Barcelona: Joyería Bagués, 1964.
- «Las artes decorativas en la España cristiana (siglos XI-XIX)». A: *Ars Hispaniae*. Madrid: Plus-Ultra, 1975.
- «Sobre “argenters” barceloneses de los siglos XVII i XVIII». *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos* (Barcelona), núm. 6 (1978).
- «El Renaixement. L'època Barroca (1625-1775). El segle XIX». A: *Dolça Catalunya. Gran enciclopèdia temàtica catalana. L'art a Catalunya*. Vol. 1. Barcelona.
- AMADES, Joan. *Històries i llegendes de Barcelona. Passejades pels carrers de la ciutat vella*. Vol. II. Barcelona: Edicions 62, 1984.
- AMELANG, James S.; TORRES, Xavier. *Dietari d'un any de pesta. Barcelona 1651*. Vic: Eumo, 1989.

- ARRANZ HERRERO, Manuel. «Los profesionales de la construcción en la Barcelona del siglo XVIII». *Pedralbes* (Barcelona), núm. 1 (1981).
- *Mestres d'obra i fusters. La construcció a Barcelona en el segle XVIII*. Barcelona: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona, 1991.
- Arts decoratives de Barcelona. Col·leccions per a un museu*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1994.
- BALAGUER, Anna M. «Les emissions barcelonines de l'ocupació napoleònica, segons els llibres de comptabilitat de la seca (1808-1814)». *Acta Numismàtica*, núm. X (1980), p. 171-188.
- «La seca isabelina de Barcelona. L'inventari de l'any 1841». *Acta Numismàtica*, núm. 27 (1997), p. 121-154.
- *Història de la moneda dels comtats catalans*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, 1999.
- BALAGUER, Anna M.; CRUSAFONT I SABATER, Miquel. «La moneda del comtat de Barcelona». A: *Catalunya romànica*. Vol. XX. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 1992, p. 111-125.
- BALAGUER, Víctor. *Las calles de Barcelona*. 2 vol. Barcelona, 1865, p. 301-305.
- BANKS, Philip. «Burgus, suburbium and villanova: the extramural growth of Barcelona before AD 1299». A: *Història urbana del pla de Barcelona*. Vol. 2. Barcelona: La Magrana, 1990.
- Barcelona, dos mil años de arte e historia*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes; Ajuntament de Barcelona, 1967.
- BASSEGODA NONELL, Joan. *Los maestros de obra de Barcelona*. Barcelona: Técnicos Asociados, 1973.
- BOADA, Jaume. *Les monedes de 30 sous mallorquins de 1821*. Palma de Mallorca: Grup Filatèlic i del Col·leccionisme de Palma, 2007.
- BOFARULL, Antoni de. *Guía-cicerone de Barcelona*. Barcelona: Imprenta Hispana, 1947.
- BOMPAIRE, Marc. «Lieux de monnaie et ateliers monétaires dans la France médiévale». A: *I Luoghi della moneta. Le sedi delle zecche dall'antichità allet' à moderna*. Milà: Ajuntament de Milà, 2001, p. 87-100.
- BOTET I SISÓ, Joaquim. *Les monedes catalanes*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1976. [Edició facsímil]
- BRUNIQUER, Esteve Gilabert. *Rúbriques de Bruniquer. Cerimonial dels magnífichs consellers y regiment de la ciutat de Barcelona*. Vol. IV. Barcelona: Imprenta d'Henrich y Compañia, 1915, p. 137-157.
- CALLICÓ, Xavier. «Conferència del Dr. Callicó al Círculo de Joyeros». A: *Actas del I Congreso Internacional de Entidades Numismáticas*, 1969, p. 4.
- CAMÓS, Lluís. «La casa de la Seca de Barcelona». A: *Barcelona Divulgación Histórica*. Vol. V. Barcelona: Institut Municipal d'Història, 1948.

- CANELLAS LÓPEZ, Ángel. «El proceso de los monederos falsos de Tarazona». A: *Estudios medievales*. Vol. II. Saragossa, 1977, p. 263-277.
- CAPMANY, Antoni de. *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes en la antigua ciudad de Barcelona*. 4 vol. Barcelona: Teide, 1961-1963.
- CARRERAS CANDI, Francesc. *Geografía general de Catalunya. La ciutat de Barcelona*. Barcelona, 1916.
- Catàleg Barcelona en temps dels Àustries. La vida a la ciutat en el Renaixement i el Barroc*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona; Museu d'Història de la Ciutat, 1996.
- Catàleg de «Millenium. Història i Art de l'Església a Catalunya»*. Barcelona, 1989.
- Catàleg del Museu Diocesà de Barcelona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya; Museu Diocesà de Barcelona, 1991, p. 24.
- Catàleg Splendor Vallès. Art Cristià Vallès (872-1880)*. Sabadell: Arquebisbat de Barcelona; Caixa d'Estalvis de Sabadell, 1991.
- Catálogo de la exposición conmemorativa en ocasión del VI centenario del Salón de Ciento*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona; Museu d'Història de la Ciutat, 1977.
- Catálogo del patrimonio histórico-artístico de la ciudad de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1987.
- Catalunya romànica*. Vol. XX. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 1992.
- CIRICI I PELLICER, Alexandre. *Barcelona ciutat d'art*. Barcelona: Teide, 1971.
- *Barcelona pam a pam*. Barcelona: Teide, 1976. (Què cal saber), p. 70-71.
- COOK, Barry J. «The Late Medieval Mint of London». A: *I Luoghi della moneta. Le sedi delle zecche dall'antichità allet' a moderna*. Milà: Ajuntament de Milà, 2001, p. 101-115.
- CRUSAFONT I SABATER, Miquel. «Estimación de los volúmenes de acuñación a partir de un hallazgo monetario». A: *Rythmes de la production monétaire de l'antiquité à nos jours*. Lovaina: Universitat de Lovaina, 1986.
- *Barcelona i la moneda catalana*. Barcelona: Caixa de Pensions, 1989, p. 223-235.
- *La moneda catalana local*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1990.
- «La onza de Barcelona de 1822». *Numisma*, núm. 228 (1991), p. 91-92.
- *Història de la moneda catalana*. Barcelona: Crítica, 1996.
- *Pesals monetaris de la Corona catalanoaragonesa*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1999.
- *Medalles commemoratives dels Països Catalans i de la Corona catalanoaragonesa (segles XV-XX)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2006.
- CRUSAFONT I SABATER, Miquel; BALAGUER, Anna M. «Francisco Paradaltas y Pinto y la fabricación de la moneda en el siglo XIX». A: *Actas del XI Congreso Nacional de Numismática*. Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2002, p. 349-354.
- DALMASES, Núria de. *L'orfebreria*. Barcelona: Dopesa, 1979. (Conèixer Catalunya, 26).

- *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500*. 2 vol. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1992.
- DALMASES, Núria de; GIRALT-MIRACLE, Daniel. *Argenters i joiers de Catalunya*. Barcelona: Destino, 1985.
- DIDEROT-D'ALEMBERT. *L'Encyclopédie. Monnayage. Travail de l'or*. París: Inter-Livres, 2001.
- DURAN I CAÑAMERAS, Fèlix. «La orfebrería catalana». *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* (Madrid), núm. XXXIII (1916).
- DURAN I SANPERE, Agustí. «Juan de Austria y Barcelona». A: *Barcelona Divulgación Histórica*. Vol. IV. Barcelona: Institut Municipal d'Història, 1947.
- *Barcelona i la seva història*. Vol. I-III. Barcelona: Curial, 1973-1975.
- DURLIAT, Marcel. *L'art catalan*. París: Arthaud, 1963.
- ELÍAS DE MOLINS, Antonio. «Numismática» *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* (Madrid), vol. v (1901), p. 815-817.
- ESPAÑOL BERTRÁN, Francesca. *El gòtic català*. Manresa: Angle Editorial; Fundació Caixa de Manresa, 2002.
- FLORENSA I FERRER, Adolf. *El barrio de Ribera y su ordenación*. Barcelona: Talleres Gráficos Rex, 1959.
- FLORENSA I SOLER, Núria. *El Consell de Cent. Barcelona a la Guerra dels Segadors*. Barcelona: Universitat Rovira i Virgili, 1996.
- FOREY, Alan J. *The Templars in the Corona de Aragon*. Londres: Oxford University Press, 1989.
- FUGUET, Joan; PLAZA, Carme. *Los templarios en la Península Ibérica*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 1990.
- FULLANA, Miquel. *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*. Palma de Mallorca: Moll, 1988.
- GALERA, Montserrat; ROCA, Francesc; TARRAGÓ, Salvador. *Atlas de Barcelona, segles XVI al XX*. Barcelona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i Balears, 1982.
- GARCÍA TAPIA, Nicolás. *Técnica y poder en Castilla durante los siglos XVI y XVII*. Salamanca: Junta de Castilla y León, 1989.
- GONZÁLEZ, R. *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III, Dels palaus a les masies*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 152-156.
- GRACIA LORÉS, Pilar. «Los libros de cuentas de la casa de la moneda de Barcelona durante la Guerra de la Independencia». *Gaceta Numismática* (Barcelona), núm. 131 (1998).
- GUÀRDIA, Manuel. «La ciutat de Barcelona». *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III, Dels palaus a les masies*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 46-53.
- Guía de las cecas españolas*. Segòvia: Euromind; Medieval and Early Modern European Mint Itinerary; Ayuntamiento de Segovia, 2003.
- HERNÁNDEZ-CROS; Josep Emili [coord.]. *Catàleg del patrimoni historicoartístic de*

- la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i Balears, 1973.
- I Luoghi della moneta. *Le sedi delle zecche dall'antichità all'età moderna*. Milà: Ajuntament de Milà, 2001.
- MADURELL I MARIMON, Josep M. «Les ordinacions de l'ofici de mestres de cases de Barcelona». *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* (Barcelona), núm. 47 (1937).
- MARTINELL, Cèsar. «Arquitectura i escultura barroques a Catalunya. I. Els precedents. El primer Barroc (1600-1670)». *Monumenta cataloniae*. Vol. X. Barcelona: Alpha, 1959.
- «El antiguo gremio de carpinteros de Barcelona». *Destino* (Barcelona), núm. 1.127 (14 de març de 1959).
- MASFERRER I CANTÓ, J. *La joieria catalana*. Barcelona, 1926.
- MATEU I LLOPIS, Felip. *La ceca valenciana y las acuñaciones valencianas de los siglos XIII-XVIII*. València: Imprenta Viuda Miguel Sanchis, 1929.
- «El vocabulari medieval de l'exercici de la monederia segons documents valencians». *Butlletí de dialectologia catalana* (Barcelona), vol. XXIV (1937), p. 98-126.
- «La técnica medieval de las acuñaciones monetarias». *Numisma* (Madrid), núm. 1 (1951).
- «Glosario hispánico de numismática». *Acta Numismática* (Barcelona), núm. III (1973), p. 102-103.
- MIRET I SANS, Joaquim. *Les cases de templers i hospitalers a Catalunya*. Barcelona: Casa Provincial de Caritat, 1910.
- MONTAGUT, Tomàs de. «El control "popular" dels obligats a retre comptes al Mestre Racional». *El poder real de la Corona de Aragón (siglos XIV-XVI)*. Jaca: Govern d'Aragó, 1993. (Actas; 39), p. 178-190.
- MURRAY, Glenn. «Génesis del Real Ingenio de la moneda de Segovia (I)». *Numisma* (Madrid), núm. 232 (1993).
- «Génesis del Real Ingenio de la moneda de Segovia (II)». *Numisma* (Madrid), núm. 234 (1994).
- «Génesis del Real Ingenio de la moneda de Segovia (III)». *Numisma* (Madrid), núm. 235 (1995).
- ORTI GOST, Pere. *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. CSIC, Barcelona, 2004.
- PARADALTAS, Francisco. *Tratado de monedas, sistema monetario y proyecto para su reforma*. Barcelona: Imprenta de Tomás Gaspar, 1847.
- PELLICER I BRU, Josep. *Glosario de maestros de ceca y ensayadores (siglos XIII-XX)*. Madrid: Museo Casa de la Moneda, 1997.
- PERELLÓ I FERRER, M. Antònia. *L'arquitectura civil del segle XVII a Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996.

- PERMANYER, Lluís. «De la Seca a la... disco». *La Vanguardia Magazine* (Barcelona), 21 de juny de 1992, p. 96.
- PI I ARIMON, Andreu Avel·lí. *Barcelona antigua y moderna. Descripción e historia de esta ciudad desde su fundación hasta nuestros días*. Vol. 2. Barcelona: Tomás Gorch, 1854.
- PUIG I CADAVALCH, Josep; FALGUERA, Antoni de; GODAY, Josep. *L'arquitectura romànica a Catalunya*. 3 vol. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1909-1918.
- RAFOLS, Josep Francesc. *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña, desde la época romana hasta nuestros días*. 3 vol. Barcelona: Milà, 1951-1954.
- RIPOLL ROIG, M. Eugènia. *Guía de las cecas españolas*. Barcelona. Segòvia: Eumind; Medieval and Early Modern European Mint Itinerary; Ayuntamiento de Segovia, 2003a.
- «La Seca de Barcelona». *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III, Dels palaus a les masies*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003b, p. 224-225.
- «La Seca de Barcelona» *Enciclopèdia de Barcelona*. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 2005.
- ROCA, Joan [coord.]. *El municipi de Barcelona i els combats pel govern de la ciutat*. Barcelona: Proa; Institut Municipal d'Història de Barcelona, 1997.
- SALAT, Josep. *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*. Barcelona: Brusi, 1818.
- SANAHUJA, Xavier. «La seca constitucional de Barcelona (1822-1823)». *Acta Numismàtica* (Barcelona), núm. 27 (1997), p. 111-120.
- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel. *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña Bajomedieval*, CSIC, 1993.
- SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume. «Barcelona artística. Ceca o Casa de Moneda». *El Correo Catalán* (Barcelona), 1 de juny de 1954.
- SPUFFORD, Peter. «Conclusioni». A: *I Luoghi della moneta. Le sedi delle zecche dall'antichità allet'è moderna*. Milà: Ajuntament de Milà, 2001, p. 157-164.
- Thesaurus. L'art als bisbats de Catalunya, 1000/1800*. Barcelona: Fundació Caixa de Pensions, 1985.
- TORRES, Julio. «Cecas medievales y modernas del Reino de Castilla. Un repaso bibliográfico». A: *I Luoghi della moneta. Le sedi delle zecche dall'antichità allet'è moderna*. Milà: Ajuntament de Milà, 2001, p. 287-297.
- TRAVAINI, Lucia. «Sedi di zecca nell'Italia medievale». A: *I Luoghi della moneta. Le sedi delle zecche dall'antichità allet'è moderna*. Milà: Ajuntament de Milà, 2001, p. 69-87.
- TRIADÓ I TUR, Joan Ramon. «L'època del Barroc. Segles XVII-XVIII». A: *Història de l'art català*. Vol. V. Barcelona: Edicions 62, 1984.
- UDINA MARTORELL, Frederic. «La Ceca de Barcelona en tiempos de Fernando de Antequera y de Alfonso el Magnánimo en relación con la situación económica de la ciudad». *Numisma* (Madrid), núm. 34 (1958), p. 37-47.

- «La Casa de la Moneda de Barcelona» *Diario de Barcelona* (Barcelona), 14 de gener de 1959, p. 3.
- ULSAMER, Frederic. «De la Ceca a la Meca». *Solidaridad Nacional* (Barcelona), 27 de maig de 1955, p. 7.
- VERRIÉ, Frederic Pau. «Les arts decoratives». A: *L'art català*. Barcelona: Aymà, 1955.
- VILLARONGA, Leandre. *La moneda de Barcelona*. Barcelona: Cymys, 1976.

